

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

ТВОЄ МАЙБУТНЄ – ЗЕМЛЯ ЗА ПОРОГАМИ

м. Запоріжжя
2015 р.

Т-27 Твоє майбутнє — земля за порогами. — Запоріжжя: Дніпровський металург, 2015 — 276 с.
ISBN 978-617-573-102-4

Твоє майбутнє — земля за порогами. За матеріалами доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області у 2013 році.

У цьому виданні книги надана інформація про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області у 2013 році. Читачі можуть ознайомитися з досить повною характеристикою природних умов на території Запорізького краю.

У книзі надається порівняльна характеристика показників забруднення навколишнього природного середовища за декілька років, що дає можливість встановити безпосередній зв'язок між рівнем промислового виробництва та якістю природних ресурсів (атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів, надр і мінеральних ресурсів, рослинного та тваринного світу).

Особлива увага приділяється питанням природно-техногенної безпеки, результатам державного контролю, управління та моніторингу довкілля, впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Висвітлено пріоритети екологічної політики, питання наукових досліджень та впровадження в галузі екології, екологічної освіти, інформування громадськості, громадського руху, а також міжнародного співробітництва в природоохоронній діяльності.

Книга розрахована на широке коло читачів.

ББК 26.890 (4Укр - 43п)
УДК 913 (477.64)

Науково-популярне видання
підготовлене Департаментом екології та природних ресурсів
Запорізької обласної державної адміністрації

Редакційна колегія:

Карпій С.Є.	— директор Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Каткова І.І.	— заступник директора Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Влас Т.О.	— начальник управління з юридичного забезпечення, планування економіки природокористування, розвитку заповідної справи та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Чигрін А.В.	— начальник управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Соболева О.М.	— заступник начальника управління з юридичного забезпечення, планування економіки природокористування, розвитку заповідної справи та державного моніторингу — начальник відділу планування економіки природокористування та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Ходаріна М.О.	— головний спеціаліст відділу планування економіки та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Швачко О.О.	— головний спеціаліст відділу планування економіки та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Причиненко Н.М.	— головний спеціаліст відділу планування економіки та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Пепескул І.В.	— заступник начальника управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів - начальник відділу охорони атмосферного повітря Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Розовенко І.В.	— начальник відділу охорони водних ресурсів управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Кулакова Н.М.	— завідувач сектору державної екологічної експертизи управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Рожко К.І.	— головний спеціаліст відділу планування економіки та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Компанієць А.В.	— начальник відділу розвитку заповідної справи, охорони земельних та біологічних ресурсів, екомережі та надр управління з юридичного забезпечення, планування економіки природокористування, розвитку заповідної справи та державного моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Деркач М.Г.	— начальник відділу поводження з відходами управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації

Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації висловлює подяку спеціалістам Департаментів економічного розвитку і торгівлі, промисловості та розвитку інфраструктури, з питань цивільного захисту населення, фінансів, агропромислового розвитку, культури, туризму, національностей та релігій Запорізької обласної державної адміністрації, Головного управління статистики у Запорізькій області, Головного управління Держземагентства у Запорізькій області, Запорізького обласного управління лісового та мисливського господарства, Запорізького обласного управління водних ресурсів, інших відомств, підприємств області, наукових установ, які сприяли у наданні інформації про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області. Також висловлюємо подяку всім представникам екологічної громадськості, які надали свої матеріали та фотографії для видання.

При передрукуванні посилання обов'язкове.

ISBN 978-617-573-102-4

© Департамент екології та природних ресурсів
Запорізької обласної державної адміністрації, 2015
© КП "ЗМД "Дніпровський металург", 2015

Шановні читачі!

Раді вітати Вас на сторінках дванадцятого видання книги «Твоє майбутнє – земля за порогами».

Запоріжці в спадок отримали унікальний скарб – край, сповнений природними багатствами. Сьогодні доля та майбутнє рідної землі у наших руках.

Зберегти природні ресурси, забезпечити потреби запоріжців дихати чистим повітрям, вживати чисту воду – один з головних пріоритетів для влади.

Промисловий потенціал Запорізької області, який сприяє розвитку регіону, спричиняє і проблеми, котрі ми мусимо вирішувати у діалозі з власниками підприємств та громадою. Знайти оптимальний баланс, що дозволить зберегти індустріальний потенціал краю та забезпечити екологічне середовище для його мешканців – складне, але реальне завдання.

Але також слід пам'ятати, що кожний з нас протягом життя впливає на стан оточуючого середовища, і яким він буде, позитивним чи негативним, залежить від особистого вибору людини.

Шановні читачі, нехай це видання не лише надасть вам повну інформацію про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області, але й допоможе зробити гідний вибір та знайти своє місце у збереженні екології рідного краю.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	7
1. Загальні відомості.....	8
1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	8
1.2 Соціальний та економічний розвиток країни.....	9
2. Атмосферне повітря.....	13
2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	13
2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами..	13
2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах..	17
2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).....	21
2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	23
2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	24
2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	29
2.5 Використання озоноруйнівних речовин	31
2.6 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	32
2.7 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.....	35
3. Зміна клімату.....	40
3.1 Тенденції зміни клімату.....	40
3.2 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.....	40
3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	40
4. Водні ресурси.....	42
4.1 Водні ресурси та їх використання.....	42
4.1.1 Загальна характеристика.....	42
4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіонів	42
4.1.3 Водокористування та водовідведення.....	43
4.2 Забруднення поверхневих вод.....	48
4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	48
4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки).....	51
4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	53
4.3 Якість поверхневих вод.....	53
4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	53
4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.....	56
4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	57
4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод.....	58
4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	58
4.5 Екологічний стан Азовського та Чорного морів.....	59
4.6 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	62
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.....	65
5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі.....	65
5.1.1 Загальна характеристика.....	66
5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	66
5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	67
5.1.4 Формування національної екомережі.....	68
5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	70
5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	71
5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу	71
5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів.....	72
5.2.3 Стан використання природних не деревних рослинних ресурсів.....	76
5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	76
5.2.5 Адвентивні види рослин.....	77

5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	78
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду.....	79
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	79
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу.....	79
5.3.2	Стан та ведення мисливського та рибного господарства.....	80
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	84
5.3.4	Інвазивні види тварин.....	86
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу.....	87
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	87
5.4.1	Стан і розвиток природно-заповідного фонду.....	88
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	88
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина.....	89
5.4.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи.....	90
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон.....	90
5.6	Туризм.....	92
6.	Земельні ресурси і ґрунти.....	96
6.1	Структура та використання земельних ресурсів.....	96
6.1.1	Структура та динаміка змін земельного фонду.....	96
6.1.2	Господарська освоєність земельних угідь.....	96
6.2.	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси.....	96
6.3	Стан і якість ґрунтів.....	98
6.3.1	Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення.....	98
6.3.2	Забруднення ґрунтів.....	99
6.3.3	Деградація земель.....	100
6.4	Оптимізація використання та охорона земель.....	101
7.	Надра.....	102
7.1	Мінерально-сировинна база.....	102
7.1.1	Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	102
7.2	Система моніторингу геологічного середовища.....	102
7.2.1	Підземні води: ресурси, використання, якість.....	102
7.2.2	Екзогенні геологічні процеси.....	106
7.3	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	107
7.4	Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	108
8.	Відходи.....	109
8.1	Структура утворення та накопичення відходів.....	109
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	109
8.3	Використання відходів як вторинної сировини.....	112
8.4	Транскордонне перевезення небезпечних відходів.....	112
8.5	Державне регулювання в сфері поведінки з відходами.....	112
9.	Екологічна безпека.....	118
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	118
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	
9.3	Радіаційна безпека.....	119
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території України.....	122
10.	Промисловість та її вплив на довкілля.....	125
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва.....	125
10.2	Вплив на довкілля.....	126
10.2.1	Гірничодобувна промисловість.....	127
10.2.2	Металургійна промисловість.....	129
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	133
10.2.4	Харчова промисловість.....	134
10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва.....	138
10.3.1	Гірничодобувна промисловість.....	140
10.3.2	Металургійна промисловість.....	140

11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля.....	142
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства.....	142
11.2	Вплив на довкілля.....	143
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.....	143
11.2.2	Використання пестицидів.....	144
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.....	144
11.2.4	Тенденції в тваринництві.....	146
11.3	Органічне сільське господарство.....	146
12.	Енергетика та її вплив на довкілля.....	148
12.1	Структура виробництва та використання енергії.....	148
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	150
12.3	Вплив енергетичної галузі на довкілля.....	152
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	153
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	154
13.1	Транспортна мережа області.....	154
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень.....	154
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів.....	155
13.2	Вплив транспорту на довкілля.....	156
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.....	156
14.	Збалансоване виробництво та споживання	157
14.1	Тенденції та характеристика споживання	157
14.2	Структурна перебудова та екологізація економіки.....	157
14.3	Впровадження елементів «більш чистого виробництва».....	158
14.4	Ефективність використання природних ресурсів.....	159
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	162
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	162
15.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.....	163
15.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	165
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм.....	170
15.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	171
15.6	Державна екологічна експертиза.....	174
15.7	Економічні засади природокористування.....	175
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	175
15.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі.....	177
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування.....	224
15.9	Дозвільна діяльність у сфері природокористування.....	224
15.10	Екологічний аудит	225
15.11	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	227
15.12	Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.....	232
15.12.1	Діяльність громадських екологічних організацій.....	233
15.12.2	Діяльність громадських рад	234
15.13	Екологічна освіта та інформування.....	235
15.14	Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля.....	236
15.14.1	Європейська та євроатлантична інтеграція.....	236
15.14.2	Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги.....	237
15.14.3	Двостороннє та багатостороннє співробітництво.....	244
	Висновки.....	246
	Додатки.....	250

ВСТУПНЕ СЛОВО

Запорізький край – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничозбагачувального, машинобудівного та хімічного комплексів.

Враховуючи інтенсивність розвитку промисловості та сільськогосподарського комплексу, наше довкілля потребує дбайливого ставлення та охорони.

Кожна свідомо людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану та про основні напрямки державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Однією з умов сталого економічного і соціального розвитку області та України в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

В основу формування державної екологічної політики покладено принцип, згідно з яким екологічна безпека є складовою національної безпеки. Мета природоохоронної діяльності полягає в досягненні оптимального балансу між шкідливими для довкілля наслідками, що супроводжують розвиток суспільства, і можливостями природних ресурсів до самовідтворення.

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області – це щорічний випуск об'єктивної аналітичної інформації про екологічний стан Запорізької області, яка є необхідною для вирішення екологічних проблем області. Вона містить комплексну оцінку довкілля нашого регіону, що має сприяти зміцненню потенціалу суспільної свідомості, підвищенню компетентності всіх тих, хто ухвалює відповідальні для суспільства і сталого розвитку рішення.

Ознайомившись з цими матеріалами, кожен бажаючий може наочно побачити реальні здобутки та перспективи подальшої роботи у сфері охорони довкілля в контексті реалізації загальнодержавних та регіональних природоохоронних програм.

У теперішній ситуації особливого значення набувають активізація та консолідація громадськості навколо екологічних проблем регіону, яка спостерігається останнім часом. Сподіваємось, що і черговий звіт стане не тільки джерелом екологічної інформації, але й сприятиме розвитку природоохоронної діяльності, усвідомленню необхідності реалізації пріоритетів у всіх сферах нашого життя та надасть можливість зробити подальші кроки до справи збереження довкілля, залучивши до цього широке коло громадськості.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Запорізька область розташована на півдні Східноєвропейської рівнини на чорноземних ґрунтах у степовій зоні з характерним рівнинним ландшафтом, з домінуванням чорноземних ґрунтів. Загальна площа області – 27,2 тис.км², що становить 4,5% території України. Площа, яку покривають ліси, складає 1118 891 га.

Межує з Херсонською, Дніпропетровською та Донецькою областями, на півдні омивається більш ніж на 300 км водами Азовського моря. В межах обласного центру – міста Запоріжжя – розташований острів Хортиця – місце історичної Запорозької вольниці.

Територія Запорізької області розділена вододілом приблизно навпіл на два водозбірні басейни – р. Дніпро та Азовського моря.

Гідрографічна мережа області представлена р. Дніпро – найбільшою водною артерією України, трьома середніми річками – Конка і Гайчур басейну Дніпра та Молочна, яка впадає в Азовське море, та 133 малими водотоками довжиною більше 10 км (за уточненими даними по результатах паспортизації). Ступінь розчленованості рельєфу гідрографічною мережею території області змінюється від помірного на схилах Приазовської височини до слабкої на південному заході. На території Михайлівського і Веселівського районів знаходиться безстічно-потова ділянка площею близько 2 тис. км².

На р. Дніпро в межах області розташовані Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 км³ і 3,3 км³. На середніх та малих водотоках розташовані 28 водосховищ та 1195 ставків.

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,5 км³/рік, стік р. Дніпро складає 53,0 км³/рік.

Водні ресурси р. Дніпро є основним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Приморськ, Вільнянськ, ряду сільських населених пунктів північних і південних районів області, водопостачання промислових підприємств області, зокрема гірничо-металургійного комплексу (ВАТ Запорізькій металургійний комбінат «Запоріжсталь» (далі – ВАТ «Запоріжсталь»), ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запоріжжкокс» та інші) та енергетичної галузі (ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» і ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»). Крім того, гідроенергетичний потенціал р. Дніпро, який складає третину всього потенціалу Дніпровського каскаду водосховищ, використовується Дніпровською ГЕС, що дозволяє знімати пікові навантаження в енергосистемі. Використовується р. Дніпро для судноплавства, а також, як рекреаційний ресурс, для відпочинку та оздоровлення населення.

Басейн Азовського моря займає південь області і знаходиться у південно-західній частині Приазовської височини та східній частині Причорноморської низини. Практично всі водотоки басейну, крім р. Молочна (середня ріка), відносяться до малих. Найбільшими серед них є річки Берда, Обіточна, Великий та Малий Утлюки.

Басейн Азовського моря, зокрема його північна частина, має цінність як рибогосподарська та туристично-курортна зони.

В області існують сприятливі умови існування багатьох видів тварин, серед яких є мисливські, такі як: дикий кабан, козуля, заєць-русак, лисиця, вовк, єнотовидний собака, ондатра.

Клімат регіону – помірно-континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю, яка обумовлена пануванням на більшості території області сухих східних вітрів (на рік у середньому припадає 225 сонячних днів). Середньорічні температури: літня +23,9 °С, зимова – 2,6 °С. Середня температура повітря за 2014 рік була на 1,0 °С вище норми і становила 10,6 °С. Найхолоднішим місяцем року був січень, найтеплішим – липень та серпень.

Такі природні фактори Запорізької області сприяють розвитку сільського господарства, рекреації, курортів та туризму.

Фото 1.1.1. Запоріжжя – земля за порогами

1.2. Соціальний та економічний розвиток країни

Область була утворена 10 січня 1939 року. Запоріжжя стало одним з найбільших промислових центрів України і Східної Європи.

Чисельність наявного населення області станом на 1 січня 2015 року склала 1765,9 тис. осіб.

Понад 43 % населення області (762,0 тис. осіб) мешкає у м. Запоріжжя, яке належить до індустріальних центрів та відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку як області, так і держави в цілому.

Запорізька область є одним з найбільш технологічно розвинених регіонів України із значним науково-технічним і виробничим потенціалом.

Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким знаком, маркою світового класу якості та надійності.

Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси.

В промисловості у цілому за звітний рік порівняно з попереднім роком спад виробництва склав 3,7%.

У 2014 році в порівнянні з 2013 роком в промисловості області відбулось скорочення обсягів виробництва на підприємствах *переробної промисловості* на 5,9%. Разом з цим на підприємствах як добувної промисловості і розроблення кар'єрів, так і з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря обсяги виробництва зросли на 1,6%.

Слід зазначити, що в переробній промисловості спаду виробництва зазнали всі галузі за винятком виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.

Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – це одна з найбільш впливових підсекцій в переробній промисловості. У цілому за 2014 рік спад виробництва проти 2013 року склав 2,1%.

Менше ніж у 2013 році було вироблено профілів незамкнених, отриманих холодним штампуванням чи гнуттям зі сталі нелегованої (на 7982 т), дроту з алюмінію (на 10135 т) та з міді (на 591 т), конструкцій інших та їх частин, плит, прутків, кутиків, профілів та виробів подібних з металів чорних або алюмінію (на 2347 т), резервуарів, цистерн, баків та контейнерів подібних з металів чорних або алюмінію, місткістю більше 300 л (на 3668 т), тканин, ґрат, сіток й огорож з дроту сталевих або мідних, сіток металевих з металів чорних або міді, під штукатурку (на 4098 т), раковин та умивальників з нержавіючої сталі (на 14936 шт.).

Разом з цим, збільшився порівняно з 2013 роком випуск основних видів продукції металургії: чавуну, феросплавів, сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, готового прокату чорних металів, а також сталюого дроту та дроту колючого з металів чорних, прутків, стержнів та профілів з алюмінію, прутків та стержнів (не у бухтах) як зі сталі нелегованої, так і зі сталі нержавіючої, прутків та профілів суцільних холоднотягнутих зі сталі нелегованої та легованої, крім нержавіючої, прутків, стержнів та профілів з алюмінію, міді як рафінованої, так і нерафінованої, цистерн, бочок, барабанів, каністр, ящиків та контейнерів подібних для різних речовин (крім газів) з металів чорних місткістю як 50-300 л так і менше 50 л, виробів столових, кухонних побутових та їх частин з металів чорних, міді або алюмінію та деяких інших видів продукції.

Машинобудування. У цілому за 2014 рік спад виробництва проти 2013 року склав 9,0% (за одинадцять місяців – 8,0%).

Менше, ніж за 2013 рік було випущено приладів напівпровідникових, компасів для визначення напрямку, інших навігаційних інструментів та приладів, приладів для вимірювання електричних величин та іонізуючого випромінювання, приладів для контролю інших фізичних характеристик, електричних трансформаторів, апаратури електричної для комутації або захисту електричних схем на напругу як більше 1000 В, так і не більше 1000 В, панелей комутаційних та інших комплектів електричної апаратури для комутації або захисту на напругу як більше 1000 В, так і менше, проводу ізолюваного обмотувального, провідників електричних на напругу не більше 1000 В та провідників ізолюваних електричних на напругу більше 1000 В, пристроїв електромонтажних, арматури ізолювальної з пластмаси для машин, пристроїв та обладнання (крім електричних ізоляторів), ліхтарів електричних портативних, що діють за допомогою власного джерела енергії, прожекторів та аналогічних світильників вузьконапрявленого світла, ламп та освітлювального обладнання з пластичних та інших матеріалів електричних, двигунів та установок силових гідравлічних та пневматичних лінійної дії, систем гідравлічних, pomp (вакуумних та об'ємних поршневих ротаційних),

компресорів (об'ємних поршневих, об'ємних роторних одновальних або багатовальних та для холодильного устаткування), турбокомпресорів, клапанів редукційних, регулювальних, зворотних та запобіжних, клапанів керування процесом, клапанів запірних, вентилів кульових та інших, валів трансмісійних та кривошипів, корпусів підшипників і підшипників ковзання, коліс та передач зубчастих, гвинтів ходових кулькових та роликів, коробок передач і перемикачів швидкостей, вантажопідіймачів та конвейєрів пневматичних та іншої безперервної дії для вантажів і матеріалів, пилок ланцюгових з двигуном неелектричним, теплообмінників, устаткування холодильного або морозильного та pomp теплових, крім устаткування подібного побутового, обладнання та пристроїв для фільтрування й очищення повітря і газів, вентиляторів, крім вентиляторів настільних, підлогових, настінних, віконних, стельових, дахових, вогнегасників, платформених ваг, сепараторів для молока відцентрових, двигунів внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, легкових і вантажних автомобілів, причепів та напівпричепів, інвалідних колясок.

Поряд з цим, збільшився порівняно з 2013 роком випуск елементів баластних для ламп і трубок газорозрядних, перетворювачів статичних, котушок індуктивності, люстр та інших світильників електричних стельових та настінних, крім тих, які використовуються для освітлення відкритих майданчиків або доріг, електродів вугільних та інших виробів з графіту чи матеріалів вуглецевих інших для використання в електротехніці, устаткування візуально-сигналізаційного для безпеки, контролю чи регулювання руху на залізницях, трамвайних коліях, установок гідравлічних, pomp відцентрових інших для перекачування рідин, муфт та з'єднань шарнірних, уключаючи універсальні, кранів мостових на нерухомих опорах, обладнання завантажувального для використання в сільському господарстві, ковшів, черпаків, грейферів і захватів для суднових дерик-кранів, підіймальних кранів, ферм підіймальних пересувних, установок промислових для кондиціювання повітря, плугів відвальних, розпушувачів та культиваторів, борон, розкидачів та розподілювачів органічних і мінеральних добрив, косарок.

На підприємствах *із виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення* у цілому за 2014 рік виробництво порівняно з попереднім роком знизилось на 7,5%.

Менше, ніж у 2013 році в області було вироблено коксу та напівкоксу з вугілля кам'яного, смол кам'яновугільних, олив та мастил нафтових.

У виробництві *хімічних речовин і хімічної продукції* обсяги виробництва за 2014 рік в цілому відстають від показників попереднього року на 7,0%.

Зменшилось порівняно з 2013 роком виробництво водню, аргону, газів інертних, азоту і кисню, діоксиду вуглецю та сполук кисневих неметалів неорганічних інших, оксидів, пероксидів та гідроксидів металів інших, металоїдів, галогенідів металів, сульфідів, сульфатів та сульфатів, сполук неорганічних (у т.ч. води дистильованої), ціанідів, оксидів ціанідів та ціанідів комплексних, вуглеводнів циклічних, сполук сіркоорганічних та сполук органічно-неорганічних інших, масел та продуктів високотемпературної перегонки смоли кам'яновугільної, добрив азотних мінеральних чи хімічних, мила, речовин і засобів поверхнево-активних органічних, що використовують як мило, засобів косметичних для манікюру й педикюру, рідин гальмівних гідравлічних; антифризів й антиобліднювачів готових, речовин в'язучих для використання у виробництві ливарних форм або стержнів, волокон синтетичних.

Разом з цим, збільшився порівняно з 2013 роком випуск фосфідів, карбідів, гідридів, нітридів, азидів, силіцидів та боридів, ефірів простих, пероксидів орга-

нічних, епоксидів, ацеталів та напівацеталів, їх похідних, пластмас у первинних формах, фарб та лаків на основі поліефірів, акрилових і вінілових полімерів у неводному середовищі, гліцерину, засобів мийних та засобів для чищення.

Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції. У цілому за 2014 рік спад виробництва проти 2013 року становив 4,8%.

Менше, ніж у 2013 році було вироблено гуми невулканізованої та виробів з неї, труб, трубок та шланг з гуми вулканізованої, стрічок конвейєрних або пасів приводних з гуми вулканізованої, тканин текстильних прогумованих (крім тканин кордних), мішків та пакетів (у т.ч. конусоподібних) з полімерів етилену, деталей з'єднувальних та фурнітури для меблів, транспортних засобів та виробів подібних з пластмас, виробів багатошарових ізолюючих зі скла, виробів санітарно-технічних керамічних, вапна негашеного, гашеного та гідравлічного, блоків та цегли з цементу, бетону або каменю штучного для будівництва, плиток, плит, черепиці та виробів подібних з цементу, бетону або штучного каменю, елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, розчинів бетонних, готових для використання, каменю декоративного і будівельного обробленого іншого і виробів з нього, жорен, каменів гострильних, кругів шліфувальних та виробів подібних, без обрамлення, сумішей асфальтових для дорожнього покриття, корунду штучного.

Натомість, збільшився відносно 2013 року випуск бутлів, пляшок, флаконів, фляг та виробів подібних з пластмас, виробів будівельних з пластмас, посуду столового і кухонного, виробів домашнього вжитку та виробів для туалетних кімнат з пластмас, виробів вогнетривких, цегли невогнетривкої керамічної будівельної, сумішей будівельних сухих, графіту штучного.

У виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності у цілому за 2014 рік зменшилися показники виробництва порівняно з попереднім роком на 0,7%.

У 2014 році було вироблено 158,9 тис. шт. піддонів, ящиків піддонів та інших вантажних щитів з деревини що на 12,8% менше, ніж за відповідний період попереднього року, 2987 т тари дерев'яної іншої та її частин (на 40,9%), 167 т журналів реєстраційних, книг бухгалтерських, швидкозшивачів, формулярів і бланків, виробів канцелярських інших з паперу чи картону (на 13,0%), 298,9 тис. арк.-відб. прив. до ф.60х90 книг, брошур, листівок та подібної продукції віддрукованої (на 10,0%).

Також менше, порівняно з 2013 роком, було вироблено паперу і картону гофрованого в рулонах або в аркушах, газет, журналів і видань періодичних, які виходять щонайменше чотири рази на тиждень, віддрукованих, журналів та видань періодичних, які виходять менше чотирьох разів на тиждень.

Разом з тим, більше порівняно з минулорічним періодом було вироблено паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини (на 58,9 тис.т), коробок та ящиків з паперу або картону гофрованих (на 127 т), газет, які виходять менше чотирьох разів на тиждень, віддрукованих (на 3,8 млн.прим. 4-шпальт. ф.А2), календарів (на 343,2 тис.арк.-відб. прив. до ф.60х90).

Також, зріс випуск деревини уздовж розпиляної чи розколотої, розділеної на частини чи лущеної, завтовшки більше 6 мм, вікон та їх рам, дверей балконних та їх рам, дверей та їх коробок та порогів з деревини, коробок та ящиків складаних з паперу або картону негофрованих, коробок для картотек, лотків для листів, ящиків для зберігання документів та виробів подібних, паперу туалетного, хустинок

носових, серветок і рушників косметичних та гігієнічних, скатертин й серветок для столу з маси паперової, етикеток з паперу чи картону, картинок перебивних (декалькоманія) віддрукованих.

Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Загалом за звітний рік в галузі зберігалася позитивна динаміка і приріст виробництва порівняно з 2013 роком становив 1,8% (за одинадцять місяців – 3,3%).

Більше, ніж у 2013 році, було вироблено м'яса великої рогатої худоби свіжого та охолодженого (на 118 т), субпродуктів харчових свіжих чи охолоджених (на 113 т), виробів ковбасних (на 1992 т), олії соняшникової нерафінованої (на 186,3 тис.т), молока обробленого рідкого (на 4575 т), масла вершкового (на 821 т), сиру свіжого неферментованого, уключаючи сирну сироватку та кислomолочний сир (на 345 т), борошна (на 7359 т).

Також, зріс випуск м'яса свійської птиці свіжого чи охолодженого, продуктів готових та консервованих з м'яса чи субпродуктів іншої свійської птиці та свинини, м'яса риби замороженого без кісток, оселедців солоних, ікри та замінників ікри, овочів консервованих натуральних, овочів, фруктів, горіхів, грибів та інших їстівних частин рослин, приготовлених чи консервованих з доданням оцту чи оцтової кислоти, олії соняшникової рафінованої, казеїну та казеїнатів, гороху лущеного полірованого, круп з пшениці, ячних, перлових, виробів здобних, хлібців хрустких, сухарів, грінок та виробів подібних підсмажених, печива солодкого і вафель, шоколаду та готових харчових продуктів, що містять какао, виробів кондитерських цукрових, що не містять какао, оцту та замінників оцту, одержаних з оцтової кислоти, майонезу, соусів емульгованих інших, води натуральної мінеральної негазованої, напоїв безалкогольних.

Разом з цим, менше ніж у 2013 році, було вироблено молока та вершків жирністю більше 6% (на 261 т), сирів жирних (на 303 т), йогуртів та інших ферментованих чи сквашених молока та вершків (на 437 т), хліба та хлібобулочних виробів (на 2910 т), продуктів молоковісних (на 404 т), кормів готових (на 11455 т), а також зменшилось виробництво м'яса свійської птиці замороженого, м'яса свиней у відрубках солоного, сушеного чи копченого, риби замороженої нерозібраної морської, сушеної, в'яленої, солоної, крім оселедців, копченої, риби переробленої чи консервованої, маргарину і жирів харчових подібних, морозива та льоду харчового, круп пшоняних, тортів, тістечок, пряників та виробів аналогічних, спреїв та сумішей жирових, горілки, лікерів, пива, води натуральної мінеральної газованої.

Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. У цілому за 2014 рік продовжувався спад виробництва, який склав 31,8% проти попереднього року.

Менше, ніж у 2013 році, було вироблено білизни постільної, мішків та пакетів зі стрічки поліетиленової чи поліпропіленової ткани, брезентів, навісів і штор від сонця, речей постільних, тканин просочених з покриттям або дубльованих, комплектів і костюмів, курток, піджаків та блейзерів, брюк, бриджив чоловічих та хлопчачих з тканини бавовняної або з волокон синтетичних виробничих та професійних, одягу робочого іншого з тканини бавовняної або з волокон синтетичних, костюмів, комплектів, піджаків, блейзерів, суконь, спідниць, спідниць-брюк, брюк, комбінезонів та напівкомбінезонів, бридж та шортів трикотажних машинного або ручного в'язання, жіночих та дівчачих, трикотажу спіднього, сорочок, крім трикотажних, чоловічих та хлопчачих, футболок, майок і аналогічних виробів трикотажних, рукавичок, рукавиць та мітенок, усіх видів капелюхів

та інших головних уборів, светрів, пуловерів, кардиганів, жилетів та виробів подібних трикотажних та в'язаних, взуття.

Проте, збільшився, порівняно з 2013 роком, випуск ковдр та пледів, костюмів, крім трикотажних, чоловічих та хлопчачих.

Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Загалом за 2014 рік зростання виробництва проти 2013 року становило 1,6%.

За 2014 рік було вироблено 48781,1 млн.кВт.год електроенергії (на 3,1% менше, ніж у 2013 році) та 5800,8 тис.Гкал пари та води гарячої.

Всього промисловістю області за січень-листопад 2014 року було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 84316,2 млн.грн. (у відпускних цінах без ПДВ та акцизного збору).

У структурі реалізованої промислової продукції 49,0% приходить на товари проміжного споживання, 27,6% – на енергію, 14,1% – на інвестиційні товари, 9,2% – на споживчі товари короткострокового використання та 0,1% – на товари тривалого використання.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Аналіз динаміки загальних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря показав, що обсяги викидів в 2014 році порівняно з 2013 роком зменшилися на 15,9 % (табл. 2.1.1.1.), (рис. 2.1.1.1).

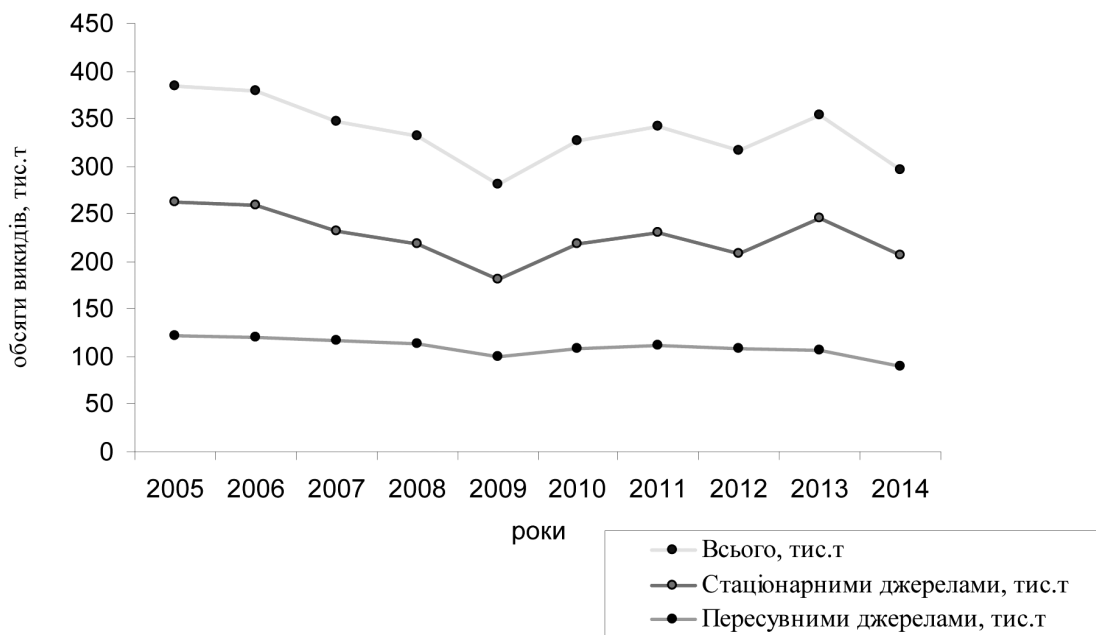

Рис. 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Запорізькій області

У 2014 році за даними Головного управління статистики у Запорізькій області за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 379 підприємств, що на 123 підприємств більше, ніж у 2013 році. Загальні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2014 рік становлять 296,7 тис. т, що на 56,3 тис. т більше, ніж у 2013 році, в тому числі:

від стаціонарних джерел забруднення – 206,7 (245,9) тис. т, що менше на 39,2 тис. т, ніж у 2013 році;

від пересувних джерел викидів – 107,1 тис. т, що на 1,3 тис. т менше викидів попереднього року (див. табл. 2.1.1.1.).

У середньому по області одним підприємством від стаціонарного джерела забруднення було викинуто 545 т забруднюючих речовин, що на 43% менше порівняно з 2013 р.

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2014 році обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництва найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря в порівнянні з 2013 роком.

Таблиця 2.1.1.1.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км², тонн	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП*
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	333,3	231,2	102,1	12,3	167	—
2005	383,4	262,0	121,4	14,1	205	19,2
2006	378,8	258,1	120,7	13,9	204	15,3
2007	347,6	231,6	116,0	12,8	189	10,5
2008	331,7	218,3	113,4	12,2	182	7,9
2009	280,5	180,8	99,7	10,3	154	7,5
2010	326,1	217,5	108,6	12,0	180	7,6
2011	341,2	229,3	111,9	12,5	190	6,9
2012	316,0	207,6	108,4	11,6	177	7,4
2013	353,0	245,9	107,1	13,0	198	7,8
2014	296,7	206,7	89,9	10,9	168	7,2

*обсяг викидів на одиницю ВРП вказані в т/млн. грн.,

У 2014 році зменшились обсяги викидів забруднюючих речовин у розрахунку на душу населення і склали 168 кг, тоді як у 2013 році – 198 кг, а у 2012 році – 177 кг, у тому числі від стаціонарних джерел викидів – 116,7 кг проти 138,1 кг у 2013 році та на рівні 2012 року – 116,1 кг (рис. 2.1.1.2).

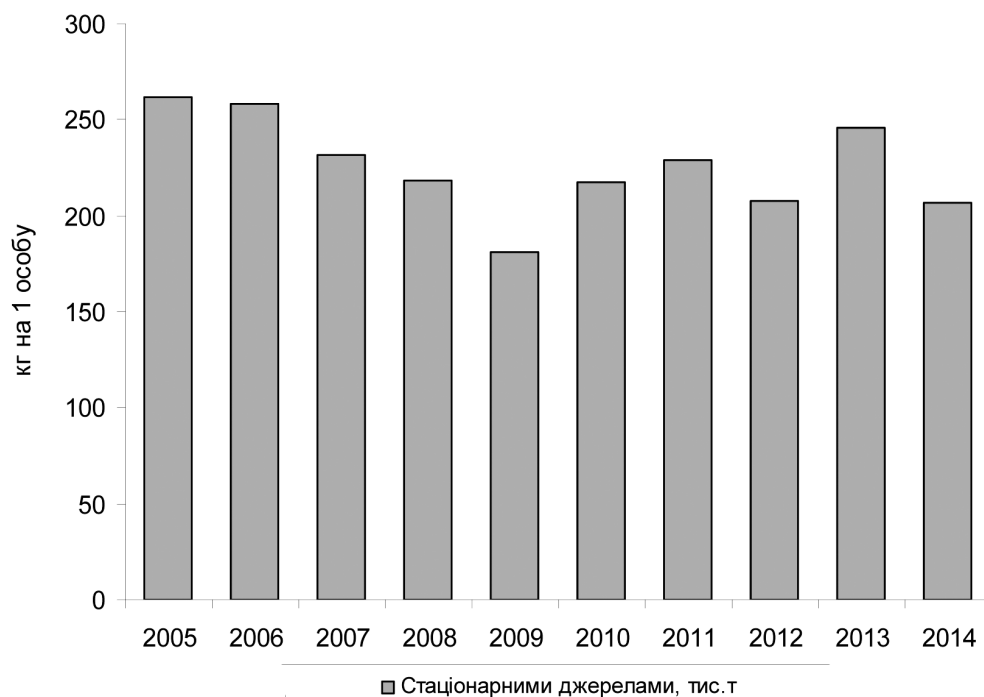

Рис. 2.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 особу по Запорізькій області

У 2014 році щільність викидів від стаціонарних і пересувних джерел викидів зменшилась в порівнянні з минулим роком на 2,1 т на 1 км², та склала 10,9 т на 1 км² (рис. 2.1.1.3).

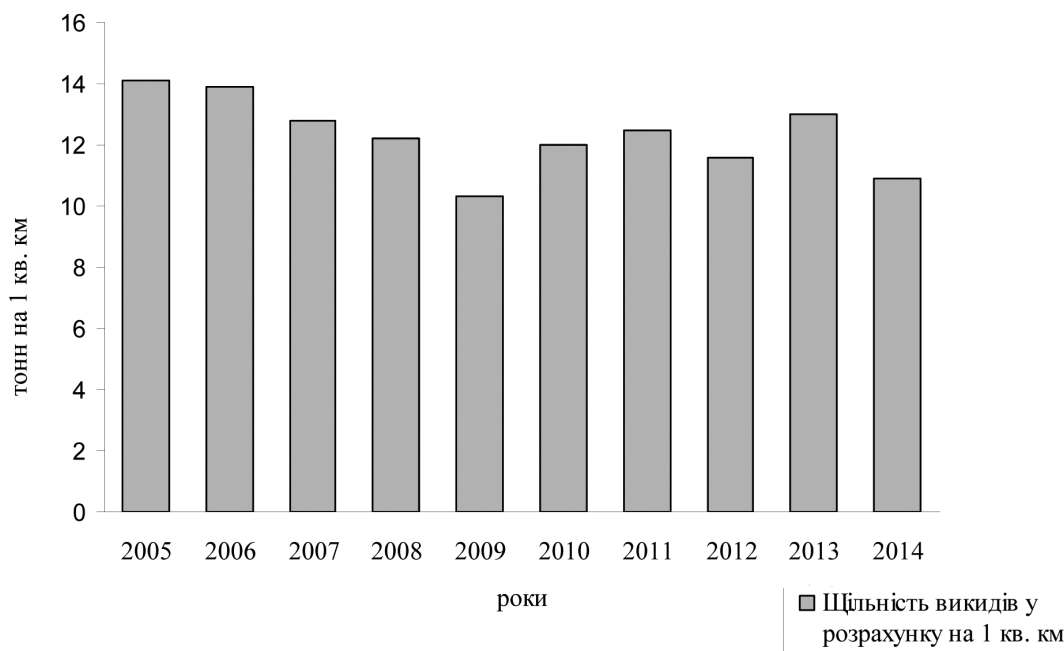

Рис. 2.1.1.3. Динаміка щільності викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 км² по Запорізькій області

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області

З року в рік основна частина забруднень потрапляє в атмосферу від підприємств міста Запоріжжя та міста Енергодар. У 2014 році викиди від стаціонарних джерел підприємств м. Запоріжжя та м. Енергодар порівняно з 2013 роком склали приблизно – 42 % або 86,7 тис. т (проти 94,1 у 2013 році) та 55 % або 113,5 тис. т (проти 145,5 у 2013 році) відповідно від загальної кількості та досягли рівня 2012 року.

Аналіз динаміки викидів забруднюючих речовин в розрізі по населених пунктах показав зменшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів у порівнянні з попереднім роком по наступних містах та районах: м. Запоріжжя (на 7,4 тис. т, або на 8,0%), м. Енергодар (на 32 тис. т, або на 22,0%), Веселівський район (на 0,2 тис. т, або на 12,5%), Великобілозерський район (на 0,1 тис. т, або на 16%), Токмацький район (на 0,3 тис. т, або на 17%), Бердянський район (на 0,3 тис. т, або на 13%), Вільнянський район (на 0,6 тис. т, або на 17%), Пологівський район (на 0,148 тис. т, або на 12,5%), Гуляйпільський район (на 0,3 тис. т, або на 14,0%), Кам'янсько-Дніпровський район (на 0,4 тис. т, або на 17,0%), Куйбишевський район (на 0,2 тис. т, або на 9,0%), Мелітопольський район (на 0,5 тис. т, або на 15,0%), Михайлівський район (на 0,3 тис. т, або на 17,0%), Новомиколаївський район (на 0,2 тис. т, або на 15,0%), Оріхівський район (на 0,2 тис. т, або на 7,0%), Приазовський район (на 0,3 тис. т, або на 15,0%), Приморський район (на 0,4 тис. т,

або на 18,0%), Розівський район (на 0,2 тис. т, або на 20,0%), Чернігівський район (на 0,2 тис. т, або на 12,0%), Якимівський район (на 0,3 тис. т, або на 15,0 %).

Поряд з цим у двох містах та одному районі спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин, а саме: в м. Бердянськ (на 0,1 тис. т, або на 50,0%), м. Мелітополь (на 0,3 тис. т, або на 50,0 %), Василівському районі (на 0,2 тис. т, або на 6,0 %) (табл. 2.1.2.1 та табл. 2.1.2.3).

Таблиця 2.1.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремих населених пунктах, тис. т

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ріст/ зменш.↑↓
Всього, у т. ч.	258,1	231,6	218,3	180,8	217,5	229,3	207,6	245,9	206,7	↓
м. Запоріжжя	149,5	147,5	130,4	94,3	109,6	117,0	92,3	94,1	86,7	↓
м. Бердянськ	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	↑
м. Мелітополь	1,2	1,3	1,0	0,9	0,7	0,8	0,8	0,6	0,9	↑
м. Токмак	0,5	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	–
м. Энергодар	98,1	75,5	80,6	79,3	100,3	104,9	107,7	145,5	116,0	↓
райони										
Бердянський	1,5	2,3	2,2	2,2	2,4	2,5	2,4	2,3	2,0	↓
Василівський	5,8	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	3,6	↑
Великобілозерський	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	↓
Веселівський	1,4	1,7	1,6	1,4	1,6	1,7	1,5	1,6	1,4	↓
Вільнянський	2,8	4,0	4,0	3,8	4,2	4,1	3,8	3,5	2,9	↓
Гуляйпільський	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	1,8	↓
К–Дніпровський	2,1	2,4	2,4	2,1	2,3	2,3	2,4	2,3	1,9	↓
Куйбишевський	2,8	2,3	2,4	2,2	2,3	2,3	2,3	2,2	2,0	↓
Мелітопольський	5,8	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	2,9	↓
Михайлівський	1,6	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8	1,5	↓
Новомиколаївський	1,3	1,4	1,3	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3	1,1	↓
Оріхівський	3,1	3,2	3,1	3,0	3,1	3,2	3,0	2,9	2,7	↓
Пологівський	3,9	4,2	5,5	4,3	4,6	4,7	4,8	4,7	4,6	↓
Приазовський	1,8	2,2	2,1	1,9	2,2	2,2	2,0	2,0	1,7	↓
Приморський	2,3	2,2	2,2	2,0	2,2	2,3	2,2	2,2	1,8	↓
Розівський	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,8	↓
Токмацький	2,1	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,4	↓
Чернігівський	1,2	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,5	↓
Якимівський	1,9	2,3	2,3	2,0	2,1	2,2	2,1	2,0	1,7	↓

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області та в розрізі населених пунктів наведена в таблиці 2.1.2.2. (додаток 2.1.2.2.), (рис. 2.1.2.1, рис. 2.1.2.2).

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області за рік наведені в таблиці 2.1.2.3. (додаток 2.1.2.3.).

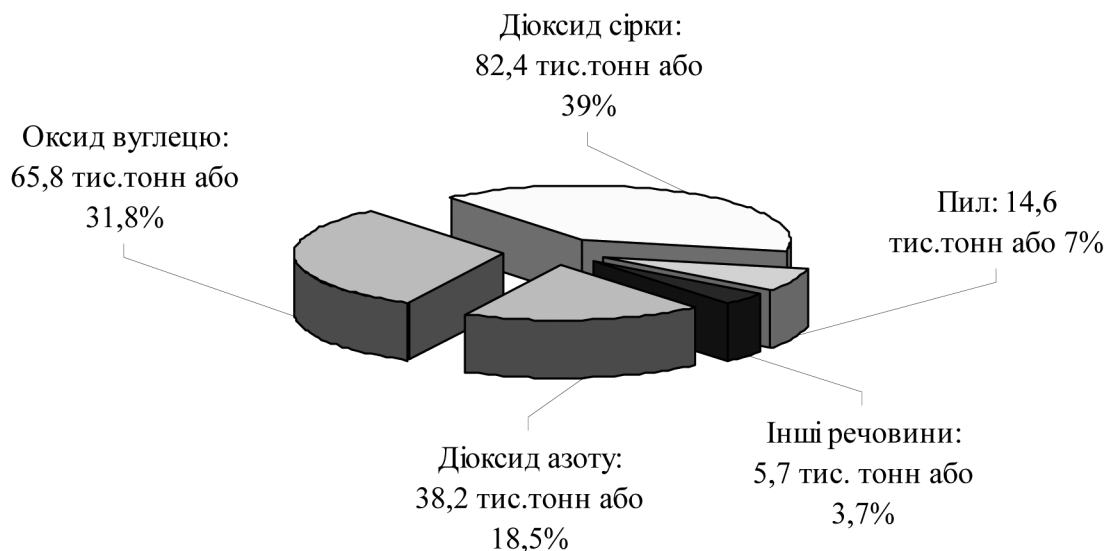

Рис. 2.1.2.1. Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

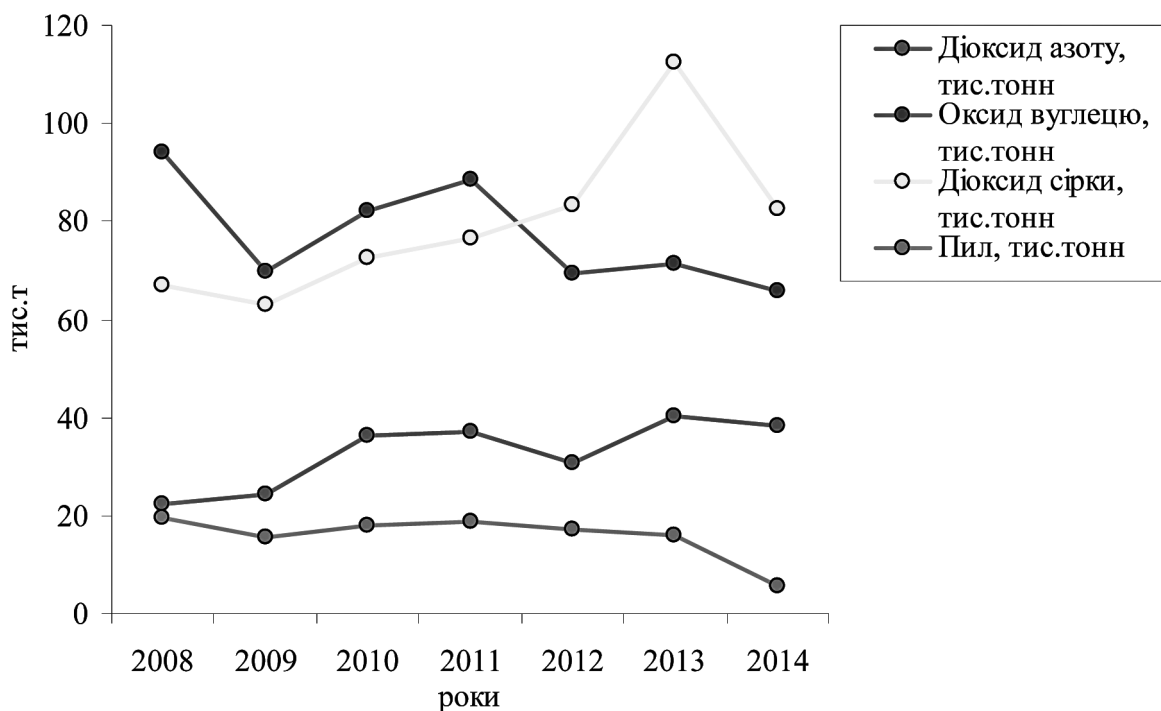

Рис. 2.1.2.2. Динаміка викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

Таблиця 2.1.2.2.

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах
(тл, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Населені пункти	2008р.					2009р.					2010р.					2011р.					2012р.					2013р.					2014р.																							
	в т.ч.					в т.ч.					в т.ч.					в т.ч.					в т.ч.					в т.ч.					в т.ч.																							
Запоріжжя	разом					130,4	10,6	8,8	7,6	92,3	разом					9,4	7,2	8,3	80,6	разом					9,9	7,2	9,0	87,1	разом					94,1	7,7	6,9	7,0	86,7	разом					7,0	6,6	6,5	64,5							
	тип					0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	тип					0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	тип					0,3	0,1	0,1	0,1	тип					0,6	0,1	0,1	0,1	0,9	тип					0,1	0,1	0,0	0,1						
Мелітополь	разом					0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	разом					0,8	0,0	0,2	0,1	0,1	разом					0,9	0,0	0,2	0,1	разом					0,6	0,1	0,1	0,1	0,9	разом					0,1	0,1	0,0	0,1						
	тип					0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	тип					0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	тип					0,3	0,0	0,2	0,1	тип					0,2	0,1	0,0	0,1	0,9	тип					0,1	0,1	0,0	0,1						
Бердянськ	разом					0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	разом					0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	разом					0,4	0,0	0,1	0,1	разом					0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	разом					0,0	0,0	0,0	0,0						
	тип					0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	тип					0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	тип					0,1	0,0	0,1	0,1	тип					0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	тип					0,1	0,0	0,0	0,0						
Енергодар	разом					79,3	5,7	55,3	17,6	0,5	разом					104,9	6,9	68,6	27,7	0,6	разом					79,3	5,7	55,3	17,6	разом					145,5	6,2	104,6	32,9	0,7	разом					113,5	5,5	75,0	31,3	0,6	65,3				
	тип					5,7	5,3	1,6	0,5	0,5	тип					6,9	6,9	6,9	6,9	0,6	тип					5,7	5,3	5,3	5,3	тип					6,2	6,2	6,2	6,2	0,7	тип					5,5	5,5	5,5	5,5	0,6	65,3				
Разом по області	разом					218,3	19,5	67,1	22,5	94,2	разом					217,5	18,0	72,4	36,3	82,2	разом					229,3	18,7	76,5	37,2	разом					207,6	17,2	83,4	30,8	69,3	разом					245,9	16,0	112,4	40,3	71,5	203,1	13,4	81,7	38,0	65,3
	тип					0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	тип					0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	тип					0,4	0,1	0,1	0,1	тип					0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	тип					0,2	0,1	0,0	0,0	0,3	65,3				

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, на які припадає майже 93,2 % викидів від загальної кількості забруднюючих речовин по області (табл. 2.1.3.1.), (додаток 2.1.3.1.).

Як свідчить динаміка викидів забруднюючих речовин по м. Запоріжжю та області, найбільший внесок в забруднення атмосферного повітря Запорізької області (78 %) вносять ВАТ «Запоріжсталь» та ВП Запорізька ТЕС ПАТ «Дніпроенерго».

Обсяги викидів ВАТ «Запоріжсталь» за 2014 рік зменшились, а саме: склали 59,168 тис. т (що на 0,623 тис. т менше, ніж у 2013 році). Зменшення викидів підприємством у 2014 році відбулось за рахунок простою агломації № 2.

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в 2014 році обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництва найбільшими підприємствами-забруднювачами в порівнянні з 2013 роком.

Так, у 2014 році обсяги викидів від ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДНІПРОЕНЕРГО» склали 112,533 тис. т (що на 31,988 тис.т або на 30 % менше, ніж у 2013 році). Зменшення викидів підприємством у 2014 році обумовлено зменшенням виробництва електричної енергії, зменшенням використання вугілля та зниження сірності палива – з 2,11 % у 2013 році до 1,59 % у 2014 році.

Основний внесок у забруднення атмосферного повітря м. Запоріжжя вносять промислові підприємства – найбільші забруднювачі, викиди яких становлять 60-70% від загального валового обсягу викиду забруднюючих речовин. Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, харчової промисловості, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

Це такі підприємства, як: ВАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Український графіт», ПАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПАТ «Запоріжжкокс», ТОВ «Запорізький титаномагнієвий комбінат», ПАТ «Запоріжвогнетрив», ВАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» та інші.

Найбільшу кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу здійснюють основні промислові підприємства області, обсяги викидів яких за рік склали:

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 112,5 тис.т (проти 144,5 тис.т у 2013 р.);

ВАТ «Запоріжсталь» – 59,2 тис.т (проти 59,9 тис.т у 2013 р.);

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – 15,6 тис.т (проти 20,9 тис.т у 2013р.);

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» – 0,004 тис.т (проти 0,008 тис.т у 2013р.);

ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» – 1,89 тис.т (проти 2,17 тис.т у 2013р.);

ПАТ «Запоріжжкокс» – 2,99 тис.т (проти 3,11 тис.т у 2013 р.);

ПАТ «Український графіт» – 1,28 тис.т (проти 1,39 тис.т у 2013 р.);

ПАТ «Запоріжвогнетрив» – 0,36 тис.т (проти 0,36 тис.т у 2013 р.);
 ПАТ «Запоріжсклофлюс» – 0,16 тис.т (проти 0,24 тис. т у 2013 р.);
 ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» – 0,85 тис.т (проти 1,02 тис.т у 2013 р.);

ПАТ «Мотор Січ» – 0,49 тис.т (проти 0,48 тис.т у 2013 р.);

ЗДП «Кремнійполімер» – 0,012 тис.т (проти 0,021 тис.т у 2013 р.).

Згідно із проведеним аналізом (див. табл. 2.1.3.2.), (додаток 2.1.3.2.) спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел порівняно з попереднім роком.

Таблиця 2.1.3.1.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел найбільших підприємств-забруднювачів

№	Назва підприємства	Динаміка обсягів викидів в атмосферне повітря, тис.т/рік						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	динаміка + / -
1	ВАТ «Запоріжсталь»	57,528	69,823	77,630	55,817	59,790	59,168	-0,623
2	ПАТ «Дніпроспецсталь»	1,656	2,375	2,592	2,665	2,116	0,683	-1,433
3	ПАТ «Український графіт»	1,569	1,959	2,039	1,949	1,397	1,285	-0,112
4	ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДНПРОЕНЕРГО»	79,222	99,172	103,798	106,58	144,52	112,533	-31,988
5	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	19,658	22,211	21,960	21,014	20,946	15,609	-5,172
6	ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»	3,552	1,609	0,627	0,010	0,008	0,004	-0,004
7	ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	1,719	2,997	2,969	2,665	2,176	1,890	-0,286
8	ПАТ «Запоріжжкокс»	3,040	3,024	2,914	3,132	3,112	2,996	-0,116
9	ТОВ «Запорізький титано- магнієвий комбінат» (ДП)	0,599	0,678	1,054	1,251	1,020	0,852	-0,068
10	ПАТ «Мотор Січ»	0,429	0,370	0,458	0,513	0,485	0,492	+0,007
11	ПАТ «Запоріжвогнетрив»	0,459	0,599	0,601	0,467	0,364	0,365	+0,001
12	ПАТ «Запоріжсклофлюс»	0,379	0,354	0,369	0,310	0,237	0,157	-0,033
13	ЗДП «Кремнійполімер»	0,019	0,036	0,016	0,026	0,021	0,012	-0,009
14	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	0,196	0,187	0,260	0,196	0,296	0,173	-0,113
15	Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	0,487	0,614	0,570	0,539	0,471	0,489	+0,018

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря вищезазначеними підприємствами обумовлене, головним чином, зменшенням

обсягів виробництва і впровадженням на підприємствах природоохоронних заходів, встановлених умовами дозволів на викиди та регіональними природоохоронними програмами.

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності наведені в таблиці 2.1.3.3 (додаток 2.1.3.3.), (рис. 2.1.3.1).

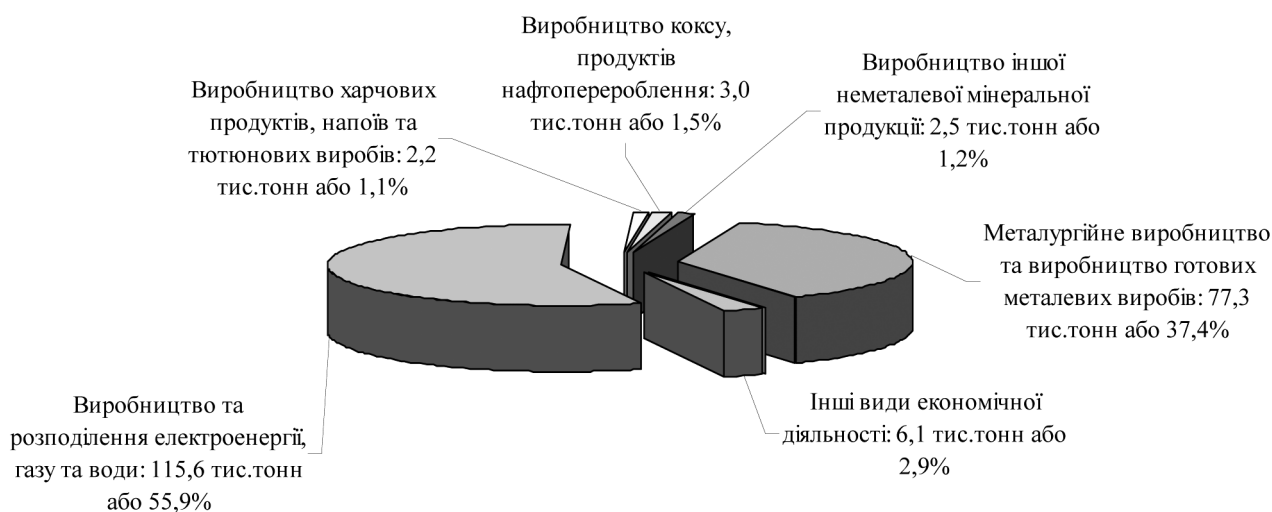

Рис. 2.1.3.1. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним видам економічної діяльності Запорізької області

2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

Транскордонне забруднення повітря на великі відстані – це забруднення повітря, фізичне джерело якого розташоване повністю або частково в межах території, що перебуває під національною юрисдикцією однієї держави, і негативний вплив якого виявляється на території, що перебуває під юрисдикцією іншої держави, причому на такій відстані, що неможливо визначити частку окремих джерел (або їх груп) викидів.

Одним із правових актів щодо охорони атмосферного повітря є Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 13 листопада 1979 року і Протоколи до неї. Учасники Конвенції взяли на себе зобов'язання поступово скорочувати і запобігати забрудненню повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Конвенції закріплені наступні основоположні принципи співробітництва:

обмеження, а надалі поступове скорочення і запобігання забрудненню повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані;

розробка політики і стратегії, як боротьби з викидами забруднювачів повітря;

проведення консультацій між державами, на які поширюються несприятливі наслідки транскордонного забруднення повітря, і державами, в межах яких і під юрисдикцією яких виникає або може виникнути значна частка транскордонного забруднення повітря на великі відстані в зв'язку з здійснюваною або планованою ними діяльністю.

Спостереження транскордонного перенесення забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та опадів проводились у 2014 році на території України гідрометеорологічними організаціями тільки на метеостанціях Світязь (Волинська область) та Рава-Руська (Львівська область).

На території Запорізької області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Санітарно-епідеміологічна служба Запорізької області в рамках соціально-гігієнічного моніторингу проводить контроль якості атмосферного повітря в міських та сільських населених пунктах шляхом підфакельних досліджень в зоні впливу промислових підприємств у місцях проживання та відпочинку населення.

Впродовж 2014 року лабораторіями санепідслужби Запорізької області всього проведено 13523 дослідження атмосферного повітря (2013р. – 13345), в 3,4 % виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій (у 2013 році вказані перевищення складали 4,22 %). В тому числі у міських поселеннях проведено 10872 дослідження атмосферного повітря, в 4,1% виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій, у сільських поселеннях проведено 2651 – в 0,11 % виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій.

У м. Запоріжжя в рамках соціально-гігієнічного моніторингу виконано 1524 лабораторно-інструментальних досліджень проб атмосферного повітря (в 2013 р. – 1472), з них не відповідало нормативним показникам 283 – 18,5% (у 2013 р. – 263 – 17,9 %). В поточному році, як і в минулі роки, перевищення гігієнічних нормативів в атмосферному повітрі обумовлювали показники – пил (34%), фенол (29%), сірководень (24%), сірковуглець (7%). Перевищення за вищевказаними інгредієнтами реєструвалися в межах від 1,1 до 2,2 ГДК.

Найбільше забруднення атмосфери в 2014 р. по районах визначалося в Орджонікідзевському – 36 % (в 2013 р. – 52) від загальної кількості перевищень, Шевченківському – 21 % (в 2013 р. – 12,6), Заводському – 20 % (2013 р. – 21), Ленінському – 16 % (в 2013 р. – 7,9). Як і в попередні роки, нижче середньобагаторічного показника (19,6 %) реєструвалося забруднення атмосфери в Жовтневому, Хортицькому та Комунарському районах.

Багаторічний моніторинг якості атмосферного повітря свідчить про суттєве, порівняно з минулими роками, зниження його забрудненості як на межі санітарно-захисних зон, так і в житлових районах.

Аналізуючи отримані дані можна відзначити тенденцію до зниження концентрацій шкідливих речовин в атмосферному повітрі, що пов'язане з виконанням низки повітряохоронних заходів найбільшими забруднювачами та зменшенням об'ємів виробництва на промислових підприємствах.

Разом з тим, основною причиною забруднення атмосферного повітря міста Запоріжжя залишаються застарілі технології й устаткування, на базі яких функціонують підприємства і які не можуть забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів. Очисні споруди підприємств уловлюють, в основному, тільки пил, у той час як найбільш шкідливі сполуки – окисли азоту, вуглецю, фенол, сірчані, фтористі сполуки і ін. – викидаються без очищення.

Фото 2.3.1. Промисловий район м. Запоріжжя – Павло-Кічкас

Запоріжжя – єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря по постах спостереження забруднення (ПСЗ). Систематичні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя проводяться Запорізьким обласним центром з гідрометеорології на 5 стаціонарних постах.

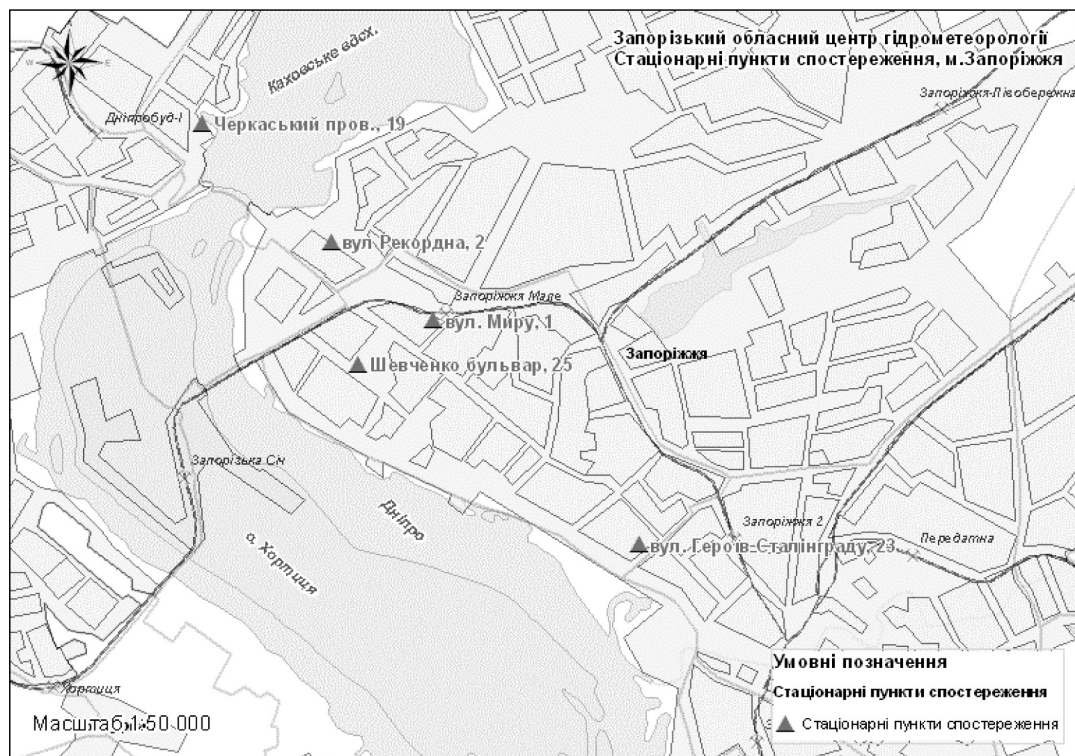
Оцінка стану атмосферного повітря за 2014 рік здійснювалась за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично допустимих концентрацій (далі – ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.

Перелік пріоритетних забруднюючих речовин наведено у таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3.

Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин
(в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міста Запоріжжя за 2009-2014 рр.

	ГДК, мг/м ³			Середня концентрація							Максимальна з разових концентрацій				
	Максимально разова		Середньо-добова	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	2009	2010-2014	2009-2014												
Пил (завислі речовини)	0,5	0,5	0,15	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	1,4	3,4	3,2	2,0	2,6	3,8
Двооксид сірки	0,50	0,50	0,05	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,05	0,05	0,04	0,05	0,05
Двооксид азоту	0,085	0,20	0,04	1,9	2,2	2,5	2,3	2,5	2,2	4,6	2,3	3,0	2,8	2,5	1,8
Оксид азоту	0,40	0,40	0,06	0,9	0,8	1,2	1,2	1,2	1,0	0,5	0,6	0,6	0,7	0,5	0,8
Оксид вуглецю	5	5	3	1,0	1,0	0,7	0,7	0,3	0,3	0,8	1,0	1,0	1,4	1,6	1,2
Формальдегід	0,035	0,035	0,003	1,7	2,0	2,3	1,7	2,0	1,7	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Фенол	0,01	0,01	0,003	1,3	2,0	2,3	2,0	2,0	2,0	2,3	3,1	2,2	2,1	3,0	1,8
Фтористий водень	0,02	0,02	0,005	0,7	0,8	1,0	0,2	0,0	0,0	0,8	0,6	0,7	0,3	0,1	0,0
Хлористий водень	0,20	0,20	0,20	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	1,3	1,0	0,8	0,7	0,8	0,7
Сірководень	0,008	0,008	—	—	—	—	—	—	—	2,6	1,0	1,3	1,0	1,1	1,1

Таблиця 2.3.4.

Динаміка перевищень ГДК забруднюючих речовин
в житловій забудові міста Запоріжжя, %

Період, рік	% перевищень ГДК
2009	8,13
2010	24,01
2011	17,61
2012	10,28
2013	10,36
2014	6,83

Таблиця 2.3.5.

Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному
повітрі м. Запоріжжя, значення середньорічних концентрацій у кратності ГДК

Забруднюючі речовини	Звітний період, рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Двоокис азоту	1,9	2,2	2,5	2,3	2,5	2,2
Двоокис сірки	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Окис азоту	0,9	0,8	1,2	1,2	1,2	1,0
Окис вуглецю	1,0	1,0	0,7	0,7	0,3	0,3
Пил	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Фенол	1,3	2,0	2,3	2,0	2,0	2,0
Фтористий водень	0,7	0,8	1,0	0,2	0,0	0,0
Хлористий водень	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Формальдегід	1,7	2,0	2,3	1,7	2,0	1,7

Відповідно до плану протягом 2014 року відібрано 24,5 тисячі проб, протягом 2013 року – 23,7 тисячі проб.

Для порівняння вмісту забруднювальних речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя у 2014 та у 2013 роках були використані значення їх середньорічних концентрацій у кратності ГДК.

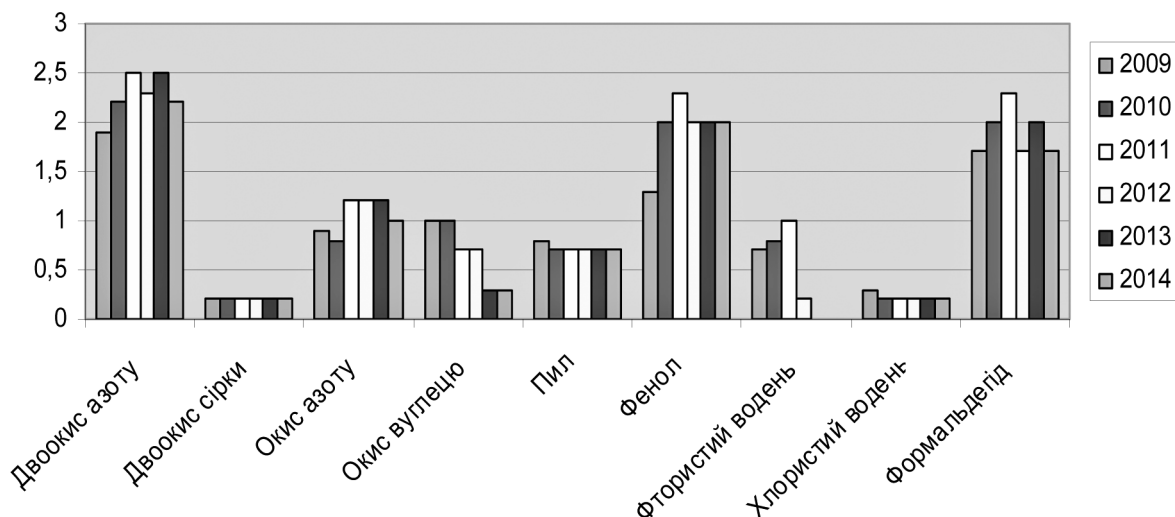

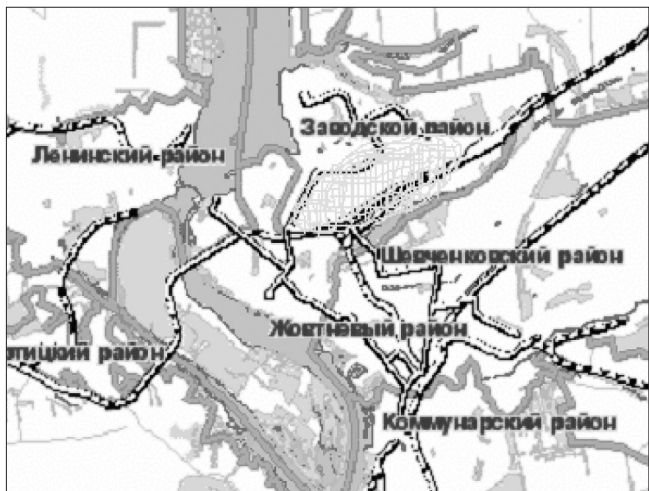
Рис. 2.3.2. Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя

У порівнянні з попереднім роком не змінився вміст у повітрі пилу, сірки діоксиду, оксиду вуглецю, фенолу та хлористого водню. Зменшився вміст у повітрі окису азоту, двоокису азоту та формальдегіду. Високі та екстремально високі рівні забруднення повітря в м. Запоріжжя протягом 2013-2014 років не зареєстровані.

На цьому ж малюнку ми бачимо, що і в 2014 і в 2013 році вміст двооксиду азоту, фенолу та формальдегіду перевищує ГДК.

Місто розташоване на обох берегах Дніпра. Розвиток міста відбувався таким чином, що великі промислові підприємства опинялись в безпосередній близькості до жилих забудов. Багато житлових будинків розташовано в межах санітарно-захисних зон промислових підприємств. Тому, над Запоріжжям часто спостерігається жовто-сиза димка смогу, що формується викидами промислових підприємств, сконцентрованих на відносно невеликій території. Цьому також сприяє рельєф місцевості, який являє собою хвилясту рівнину з ярусно-балочною мережею, яка погіршує провітрювання території та умови розсіювання пилу газових викидів.

Основні підприємства міста Запоріжжя розташовані на промисловій площадці, яка знаходиться в північно-східній частині міста (на карті позначена зеленим кольором). Таким чином, забруднення атмосферного повітря над основними районами міста відбувається при напрямках вітру від північно-західного через північ – до східного. При південному напрямку вітру забруднюється Заводський район, у якому крім промислових підприємств, також мешкають люди. Південно-західний та західний вітер сприяє виносу забрудненого повітря за місто. Вітер, швидкість якого 0-4 м/с, забруднює місто незалежно від напрямку.

Основні причини понаднормативного забруднення атмосферного повітря міста:

- 240 підприємств практично всіх галузей індустрії, що здійснюють викиди шкідливих хімічних сполук в атмосферне повітря. Все це створює різне по спектру, але надзвичайно інтенсивне навантаження на різні райони міста, погіршуючи екологічну обстановку. Близько 150 хімічних сполук викидаються в атмосферу міс-

та, багато з них є речовинами 1-2 класів небезпеки (двоокис марганцю, бенз(а) пірен, з'єднання свинцю, хрому й ін.);

- кліматичні особливості регіону. Місто Запоріжжя перебуває в кліматичних умовах, для яких характерні несприятливі умови розсіювання (НМУ) шкідливих викидів (температурні інверсії, штилі й т.п.), що приводить до накопичування викидів підприємств у житлових районах. У той же час система регулювання викидів шкідливих речовин у період несприятливих метеоумов працює неефективно;

- розташування основного промвузла з навітряної сторони щодо житлових районів міста, що сприяє їхній загазованості;

- значний обсяг неврахованих в офіційній статистичній звітності неорганізованих (ліхтарних) викидів на підприємствах збільшує загазованість житлових районів;

- застарілі технології й устаткування, на базі яких функціонують підприємства вже не в змозі забезпечити дотримання сучасних екологічних нормативів, основні підприємства міста побудовані в тридцяті роки й функціонують по теперішній час;

- перехід підприємств на неекологічне пальне (вугілля, мазут), неритмічна робота технологічного устаткування, що є джерелом додаткового забруднення атмосферного повітря.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Однією з характеристик забруднення атмосферного повітря є рівень радіації. Радіаційне поле у приземному шарі атмосфери та на поверхні землі формується переважно гамма-випромінюючими радіонуклідами природного походження, які утворюються в верхніх шарах атмосфери та присутні в літосфері з часу створення Землі.

Запорізький ЦГМ проводить спостереження за потужністю експозиційної дози гама випромінювання на місцевості в районі метеомайданчика на 7 метеорологічних станціях, які розташовані на території Запорізької області (Запоріжжя, Пришиб, Мелітополь, Гуляйполе, Бердянськ, с. Семенівка Пологівського району, с. Ботієве Приазовського району).

За даними спостережень семи метеорологічних станцій, потужність експозиційної дози гамма-випромінювання на території Запорізької області знаходиться у межах рівнів, обумовлених розпадом природних радіонуклідів та космічним випромінюванням, і складає 6-20 мкР/год.

Протягом року радіаційний стан на території Запорізької області залишався стабільним. За даними 7 пунктів станцій спостережень та лабораторного контролю потужність експозиційної дози гама випромінювання змінювалась у межах 5-23 мкР/год, що близько до природних рівнів.

Таблиця 2.4.1.

Динаміка потужності експозиційної дози гамма-випромінювання за даними спостережень метеорологічних станцій, які розташовані на території Запорізької області

Пункт спостережень	Гамма - фон, мкР / год		
	Рівень природного фону (до аварії на ЧАЕС)	Максимальні та мінімальні результати щоденних вимірювань ПЕД за період 1991-2014рр.	Середній за 2014 рік
1	2	3	4
Відділ гідрології Запорізького ЦГМ (м. Запоріжжя)	12	5-20	11
Метеостанція Гуляйполе (м. Гуляйполе)	—	6-19	11
Метеостанція Кирилівка (с. Семенівка Пологівського району)	—	8-17	11

1	2	3	4
Метеостанція Пришиб (сmt Пришиб Михайлівського району)	14	8-23	15
Метеостанція Мелітополь (м. Мелітополь)	—	6-18	9
Морська гідрометстанція Бердянськ (м. Бердянськ)	—	6-16	10
Метеостанція Ботієве (с. Ботієве Приазовського району)	—	5-17	11

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

Україна з метою вжиття необхідних заходів для збереження озонового шару шляхом припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин приєдналася до Монреальського протоколу по речовинах, що руйнують озоновий шар, (далі – Монреальський протокол) у 1988 році.

Вплив озоноруйнівних речовин на довкілля становить загрозу для здоров'я населення та для біосфери внаслідок таких причин:

- активне функціонування важкої промисловості;

- функціонування підприємств стратегічного призначення (оборонна промисловість, включаючи плавучі та повітряні об'єкти; цивільна та промислова авіація; атомна промисловість; залізничні об'єкти; медичні об'єкти);

- функціонування сектора сервісного обслуговування промислових та побутових об'єктів;

- функціонування секторів, які в технологічних процесах використовують фреони як спінювачі;

- функціонування автомобільної промисловості;

- використання озоноруйнівних речовин як засобів пожежогасіння;

- використання азотних добрив;

- хлорування питної води;

- утворення смогу у великих індустріальних містах.

Міністерство екології та природних ресурсів забезпечує виконання Україною вимог Монреальського протоколу та міжнародних зобов'язань за ним щодо протоколу, контролюючи обіг озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить, беручи участь у приведенні національного законодавства із зазначених питань у відповідність до вимог Монреальського протоколу та законодавства Європейського Союзу, надаючи підтримку підприємствам у переведенні виробництва на озонобезпечні технології.

Відповідно до вимог Монреальського протоколу до 2020 року Мінприроди контролюється експорт та імпорт озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить або може містити та виведення такої продукції з обігу або сприяння переведення її на озонобезпечні технології. Після 2020 року експорт та імпорт озоноруйнівних речовин забороняється, проте до 2030 року контролюється та моніториться обіг продукції, що містить або може містити озоноруйнівні речовини до виведення такої продукції з обігу або переведення її на озонобезпечні технології. Після 2030 забороняється ввезення та вивезення в країну продукції, що містить озоноруйнівні речовини.

Спостереження за станом озонowego шару ведеться в Україні на 6-ти озонотричних станціях, розташованих в містах Борисполі, Києві, Львові, Прилуках, Сімферополі, Тернополі. На сьогоднішній день експорт та імпорт суб'єктами господарювання озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять або можуть містити, регулюється Міністерством екології та природних ресурсів України шляхом розгляду звернень суб'єктів господарювання та надання їм, у разі наявності озоноруйнівних речовин, стверджень про наявність озоноруйнівних речовин та доцільність їх ввезення або вивезення, на підставі якого суб'єктом має бути отримана ліцензія в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. Мінприроди щорічно надає до Озонового Секретаріату звіт про споживання Україною озоноруйнівних речовин на підставі даних, отриманих від Мінекономрозвитку, Державної митної служби України та суб'єктів господарювання.

Незважаючи на відсутність вітчизняного виробництва, озоноруйнівні речовини використовуються майже в усіх секторах економіки. Частина підприємств вже істотно обмежила або повністю припинила використання озоноруйнівних речовин шляхом перепрофілювання та впровадження альтернативних технічних рішень за рахунок власних ресурсів.

В області відсутнє виробництво озоноруйнівних речовин. На підприємствах області озоноруйнівні речовини використовуються в холодильних установках технологічного призначення.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для людини посідає перше місце. Це обумовлено, насамперед, тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найширше розповсюдження та випадають у різні середовища. Наприклад, атмосферні опади дають до 10 % забруднення водних об'єктів басейну Дніпра, значно забруднюють ґрунт тощо. Крім того, людина споживає за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні повітря набагато більше, ніж води і їжі.

Природні захисні бар'єри певною мірою захищають людину від потрапляння шкідливих речовин до організму через шлунково-кишковий тракт, але організм людини не захищений надійними природними механізмами від потрапляння шкідливих речовин через дихальні шляхи.

На сьогодні ризик для здоров'я від забруднення повітря не викликає сумніву, але якісні дані про кількісні показники впливу недостатньо визначені внаслідок того, що:

- забруднення повітря широко розповсюджене і важко підібрати однакові та постійні групи населення для контролю;

- існують проблеми в оцінці розмірів індивідуального впливу на кожну окрему людину;

- концентрації атмосферних домішок надзвичайно залежні від метеорологічних умов;

- хвороби, у виникненні і перебігу яких забруднення повітря може відігравати значну роль, є, головним чином, хвороби дихальної системи. Разом з тим, ці хвороби неспецифічні і можуть викликатися іншими факторами, наприклад, палінням, або професійним впливом; значну роль при цьому може відігравати дія внутрішніх алергенів.

Зважаючи на постійне зростання кількості автомобільного транспорту у містах, оцінка рівнів його впливу на стан повітряного середовища, і, відповідно, на стан здоров'я населення лишається однією з домінуючих проблем. Викиди автомобільного транспорту є одним з основних факторів, що формують експозицію населення, яке проживає у районі автомагістралі та щодня пересувається вздовж автодоріг.

Забруднення атмосферного повітря є однією з дуже серйозних причин, які можуть приводити до різних захворювань людини.

Атмосферне повітря населених пунктів сьогодні вміщує різного роду інфекції, алергени, подразники й хімічні токсини, які можуть істотно обмежити тривалість життя й стати причиною хвороб, найчастіше дуже серйозних. При вдиху, найбільш сильно страждають від забрудненого повітря ніс, горло і легені. Сьогодні різними хімічними речовинами забруднено не тільки атмосферне повітря, а також їжа та вода.

Отруйні хімічні речовини, які потрапляють до організму людини, включають такі токсини, як пестициди, бенз(а)пірен, органічний фосфат, діоксин, арсен, кадмій, ртуть та інші. Велика кількість цих та інших забруднюючих речовин та сполук в атмосферному повітрі може стати однією із причин такого важкого захворювання, як рак.

На теперішній час концентрації шкідливих речовин не досягають екстремальних значень (у п'ять разів вище гранично припустимої й більше), що реєструвалися в області до 1990 року. Однак, і існуючий по області рівень забруднення атмосферного повітря є критичним, і може призвести до росту числа хронічних захворювань і негативних тенденцій демографічних показників населення.

Згідно із інформацією, наданою Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області, на тлі неблагополучної демографічної ситуації залишається високим рівень неінфекційної захворюваності.

Рівні захворюваності населення у Запорізькій області впродовж п'яти останніх років нижчі за республіканські показники.

У 2014 році в області серед населення (всього) кількість захворювань виявлених вперше (захворюваність) склала 10244241 випадків або 54612,0 на 100 000 населення. Це менше на 2,7% ніж у 2011 р. і більше на 1,4% чим у 2013 р.

У структурі вперше виявлених захворювань велику питому вагу займають, як і в попередні роки захворювання органів дихання – 49,0%, на другому місці травми і отруєння – 6,8%, захворювання шкіри і підшкірної клітковини – 6,7%, захворювання системи кровообігу – 5,7%.

Аналіз показників здоров'я населення Запорізької області, м. Запоріжжя по 14-ти «сигнальних» нозологічних формах, які інтегрально відображають вплив негативних чинників зовнішнього середовища на здоров'я населення за останні 5 років свідчить про тенденцію до зростання захворюваності по окремих нозологіях. Продовжує погіршуватися стан здоров'я дитячого населення. Відсоток здорових дітей складає менше 50.

З 14 «сигнальних» нозологічних форм неінфекційних захворювань, що інтегрально відображають вплив навколишнього середовища на здоров'я населення два останні роки, реєструється стабілізація неінфекційної захворюваності. Виражений зріст хвороб вперше виявлених (захворюваність) відмічено серед патології кістково-м'язової системи +6,2%, виражене зниження відмічається з захворювань крові та кровотворних органів -8,4%, психічні захворювання -8,6%, цукровий діабет -7,8%.

Серед поширеності неінфекційних хвороб також відмічається стабілізація. Виражений зріст виявлено серед ендокринних хвороб +6,5%, цукровий діабет +5,4%, уроджені аномалії +5,35%. Виражене зниження зареєстровано з такої патології як хвороби крові та кровотворних органів -7,0%.

Вперше за останні роки показники захворюваності і поширеності по окремих нозологіях в Запорізькій області перевищують середні показники в Україні. Так, викликають тривогу показники захворюваності по таких нозологіях як новоутворення, бронхіальна астма, хвороби шкіри і підшкірної клітковини, хвороби системи кровообігу, природжені аномалії системи кровообігу.

Значною мірою ситуація, яка склалася, може бути викликана забрудненням атмосферного повітря.

Атмосферні забруднення можуть надавати гостре і хронічне специфічне і неспецифічне дії на організм людини. Може збільшуватись кількість хворих з гіпертонічною хворобою, злоякісними новоутвореннями, патологією органів дихання. Частіше реєструється ексудативний діатез, алергічний дерматит, гострі респіраторні захворювання з астматичним компонентом, набряк Квінке, бронхіальна астма. У дітей, що проживають в промислових районах із забрудненим атмосферним повітрям, індекс здоров'я зазвичай у 2-3 рази нижче, ніж у дітей контрольного району. У них може бути змінений імунний статус: знижений вміст імуноглобуліну тощо.

При концентрації бензолу в атмосферному повітрі міста 0,05 мг/м³ в організм людини надходить майже 0,6 мг бензолу на добу. За даними Агентства з охорони навколишнього середовища США, вплив бензолу протягом життя при вмісті його в атмосферному повітрі 1 мкг/м³ призводить до виникнення 2,8 випадків лейкемії на 1 млн населення. За даними ВООЗ, кількість таких випадків становить 4, а за даними німецького Центру з дослідження раку, – 9 на 1 млн населення. У розвитку такої патології велике значення має здатність бензолу до кумуляції. У хронічно експонованих бензолом осіб виділення його з організму затримується до 150 ч. Головною передумовою токсичного впливу бензолу є його біотрансформація в активні метаболіти (гідрохінон, катехол, бензотріол), які порушують процеси утворення клітин і функціонування кровотворної та імунної систем.

Азоту оксид як сильний окиснювач безпосередньо вражає легеневу тканину. У бронхах і альвеолах виявляють патологічні зміни вже при такій концентрації, яка реально визначається в атмосферному повітрі населених місць. За клінічними симптомами захворювання нагадують емфізему легенів. Особливо чутливі до азоту діоксиду клітини, що здійснюють газообмін, і війчасті клітини. Зменшуються їх кількість і активність. При контакті азоту оксидів з вологою поверхнею легень утворюються кислоти, що трансформуються в нітрати і нітрити. Як кислоти, так і їх похідні подразнюють слизові оболонки, особливо нижніх дихальних шляхів, що може призвести до рефлексорних порушень подиху і навіть до набряку легенів.

Численні дослідження свідчать про залежність дитячої захворюваності від впливу атмосферного повітря, забрудненого сірки діоксидом. Присутність в атмосферному повітрі комбінацій хімічних речовин може викликати синергічну дію шкідливих інгредієнтів. Збільшення у населення промислових міст частоти неспецифічної легеневої патології, особливо хронічного бронхіту, який онкологи розглядають як передраковий стан, дає підставу вважати, що атмосферні забруднення, провокуючи хронічні запальні захворювання легень, можуть бути однією з причин підвищення ризику захворювання на рак легенів.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

Згідно за даними Головного управління статистики у Запорізькій області в цілому по регіону у 2014 році було заплановано виконання 14 природоохоронних заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, фактично було виконано 11 заходів. Всі заходи виконувались на підприємствах м. Запоріжжя та області, з загальним екологічним ефектом – зниженням викидів забруднюючих речовин на 785,281 т/рік (табл. 2.7.1, 2.7.2, 2.7.3).

Таблиця 2.7.1.

Впровадження заходів з метою зменшення викидів забруднюючих речовин по районах та містах Запорізької області у 2014 році

	Кількість заходів		Загальний обсяг витрат за кошторисною вартістю, тис. грн.	Фактично виконано з початку виконання заходу, тис. грн.	Зменшення викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря після впровадження заходу		
	всього, одиниць	у % до 2013 р.			очікуване, т	фактичне, т	у % до 2013 р.
Запорізька область	11	78,6	210737,4	831391,7	4307,710	785,281	14,4
м. Запоріжжя	6	—	137757,6	761650,3	407,886	366,105	—
м. Енергодар	1	—	56562,8	53659,2	—	—	—
Райони:							
Василівський	1	—	2940,0	2605,2	416,123	416,123	—
Вільнянський	3	—	13477,0	13477,0	3483,701	3,053	—

Таблиця 2.7.2.

Стан виконання повітряохоронних заходів в атмосферу у 2014р.

	Всього заходів, завершення яких передбачалось у 2014р.	З них:				
		виконано		перенесено	анульовано	не виконано
		одиниць	частка у загальній кількості передбачених, %			
Запорізька область	14	11	78,6	1	—	2
м. Запоріжжя	9	6	66,7	1	—	2
м. Енергодар	1	1	100,0	—	—	—
Райони:						
Василівський	1	1	100,0	—	—	—
Вільнянський	3	3	100,0	—	—	—

Таблиця 2.7.3.

*Впровадження всіх повітряохоронних заходів за всіма виробничими
та технологічними процесами,
технологічним устаткуванням (установками) у 2014 р.*

	Кількість заходів		Загальний обсяг витрат за кошторисною вартістю, тис. грн.	Фактично виконано з початку виконання заходу, тис. грн.	Зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря після впровадження заходу		
	всього, одиниць	у % до 2013 р.			очікуване, т	фактичне, т	у % до 2013 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Запорізька область							
Всі виробничі та технологічні процеси, технологічне устаткування (установки)	11	78,6	210737,4	831391,7	4307,71	785,281	14,4
Енергетика	5	—	65360,4	62877,6	764,009	782,228	—
Процеси спалювання в енергетиці та переробній промисловості (стаціонарні джерела)	1	—	56562,8	53659,2	—	—	—
Електростанції загального використання	1	—	56562,8	53659,2	—	—	—
Спалювання в промисловості	4	—	8797,6	9218,4	764,009	782,228	—
Процеси спалювання в котлоагрегатах, газових турбінах і стаціонарних двигунах	1	—	2940,0	2605,2	416,123	416,123	—
Контактні технологічні процеси	3	—	5857,6	6613,2	347,886	366,105	—
Виробничі процеси (стаціонарні джерела)	5	—	134059,0	757196,1	3482,453	3,053	—
Технологічні процеси в чорній металургії та вугільній промисловості	3	—	131900,0	755037,1	60,0	—	—

1	2	3	4	5	6	7	8
Технологічні процеси в машинобудуванні, деревообробній, целюлозно-паперовій та харчовій промисловості, промисловості з виробництва напоїв та інших секторів	2	—	2159,0	2159,0	3422,453	3,053	—
Використання розчинників та інших прождуктів	1	—	11318,0	11318,0	61,248	—	—
Інші види використання розчинників та супутні види діяльності	1	—	11318,0	11318,0	61,248	—	—

У 2013 році у Запорізькій області розроблена «Обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки», затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29.

Метою програми є визначення головних напрямків дій, заходів і ресурсів щодо поліпшення стану екологічної безпеки в області, розробка комплексу узгоджених і взаємопов'язаних природоохоронних, правових, економічних, організаційно-технічних та інших заходів для відновлення і забезпечення сталого функціонування усіх екосистем регіону на період до 2020 року.

У найбільш техногенно-навантажених містах області – м. Запоріжжя та м. Енергодар розроблені та діють міські програми, в яких передбачені природоохоронні заходи. Так у 2012 році була розроблена та затверджена рішенням Запорізької міської ради від 24.12.2012 № 24 «Програма природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя».

Природоохоронні заходи щодо зменшення обсягів викидів в атмосферне повітря, які були виконані підприємствами в 2014 році:

ВАТ «Запоріжсталь». «Реконструкція газоочистки агломашини № 2» та «Будівництво установки по очищенню агломераційних газів агломашини № 2». Загальна вартість склала 550,00 млн.грн., очікуваний екологічний ефект – зниження викидів пилу на 1310 т/рік.

ВАТ «Запоріжсталь». «Будівництво аспіраційної установки від шихтоподачі ДП-4 з використанням рукавного фільтру». Загальна вартість склала 557,383 млн. грн., очікуваний екологічний ефект – зниження викидів пилу на 1352,69 т/рік.

ВАТ «Запоріжсталь». «Прокатне виробництво. Переведення травильних ліній ЦХП-1 на солянокисле травлення з будівництвом аспіраційних установок».

Очікуване зменшення викидів сірчаної кислоти на 75 т/рік. Всього на виконання заходу витрачено 901,817 млн.грн. тис.грн.

ПАТ «Запоріжсклофлюс». «Ремонт існуючої газоочисної споруди флюсованої печі №1 (дж. №2), демонтаж старих коронуючих електродів електрофільтру, монтаж нових коронуючих електродів». Всього профінансовано з початку реалізації заходу 319,3 тис.грн., очікуване зменшення викидів пилу на 0,2 т/рік.

ПАТ «Запоріжсклофлюс». «Впровадження технології та устаткування утилізації тепла від водоохолоджуючих елементів цехів №2,3». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю на 181,48 т/рік. Запланований на 2014 рік обсяг витрат складав 35 тис.грн, який освоєно у повному обсязі. Стан виконання заходу – 100%.

У 2014 році продовжувалися виконуватися підприємствами наступні заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а саме:

ПАТ «Дніпроспецсталь». «ДПСМ – Об'єднання існуючих вентсистем від устаткування в загальний колектор. Будівництво 2-ст. рукавного фільтру для очищення викидів після об'єднання існуючих вентсистем від загального колектора (дж. № 607)».

Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин у вигляді суспендованих твердих частинок в атмосферне повітря на 25,0 т/рік. Підприємством не надана інформація, щодо фінансування та стану виконання природоохоронного заходу.

ПАТ «Дніпроспецсталь». «СПЦ № 2 Будівництво газоочисного обладнання уловлювання технологічних викидів від електропечі № 4, № 6 в рукавному фільтрі)».

Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин у вигляді суспендованих твердих частинок в атмосферне повітря на 17,0 т/рік. Підприємством не надана інформація, щодо фінансування та стану виконання природоохоронного заходу.

ПАТ «Дніпроспецсталь». «ДПСМ Виведення з експлуатації печей випалу вапняку № 2,3 (дж. № 755,756) та будівництво і введення в дію нової печі обладнання вапняку «Maerz» замість трьох діючих печей (дж. №754)».

Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин у вигляді суспендованих твердих частинок в атмосферне повітря на 114,0 т/рік. Підприємством не надана інформація, щодо фінансування та стану виконання природоохоронного заходу.

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» «Заміна існуючих електрофільтрів на нові на енергоблоці № 3 із установкою системи моніторингу викидів».

Очікуваний ефект після виконання заходів – забезпечення необхідного ступеню очистки та зменшення викидів твердих частинок на 550 т/рік.

Енергоблок ст. № 3 знаходиться в технічному переоснащенні. В цей період планується заміна електрофільтрів на нові. На 100% змонтовано корпуси електрофільтрів, ведуться електромонтажні роботи та роботи з монтажу пристрою системи гідрозоловидалення і теплової ізоляції. Інформація щодо обсягів фінансування заходу не надана. Стан виконання 94,9%.

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» «Технологічні заходи з метою подавлення викидів оксиду азоту на енергоблоці №3».

Очікуваний ефект після виконання заходів – зниження викидів оксидів азоту на 400 т/рік.

На даний час розроблено завдання на розробку Національного плану скорочення викидів від великих опалювальних установок, яке проходить погодження в Мінприроди, Мінпаливенерго та НКРЕ.

Інформація щодо обсягів фінансування заходу та стану виконання підприємством не надана.

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» «Заміна існуючих електрофільтрів на нові на енергоблоці № 4 із установкою системи моніторингу викидів».

Очікуваний ефект після виконання заходів – забезпечення необхідного ступеню очистки та зменшення викидів твердих частинок до 50 мг/м³ з 2016 року.

Розроблена проектна документація на технічне переоснащення енергоблоку ст. № 4. Договір на виконання робіт з технічного переоснащення енергоблоку в стадії укладання. Інформація щодо обсягів фінансування заходу та стану виконання підприємством не надана.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Будівництво комплексу коксової батареї (склад вугілля)».

Всього профінансовано з початку реалізації заходу 77 067,45 тис.грн. На 2014 рік фінансування не здійснювалося, підприємством виконується скорочення навантаження складу вугілля на 64% за рахунок скорочення залишків сировини. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання заходу по речовинах у вигляді суспендованих твердих частинок 27 т/рік. Ступінь готовності заходу 80%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Удосконалення технологічних процесів, регулювання системи обігріву коксових печей КБ-2,5,6 (температура системи обігріву не більш 1250-1300)».

Запланований на 2014 рік обсяг витрат складав 125 тис.грн. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання заходу по оксиду азоту 20 т/рік. Проводжується регулювання системи обігріву коксових печей КБ-2,5,6. За 2014 рік на виконання заходу фактично витрачено 62,5 тис. грн., ступінь готовності заходу 79,5%.

ПАТ «Запоріжжсклофлос». Спорудження газоочисної установки за піччю № 3 по виробництву силікат – брили.

За 2014 рік обсяг витрат склав 263,0 тис. грн. (проти запланованих 537,0) Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 45,6 т/рік.

Згідно із Наказом по підприємству від 04.08.2014 №91 про зупинку печі №3 по виробництву силікату натрію ЦПФіС та Акта від 30.09.2014 про тимчасове виведення основних засобів з виробничого процесу – піч №3 (дж. №6) законсервована у зв'язку з виробничою необхідністю, відсутністю поставок кальцинованої соди для виробництва силікату. Ступінь готовності заходу складає 33,0 %.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Питання адаптації до зміни клімату займають на сьогоднішній день одне з ключових місць.

До першочергових адаптаційних заходів для різних секторів економіки (сільське та водне господарство, енергетика, будівництво) та у сфері охорони здоров'я на регіональному рівні належать:

звітність як негативних, так і позитивних наслідків кліматичних змін з тим, щоб адаптаційні заходи сприяли зниженню втрат від одних та збільшенню ефекту від інших;

проведення макроекономічної оцінки наслідків зміни клімату та адаптаційних заходів для різних регіонів;

раннє виявлення та прогнозування;

визначення пріоритетності адаптаційних заходів при розробці державних та регіональних стратегій розвитку.

В Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року однією з пріоритетних операційних цілей визначено «Зменшення емісії парникових газів».

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, Департаментом проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме: діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглецю, перфторвуглецю. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

На території області найбільша частка викидів парникових газів припадає на вуглекислий газ. В 2014 році викиди парникових газів становили 12,98 млн. т CO₂ – екв., що на 1,62 млн. т CO₂ – екв. більше, ніж у 2013 році.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

З метою пом'якшення наслідків зміни клімату, виконання Україною своїх зобов'язань, як Сторони Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, в області ведеться робота щодо впровадження проектів (заходів), реалізація яких супроводжується скороченням викидів парникових газів за рахунок залучення механізму спільного впровадження, передбаченого положеннями Кіотського протоколу. Впровадження цих заходів спрямоване на зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки регіону, впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій і збільшення інвестицій.

Підприємства області в 2014 році виконували наступні заходи по зменшенню викидів парникових газів:

У 2014 було запущено другу чергу **Ботієвської вітряної електростанції** (с. Приморський Посад, Запорізька область), вийшовши на проектну потужність 200 МВт. Компанія ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» продовжує роботи по будівництву двох інших вітряних електростанцій вітропарку «ДТЕК Приазовський» в Запорізькій області – Приморської та Бердянської. Повне введення в експлуатацію трьох станцій вітропарку загальною потужністю 550 МВт очікується у 2017 році.

Концерн «Міські теплові мережі». Постійно здійснюється встановлення на опалювальному обладнанні теплоутилізаторів, які дозволяють використовувати надлишкове тепло парникових газів та істотно зменшувати споживання природного газу.

БАТ «Запоріжсталь»:

– виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку доменного газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.

ПАТ «Запоріжжкокс»:

– виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку коксового газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Удосконалення технологічних процесів, регулювання системи обігріву коксових печей КБ-2,5,6 (температура системи обігріву не більш 1250-1300 °С)».

Запланований на 2014 рік обсяг витрат складав 125 тис. грн. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання заходу по оксиду азоту 20 т/рік. Проводжується регулювання системи обігріву коксових печей КБ-2,5,6. За 2014 рік на виконання заходу фактично витрачено 62,5 тис. грн., ступінь готовності заходу – 79,5%.

ПАТ «Запоріжсклофлюс». «Впровадження технології та устаткування утилізації тепла від водоохолоджуючих елементів цехів № 2, 3». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю на 181,48 т/рік. Запланований на 2014 рік обсяг витрат складав 35 тис. грн, який освоєно у повному обсязі. Стан виконання заходу – 100%.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів»:

– виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку феросплавного газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Цех № 4, печі №№ 31-38. Технічне переозброєння. Реконструкція печей та газоочисток». Очікуване зменшення викидів вуглецю оксиду в атмосферне повітря на 395 т/рік. Ступінь готовності об'єкту складає 99,0 %.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Впровадження технології та устаткування утилізації тепла від вогнево-рідинних шлаків цехів № 1, 4». Очікуване зменшення викидів вуглецю оксиду в атмосферне повітря на 111,93 т/рік. Ступінь готовності заходу складає 100,0 %.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 і 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річок (довжиною більше 10 км), на яких створено 28 водосховищ та 1195 ставків. Загальна довжина річок складає 2877,6 км, у т.ч. в межах області 2648,7 км, із них середніх річок – 459 км, малих 2189,7 км, крім того нараховується 3151,5 км притоків та яруг. На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше ніж 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюкський, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км².

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,425 км³/рік, стік р. Дніпро – 53,0 км³/рік. Фактична водність малих і середніх річок області у 2014 році відповідала 60 % забезпеченості.

Експлуатаційні запаси прісних підземних вод, придатних для питного водопостачання, по 13 розвіданих родовищах становлять 299,5 тис.м³/добу.

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість області досить висока і в перерахунку на 1 особу становить 30,01 тис.м³ на рік в основному за рахунок стоку р. Дніпро, водозабезпеченість підземними водами складає усього 0,061 тис.м³ на рік, водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком – 0,24 тис.м³ на рік.

Незважаючи, на достатні запаси поверхневих та підземних вод, водні ресурси розподілені в межах території області у вкрай нерівномірно.

По північно-західній окраїні області протікає головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна довжина р. Дніпро в межах області складає 167,5 км. В межах двох надзаплавних терас Дніпра забезпеченість водою всіх галузей народного господарства достатня. Але вже у кілометрі від заплави Дніпра починається безводний степ і вся решта частина області – біля 90% її території – дуже бідна водними ресурсами. Середня густота річної мережі тут біля 0,12 км/км², тобто ще нижча ніж в такому малозабезпеченому водою районі, як степовий Крим.

Ріка Дніпро є головним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Вільнянськ, населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиколаївського районів та ряду населених пунктів південних районів області. Крім того, з р. Дніпро здійснюється забір води для забезпечення виробничих потреб великих промислових підприємств, зокрема ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», АТ «Мотор Січ», а також для потреб зрошення.

Вся територія області розділена генеральною лінією водорозділу, яка йде із сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я.

До північної групи водотоків рік Придніпров'я відносяться притоки річки Вовчої (р. Гайчур та р. Верхня Терса,) р. Конка, р. Янчекрак, р. Карачекрак, р. Велика Білозерка та інші – всього 25 річок.

До південної групи річок Приазов'я відносяться річки Великий та Малий Утлюк, Молочна, Берда, Обіточна, Лозоватка, Джебельня, Домузла, Корсак та інші – всього 40 річок.

Малі та середні річки області мають незначне народногосподарське значення. Води їх, головним чином повеневі, затримані у водосховищах та ставках використовуються в більшій частині для риборозведення, технічного водопостачання, зрошення та рекреації. За природними показниками мінералізації та вмістом хімічних сполук вода малих та середніх річок області не придатна для питного водопостачання.

Також, територіально нерівномірно розподілені запаси підземних прісних вод, придатних для питного водопостачання. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або перевищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис. м³/добу) та Кам'янсько-Дніпровському (70,5 тис. м³/добу) районах. В інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис. м³/добу до 39,9 тис. м³/добу. Дев'ять районів області з двадцяти не мають експлуатаційних запасів.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно неравномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття їх дефіциту вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро магістральними каналами та водогонами.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними узагальнення державної статистичної звітності по формі 2-ТП (вод-госп) за 2014 рік, виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів, загальний обсяг забору води склав 1149,0 млн. м³, що на 95,0 млн. м³ або на 9,2 % менш у порівнянні з 2013 роком, відповідно зменшилося і використання води на 91,0 млн. м³ та склало 1146,0 млн. м³.

Динаміка загального обсягу забору, використання та скиду зворотних вод по області в першу чергу залежить від найбільшого користувача водних ресурсів ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», яка працює на прямотоці.

Зменшення у 2014 році забору та використання свіжої води ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», пов'язано із зменшенням виробництва електроенергії на 405,731 тис. МВт-год.

За останні роки спостерігається збільшення обсягів використання води на потреби зрошення, що пов'язано погодними умовами та інтенсивністю зрошення.

Так, на потреби зрошення у 2013 році збільшилось використання води на 10,01 млн. м³ в порівнянні з 2012 роком, а в 2014 році використання води на потреби зрошення збільшено ще на 2,72 млн. м³.

Більшістю водокористувачів області скорочено забір і використання води. Це обумовлено різними обставинами, в тому числі, за рахунок раціонального використання водних ресурсів, зміни виробничих умов, скорочення виробництва та інше.

В 2014 році ВАТ «Запоріжсталь» скорочено забір і використання свіжої води на 5,57 млн.м³, що пов'язано з виконанням заходів по раціональному використанню водних ресурсів та консервацією частини обладнання прокатного виробництва.

Обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти у 2014 році склав 806,98 млн. м³, що на 95,743 млн. м³ менше, ніж у 2013 році, з них 73,32 млн. м³ забруднених, що на 3,93 млн. м³ менше, ніж у 2013 році. Обсяг відведення забруднених зворотних вод до водних об'єктів області складає 9,01 % від загального обсягу скидання.

Зменшення загального обсягу скидання зворотних вод у водні об'єкти пояснюється зменшенням забору і використання води ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

За останні декілька років у Запорізькій області у цілому спостерігається тенденція щодо скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод до водних об'єктів області.

Так, у 2009 році було скинуто 82,83 млн. м³ забруднених зворотних вод, у 2010 році – 72,66 млн.м³, у 2011 році – 70,32 млн.м³, у 2012 році – 71,30 млн.м³, у 2013 році – 77,253 млн. м³, у 2014 році – 73,32 млн.м³.

Зростання у 2013 році скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти області на 5,953 млн. м³ пов'язано в основному з погіршенням якості очищення зворотних вод КП «Бердянськводоканал» Бердянської міської ради. У 2013 році підприємством відведено у Азовське море 5,711 млн. м³ зворотних вод з незначним перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами по таких речовинах, як фосфати і нітрати. У 2014 році підприємством відведено у Азовське море 5,675 млн. м³ зворотних вод з перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у травні, червні по речовинах – азот, амонійний та нітрити.

В 2013 році КП «Водоканал» Мелітопольської міської ради відведено у р. Молочна 4,005 млн. м³ недостатньо очищених зворотних вод. У 2014 році підприємством покращено якість очищення зворотних вод. Категорія відведення зворотних вод – віднесена до нормативно очищених. Таким чином, пояснюється зменшення скиду забруднених зворотних вод в 2014 році.

Збільшення або зменшення обсягів скиду забруднених зворотних вод залежить від обсягів виробництва основними підприємствами-забруднювачами водних об'єктів, і в першу чергу, від ВАТ «Запоріжсталь». Доля комбінату в загальному обсязі скидання забруднених зворотних вод в цілому по області складає 86,4%.

ВАТ «Запоріжсталь» у 2014 році відведено у р. Дніпро 63,39 млн.м³ забруднених зворотних вод, що на 0,69 млн.м³ більше, ніж у 2013 році. Збільшення скидання забруднених зворотних вод підприємством пояснюється: збільшенням виробництва чавуна (на 9,1%), організацією обсягів обліку стічних вод по випусках інструментальними методами замість розрахункових методів, передачею освітленої води

з шламонакопичувача б. Городиська у водозбірне спорудження б. Капустянка для промивки шламопроводів.

ПАТ «Мотор Січ» у 2013 році відведено у р. Мокра Московка 1,212 млн.м³ недостатньо-очищених зворотних вод, що 0,097 млн.м³ більш, ніж у 2012 році. Збільшення скиду зворотних вод пояснюється збільшенням обсягів виробництва.

У 2014 році ПАТ «Мотор Січ» забезпечило нормативну якість очищення зворотних вод, що надходять у р. Мокра Московка по випусках підприємства.

Обсяги скидання забруднених зворотних вод іншими водокористувачами залишились на попередньому рівні, або мають тенденцію до скорочення за рахунок зменшення обсягів виробництва, впровадження заходів з раціонального використання водних ресурсів, більш ефективного використання водооборотних циклів та підвищення дієвості економічних важелів регулювання водокористування. Динаміка загальних обсягів забору, використання води та водовідведення наведена у таблиці 4.1.1 (рис. 4.1.1, 4.1.2)

Таблиця 4.1.1.

Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Показники	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	4699,0	1815,2	1115,0	1132,0	972,4	1211,9	1244,0	1149,0
у тому числі для використання								
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	4598,0	1702,0	1076,0	1099,0	944,2	1186,0	1237,0	1146,0
Виробничі потреби	3603,0	1362,0	864,3	918,6	771,2	959,6	997,1	900,5
Побутово-питні потреби	226,0	175,0	138,3	105,7	96,72	93,30	93,17	87,56
зрошення	690,0	137,5	34,1	32,49	34,93	52,99	63,00	65,72
сільськогосподарські потреби	82,0	25,8	4,9	3,73	4,28	3,97	3,066	2,790
Ставково-рибне господарство	8,3	8,3	44,1	38,25	36,69	76,07	80,24	88,77
Втрати води при транспортуванні	95,0	80,0	70,8	65,68	67,01	74,88	66,66	64,97
Загальне водовідведення з нього	3671,0	1411,0	886,9	863,2	702,3	878,64	926,3	831,0
у поверхневій водній мережі	3587,0	1385,4	863,7	838,05	677,6	855,7	902,7	806,98
у тому числі								
забруднених зворотних вод	168,0	299,4	498,0	72,66	70,32	71,30	77,25	73,32
з них без очищення	61,0	76,9	346,00	4,29	0,84	1,692	1,383	2,027
нормативно очищених	161,0	4,0	17,9	60,99	55,65	60,18	53,47	53,53
нормативно чистих без очистки	3258,0	1082,0	347,7	704,4	551,6	724,2	772,0	680,1
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	7339,0	9995,7	10021,0	9931,5	9891,1	9852,4	9893,0	9739,0
Частка оборотної та послідовно використаної води %	61,5	86,2	90,2	94,49	94,8	93,94	94,72	94,71
Потужність очисних споруд перед скиданням до водного об'єкта	437,0	383,7	366,1	406,7	404,3	403,2	403,7	394,4

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

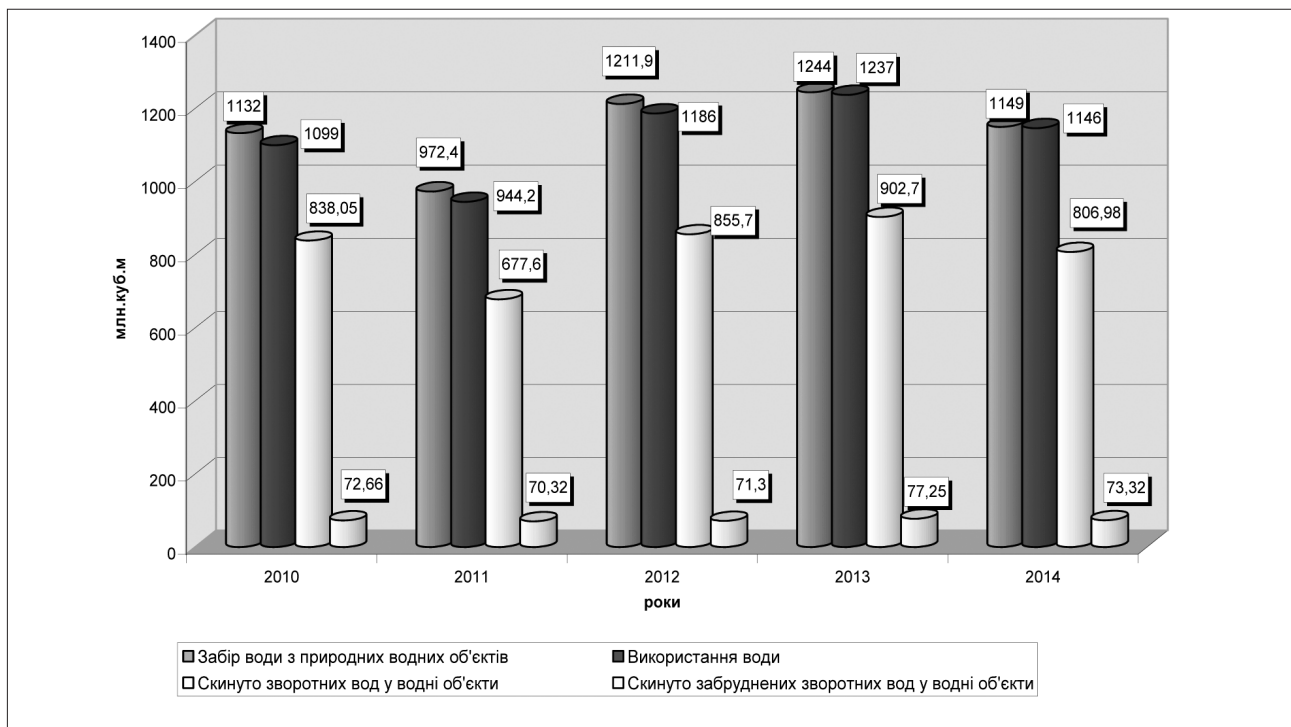

Рис. 4.1.1. Обсяги забору, використання води з природних водних об'єктів та скидання зворотних вод

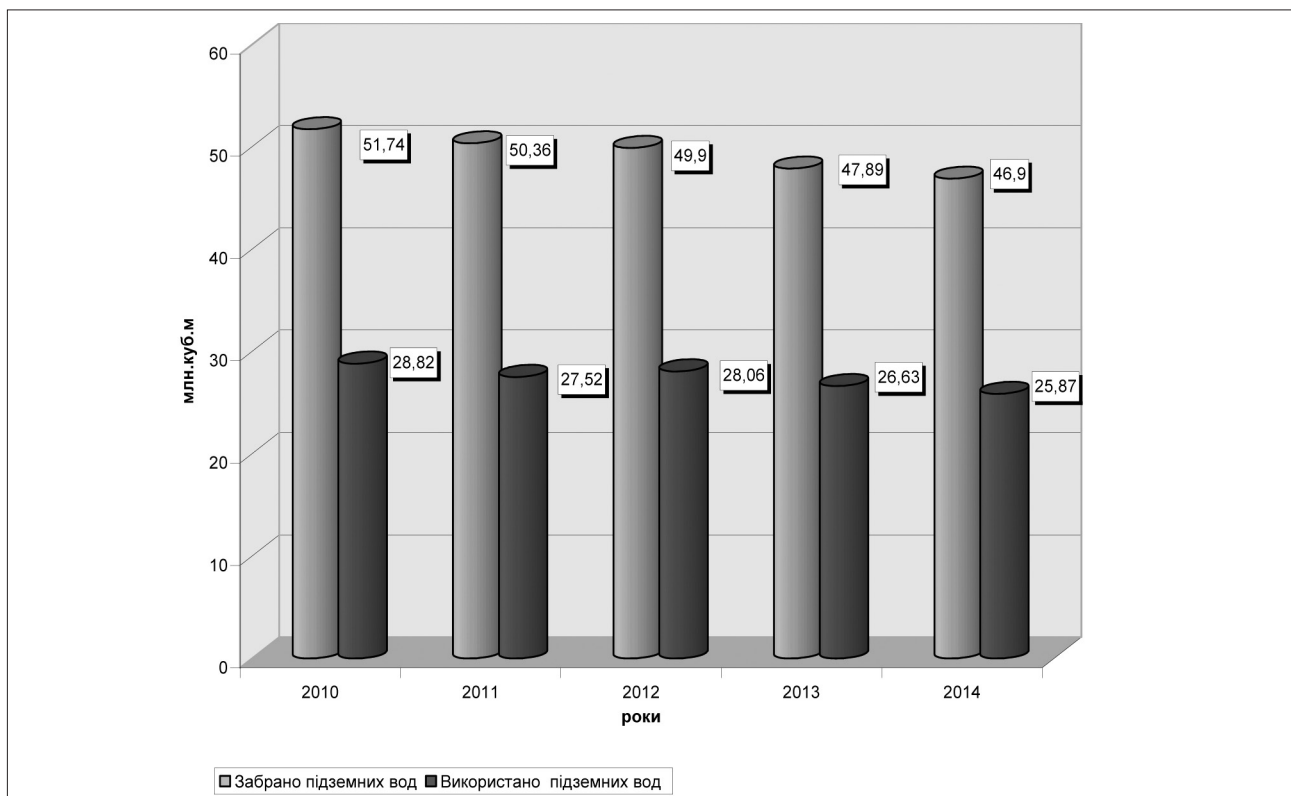

Рис. 4.1.2. Обсяги забору і використання підземних вод

Основним джерелом водопостачання є р. Дніпро – обсяг забору води сягає 93,4% від загального по області. Дані про обсяги забору і використання води та скидання зворотних вод по басейнах р. Дніпро і його притоках та річок Приазов'я приведені в таблиці 4.1.2.

Таблиця 4.1.2.

Забір, використання та відведення води, млн. м³

Назва водного об'єкта	Забрано води із природних водних об'єктів – всього, у тому числі з підземних джерел	У тому числі з поверхневих джерел забрано	Використано вод, у тому числі з підземних джерел	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
				всього	з них забруднених зворотних вод
Азовське море	45,30	29,20	41,89	13,29	6,823
р. Великий Утлюк	1,040	0,612	0,987	2,224	0,421
р. Берда	6,603	6,438	6,599	0,011	0,011
р. Каратюк	0,170	0,170	0,170-	—	—
р. Грузенька	0,731	0,731	0,731	—	—
р. Дому зла	0,565	0,565	0,507	—	—
р. Корсак	1,753	1,700	1,753	—	—
р. Лозо ватка	0,179	—	0,179	—	—
р. Малий Утлюк	0,299	0,269	0,298	0,014	0,014
р. Молочна	20,23	8,875	17,61	5,33	0,703
р. Зелена	0,383	0,383	0,383	—	—
р. Обіточна	3,147	2,550	3,047	0,017	0,017-
Чорне море	1104,0	10,73	1104,0	793,7	66,496
р. Дніпро верхній б'єф	222,7	221,1	189,6	19,67	0,005
р. Дніпро нижній б'єф	882,2	853,0	915,1	774,1	66,482
р. Конка	14,59	12,36	13,61	2,984	0,249
р. Мокра. Московка	1,269	1,269	1,269	2,257	0,081
р. Верхня Терса	8,384	8,207	8,379	0,058	—
р. Гайчур	5,633	4,535	5,514	0,744	—
р. Кам'янка	2,577	2,400	2,568	0,662	—
р. Велика Білозерка	11,08	11,08	34,48	0,258	—
р. Карачекрак	0,339	0,284	0,338	0,355	0,355
р. Волинянка	1,637	1,637	1,637	0,001	—
р. Сухі Яли	0,201	—	0,188	—	—

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

Важливим джерелом водопостачання якісною питною водою є підземні води. У 2014 році з підземних джерел забрано 46,9 млн. м³, у тому числі 16,23 млн. м³ шахтно-кар'єрних вод. Для задоволення потреб населення та галузей економіки з підземних водоносних горизонтів у звітному році використано 25,87 млн. м³, що складає 2,25 % до загального забору води по області. Без використання підприємством ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» відведено 15,73 млн. м³ шахтно-кар'єрних вод в ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману.

Дані щодо забору, використання води та відведення зворотних вод по галузях економіки за звітний рік наведені в таблиці 4.2.2.1. Найбільш водоемкими галузями економіки області є електроенергетика – використано 772,9 млн. м³ води, що складає 67,4 % загального обсягу використаної води, металургія – відповідно 110,768 млн. м³ і 9,6 %, та житлово-комунальний сектор – відповідно 76,128 млн. м³ та 6,6 %.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2014 році зекономлено 9738,6 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,71 % (табл.4.1.3).

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Таблиця 4.1.3.

Використання води у системах оборотного, повторно-послідовного водопостачання та безповоротне водоспоживання, млн.м³ на рік

Рік	Галузь економіки	Оборотне	Повторно-послідовне	Безповоротне водоспоживання	Економія свіжої води, %
1	2	3	4	5	6
2012	Промисловість	9363	484,2	-196,4	94,16
	Сільське господарство.	—	0,101	135,9	0,002
	Комунальн. сектор	4,641	0,148	19,46	20,40
	Разом по області	9368	484,4	-40,60	93,94
2013	Промисловість	9377	505,2	-174,04	94,87
	Сільське господарство.	—	0,061	145,8	0,012
	Комунальн. сектор	10,47	0,039	20,91	40,65
	Разом по області	9388	505,3	-7,007	94,72
2014	Промисловість	9245,0	485,4	-186,3	94,91
	Сільське господарство.	—	0,044	156,1	—
	Комунальн. сектор	8,357	0,016	22,55	36,79
	Разом по області	9253	485,6	-7,321	94,71

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання, тому важливе значення має застосування сучасних методів очистки стічних вод. На підприємствах області

використовують типові методи очистки стічних вод, що розроблені у 70-х роках минулого століття та базуються на принципах механічної, біологічної або фізико-хімічної очистки.

На території Запорізької області нараховується 177 одиниць очисних споруд, у тому числі: механічної очистки – 77, біологічної очистки – 55, фізико-хімічної очистки – 45. Якість очистки стічних вод на багатьох з них не відповідає нормативним вимогам діючого природоохоронного законодавства України та не дозволяє повторно використовувати очищені стічні води у виробництві. Причиною неякісної очистки зворотних вод є застарілі технології очищення стічних вод, фізична та моральна зношеність обладнання, несвоєчасне проведення поточних та капітальних ремонтів, відсутність дієвих економічних стимулів для будівництва нових очисних споруд в промисловому секторі, відсутність коштів на оновлення, розширення та підтримання в належному стані очисних споруд в житлово-комунальному господарстві.

Загальний обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти, що потребували очищення у 2014 році, склав 126,847 млн. м³, з них 53,534 млн. м³ (42,2 %) пройшли очищення на очисних спорудах до нормативних вимог, 71,29 млн.м³ (56,0 %) відведено недостатньо очищених стічних вод, 2,027 млн.м³ (1,6 %) відведені до водних об'єктів забрудненими без очищення.

Дані про обсяги скидання зворотних вод по типах очищення наведені у таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1.

Типи очищення зворотних вод, млн. м³ на рік

Рік	Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
			Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механ. очистка	Разом	в т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2012	Басейн Азовського моря	13,73	6,938	6,937	—	0,001	47,6	46,7
	Басейн Чорного моря	842,0	53,24	52,75	0,182	0,316	359,6	356,5
	Разом по області	855,7	60,18	59,68	0,182	0,317	407,2	403,2
2013	Басейн Азовського моря	12,99	0,516	0,516	—	—	47,6	46,9
	Басейн Чорного моря	889,7	52,95	52,51	0,169	0,269	359,9	356,8
	Разом по області	902,69	53,47	53,03	0,169	0,269	407,5	403,7
2014	Басейн Азовського моря	13,29	4,634	4,574	—	0,060	28,1	27,7
	Басейн Чорного моря	793,7	48,90	46,95	0,148	1,800	388,40	366,7
	Разом по області	806,99	53,534	51,524	0,148	1,860	416,5	394,4

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

Динаміка скиду забруднюючих речовин, що надходять із зворотними водами до водних об'єктів області у 2014 році наведена у таблиці 4.2.1.2.

Таблиця 4.2.1.2

Динаміка скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти, т

Найменування речовин	Рік			
	2005	2012	2013	2014
БСК _(повн.)	5993,0	1075	1149	1016
Нафтопродукти	60,60	18,61	20,51	20,64
Завислі речовини	7676,0	1442,0	1578,0	1578,0
Мінералізація	106800,0	57440,0	59560,0	65560,0
Сульфати	49020,0	24130,0	25570,0	26280,0
Хлориди	20850,0	13640,0	12260,0	13050,0
Азот амонійний	1139,0	312,0	296,0	259,0
Феноли	1,022	0,276	0,280	0,280
Нітрати	2044,0	2437,0	2498,0	2385,0
СПАР	29,72	13,320	12,90	12,77
Залізо загальне	248,5	174,1	165,4	177,8
Мідь	7,328	0,797	1,211	1,235
Цинк	0,376	0,074	0,060	0,074
Нікель	3,004	0,620	0,612	0,688
Хром ⁽⁶⁾	0,001	0,006	0,005	0,007
Алюміній	10,12	0,073	0,079	0,098
Свинець	1,355	0,047	0,055	0,066
Магній	1232,0	453,6	411,1	663,5
Марганець	16,76	7,424	6,560	7,645
Нітрити	58,0	44,00	0,057	0,054
Фториди	193,7	89,90	94,24	77,18
Цианіди	0,001	0,001	0,000	0,000
Роданіди	5,753	2,868	2,620	4,056
ХСК	8709,0	2637,0	2733,0	2757
Хром ⁽³⁾	0,004	0,016	0,014	0,018
Кальцій	11765,0	4086	4099,0	4625,0
Калій	30,89	0,963	0,396	0,266
Натрій	3630,0	120,7	246,9	351,3
Фосфати	709,1	318,6	310,1	309,2

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

У 2014 році в порівнянні з 2013 роком спостерігається зростання скиду забруднюючих речовин, а саме: нафтопродуктів, мінералізації, сульфатів, хлоридів, свинцю, роданідів, алюмінію, цинку, нікелю, хрому⁶⁺, хрому³⁺, залізу, міді, кальцію, ХСК, магнію, натрію, марганцю. Це пояснюється збільшенням обсягів скиду зворотних вод, концентрації речовин у зворотних водах.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

За інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів скидання виробничих та господарствових зворотних вод у природні водні об'єкти здійснювали 100 водокористувачів. У 2013 році на обліку знаходилось 104 таких водокористувачів.

Скидання забруднених зворотних вод у 2014 році здійснювали 36 водокористувачів проти 40 у попередньому році.

Найбільшими забруднювачами водних об'єктів області, як і в попередні роки, залишаються промислові об'єкти чорної і кольорової металургії та житлово-комунальний сектор. Підприємствами цих галузей скинуто до водних об'єктів 63,929 млн. м³ та 7,065 млн. м³ забруднених зворотних вод відповідно, що на 3,369 млн. м³ менше ніж у 2013 році.

Завдяки дотриманню режиму експлуатації, своєчасній заміні технологічного обладнання, що відпрацювало встановлені терміни, виконанню робіт з реконструкції стабільно працюють очисні споруди міст Запоріжжя, Енергодар, Токмак, Вільнянськ, Пологи, Гуляйполе, Мелітополь, смт Новомиколаївка. В решті населених пунктів проблема очистки господарствових стічних вод до нормативних показників практично не вирішена, а в таких районних центрах як смт Розівка, Приазовське та Велика Білозерка очисні споруди та мережі каналізації взагалі відсутні.

У зв'язку з відсутністю очисних споруд значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища становлять об'єкти Управління державного Департаменту з питань виконання покарань в Запорізькій області. П'ять колоній Департаменту, що розташовані на території області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод або відсутні.

Проблемою, що потребує вирішення, є потрапляння забруднень до водних об'єктів по системах зливової каналізації міст і селищ, обсяг яких складає близько третини усього обсягу забруднень.

Таблиця 4.2.2.1.

*Використання та відведення води
підприємствами галузей економіки у 2014 році, млн. м³*

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	Всього	у тому числі у забруднених	з них без очищення
1	2	3	4	5	6	7
Електроенергетика	772,9	1,029	771,9	653,9	—	—
Вугільна промисловість	—	—	—	—	—	—
Металургійна промисловість	110,768	11,141	99,587	773,595	63,929	—
Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,242	0,038	0,204	0,0093	—	—
Машинобудування та метобробка	7,074	2,251	4,822	2,31	0,062	0,024

1	2	3	4	5	6	7
Нафтогазова промисловість	—	—	—	—	—	—
Житлово-комунальне господарство	76,128	62,078	13,83	69,44	7,065	—
Сільське господарство	161,8	6,646	5,651	6,932	1,874	1,874
Харчова промисловість	9,29	0,235	2,898	0,084	0,067	—
Транспорт	0,607	0,340	0,267	0,066	0,066	0,002
Промисловість будівельних матеріалів	0,546	0,234	0,313	0,364	0,168	0,107
Інші галузі	6,595	3,568	1,028	0,300	0,089	0,02
Всього	1146	87,56	900,5	807,0	73,32	2,027

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

Перелік основних забруднювачів водних об'єктів наведено у таблиці 4.2.2.2.

Таблиця 4.2.2.2.

Перелік основних водокористувачів-забруднювачів та обсяги забруднення водних об'єктів

Рік	Відомство	Підприємство-забруднювач	Водний об'єкт	Об'єм скидання, млн.м³		
				Разом	НО	НДО
1	2	3	4	5	6	7
2014	Мінпромполітики України	ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	р. Дніпро	72,001	—	63,39
	Мінпромполітики України	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	р. Дніпро	1,485	—	0,539
	Мінрегіонбуд України	КП «Бердянськводоканал» Бердянської мької ради	Азовське море	5,675	—	5,675
	Мінрегіонбуд України	Таврійський ЕЦВВ КП «Облводоканал» ЗОР	Каховське водосховище	0,852	—	0,852
	Мінрегіонбуд України	Василівський ЕЦВВ КП «Облводоканал» ЗОР	Каховське водосховище	0,192	—	0,192
	Мінрегіонбуд України	Якимівське орендне підприємство «Виробниче об'єднання житлово-комунального господарства та побутового обслуговування»	р. Малий Утлюк	0,106	—	0,106
	Мінрегіонбуд України	КП «Оріхівський комунальник» ОМР	р. Конка	0,157	—	0,157
				80,468		70,911

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів.

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Кордони з іншими державами в Запорізькій області відсутні.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Моніторинг екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області здійснюють Запорізький обласний центр з гідрометеорології, Запорізьке регіональне управління водних ресурсів, підрозділи Держсанепідемслужби, підприємства житлово-комунального господарства.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод у двох пунктах спостереження Дніпровського водосховища, у п'яти пунктах спостереження р. Молочна і в одному пункті спостереження р. Мокра Московка по 9 показниках.

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод Дніпровського (місце розташування створу – 328 км р. Дніпро, верхній б'єф Дніпровської ГЕС питний водозабір м. Запоріжжя) і Каховського (місце розташування створів – 256 км, 254 км, 253 км р. Дніпро м. Енергодар) водосховищ, ставка-охолоджувача ВП «Запорізька АЕС», а також гідрохімічний контроль р. Дніпро (місце розташування створів – 312 км, 500 м нижче випусків центральних очисних споруд Лівого (ЦОС-1) та Правого (ЦОС-2) берегів КП «Водоканал». У 2013 році відновлено ведення моніторингу у створі спостереження «Каховське водосховище в зоні впливу продувочних вод ставка-охолоджувача Запорізької АЕС». У 2014 році було відібрано у створах спостереження 328 км, 256 км, 254 км, 253 км 12 проб води, у створах 312 км (ЦОС-1, ЦОС-2) 6 проб води та проаналізовано по 28 показниках. Найбільш характерними створами, є створи: 328 км («вхідний» створ), 312 км (ЦОС-1), 256 км, 253 км («вихідний» створ). Інформація по даних створах наведена у таблиці 4.3.1.1.

КП «Водоканал» м. Запоріжжя здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозаборів Дніпровської водопровідної станції №1 (ДВС-1), Дніпровської водопровідної станції №2 (ДВС-2) та р. Дніпро в зоні скидання очищених зворотних вод ЦОС-1 та ЦОС-2.

Дані спостережень суб'єктів державного моніторингу вод свідчать, що хімічні показники якості води у створах спостережень Дніпровського і Каховського водосховищ в межах Запорізької області протягом 2014 року не погіршилися і залишаються стабільними на протязі багатьох років. Мають місце деякі коливання по окремих речовинах, що залежить від сезонів року, погодних умов, фази гідрологічного режиму у створах спостереження та прийнятих Міжвідомчою комісією при Держводагентстві рішень з режиму роботи водосховищ Дніпровського каскаду.

Так, за інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів, значних змін якості води у місцях спостережень Дніпровського («вхідний створ») і Каховського («вихідний» створ) водосховищ у 2014 році в порівнянні з 2013 роком не спостерігається.

У створі спостереження Дніпровського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій речовин у порівнянні з минулим роком, а саме: кальцію, магнію, сухого залишку, хлоридів, БСК₅, ХСК, іонів марганцю, міді. По таких речовинах, як: іони амонію, нітрати, нітрити, фосфати спостерігається скорочення концентрацій.

У створі Каховського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій у в порівнянні з 2013 роком кальцію, сульфатів, сухого залишку, хлоридів, ХСК, заліза загального. По низці речовин у порівнянні з минулим роком спостерігається зниження середньорічних концентрацій магнію, іонів амонію, нітратів, нітритів, фосфатів, АПАР, іонів марганцю, міді.

Концентрації інших показників у вищезазначених створах залишаються на рівні минулого року, концентрації хрому, алюмінію менше нижнього діапазону методик визначення цих речовин.

Розташовані, згідно з критеріями басейнового принципу, місця спостережень (на вході і виході Запорізькій області) дозволяють оцінити ступінь впливу всього промислового комплексу Запорізької області.

Тенденцій до суттєвого погіршення якості води малих річок також не спостерігається, хоча загальний екологічний їх стан викликає занепокоєння в результаті забруднення стічними водами, замулення русел, зменшення водності через надмірну розораність і дуже низьку залісеність і залуженість їх водозборів.

В 2014 році соціально-гігієнічний моніторинг за станом водойм здійснювався Держсанепідслужбою області в 71 постійних створах р. Дніпро та водойм 2 категорії водокористування, включаючи зони рекреації (пляжі). Лабораторні дослідження виконуються по 43 хімічних та бактеріологічних показниках.

Моніторингові показники санітарного стану р. Дніпро у 2014 році у порівнянні з 2013 роком декілька покращились, як з бактеріологічних так і хімічних показників. Усього досліджено 447 проб води на санітарно-хімічні показники (проти 578 у 2013 році), нестандартних проб – 32, що складає 7,15% проти 12,8% у 2013 році.

Лабораторний контроль за санітарним станом відкритих водойм II категорії (малі річки, ставки, озера) здійснювався у 43 постійних створах. Як і раніше, реєструється санітарно-хімічне забруднення води водойм II категорії. У 2013 році на санітарно-хімічні показники досліджено 228 проб, з них не відповідають гігієнічним нормативам 154 проби (67,55%), у 2013 році – 59,1%).

Вода Азовського моря досліджувалась у 26 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на санітарно-хімічні показники 421 проби морської води, з них 64 (15,2%) не відповідає гігієнічним нормативам, у 2013 році – 17,4%.

Таблиця 4.3.1.1.

*Середньорічні концентрації речовин в створах
спостереження Запорізької області за 2013-2014 роки*

Показники складу та властивостей	Місце спостереження за якістю води							
	328 км, р. Дніпро, верхній б'єф Дніпровської ГЕС		312 км р. Дніпро 500м нижче скиду ЦОС-1 КП «Водоканал»		256 км р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховище		253 км, р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховищ вплив Запорізької АЕС	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Іон амонію, г/м ³	0,27	0,239	0,331	0,319	0,263	0,248	0,260	0,220
Алюміній, г/м ³	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02
АПАР, г/м ³	0,032	0,033	0,033	0,028	0,032	0,030	0,034	0,028
БСК ₅ , гО ₂ /м ³	2,6	3,2	2,8	3,1	2,5	2,7	2,6	2,8
рН	8,1	8,0	8,1	8,1	8,0	8,0	8,0	8,0
Жорсткість, мг-екв/ дм ³	3,7	3,9	4,1	3,8	3,8	3,9	3,9	4,0
Лужність, мг-екв/ дм ³	3,4	3,5	3,3	3,4	3,5	3,4	3,5	3,5
Запах, бал	1	1	1	1	1	1	1	1
Кольоровість, град.	25,2	18,0	26,5	17,1	21,1	18,0	21,5	19,4
Температура, град	14,3	16,8	19,5	18,8	14,8	12,2	15,6	12,9
Прозорість, см	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Завислі речовини, г/м ³	5,9	<5,0	6,2	<5,0	< 5,0	< 5,0	5,6	< 5,0
Залізо, г/м ³	0,177	0,214	0,199	0,196	0,177	0,241	0,178	0,240
Кадмій, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Калій, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Кальцій, г/м ³	49,9	53,1	47,7	53,9	48,3	52,3	49,8	53,3
Кисень розчинний, г О ₂ /дм ³	9,3	8,7	8,4	8,3	9,0	8,8	8,8	8,7
Кобальт, г/м ³	*				*		*	
Магній, г/м ³	14,9	15,2	16,0	12,9	17,4	15,1	17,2	15,9
Марганець, г/м ³	0,037	0,051	0,037	0,051	0,046	0,042	0,046	0,390
Мідь, г/м ³	0,019	0,021	0,020	0,023	0,020	0,023	0,034	0,026
Натрій, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Нафтопродукти, г/м ³	0,02	0,022	0,018	0,022	0,019	0,02	0,02	0,02
Нікель, г/м ³	0,0062	0,0054	0,0060	0,0061	0,0064	0,0054	0,0064	0,0057
Нітрати, г/м ³	1,63	1,31	1,34	2,28	1,51	1,18	1,45	1,27
Нітрити, г/м ³	0,048	0,039	0,061	0,051	0,046	0,037	0,046	0,037
Роданіди, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Свинець, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Сульфати, г/м ³	38,7	38,6	34,6	34,8	39,2	41,7	40,5	42,8
Сухий залишок, г/м ³	271,5	301,4	272,5	287,7	287,2	307,4	300,1	318,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Феноли, г/м ³	*				*		*	
Фосфати, г/м ³	0,318	0,312	0,265	0,282	0,352	0,298	0,358	0,304
Фториди, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Хлориди, г/м ³	24,8	28,3	25,3	30,4	25,4	28,9	25,8	29,6
Хром 3+, г/м	*				*		*	
Хром 6+, г/м ³	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03
ХСК, г/м ³	21,8	23,7	24,1	24,0	23,0	22,7	23,0	23,9
Цинк, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Цианіди, г/м ³	*	*	*	*	*	*	*	*
Стронцій-90, Пки/л	0,66	0,81	-	-	0,70	0,77	0,70	0,84

* Згідно з Програмою державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентства України контролю якості поверхневих вод на зазначені показники вимірювання не проводяться.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні показники дають можливість оцінити якість води за тваринним населенням і рослинності водойм. Зміна видової структури водних екосистем може відбуватися при настільки слабкому забрудненні водних об'єктів, що не виявляється ніякими іншими методами. Гідробіологічні показники є найбільш чутливими.

Каховське водосховище відрізняється відносно невеликою площею мілководних ділянок (складають біля 5% площі водного дзеркала), а також високим рівнем антропогенного впливу. Наявність промвузлів, водозаборів (у тому числі великої потужності), нижнє розташування в каскаді водосховищ Дніпра – все це істотно впливає на екологічну ситуацію у водоймі та значною мірою визначає структурно-функціональні показники їхтіоценозів.

Антропогенні зміни гідрологічного, гідротермічного і гідрохімічного режиму р. Дніпро призвели до того, що різноманітність фітопланктону значно зменшилась. В теплий період року спостерігається повне домінування синьо-зелених та зелених водоростей – це інтенсивне «цвітіння» води, яка стає абсолютно непридатною для питного водопостачання. Існуючі споруди водопідготовки в літній період працюють з перевантаженням через проведення додаткових промивок фільтрів з метою досягнення необхідних показників якості води перед подачею в мережі водопостачання населених пунктів.

Після відмирання водоростей і в процесі їх гниття в воді Дніпровського та Каховського водосховищ різко зменшується вміст розчиненого кисню, зростає забруднення біогенними речовинами.

За результатами досліджень Інституту рибного господарства Української Академії аграрних наук кількісні показники розвитку фітопланктону Каховського водосховища формувались в основному за рахунок синьо-зелених, діатомових і зелених (протококові) водоростевих. Склад видів-домінантів протягом останніх років залишається в цілому стабільним. Середньорічна біомаса фітопланктону може бути оцінена в 11,0 г/м³, продукція – 33000 кг/га, що відповідає високому рівню кормності.

У складі зоопланктону на відкритих ділянках Каховського водосховища за чисельністю, так і біомасою домінували гіллястовусі ракоподібні (*Podonevadne trigona*), валегери, дрейсени. Домінуючою групою організмів серед «м'якого бен-

тосу» були представники вищих ракоподібних (Pontogammarus, Dikerogammarus, Asellus). Серед комах основними формами були представники родин Chironomidae, Tipulidae. Кількісні показники біомаси зоопланктону характеризуються значною просторовою мінливістю. Середня біомаса зоопланктону може бути оцінена, як 0,55 г/дм³, продукція – 847 кг/га, що відповідає середньому рівню кормності.

За структурою зоопланктонних видів-індикаторів трофності водосховище може бути оцінене як евтрофне. Індекс сапробності, розрахований для 2014 року за індикаторними видами зоопланктону становив 2,64, що відповідає α -мезосапробній зоні і характеризує водосховище як помірно забруднене.

За середньобаторічними показниками розвитку фітопланктону та кормового зообентосу трофічний статус Каховського водосховища може бути оцінений як висококормний, зоопланктону – середньокормний.

Кормова база для хижих видів риб в Каховському водосховищі характеризується високими кількісними та якісними показниками. Насамперед це зумовлено інтенсивним розвитком масових дрібних видів риб (верховодка, тюлька, окунь, бички, плітка, сріблястий карась), які займають всі основні еконіши та формують достатньо високий запас, який значно перевищує споживчі можливості існуючого хижого іхтіокомплексу. Абсолютне переважання у складі рибного населення короткоциклових і дрібночастикових видів свідчить про сприятливі умови нагулу основних представників аборигенної хижої іхтіофауни прісноводних водойм України.

На даний час іхтіофауна Каховського водосховища нараховує 42 види риб, які належать до 15 родин.

Таким чином, за показниками розвитку основних груп гідробіонтів, які складають основу спектру живлення консументів першого та другого порядків, умови нагулу більшості представників промислової іхтіофауни Каховського водосховища можуть бути у цілому оцінені як сприятливі, тобто кормова база не є лімітуючим чинником у формуванні сировинної бази промислу.

Показники, які характеризують стан та експлуатацію запасів фонових представників іхтіофауни Каховського водосховища, знаходились в межах середньобаторічних значень.

Таким чином, гідрохімічний режим Каховського водосховища є у цілому задовільним для існування гідробіонтів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Моніторингові показники санітарного стану водойм 1 категорії (р. Дніпро) по бактеріологічних показниках у 2014 році у порівнянні з показниками 2013 року декілька покращились.

На бактеріологічні показники досліджено 454 проби води з р. Дніпро, відхилень – 32 (7 %), проти 9,1 % у 2013 році.

На мікробіологічні показники у 2014 році досліджено 308 проб води водойм II категорії (малі річки, ставки, озера), з них не відповідають санітарним нормам 28 проб – 9,0 %, (у 2012 – 11%).

Дана ситуація склалася у зв'язку з високою температурою навколишнього середовища у літній період та цвітіння водоймищ.

Вода Азовського моря досліджувалась у 26 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на мікробіологічні показники 593 проб морської води, з них всі проби відповідають санітарним нормам (у 2013 – 0,19%,).

Масових інфекційних захворювань серед населення Запорізької області, пов'язаних з водним фактором передачі, у 2014 році не зареєстровано.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Виконуючи програму Державного моніторингу вод, Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів щомісячно контролюється активність радіонуклідів стронцію-90 у 3-х створах поверхневих вод Дніпровського та Каховського водосховищ і ставку-охолоджувачу Запорізької АЕС.

За результатами досліджень Запорізького регіонального управління водних ресурсів питома активність радіонуклідів у поверхневих водах Дніпровського та Каховського водосховищ значно нижча за допустимі рівні (ДР-2006). Результати визначень показують, що мінімальна радіоактивність стронцію-90 у 2014 році – 0,02 БК/дм³, максимальна 0,04 БК/дм³ при гранично допустимому рівні – 2,0 Бк/дм³.

Крім того контроль за радіаційним станом здійснювали територіальні органи Держсанепідемслужби. Радіаційний стан поверхневих вод 1 категорії (р. Дніпро) характеризується як задовільний, за 2014 р. досліджено 28 проб на радіоактивні речовини по яких відхилень не встановлено.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що радіаційний стан поверхневих вод р. Дніпро та Каховського водосховища в зоні спостережень вод за 2014 рік задовільний.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

У зв'язку з відсутністю будь-яких методик оцінки впливу якості питної води на здоров'я людини, без яких неможливо провести обґрунтований санітарно-гігієнічний аналіз впливу питної води по хімічних показниках, інформація щодо якості питної води надається за даними Запорізької обласної санітарно-епідеміологічної станції.

Погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з вживанням питної води може бути інфекційної і неінфекційної природи. У останньому випадку вплив на організм людини пов'язаний з особливостями хімічного складу води.

На теперішній час у Запорізькій області експлуатується 1325 джерел централізованого питного водопостачання (2013 – 1327), 473 господарсько-питних водопроводів, у тому числі 53 комунальних, 40 відомчих, 379 сільських та 1 міжрайоний, 852 свердловини (2013 – 853).

Більшість населених пунктів Бердянського, Василівського, Гуляйпільського, Мелітопольського, Михайлівського, Пологівського, Приазовського районів вимушено користуються питною водою, яка не відповідає гігієнічним нормативам за санітарно-хімічними показниками із-за її природного складу за вмістом ряду мікроелементів (сульфати, хлориди, залізо, марганець, жорсткість, сухий залишок).

Дефіцит доброякісної питної води по області складає більше 600 тис. м³ /добу. Більше 280 населених пунктів області (Оріхівський, Гуляйпільський, Пологів-

ський, Приморський, Бердянський, Чернігівський, Приазовський райони) забезпечуються привізною водою, якість якої не контролюється.

За 2014 рік у цілому в Запорізькій області на мікробіологічні дослідження усього відібрано 8550 проб питної води в тому числі в рамках соціально-гігієнічного моніторингу 3933, з них – 1,44% (у 2013 – 1,7%) не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», що свідчить про мінімальний ступінь потенційного епідризику питної води (середній відсоток відхилень по Україні за 2013 рік – 2,2 %).

На хімічні показники відібрано 7527 проб, у тому числі в рамках соціально-гігієнічного моніторингу 3492, з відхиленнями від гігієнічних нормативів 19,8%, що дещо вище рівня попереднього року (у 2013 – 11,7%), що свідчить про підвищення рівня хімічного забруднення питної води.

Вказана ситуація склалася внаслідок того, що біля 80% води підземних джерел області мають перевищення показників по вмісту заліза, марганцю, загальної мінералізації та жорсткості і не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», що є значним фактором ступеня ризику для населення та потребує проведення відповідних заходів з доведення їх до питної якості.

Проблема потребує цільового вирішення, шляхом якого може бути використання індивідуальних водоочищувачів (фільтрів) та впровадження групових і локальних водоочисних установок. Для вивчення питання необхідно залучення фахівців науково-дослідних інститутів та практиків.

У Запорізькій області знаходиться 98 каналізаційних очисних споруд підприємств, міських та сільських поселень, 9 з них знаходяться у аварійному стані, виконуючи лише транзитні функції з перекачки стічних вод. Через нестачу коштів на природоохоронні заходи деякі діючі очисні споруди протягом багатьох років не реконструювалися, функціонують без капітальних ремонтів обладнання, устаткування.

Значний вплив на якість питної води має вторинне забруднення через водопровідні труби (старість, зношеність, аварії) – одна з головних проблем області. У цілому, по області в аварійному стані знаходиться біля 40 % водорозподільних магістральних мереж водопроводів, 32 % вуличних водопроводів та 45 % внутрішньоквартальної та внутрішньо-дворової водорозподільної мережі. Аварійність на водопровідних мережах зростає кожного року з тратою питної води близько 35-45%.

Протягом 2014 року в Запорізькій області не реєструвалося аварійних скидів забруднених стічних вод, відключення очисних споруд від джерел енергопостачання, яке могло привести до аварійного скиду у р. Дніпро та Азовське море неочищених стоків.

За останні 10 років якість питної води за гідрохімічними показниками залишається стабільною.

4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

Азовське море є унікальним водним об'єктом і являє собою обширне та мілководне водоймище, із специфічним гідрологічним режимом, яке отримує, в силу багатьох обставин, багате мінеральне живлення. Воно має значне антропогенне навантаження внаслідок господарської діяльності промислових підприємств.

На території Запорізької області контроль за екологічним станом Азовського моря здійснює Державна Азовського морська екологічна інспекція. Оцінка екологічного

стану Азовського моря проводиться за результатами моніторингу в пунктах спостереження, що знаходяться в акваторії Бердянської затоки в районах випусків зливової каналізації м. Бердянськ, Бердянського торговельного порту та в районі випуску глибоководного колектору очисних споруд каналізації міста Бердянськ та в моніторингових пунктах спостереження Молочного та Утлюкського лиманів. За результатами контролю значних відхилень від встановлених гранично допустимих концентрацій (ГДК) для водойм рибогосподарського водокористування в відібраних пробах поверхневих вод на виявлено. В 2014 році сольовий стан, гідрохімічні показники в пунктах спостережень в порівнянні з 2013 роком не зазнали значних змін. Виключення складає Молочний лиман Азовського моря, де фіксувалося збільшення хлоридів, сульфатів, сухого залишку. Інформація про якість води Азовського моря наведена у таблиці 4.5.1.

Для Молочного лиману є характерною значна змінність показників солоності, у залежності від гідрометеорологічних умов року та зв'язку з морем. Результати моніторингу, проведеного Державною Азовською морською екологічною інспекцією, дозволяють констатувати наступне.

Солоність Молочного лиману залежить від багатьох факторів, серед яких основним є водообмін з Азовським морем. Надходження менш солоної води – з Азовського моря – здійснюється через вузький з'єднувальний канал – гирло. При постійному надходженні води з Азовського моря солоність Молочного лиману коливається у межах 13,0-20,5 ‰. Коли водообмін з Азовським морем припиняється, відбувається зростання солоності лиману вище за 20 ‰, що призводить до зміни гідрологічного режиму і, як слідство, пригніченню флори та фауни.

На стан Азовського моря суттєво впливає надходження неочищених зливових, талих та дренажних вод із забудованої території м. Бердянськ по шести випусках зливової каналізації в акваторію Бердянської затоки.

Складна екологічна ситуація залишається в рекреаційній зоні сел. Кирилівка Якимівського району через відсутність централізованого водопостачання та водовідведення. В межах Кирилівської оздоровчої зони, включаючи коси Пересип та Федотову, за відсутності системи централізованої системи каналізування і очистки стічних вод функціонують близько 350 закладів відпочинку та оздоровлення. Неочищені госппобутові стічні води, накопичуються в вигребах, в обсягах, що перевищують 1 м³/добу та вивозяться на полігон рідких побутових відходів, облаштований у прибережній захисній смузі Молочного лиману, що має статус гідрологічного заказника загальнодержавного значення та входить до складу Приазовського національного природного парку.

Таким чином, постійно існує загроза забруднення Азовського моря, Утлюкського та Молочного лиманів і ґрунтових вод господарсько-побутовими стічними водами та втрати цінного природного рекреаційного ресурсу. Даний фактор негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону, що стримує його соціально-культурний розвиток.

З метою припинення негативного впливу забруднених стічних вод на довкілля, збереження екосистеми узбережжя Азовського моря в Кирилівській рекреаційній зоні до Регіональної цільовій програмі «Питна вода Запорізької області на 2012-2020 роки» включено заходи:

«Зовнішні мережі та споруди водопостачання і каналізації сел. Кирилівка», термін реалізації – 2015 рік;

«Реконструкція водогону від с. Шелюги до сел. Кирилівка», термін реалізації – 2016 рік.

Таблиця 4.5.1
Якість води Азовського моря в створах спостереження в межах Запорізької області за 2012-2014 роки

№	Назва водного об'єкта, пункту, створу	Категорія об'єкта	Рік	Показники якості води												загальне
				T	pH	завислі речовини	БСК ₅	розчинений кисень	азот амонійний	нітрити	нітрати	сухий залишок	сульфати	хлориди	фосфат	нафто
				С		мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л	мг/л
1	Азовське море, Бердянська затока, вул Першотравнева - Горького	рибогосподарський	2014	13,0	8,10	11	3,15		0,12	0,035	1,02	>10000	1112	6324	<0,05	0,056
			2013	12,8	7,95	12,8	3,12	7,68	0,33	0,033	3,2	>10000	989	5548	0,05	0,058
			2012	15	8,15	21	3,25	8,75	0,431	0,03	2,14	>10000	1125	6597	0,095	0,041
2	Азовське море, Бердянська затока, центральна частина	рибогосподарський	2014	13,1	8,15	10	3,06		0,092	0,035	1,05	>10000	1120	6312	<0,05	0,047
			2013	12,8	8,11	12,3	3,72	7,23	0,275	<0,03	2,00	>10000	1025	4875	0,05	0,049
			2012	13	8,17	18	3,08	8,43	0,494	<0,03	2,82	>10000	1072	6387	0,05	0,05
3	Азовське море, Бердянська затока, район плавтричалу	рибогосподарський	2014	13,5	8,15	11	3,10		0,098	0,052	1,1	>10000	1123	6223	<0,05	0,041
			2013	12,8	8,08	10,75	3,02	8,08	0,27	<0,03	2,00	>10000	1023	5576	0,05	0,05
			2012	12,5	8,21	20	2,96	8,61	0,284	<0,03	2,26	>10000	1056	6183	0,05	0,05
4	Азовське море, Бердянська затока, район рібокомбінату	рибогосподарський	2014	13,0	8,10	12	2,96		0,103	0,031	1,12	>10000	1165	6132	<0,05	0,052
			2013	12,9	8,11	12,3	2,33	7,68	0,278	<0,03	3,22	>10000	997,5	4755	0,05	0,05
			2012	12,3	8,15	13	2,88	8,95	0,489	<0,03	1,91	>10000	1011	6279	0,05	0,05
5	Азовське море, Бердянська затока, район Бодрова	рибогосподарський	2014	12,7	8,14	15	3,03		0,096	0,038	1,10	>10000	1130	5963	<0,05	<0,05
			2013	13	8,11	14,5	2,33	7,65	0,328	<0,03	2,57	>10000	1033	6005	0,05	0,05
			2012	11,2	8,24	26,5	2,88	7,8	0,718	<0,03	2,72	>10000	1022	5966	0,05	0,05
6	Азовське море, акваторія Бердянського морського торговельного порту	комунально побутовий	2014	12,9	8,01	14			0,126	0,036	1,01	>10000	1152	5918	<0,05	0,062
			2013	14,6	7,95	11		7,98	0,363	<0,03	2,07	>10000	1034	6018	0,05	0,05
			2012	18	7,05	16,8		8,84	0,43	<0,03	2,09	>10000	1023	5798	0,05	0,056
7	Азовське море, Молочний лиман	рибогосподарський	2014	23	7,32	10	3,02		<0,078	0,029	1,1	>10000	6288	43778	0,43	0,014
			2013	16,1	7,87	85,5	2,66		0,078	0,03	1,6	>10000	6122	57294	0,05	0,024
			2012	22	7,56	35,75	3		0,078	0,03	1,95	>10000	1246	33074	0,05	0,02
8	Азовське море, Утлюкський лиман	рибогосподарський	2014	21	7,23	<5	3,12		<0,078	0,032	1,2	>10000	1248	8008	0,05	0,018
			2013	15,4	7,95	5	2,55		0,078	0,03	2,05	>10000	1030	7567	0,081	0,017
			2012	22	7,87	5	2,98		0,23	0,03	1,65	>10000	1228	6438	0,225	0,031

4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Головною екологічною проблемою водних ресурсів залишається забруднення природних водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними стічними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального комплексу, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів передбачено реалізацію водоохоронних заходів наступними програмами:

- Обласною комплексною програмою охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29;

- Регіональною програмою розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Запорізькій області на період до 2021 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 26;

- Програмою природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя, затвердженою рішенням міської ради від 24.12.2012 № 24;

- Регіональною програмою будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення по Запорізькій області на період до 2016 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 27.09.2011 № 4;

- Програмою «Питна вода Запорізької області» на 2012-2020 роки, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 31.05.2012 № 10.

Переліком заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів у 2014 році, затвердженим рішенням обласної ради від 20.03.2014 № 24 із змінами, передбачено фінансування з обласного і місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища природоохоронних заходів за напрямком «Охорона та раціональне використання водних ресурсів» в обсязі 129,063 млн. грн., включаючи погашення кредиторської заборгованості, що виникла у 2013 році, в обсязі 6,730 млн. грн. За рахунок обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачено фінансування водоохоронних заходів в обсязі 24,715 млн. грн., в тому числі погашення кредиторської заборгованості 1,947 млн. грн., за рахунок місцевих фондів – 104,347 млн. грн., в тому числі погашення кредиторської заборгованості – 4,783 млн. грн.

Рішенням Запорізької обласної ради від 20.03.2014 № 24, заплановано продовження виконання ряду водоохоронних заходів, в першу чергу на підприємствах житлово-комунального господарства та бюджетних установах Управління Державної пенітенціарної служби України в Запорізькій області, заходи з реконструкції та будівництва каналізаційних мереж та споруд на них, заходи щодо відновлення і підтримання сприятного гідрологічного режиму та санітарного стану річок, заходи з охорони підземних вод.

В 2014 році за рахунок обласного фонду охорони навколишнього природного середовища заплановано виконання наступних заходів, у тому числі, з досить високим рівнем будівельної готовності, тривалими періодами будівництва та суттєвим негативним впливом на стан довкілля:

- «Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район»;
- «Розширення очисних споруд каналізації у м. Гуляйполе (I та II черги будівництва)»;
- «Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району»;
- «Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 м³/добу Кам'янської виправної колонії № 101»;
- «Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів – реконструкція»;
- «Реконструкція очисних споруд каналізації в с. Верхня Криниця Василівського району»;
- «Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м³/добу села Фруктове Мелітопольського району»;
- «Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по вул. Українській, м. Запоріжжя»;
- Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська».

Протягом 2014 року було профінансовано виконання водоохоронних заходів на суму 4,045 млн. грн., у тому числі:

- «Реконструкція очисних споруд каналізації сел. Фруктове Мелітопольського району» – в обсязі 3,019 млн. грн.;
- «Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район» – в обсязі 0,938 млн. грн.;
- «Каналізаційні очисні споруди м. Оріхів – реконструкція» – в обсязі 0,004 млн. грн.;
- Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська» в обсязі 0,0827 млн. грн.

Крім того, за звітний період за рахунок обласного фонду погашена заборгованість за виконані роботи у 2013 році в обсязі 0,563 млн. грн. по наступних заходах:

- «Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району» – в обсязі 0,0012 млн. грн.;
- «Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів – реконструкція» – в обсязі 0,0019 млн. грн.;
- «Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянськ (проектні роботи)» – в обсязі 0,524 млн. грн.;
- Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська» – в обсязі 0,0354 млн. грн.

За рахунок коштів міського фонду охорони навколишнього природного середовища КП «Водоканал» м. Запоріжжя здійснює виконання наступних заходів:

- «Придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, що використало свої технічні можливості на центральних очисних спорудах Лівого берега (ЦОС-1)»;

– «Будівництво споруд для очищення та повторного використання промивних вод ДВС-1. Проектні роботи»;

– «Реконструкція та розширення центральних очисних споруд каналізації Правобережної частини (ЦОС-2) м. Запоріжжя. Проектні роботи».

З початку поточного року реалізація цих заходів профінансована в обсязі 3,436 млн. грн.

У 2014 році підприємством ВАТ «Запоріжсталь» за рахунок власних коштів в повному обсязі достроково завершені будівельно-монтажні та розпочаті пуско-налагоджувальні роботи із заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Трьохсторонньою Угодою між Мінприроди України, Запорізькою обласною радою та ВАТ «Запоріжсталь» термін реалізації даного заходу був встановлений – 2017 рік. Реалізація заходу дозволить припинити надходження до комплексу позамайданчикового шламовидалення підприємства відпрацьованих концентрованих травильних розчинів в обсязі до 1,5 млн. м³/рік і, як наслідок, покращити якість зворотних вод, що відводяться у р. Дніпро.

З початку реалізації заходу освоєно 947,821 млн. грн., у тому числі за звітний період – 608,528 млн. грн.

На деяких екологічно важливих об'єктах проблема завершення будівельних робіт і введення в експлуатацію не вирішується впродовж від декількох до майже 10 років.

Вкрай повільно виконуються роботи з реконструкції очисних споруд каналізації в містах Оріхів та Приморськ та у с. Верхня Криниця, куди надходять стічні води м. Василівка та сел. Степногірськ. Роботи з реконструкції очисних споруд каналізації м. Приморськ та с. Верхня Криниця ведуться з 2004 року, м. Оріхів – з 2008 року.

Затягування будівництва призводить до подорожчання будівельних робіт і недосягненню екологічного ефекту по припиненню забруднення водних об'єктів. Крім того, затягування строку введення в експлуатацію побудованих і реконструйованих ділянок очисних споруд веде до фізичного руйнування та корозії металоконструкцій і вимагає додаткових фінансових витрат перед введенням в експлуатацію.

У зв'язку з відсутністю очисних споруд значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища становлять об'єкти Управління державного Департаменту з питань виконання покарань в Запорізькій області. П'ять колоній Департаменту, що розташовані на території області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод або вони зовсім відсутні.

Найбільші проблеми спостерігаються з фінансовим забезпеченням реалізації капіталоемких водоохоронних заходів в житлово-комунальній сфері та в установах системи справляння покарань. В умовах відсутності бюджетного фінансування обласний та місцеві екологічні фонди стали основним джерелом коштів на здійснення водоохоронних заходів в даних сферах. Через обмеженість надходжень до фондів тривалість впровадження заходів звичайно продовжується декілька років, а екологічний ефект водоохоронного заходу настає лише після введення об'єкта в експлуатацію.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Біологічне різноманіття України охороняється як національне надбання. Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття є невід'ємною умовою сталого розвитку держави та одним з пріоритетних напрямів екологічної політики. Збереження біорізноманіття на видовому рівні – означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні є:

- підтримка природного стану популяцій, попередження розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори та фауни;

- збереження внутрішньо-популяційного генетичного різноманіття природних популяцій, у тому числі збереження та відтворення генофонду мисливських тварин і природних рослинних ресурсів;

- збереження або відновлення чисельності та ареалів природних популяцій видів рослин, грибів і тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України та міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на екосистемному рівні є:

- контроль та моніторинг використання територій та акваторій у межах допустимого екологічного навантаження, впровадження систем оцінки впливу на навколишнє природне середовище та оцінки стратегічних аспектів розвитку держави з урахуванням впливу на біологічні компоненти, підтримка природних процесів формування складу та структури угруповань, їх збереження та відтворення; збереження та відновлення природно-культурних комплексів; збереження, відтворення та невиснажливе використання природних екосистем; попередження антропогенної деградації природних екосистем та регулювання невиснажливого використання їх біоресурсів.

З метою залучення уваги до проблем біорізноманіття та підвищення обізнаності широкої спільноти з цих питань, поглиблення розуміння питань біорізноманіття та підвищення їх усвідомлення, щороку 22 травня відзначається Міжнародний день біорізноманіття.

В рамках відзначення Міжнародного дня біорізноманіття на території Запорізької області Приазовським національним природним парком (далі – Приазовський НПП), НПП «Великий Луг» та Запорізьким національним університетом було проведено еколого-просвітницькі, науково-дослідні та природоохоронні заходи.

Приазовським НПП особлива увага приділяється збереженню рідкісних видів рослин і тварин, занесених до різних природоохоронних списків, їх розміщенню на території парку та екологічного стану.

Науковими співробітниками Приазовського НПП проведена робота щодо уточнення списків первинної інвентаризації флори і фауни, визначено видове різноманіття парку: рослин – 1323 види; тварин – 1427 видів, у тому числі: безхребетних – 1048 видів, риб – 70 видів, амфібій – 3 види, рептилій – 8 видів, птахів – 275 види, ссавців – 43 види. Крім цього, проводиться моніторинг змін у живій природі з визначенням розміщення чисельності та видового біорізноманіття Приазовського НПП з подальшим поповненням архіву новими фотоматеріалами видового різноманіття флори і фауни.

Результати первинної інвентаризації та поточної щорічної інвентаризації біорізноманіття парку представляються в Літопису природи ПНПП, публікуються в наукових роботах та презентуються у виступах на наукових конференціях.

Науковим відділом НПП «Великий Луг» та інститутом зоології ім. І. І. Шмальгаузена (м. Київ) проведена планова наукова експедиція з дослідження гризунів степової зони.

5.1.1. Загальна характеристика

Запорізька область відноситься до найбільш антропогенно-змінених регіонів держави. Не зважаючи на постійне збільшення площі природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ), його частина в загальній площі території області не в повній мірі відповідає міжнародним стандартам та стратегії планування території.

Внаслідок надмірної розораності ґрунтів, в області значно ускладнилися умови забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, що ускладнює, а інколи й унеможливорює просторові процеси біологічного обміну на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі. Потужний промисловий і сільськогосподарський потенціал, з одного боку, сприяв розвитку господарської діяльності в області, а з іншого – запустив процеси регресу і навіть деградації природних екосистем.

В зазначених умовах невідкладним завданням є відновлення екологічного балансу регіону.

Відновити екологічний баланс регіону можливо шляхом збереження цінних і типових компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття, земель з мало-зміненими природними ландшафтами, головним чином – природних для нашого регіону степових екосистем, забезпечення необхідних умов для відновлення їх ключових компонентів, а також достатнім простором природних середовищ. Збереження місць оселення та зростання видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин і рослин має забезпечити поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду у єдину територіальну схему – регіональну екологічну мережу (фрагмент національної екологічної мережі), яка інтегруватиметься в загальнодержавну та всеєвропейську.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенний вплив на біорізноманіття Запорізької області обумовлений потужною господарською діяльністю, яка докорінно змінила первісний ландшафт з цілинистими степами і перетворила у антропогенний. На сьогоднішній день первісні

цілині степи повністю замінені на агроценози з широкою мережею полезахисних лісових смуг, які створювались в 80-х роках минулого сторіччя. Значної трансформації зазнали лучні і водні екосистеми в результаті безконтрольної меліорації, зарегулювання річок та забруднення їх промисловими й побутовими відходами.

Значних втрат природним екосистемам завдають: інтенсивне застосування в агроценозах інсектицидів і гербіцидів, будівництво дачних ділянок на непридатних для ведення сільського господарства землях, надмірний випас худоби та щорічне випалювання сухої рослинності в степових балках, лісосмугах, заплавах річок.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття визнано одним з пріоритетів державної політики України в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Ключовим підходом до збереження біологічного різноманіття на всіх його рівнях (видовому, популяційному, ценотичному, генетичному) – є збереження різноманіття місць мешкання і життєздатних популяцій, що, в свою чергу, покладено в основу концепції екологічної мережі.

Основною метою створення екомережі є збільшення площі земель області з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування територіально єдиної системи природних територій, побудованої для забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин. При цьому, національна екологічна мережа має відповідати вимогам її функціонування у Всеєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття.

З метою збереження біологічного та ландшафтного різноманіття протягом 2014 року в Запорізькій області продовжувалася робота по створенню нових та розширенню існуючих ключових територій регіональної екологічної мережі – територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого і загальнодержавного значення, а також встановленню в натурі (на місцевості) меж цих територій.

В 2014 році рішеннями Запорізької обласної ради оголошено 5 нових територій природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 1014,1274 га, а саме:

- ландшафтний заказник місцевого значення «Берестівський», загальною площею 780 га на землях ДП «Бердянське лісове господарство»;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Білорецький ліс», загальною площею 27 га на землях ДП «Кам'янсько-Дніпровське лісове господарство»;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Нова Дамба», загальною площею 146,7274 га на землях ДП «Пологівське лісомисливське господарство»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка біля с. Карла Лібкнехта», загальною площею 15,4 га, на території Карло-Лібкнехтівської сільської ради Розівського району Запорізької області;

– ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Сухі Яли-нижня», загальною площею 45 га, на території Новомлинівської сільської ради Розівського району, Запорізької області.

За станом на 01.01.2015 року на території Запорізької області розташовано 337 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 124,2437 тис. га, з них 23 загальнодержавного значення та 314 місцевого значення. Відсоток заповідності становить 4,57 %.

Виконання заходів, спрямованих на запобігання пошкодження природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів.

Протягом 2014 року в Державний земельний кадастр було внесено обмеження про використання земель природно-заповідного фонду на 10 територій природно-заповідного фонду Запорізької області на загальну площу 119,3 га.

Повністю визначено та встановлено у натурі (на місцевості) межі 96 територій ПЗФ місцевого значення площею 9571,15 га, що становить 53,2% від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам області встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування. Роботи по встановленню меж інших територій та об'єктів проводяться відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1094 «Про затвердження порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій ПЗФ, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, та історико-культурного призначення» ліцензованими землепорядковими організаціями, які мають відповідних сертифікованих інженерів-землепорядників.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа (екомережа) – єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів (далі – елементи) екологічної мережі – природних регіонів, природних коридорів, буферних зон.

Розбудова екомережі передбачає створення екологічних мереж не лише з метою підтримки екологічного балансу, але й рекреації, водоохоронних функцій, оптимізації структури сільськогосподарського землекористування, відновлення занедбаних, екологічно безперспективних земель і збільшення продуктивності природних ресурсів.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого розвитку регіону і формування належних природних умов комфортної життєдіяльності населення.

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29 в області затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання

природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (далі – Програма), яка розроблена у відповідності до основних засад (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року.

Однією з частин Програми є розділ «Формування регіональної екологічної мережі. Природно-заповідний фонд. Збереження біологічного та ландшафтного біорізноманіття», яким передбачено розробку місцевих схем екомережі та регіональної схеми екомережі Запорізької області.

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2014 році в Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів відбувалось за такими напрямками:

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розробка проектів землеустрою по встановленню меж цих територій;

виготовлення та встановлення аншлаків та інформаційних знаків на об'єктах природно-заповідного фонду;

заходи щодо відновлення біорізноманіття.

Рішенням Запорізької обласної ради від 05.03.2015 № 30 затверджено Перелік заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2015 році, у якому передбачено фінансування розробки регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області в сумі 99,917 тис. грн.

Найпріоритетнішими для створення у межах Запорізької області є Придніпровський та Азово-Чорноморський екологічні коридори.

Національний природний парк «Великий Луг» є ключовим ядром в Придніпровському екологічному коридорі, до складу якого також входять території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення: «Великі та Малі курчугури»; «Крутосхили Каховського водосховища»; «Дніпровські пороги».

Приазовський національний природний парк є ключовим ядром в Азово-Чорноморському коридорі, основними територіями якого є заказники: «Сивашик»; «Молочний лиман»; «Коса Федотова»; «Коса Обіточна»; «Заплава річки Берда».

Таким чином, Парк поєднав між собою ключові території екологічного коридору Херсонської та Донецької областей.

Реалізація концепції екомережі на регіональному рівні дозволить вирішити ряд важливих завдань щодо збереження біологічного різноманіття, підтримання динамічної рівноваги між природними та антропогенними ландшафтами в регіоні, узгодженості використання природно-ресурсного потенціалу. Важливим надбанням від впровадження концепції екомережі є можливість оптимізувати природно-ресурсний потенціал, насамперед рекреаційний, туристичний та біоресурсний.

Формування регіональної екологічної мережі також передбачає подальший розвиток природозаповідання, особливо в природних та адміністративних районах, в яких недостатньо репрезентовані природні заповідні ландшафти. Регіональна екологічна мережа сприятиме збалансуванню структури землекористування, оптимізації ландшафтно-екологічної структури території, що в свою чергу створить сприятливу екологічну ситуацію та високий рівень комфортності природних просторових умов для проживання населення.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

ГМО або генетично модифіковані організми, – це організми, які отримують у результаті специфічних молекулярно-біологічних і біотехнологічних маніпуляцій, хоча й з використанням генетичного матеріалу існуючих організмів і генів, узятих з інших, неспоріднених йому, організмів, тобто створюється, фактично, новий організм, що не може бути створений природним шляхом. У природі дуже важливо, щоб генетичний матеріал використовувався із споріднених форм, тобто всередині певного виду або, принаймні, з використанням форм різних видів організмів, але всередині одного роду. Використовувати генетичний матеріал із зовсім іншого роду при створенні організмів у природі, практично, неможливо. І це є природним обмеженням будь-яких непередбачених наслідків. А ГМО створюються шляхом залучення генетичного матеріалу не тільки різних родів і сімейств, але й різних царств організмів (бактерії, гриби, тварини, рослини). Саме тому ГМО – це новий тип організмів, які не існують у природі.

У виробництві харчових продуктів використовуються: ГМО-сої – 70%, ГМО-кукурудзи – 25%, а також картопля, рис, ріпак, томати, цукровий буряк. Основний виробник продукції із вмістом ГМО - США (68%); Аргентина (11,8%); Канада (6%); Китай (3%).

Серед країн ЄС найбільша кількість зареєстрованих повідомлень про використання ГМО належить Франції (28% від загальної кількості по країнах ЄС), Італії (15 %), Іспанії (14 %) та Великобританії (12 %).

На даний час в Україні не відрегульована система контролю за ГМО на різних ланках виробництва. Контроль за обігом ГМО «від поля до столу» – це і контроль за насінням для посівів, і мо-

ніторингові дослідження стану агроценозів, контроль за вхідною сировиною при переробці та виготовленні кінцевої продукції тощо. Кожна з цих ланок потребує спеціальної системи контролю.

На сьогодні в Україні вирощується генно-модифікована соя, кукурудза, рапс. По сої, наприклад, доходить до 70 % від загальної площі цієї культури. По кукурудзі – третина. Ненабагато відстає рапс і буряк. Встановити точну кількість культур практично неможливо, оскільки їх вирощування законодавчо не врегульовано.

В нашій державі прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні ГМО». Закон встановлює, що суб'єкти господарювання, які вперше вводять в обіг продукцію, що містить ГМО або отриману з їх використанням, складають у довільній формі письмову декларацію, в якій в обов'язковому порядку зазначаються відомості про суб'єкта господарювання, про те, що така продукція містить ГМО або отримана з їх використанням, а також наводиться номер такої продукції в державному реєстрі ГМО.

На сьогоднішній день в Запорізькій області діє чотири лабораторії з визначення вмісту ГМО у продукції, але тільки лабораторія ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТИМЕТРОЛОГІЯ» акредитована Національним агентством акредитації України (НААУ) на компетентність відповідно до вимог ДСТУ ISO/IEC 17025:2006.

Відповідно до законодавства до переліку продуктів, контрольованих на вміст ГМО, входять соя, кукурудза, картопля, томати, кабачки, диня, папайя, цикорій, цукровий буряк, ріпак, льон, бавовна, пшениця, соняшник, рис, харчові добавки і продукти для спеціального дієтичного споживання, отримані з ГМО.

Дієва система біобезпеки потребує зваженої державної політики, професійного підходу та експертного громадського контролю.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Для Запорізької області, яка лежить у степовій зоні, характерне безлісся. Природних лісів майже не збереглося – це, переважно незначні масиви байрачних лісів, ліси в долинах річок, а також штучні лісові насадження.

Однак цей ресурс можна охарактеризувати як «непродуктивний». З погляду екологічного значення всі ліси області можна віднести до «групи А», тобто вони виконують насамперед природоохоронну функцію. Штучні лісонасадження складаються з акації білої, ясеня звичайного, американського, береста звичайного і дрібнолистого, клена, гледичії, маслини. В підліску – жовта акація, бруслина, дика груша, жовта смородина, аморфа, вишня, скумпія, крушина, терен.

Панівна роль у рослинному покриві області належить травам. У минулому територія області представляла собою безмежний цілинний степ з розкішною трав'яною рослинністю. Сьогодні ж запорізькі степи майже повністю розорані. Невеликі цілинні площі збереглися на заплавах і схилах річкових долин і балок у тих місцях, які непридатні для обробки сільським господарством і використовуються як пасовища.

Зону справжніх степів поділяють на дві підзони: різнотравно-типчаково-ковилових і типчаково-ковилових степів.

Північно-східна частина області розташована в різнотравно-типчаково-ковиловій підзоні. Для рослинного покриву характерні зімкнутість травостою, видове різноманіття бобових і різнотрав'я, наявність дернинних і кореневищних злаків у травостої перелогів і майже повна відсутність ефемерів. В місцях, де збереглася первинна рослинність, можна знайти злаки ковилу пірчасту та волосисту, типчак, тонконіг, костер безостий, пирій повзучий і сизий та інші.

Серед бобових – конюшина альпійська і гірська, люцерна серповидна і хмелевидна. З різнотрав'я – земляні горіхи, горицвіт весняний, півонія тонколиста, молочай, шалфей, астрагал пухнастоквітковий, подорожник, волошки.

Північно-західна частина області знаходиться в підзоні типчаково-ковилових степів. Тут травостій більш розріджений, значна кількість ефемерів. У рослинному покриві переважають дернові злаки – типчак, ковила пірчаста і волосиста, тонконіг лучний, пирій гребінчастий і костер прямий. Серед різнотрав'я поширені кермеки, ферула, ромашка, а серед ефемерів – тюльпани, рястка, гусяча цибулька та ін.

Крайній південний захід області – це так званий Молочно-Утлюкський півострів, має рослинність, притаманну полино-типчакowo-ковиловому і полино-типчакowoму степу зони спустинених степів (дернинні злаки – типчак, ковила, пирій гребеневидний; мохи, лишайники).

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси області за призначенням і розміщенням виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші) функції, мають обмежене експлуатаційне значення.

Ліси та лісове господарство області мають певні особливості порівняно з західними областями: відносно низький середній рівень лісистості території області, що має істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу (табл. 5.2.2.1).

В області історично сформована ситуація з закріпленням лісів за постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування державними лісogосподарським підприємствам).

Ліси області сформовані багатьма видами деревних порід, серед яких домінують сосна (*Pinus silvestris*), акація (*Robinia pseudoacacia* L.).

Загальна площа лісових земель області за даними форми № 6-зем складає 118,9 тис. га, з них для ведення лісового господарства державним лісogосподарським підприємствам надано 76,08 тис. га.

Основними лісоутворюючими породами є акація біла, сосна кримська, дуб звичайний. При загальній площі області 2718 тис. га, лісистість з урахуванням полезахисних лісових смуг складає 4,4%, при загальній по Україні – 15,9%. Ліси області характеризуються відносно невисокою продуктивністю. Всі ліси області виконують переважно природоохоронні функції.

Табл. 5.2.2.1

*Землі лісogосподарського призначення регіону (станом на 01.01.2015 року)**

№ з/п		Од. виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісogосподарського призначення	тис. га	66,9*	—
у тому числі:				
1.1	площа земель лісogосподарського призначення державних лісogосподарських підприємств	тис. га	66,9	—
1.2	площа земель лісogосподарського призначення комунальних лісogосподарських підприємств	тис. га	—	—
1.3	площа земель лісogосподарського призначення власників лісів	га	—	—
1.4	площа земель лісogосподарського призначення, що не надана у користування	га	—	—
2.	Площа земель лісogосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	35,3	—

1	2	3	4	5
3.	Загальний запас деревини за звітний період	тис. м ³	2980,77	—
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	тис м ³	0,044	—
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га	0,02	—
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	1,68	—

* землі, на яких проведено лісовпорядкування.

Лісовідновлення та лісорозведення здійснюються в області за рахунок посадки лісових культур. В 2014 році створено 519 га лісових культур. Захисних насаджень на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях та полезахисні лісові смуги не створювалися.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень наведена в табл. 5.2.2.2.

В 2014 році на території Запорізької області виникло 72 випадка лісових пожеж на площі 95,19 га.

Збитки, що заподіяні лісовому господарству пожежами, склали 79,68 тис. грн.

Для попередження виникнення лісових пожеж підпорядкованими державними лісогосподарськими підприємствами створено 2236 км мінералізованих смуг, проведено догляд за ними на протязі 8831 км, перекрито 130 позапланових доріг. Посилена робота по застосуванню адміністративних заходів до порушників правил пожежної безпеки в лісах: проведено 436 рейдів, притягнуто до адміністративної відповідальності 100 порушників правил пожежної безпеки в лісових насадженнях на суму 2142 грн.

Сільгосппали сприяють неконтрольованому розповсюдженню вогнища та виникненню лісових пожеж.

Вогнем знищуються гектари захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг, мікрофлора та мікрофауна, гинуть птахи, звірі, наносяться збитки державі, завдається значна шкода довкіллю. Степові пожежі спричиняють лісові пожежі.

Для боротьби з лісовими пожежами була посилена профілактична робота державної лісової охорони серед населення в засобах масової інформації: виступів в засобах ЗМІ – 499, з яких 326 виступів на радіо, 34 виступів по телебаченню, надруковано 139 статей на протипожежну тематику, встановлено 269 од. наглядної агітації, проведено 571 лекція.

Найбільш поширеними шкідниками лісових насаджень були: зелена дубова листовійка, звичайний сосновий пильщик та рудий сосновий пильщик.

Після реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю, рішення щодо визначення постійних або тимчасових користувачів та механізм, надання у користування захисних насаджень та полезахисних лісових смуг, не прийнято.

В табл. 5.2.2.3 наведено динаміку загибелі лісових насаджень від пожеж.

Табл. 5.2.2.2.

Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень

Усього створено лісових насаджень, га													
№ з/п	Рік	Міністерства, відомства, постійні лісокористувачі, власники лісів	лісовідновлення, га		лісорозведення, га			створення захисних насаджень на землях, непридатних для сільського господарства, га	створення полезахисних лісових смуг, га	створення інших захисних насаджень, га	природне поновлення лісу, га	усього створено лісів	
			у тому числі:	у тому числі:	усього								
						посадка лісу	посів лісу						посадка лісу
1.	2014	Разом	143	—	143	319	38	519	—	—	19	519	
у тому числі:													
		Держкомлігосп	143	—	143	319	38	519	—	—	19	519	

Таблиця 5.2.2.3

Динаміка загибелі лісових насаджень від пожеж

	Держком-лісгосп	Мінагро-політики	Мін-оборони	Мін-природи	Інші	Усього
1	2	3	4	5	6	7
Усього за 2012 рік	1205	—	—	—	—	1205
Усього за 2013 рік	957	—	—	—	—	957
Усього за 2014 рік	95,19					95,19
у тому числі:						
Усього загиблих лісових насаджень, га	95,19	—	—	—	—	95,19
Інше	—	—	—	—	—	—

Проблема охорони лісів від пожеж – одна з найбільш складних, яка вирішується працівниками лісового господарства всієї України і в Запорізькій області зокрема.

Значне підвищення пожежної небезпеки в лісах зумовлюється стрімким зростанням відвідуваності населенням лісових масивів. Для підвищення рівня пожежної безпеки потрібно проводити роз'яснювальну роботу і навчання серед сільського і міського

населення з питань збереження лісів і дотримання встановлених норм і правил пожежної безпеки в лісах, правильно організовувати використання лісів для масового відпочинку населення в цілях зменшення неорганізованого припливу людей в ліс підвищуючи пожежну безпеку, а також проводити заходи з посилення проти-пожежної охорони в місцях відпочинку.

Лісогосподарськими підприємствами області проводяться рубки, спрямовані на поліпшення якісного складу лісів.

Для поновлення породного складу насаджень, підвищення їх стійкості регулярно проводяться роботи з догляду за лісом. У 2014 році рубки формування та оздоровлення лісів та інші заходи проведені на площі 2001 га. Від цих робіт заготовлено ліквідної деревини – 27,1 тис. м³.

Рубки догляду за лісом проведені на площі 238 га, від яких заготовлено 1,269 тис. м³ деревини (табл. 5.2.2.4).

Табл. 5.2.2.4

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2014 році

Рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис. м³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	фактично зрубано, га/тис. м³	площа, га	фактично зрубано, га/ тис. м³	площа, га	фактично зрубано, га/тис. м³
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2014	2001	27.1	188	1.944	1727.0	23.969	86	1.187

1	2	3	4	5	6	7	8	9
у тому числі: 1. Рубки догляду								
2014	238	1,269	80	0,387	147	0,882	11	—
2. Лісовідновні рубки								
2014	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Суцільні санітарні рубки								
2014	37	3,635	11	0,201	21	3,153	5	0,281

5.2.3. Стан використання природних не деревних рослинних ресурсів

Термін «не деревні продукти лісу» включає в себе все різноманіття рослинних ресурсів біологічного походження, які не є деревиною. Сюди відносяться другорядні лісові матеріали: заготівлю живиці, пнів, лубу, кори, деревної зелені, деревних соків; побічні лісові користування: заготівлю сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівлю дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин тощо.

На території області в 2014 році спеціальне використання природних не деревних рослинних ресурсів не здійснювалось. Заготівля лікарської сировини не проводилась.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Запорізька область розташована у Степовій зоні, тому основу флори складають степові види рослин. Найбільш вивченим є флора о. Хортиця, яка складає понад 1090 видів вищих судинних рослин. Взагалі на території області зростає понад 1400 видів рослин.

В області затверджено перелік видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають

під загрозою зникнення на території Запорізької області.

Усього в області зростає 59 видів рослин, занесених до Червоної книги України, та 27 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. Більша кількість рослин відносяться до II та III категорій – вразливі та рідкісні. Найресповсюдженими є родина Ковилевих (гранітна, відокремлена, волосиста, Граффа, дніпровська, Заслеського, Лессінга, пірчаста, пухнаста, українська, шорстка) (рис. 5.2.4.1).

В табл. 5.2.4.1 наведено кількість видів рослин та рослинних угруповань занесених до Червоної та Зеленої книги України, що зростають на території області.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Запорізька	59	27	—	—

В області зростає близько 20 видів судинних рослин, яким загрожує небезпека. Більшість цих рослин згідно із категорією Червоної книги МСОП віднесено до групи низького ризику.

5.2.5. Адвентивні види рослин

Типовим представником є *Ambrosia artemisiifolia* – масовий вид, який у останні 20 років призвів до чисельних захворювань населення м. Запоріжжя. Ростає вздовж доріг, на насипах, перелогах і ріллі, навіть на засолених ґрунтах. Вид з катастрофічно високою інвазійною спроможністю.

Cenchrus longispinus – раніше наводився лише для околиць м. Бердянська. У 2003 р. цей вид знайдено на пісках біля промощі, яка з'єднує

Молочний лиман з Азовським морем.

Cynodon dactylon – типовий представник залізничних насипів, луків, у т.ч. і літоральних (формує асоціації у заплавах річок, на пасовищах, залізничних насипах і на косах).

Zygophyllum fabago – раніше наводився лише для околиць смт Новоолексіївка (Генічеський р-н, Херсонська обл.). Знайдено 2 нових локалітети на Степанівській (б/в «Северянін») і Федотовій (б/в «Золотий берег») косах Якимівського району.

Grindelia squarrosa – поширення цього виду у Південному Приазов'ї викликає значну занепокоєність. Вид типово трапляється у мало-

порушених степових петрофітностепових і трансформованих фітоценозах сходу Запорізької області. Спостереження у балці Воловій (Куйбишевський район) дають підстави стверджувати, що вид докорінно і невідомо змінив степові ценози, його участь в угрупованнях часто досягає співдомінантної, витісняючи основних едифікаторів степу – *Fesuca valesiaca*, *Stipa capillata*, *Koeleria cristata*, *Bothriochloa ischaetum* тощо. На залізничних насипах між м. Бердянськом і ст. Верхній Токмак досить часто трапляються монодомінантні угруповання цього карантинного виду.

Xanthium albinum – масовий вид луків, солончаків, літоральних пісків, селітебних територій, залізничних насипів. Відзначається високою інвазійною спроможністю. Теперішній таксономічний склад флори області, свідчить про посилення впливу діяльності людини на природні та квазіприродні угруповання регіону (розорювання, іригація, випас, сінокосіння, будівництво). Відбуваються швидкі і незворотні процеси адвентизації флори регіону (за останні 20 років з'явилося до 10 нових видів).

На степах (в тому числі на збоях і перелогах) активно поширюються *Acroptilon repens*, *Amaranthus retroflexus*, *Atriplex tatarica*, *Ballota nigra*, *Cardaria draba*, *Conium maculatum*, *Tribulus terrestris*; на луках – *Amaranthus blitoides*, *A. retroflexus*, *Ambrosia artemisifolia*, *Centaurea diffusa*, *Cynodon dactylon*, *Daucus carota*, *Xanthium albinum*; на літоральних пісках – *Ambrosia artemisifolia*, *Anisantha tectorum*, *Conyza canadensis*, *Iva xanthiifolia*, *Setaria glauca*, *Xanthium albinum*; на залізничних насипах – *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisifolia*, *Iva xanthiifolia*, *Cannabis ruderalis*, *Lepidium ruderales*, *Lycium barbarum*, *Oxybaphus nuytagineus*, *Tripleurospermum inodorum*, види родів *Galium*, *Sisymbrium* тощо.

Основним комплексом заходів щодо припинення інвазійного пресу на корінні та порушені фітоценози регіону повинні слугувати «Рекомендації до Національної стратегії», а саме контроль за інвазійними видами, відновлення ділянок з аборигенними комплексами, освітні заходи для землевласників тощо.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У сучасних умовах інтенсивної урбанізації, високих темпів розвитку транспорту і промисловості проходить постійне забруднення навколишнього середовища (повітряного простору, води, ґрунту), що створює малосприятливі умови для життєдіяльності людини. Зелені насадження займають важливе місце у вирішенні проблем охорони і поліпшення стану навколишнього середовища, виконують комплекс оздоровчих, рекреаційних, захисних функцій, виступають стабілізатором екологічної рівноваги.

Зелені насадження є важливим компонентом навколишнього середовища, що має значний вплив на його містобудівні та естетичні ландшафтні характеристики.

Щорічно, в межах міст та інших населених пунктів області проводяться роботи з висадки зелених насаджень, у тому числі при проведенні весняних загальнодержавних акцій (всеукраїнська акція «За чисте довкілля», День довкілля тощо), до яких залучаються органи влади, громадські організації, підприємства, установи незалежно від форм власності, учнівська та студентська молодь.

Під час проведення щорічної всеукраїнської акції «За чисте довкілля» протягом 2014 року в області здійснено посадку 14,871 тис. саджанців дерев, 13,398 тис. кущів, упорядковано 146,88 тис. м² газонів.

В рамках акції працівниками виконавчого комітету Запорізької міської ради та обласної державної адміністрації, загальною чисельністю 300 осіб проведені роботи з прибирання території міського парку «Трудової слави».

В рамках проведення заходів «За чисте довкілля» по всіх підпорядкованих державних лісгосподарських підприємствах проводяться суботники по прибиранню сміття та ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ.

Слід зазначити, що на території області останній час робота щодо озеленення, благоустрою територій, ліквідації сміттєзвалищ поступово стає постійним принципом життя громадян, що неодмінно позначається на всіх куточках регіону та зокрема м. Запоріжжя.

Кількісні показники озеленення міст обласного підпорядкування наведено в табл. 5.2.6.1.

Табл. 5.2.6.1

Озеленення населених пунктів

Заходи		Рік		
		2012	2013	2014
м. Запоріжжя	Створено зелених насаджень	Висаджено дерев – 5209 шт кущів – 10863 шт газон – 2,3 га	Висаджено дерев – 4690 шт., кущів – 5929 шт., 4405 кущів троянд, газон – 1,4 га.	Висаджено дерев – 2967 шт кущів – 7130 шт газон – 0,5 га квітів – 65836 шт
м. Мелітополь	Створено зелених насаджень	Висаджено дерев – 514 шт кущів – 120 шт	Висаджено дерев – 3656 шт кущів – 943 шт	Висаджено дерев – 214 шт квітів – 22625 шт
м. Енергодар	Створено зелених насаджень	Висаджено дерев – 325 шт кущів – 2814 шт	Висаджено дерев – 130 шт. кущів – 2660 шт.	Висаджено дерев – 91 шт газон – 103,6 га квітів – 20980 шт
м. Бердянськ	Створено зелених насаджень	Висаджено дерев – 879 шт кущів – 400 шт	Висаджено дерев – 802 шт кущів – 600 шт	Висаджено дерев – 628 шт квітів – 1469 шт
м. Токмак	Створено зелених насаджень	Висаджено дерев – 250 шт кущів – 1700 шт газонів – 4,0 га	Висаджено дерев – 140 шт кущів – 1048 шт	Висаджено дерев – 76 шт кущів – 1036 шт

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду

Протягом 2014 року на підставі затверджених Мінприроди України лімітів було видано 4 дозволи на спеціальне використання природних ресурсів в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ є одним з основних компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетично-

го збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

Різноманітність природних умов зумовлює багатство тваринного світу області. На території області водяться ссавці, птахи, риби, плазуни, земноводні.

У степовій зоні найбільш типовими із ссавців є ховрах сірий, тушканчик великий, полівки сіра та степова, хом'ячок сірий, сліпак, тхір степовий, степова мишівка, куниця кам'яна, дикий кролик. У південно-східних районах поширені бабак, лисиця-корсак, тхір-перев'язка, їжак вухатий.

З птахів – жайворонок, перепілка, вівсянка, сіра куріпка. Зрідка трапляються дрофа, степовий журавель, степовий орел, канюк.

Типовими степовими плазунами є полоз жовтобрюхий і гадюка степова.

На Азовському узбережжі, де степові ділянки чергуються з піщаними косами, заплавленими лісами, луками і болотами, лиманами і прибережними морськими просторами, тваринний світ багатий і різноманітний. Поряд із степовими водяться болотні і водоплавні тварини.

З птахів характерні чайка, мартин сріблястий, норець, качка, чапля, бугай. У дельті Дніпра гніздяться гуска сіра, лебідь-шипун, пелікан. На території «Коси Обіточної» акліматизовано оленя європейського.

Для Азовського моря характерні керченський оселедець, пузанок, хамса, велика камбала, тюлька, бичок.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств

В області існують сприятливі умови для багатьох видів тварин.

Основними видами спеціального використання тваринного світу є ведення мисливського та рибного господарства.

Об'єктами полювання в основному є заєць-русак, качки, голуби, сіра куріпка, лиска, фазан, перепілка, гуси, лисиця, дикий кабан, єнотоподібний собака, вовк (рис. 5.3.2.1, 5.3.2.2).

На території Запорізької області знаходиться 37 користувачів мисливських угідь (всі юридичні особи) з них: УТМР – 20; Держлісагентства України – 7; ТВМР (військові) – 1; інші господарства – 9 користувачів мисливських угідь.

Основні показники ведення мисливського господарства за 2014 рік наведено в таблиці 5.3.2.1.

Площа мисливських угідь наданих у користування по області складає – 1784,1 тис. га. В 2013 році витрати користувачами угідь області на охорону, облік, відтворення диких тварин, включаючи біотехнічні заходи з їх збереження та відтворення тваринного світу склали – 2291,3 тис. грн.

Динаміка основних видів мисливських тварин наведена в табл. 5.3.2.

Табл. 5.3.2

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Олень європейський	101	101	91
Кабан	862	826	877
Козуля європейська	1069	932	845
Заєць-русак	131329	108708	111958
Дикий кроль	—	—	104
Білка	75	75	104
Фазан	35470	32107	37864
Куріпка	111367	97222	99858
Борсук	217	176	201
Куниця	260	88	101

Добування парнокопитних тварин здійснюється за ліцензіями у відповідності до затверджених Мінагрополітики України лімітів.

Протягом 2014 року ліміти на добування парнокопитних тварин було затверджено 7 користувачам мисливських угідь області – ДП «Бердянське ЛГ», ДП «Мелітопольське ЛМГ» у т.ч. ЛЗЗДЗ «Старобердянський» ПЗФ, ДП «Пологівське ЛМГ», у т.ч. ЛЗМЗ «Кам'янська лісова дача» ПЗФ, ЛЗМЗ «Більманська лісова дача» ПЗФ, КП «Охота» Бердянського ТМР, ТМР «Олексіївка», ТОВ «Мотор Січ-Руна», ТОВ «Камелот-Інвест».

Добування основних видів мисливських тварин наведено в табл. 5.3.2.2.

Табл. 5.3.2.2.

Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2012	кабан	81	78	63	3	*
2013	кабан	69	47	36	7	**
2014	кабан	71	44	40	2	***

* несвоєчасно було відкрито полювання в зв'язку із карантинном щодо африканської чуми свиней та несприятливі погодні умови.

** 7 ліцензій не використано, у зв'язку з тим що ліміти використання мисливських тварин державного мисливського фонду у сезон полювання 2013/2014 років були зареєстровані в Міністерстві юстиції України 04.12.2013 року за № 2055/24587 і ліцензії на добування дикого кабана були отримані з затримкою, а також були несприятливі погодні умови в грудні 2013 року.

*** ліцензії не використано та не отримано в повному обсягу до затвердженого ліміту, у зв'язку з тим, що Запорізька область, межує з Донецькою областю на території якої проводиться АТО і був присутній фактор неспокою, а також були несприятливі погодні умови.

Водний фонд області нараховує: Каховське водосховище – 135 тис. га; Запорізьке водосховище – 7,3 тис. га.

Річковий фонд – 2638,4 км і включає 65 річок довжиною вище 10 км. Із них 5 річок довжиною більш 100 км: Конка, Берда, Молочна, Верхня Терса, Гайчур, 15 річок довжиною від 50 до 100 км та 45 річок довжиною до 50 км.

Малі водосховища – 29 шт. площею 2619,2 га.

Основні показники ведення мисливського господарства Запорізької області за 2014 рік

Найменування	Одиниця виміру	Всього по області	зокрема:		
			УТМР	держлісаг	ТВМР інші
Площа наданих у користування угідь	тис.га	1784,1	1478,4	193,8	12,8
у % до наданих у користування угідь регіону	%	100	82,9	10,9	0,7
Площа наданих у користування: лісових угідь	тис.га	86,9	56,6	24,1	0,6
польових угідь	тис.га	1628,4	1369	160	12,1
водно - болотних угідь	тис.га	68,8	52,8	9,7	0,1
Проведено мисливське впорядкування угідь	тис.га	1779,9	1474,2	193,8	12,8
у % до наданих у користування угідь	%	99,7	99,7	100,0	100,0
Всього працюючих у мисливському господарстві	чол.	268	205	30	3
з них: мисливствознавці	чол.	22	13	9	0
штатні есера	чол.	201	162	21	2
Припадає угідь на 1 штатного есера	тис.га	8,9	9,1	9,2	6,4
Загальні витрати на ведення мисливського господарства	тис.грн.	7997,8	5911,1	971,8	58,2
у середньому на 1 тис.га	грн.	4483	3998	5000	4557
з них за рахунок держбюджету	тис.грн.	646,6	0,0	646,6	0,0
у %, держбюджет до загальних витрат	%	8,0	0,0	66,5	0,0
Витрати на охорону, відтворення тварин	тис.грн.	2291,3	1510,8	253,3	27,0
в середньому на 1 тис.га	грн.	1284	1022	1307	2105
з них витрати на відтворення тварин, біотехнію	тис.грн.	1420,4	927,5	165,2	25,1
в середньому на 1 тис.га	грн.	796	627	852	1660
Надходження від ведення мисливського господарства	тис.грн.	4768,0	3998,1	469,0	61,9
у середньому з 1 тис.га	грн.	2672	2704	2419	4833
у % надходження до витрат	%	59,6	67,6	48,2	106,3
Складено протоколів - всього	шт.	186	69	116	0
у % до всіх протоколів складених в регіоні	%	100	37,1	62,4	0,0
Кількість користувачів мисливських угідь	одиниць	37	20	7	1
Кількість мисливців	осіб	30637	7632	—	204
					—

Ставки – 972 шт. загальною площею 8533 га, з них в оренді – 238 шт. площею 3953,3114 га, не використовується у риборозведенні 734 водойми площею 4579,6886 га.

В режимі спеціальних товарних рибних господарств працювало 24 господарства, на погоджені знаходиться ще 1 режим. 228 суб'єктів господарювання на 238 водоймах в режимі аквакультури.

Каховське водосховище відрізняється відносною глибоководністю (середня глибина – 7,7 м за максимальною до 38 м), при цьому площа мілководних ділянок складає біля 5% площі водного дзеркала. У порівнянні з попередніми (річковими) умовами, у водосховищі істотно збільшилися глибини та значно зменшилися проточність і водообмін. Внаслідок несприятливого гідрологічного режиму в період нересту відсутня затоплена лугова рослинність і риба змушена у якості нерестового субстрату використовувати вегетуючу та відмираючу водну рослинність, кореневища верби, очерета. Таким чином, нормальні умови природного відтворення риб у верхній та середній частинах Каховського водосховища формуються лише за сприятливим гідрологічним режимом.

На даний час іхтіофауна Каховського водосховища нараховує 42 виду риб, з яких промислове значення мають біля 20 видів. Основними промисловими видами є лящ, плітка, судак, сріблястий карась, тюлька, білий і строкатий товстолобики.

Забезпечення оптимальних умов рибогосподарського використання Каховського водосховища повинно здійснюватися шляхом раціональної організації промислу та посилення контролю за виловом. Раціональний та збалансований промисел забезпечує необхідне розрідження популяції, знижує природну загибель, запобігає виникненню напружених кормових відносин в іхтіофауні.

На Каховському водосховищі в 2014 році в межах Запорізької області було видано квоти для спеціального використання водних живих ресурсів 26 рибодобувним організаціям.

На Запорізькому водосховищі в межах Запорізької області здійснювало промисел 7 рибодобувних організацій.

Згідно із наказом Мінагрополітики України від 10.12.2013 №726 «Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2014 році» на Каховському водосховищі лімітувалося лише 5 видів водних біоресурсів: лящ, судак, плітка, плоскирка, річкові раки. Інші види водних біоресурсів, окрім тюльки та рослиноїдних, вилучалися в межах Прогнозу допустимого вилову (ПДВ), тюлька та рослиноїдні – не лімітувалися. На Запорізькому водосховищах в 2014 році всі види риб, за винятком рослиноїдних, ляща, плітки та плоскирки, вилучалися в межах ПДВ.

Всього у Каховському водосховищі у зимовий період було вилучено 129,3 т водних біоресурсів, що склало лише 35 % від показників 2014 року.

Основу уловів взимку склали: карась – 94,1 т, або 73 % від загального вилову, 60 % якого було вилучено в межах Запорізької області (56,6 т) та рослиноїдні – 20,3 т. Сумарний вилов ляща та плітки склав 12,5 т (10 % від загального вилову).

Весна 2014 року була середньостатистичною, з доволі тривалим періодом танення льоду, що обумовило коротку весняну путину (з 15 березня по 09 квітня) та зменшення промислових показників вилучення на 11%. За весняний період було вилучено 385,6 т риби, що на 28,3 т менше за минулорічний показник. Осно-

ву уловів склали карась – 248,55 т, рослиноїдні – 37,7 т, лящ – 29,8 т, плітка – 11,3 т, тюлька – 44,97 т.

Літній промисел було розпочато 19 червня.

Загальний вилов риби в літній період 2014 р. склав 423,8 т, що на 37,1 т менше за аналогічний період 2013 р. Основу уловів влітку традиційно склав карась, якого було вилучено 234,1 т, плітка – 73,695 т, лящ – 51,1 т, товстолобик – 25,08 т, судак – 16,2 т та сом - 8,6 т.

Осінь 2014 р, як і минулорічна, була набагато теплішою за середньостатистичну, що обумовило відсутність низькотемпературних концентрацій риби, характерних для цього періоду, вилов цього періоду року (921,2 т) виявився на 389,43 т. меншим за торічний показник.

Основу уловів в осінній період склали: карась 360,79 т, плітка – 177,15 т, тюлька – 119,56 т, лящ – 133,2 т, товстолобик – 60,8 т, судак – 33,9 т.

В цілому в Каховському водосховищі в 2014 р. було вилучено 1859,8 т водних біоресурсів, що на 690 т менше, ніж у 2013 році, зокрема в Запорізькій області було вилучено – 866,8 т, що на 440 т менше вилову 2013 р. (1307,00 т).

Зменшення вилову відбулося за рахунок карася, улов якого зменшився на 348 т, або склало 50% від загального недовилу, що пов'язано із відсутністю споживчого побуту в зв'язку із закриттям ринків Кримського та Донецького регіонів. Вилов карася в 2014 р. (937,6 т) вперше за багато років виявився нижчим за середньобаторічний показник (1200 т), проте, як і раніше, складає 50 % від загального улову.

Суттєве зменшення від торічного вилову відбулося також за рахунок зменшення вилову тюльки (на 54 % – 136,4 т) та рослиноїдних (на 55,5% – 114,86 т).

Тенденція до заростання Каховського водосховища залишається тією самою. В даний час площа суцільного заростання складає близько 7 тис. га.

У Запорізькому водосховищі на території області в 2014 році було вилучено 105,731 т водних біоресурсів, що на 46,44 т менше за минулорічний улов (152,168 т) в основному за рахунок зменшення вилову тюльки на 18 т, яку у звітному році не ловили, та ляща на 10 т.

Основу уловів в нижній частині водосховища склали рослиноїдні – 21,092 т (20% від загального вилову), плітка – 27,991 т (27%), карась – 30,015 т (28 %), лящ – 17,254 т (16%). Вилучення інших видів риб не перевищує 0,5-2 т (табл. 5.3.2.3).

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Одним із заходів збереження біорізноманіття тваринного і рослинного світу є ведення Червоної книги України, куди заносяться види, що внаслідок різних причин опинилися під загрозою зникнення. До третього видання Червоної книги України включено 542 виду тварин, при цьому враховані сучасні наукові дані щодо чисельності та поширення видів, положення міжнародних договорів, стороною яких стала Україна протягом останніх 10-15 років.

Запорізька область входить до числа регіонів, які складають основу індустріального потенціалу України. Наявність потужного промислового комплексу спричиняє негативний вплив на стан довкілля в цілому та особливо на її біоло-

Вилів водних живих ресурсів у Каховському та Запорізькому водосховищах

Назва рибогосподарського водного об'єкта							
Види водних живих ресурсів	каховське водосховище		запорізьке водосховище		разом		
	квота, тонн	вилов, тонн	квота, тонн	вилов, тонн	квота, тонн	вилов, тонн	
Улов водних живих ресурсів	441,6450	866,7879	92,2900	105,7310	533,9350	972,5189	
Риба всього, в тому числі	440,0400	865,7089	92,2400	105,7310	532,2800	971,4399	
тюлька	0,00	0,0000	0,00	0,0000	0,00	0,0000	
судак	38,04	29,7814	4,90	2,5120	42,94	32,2934	
сазан	0,00	8,3890	0,00	3,0740	0,00	11,4630	
сом	0,00	8,1740	0,00	0,8880	0,00	9,0620	
лящ	133,00	95,0985	26,00	17,2540	159,00	112,3525	
плітка	237,80	171,4495	57,50	27,9910	295,30	199,4405	
щука	0,00	0,1870	0,00	0,1420	0,00	0,3290	
плоскирка	31,10	17,5405	3,84	2,1060	34,94	19,6465	
окунь	0,00	1,0550	0,00	0,5130	0,00	1,5680	
карась	0,00	475,5890	0,00	30,0150	0,00	505,6040	
чехоня	0,00	0,0880	0,00	0,0120	0,00	0,1000	
краснопірка	0,00	0,0000	0,00	0,0000	0,00	0,0000	
рослиноїдні	не лімітується	58,3530	не лімітується	21,0920	не лімітується	79,4450	
білізна	0,00	0,0000	0,00	0,0490	0,00	0,0490	
інший дрібний частик	0,00	0,0040	0,00	0,0000	0,00	0,0040	
головень	0,00	0,0000	0,00	0,0000	0,00	0,0000	
в'язь	0,00	0,0000	0,00	0,0000	0,00	0,0000	
синець	0,00	0,0000			0,00	0,0000	
річковий рак	1,61	1,0790	0,05	0,0000	1,66	1,0790	

гічне різноманіття. Різноманітність природних умов зумовлює багатство тваринного світу області.

Важливим заходом щодо управління та збереження тваринного світу є створення регіональних червоних списків, які на сьогодні вже затверджені для деяких областей України. На жаль, Запорізька область немає затвердженого переліку видів тварин, які підлягають особливій охороні в межах області.

В області створено зоологічний парк місцевого значення «Таврія» на території якого мешкають туркменський кулан та кінь Пржевальського, які занесено до Червоної книги МСОП.

Аналіз видових нарисів дозволив встановити, що на території Запорізької області мешкає 145 видів, що складає 26,75% фауни держави. Відсоткове співвідношення за класами тварин дещо відрізняється, серед яких деякі представники або не мешкають на території Запорізької області, або не занесені до Червоної книги України.

Так, серед 297 видів безхребетних України, 61 вид (20,54 %) – представники Запорізької області: 2 виду гідроїдних поліпів; 1 вид кільчастих червів; 5 видів ракоподібних, 53 виду комах. Такі представники класів червонокнижних безхребетних тварин, як круглі черви, павукоподібні, багатоніжки, ногохвістки та молюски відсутні на території Запорізької області.

Хребетних тварин Запорізької області майже на 15 % (34,29%) більше, ніж безхребетних. З 245-ти видів 84 мешкає на території Запорізької області. Представники червонокнижних земноводних відсутні в області. Наступними за чисельністю є риби – 16 видів, 22 виду червонокнижних ссавців та майже половина – 5 видів плазунів, 1 вид відноситься до класу «круглороті».

Табл. 5.3.3.1

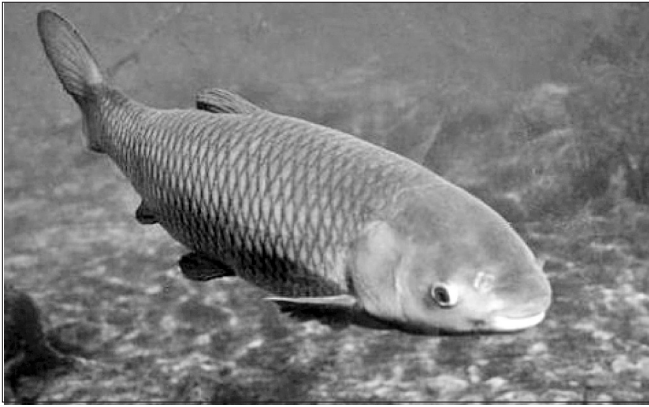
Охорона та відтворення тваринного світу

Область	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Запорізька	145	—	—

Видання Червоної книги України є вагомим внеском у справу збереження різноманітності тваринного світу України, як основи сталого розвитку держави для теперішнього і майбутніх поколінь.

5.3.4. Інвазивні види тварин

В Каховському та Запорізькому водосховищі із неаборигенних видів риб є: білий та строкаті товстолобики, білий амур – цінні промислові види риб далекосхідного комплексу, вселені в 70-х роках в водосховищах з метою підвищення їх рибопродуктивності.

Амурський чобачьок – риба далеко-східного комплексу, завезена разом із зарибком товстолобика и білого амура, промислового значення немає.

Атери́на, перкарина, бички, риба-голка вселенці з Чорного моря. Промислового значення не мають, розміри їх популяції в водосховищах значні.

Тюлька – промисловий вид риби, вселенець із Чорного моря.

Теля́пія мозамбі́кська (родина цихлових) – мешкає в Каховському водосховищі в наслідок зариблення ставка-охолоджувача агрогосподарством Запорізької АЕС. В зимовий період концентрується в районі скидного каналу Запорізької АЕС та Водянського ковша. З прогрівом води розповсюджується по прилеглій акваторії водосховища. Більш широкого розповсюдження не отримала.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Щорічно в області фіксуються випадки захворювання тварин на сказ. Для профілактики хвороби користувачами мисливських угідь проводиться викладка «приманок» проти захворювання на сказ. Викладка проводиться користувачами мисливських угідь області спільно з Держветмедициною біля житла тварин, що є основними переносниками хвороби, проводиться відстріл хижих та шкідливих тварин.

Перед початком полювання на пернату дичину та хутрового звіра користувачі обов'язково здають до органів ветеринарної медицини кров птахів, тушки тварин на аналіз щодо захворювання на сказ, пташиний грип та інших вірусологічних досліджень.

Для охорони рибних ресурсів основним засобом регулювання промислу є встановлення лімітів загальнодержавного значення та подальший їх розподіл на квоти спеціального використання водних біоресурсів, введення заборони на лов риби на зимувальних ямах та на період весняно-літньої заборони на період нересту, контроль за відсотком прилову молоді цінних промислових видів, що забезпечує стаке використання ресурсу, поповнення запасів за рахунок природного нересту.

5.4. Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

На території Запорізької області, станом на 01.01.2015, розташовано 337 території та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 124,242 тис. га, з них 23 загальнодержавного значення та 314 місцевого значення. Відсоток заповідності області становить 4,57 % (таблиці 5.4.1 та 5.4.1.1).

Шість територій та об'єктів природно-заповідного фонду увійшли до складу Національного природного парку «Великий Луг» загальною площею 16756 га, оголошеного в 2006 році.

Двадцять три території та об'єкти природно-заповідного фонду увійшли до складу Приазовського національного природного парку загальною площею 78126,92 га, оголошеного в 2010 році.

5.4.1. Стан і розвиток природно-заповідного фонду

З метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів продовжується планомірна робота по збільшенню площ існуючих природно-заповідних територій в межах Запорізької області.

В 2014 році з метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів рішеннями Запорізької обласної ради оголошено 5 територій природно-заповідного фонду місцевого значення в Бердянському, Веселівському, Пологівському, Розівському районах області на загальну площу 1014,1274 га:

ландшафтний заказник місцевого значення «Берестівський» площею 780 га на території кварталів 3-5 та 9-14 Андріївського лісництва Державного підприємства «Бердянське лісове господарство» Бердянського району Запорізької області; ландшафтний заказник місцевого значення «Білорецький ліс» площею 27 га на території кварталу 8 виділу 6 Веселівського лісництва Державного підприємства «Кам'янсько-Дніпровське лісове господарство» Веселівського району Запорізької області; ландшафтний заказник місцевого значення «Нова Дамба» площею 146,7274 га на території кварталів 16, 17, 83, 84 Пологівського лісництва Державного підприємства «Пологівське лісомисливське господарство» Пологівського району Запорізької області; ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Сухі Яли-нижня» площею 45 га на території Новомлинівської сільської ради Розівського району Запорізької області; ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка біля с. Карла Лібкнехта» площею 15,4 га на території Карло-Лібкнехтівської сільської ради Розівського району Запорізької області.

На сьогодні, одним із основних чинників, що опосередковано сприяють негативному впливу на стан природно-заповідного фонду в Запорізькій області, є відсутність закріплених на місцевості меж об'єктів природно-заповідного фонду, що створює підґрунтя для різних порушень.

Станом на 01.01.2015 повністю визначено та встановлено у натурі (на місцевості) межі 96 територій ПЗФ місцевого значення площею 9571,15 га, що становить 56,3 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі. Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам області встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування.

Роботи з встановлення меж інших територій та об'єктів проводяться відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1094 «Про затвердження порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій ПЗФ, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, та історико-культурного призначення» організаціями, які мають відповідні ліцензії.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території області розташовано 5 водно-болотних угідь міжнародного значення – «Молочний лиман», «Коса Обіточна та затока Обіточна», «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська», «Архіпелаг Великі і Малі Кучугури» та «Заплава Сім Маяків», на які складено та затверджено паспорти. Загальна площа водно-болотних угідь області складає 36014,25 га.

В межах територій всіх водно-болотних угідь області розташовані території об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а саме – заказники «Коса Обіточна», «Молочний лиман», «Заплава р. Берда», «Великі та Малі Кучугури», Приазовський НПП, НПП «Великий луг».

На територіях водно-болотних угідь - «Молочного лиману» та «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська» знаходяться такі значущі природні комплекси екологічного коридору, як залишки цілинних земель, літоральні і аквальні комплекси лиманів та Азовського моря, гирла малих степових річок, плавневі та галофітні ценози.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Згідно із положенням Сивільської стратегії, біосферні резервати – це особливі природні території, які охороняються, з еталонними ділянками головних біомів землі, що виділяється для збереження природних екосистем та генофонду рослин та тварин. Оскільки метою створення біосферних резерватів є забезпечення та розвиток збалансованих взаємовідносин між корінним населенням та навколишнім середовищем, а структура резервату передбачає 3 зони (зона спокою, буферна зона, зона взаємодії), такі вимоги не дозволяють на сучасному етапі існування парку виділити на його території певні біосферні резервати. Можливо виділення Молочного лиману та суміжних з ним територій як ядра ПНПП та ВБУ міжнародного значення в окремий біосферний резерват «Молочний лиман» в межах Приазовського національного природного парку.

Потенційним об'єктом для створення біосферного резервату може бути Обтічна коса, як еталонна територія приморських ландшафтів Азовського узбережжя, яка є частиною, як і Молочний лиман, головного Європейського міграційного коридору птахів, що потребує приєднання цієї коси до складу Приазовського НПП.

З числа об'єктів Всесвітньої спадщини на території Запорізької області можна виділити Національний заповідник «Хортиця», історико-археологічний заповідник «Кам'яні Могили» та «Садиба Попова».

Острів Хортиця – найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина – до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця – унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до XX століття, всесвітньо відома як колиска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який є структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) площею 15 га, на території якого знаходиться пагорб з плит пісковику площею 3 га, є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси – унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). Засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) – диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти – це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією. На території Приазовського НПП є значна кількість видів тварин і рослин, занесених до списків Бернської конвенції: рослини вищі судинні – 6, тварини 316 (птахи – 262, ссавці – 24, риби – 14, рептилії – 8, безхребетні – 5, амфібії – 3), усього – 322 виду. На території парку виділено 13 типів оселищ, подібних до Європейської класифікації оселищ, які потребують спеціальних заходів до їх збереження. В 2011р. вийшла книга (Смарагдова мережа в Україні/ під ред. Проценка Л.Д. – К.: «Хімджест», 2011. – 192 с.), де на сторінці 129 Приазовський НПП названий як потенційний об'єкт Смарагдової мережі.

Територія національного природного парку «Великий Луг» з 2009 року входить до складу Смарагдової мережі. Рідкісні види рослин, тварин та оселищ, які знаходяться на території Парку охороняються. Плавні Великого Лугу були створені ріками Конки та Дніпра, алювіальні відкладення та наноси сприяли появленню такого феномена як архіпелаг «Великі та Малі Кучугури».

Трансгресія водойм у післяльодовиковий період вплинула на створення урвищ і байраків з відповідним набором флори і фауни. Затоплення Великого Лугу призвело до зникнення біотопів і зміни біорізноманіття регіону.

Унікальною є вся територія Парку – водно болотні угіддя архіпелагу «Великі та Малі Кучугури», заплави «Сім маяків», яким в 2011 році надано статус водно болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція), псамофітні та петрофітні степові, водні ділянки, печери, байрачні та заплавні ліси.

Найбільш важливі та цінні об'єкти для рослинного та тваринного світу на території Запорізької області, які не входять до складу ПЗФ України (на нашу думку) – Кушугумські, Балабинські та Біленько-Розумівські плавні.

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Запорізька область має значні рекреаційно-курортні та туристичні ресурси. Південь області омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого в межах області складає біля 350 км.

Сприятливий клімат, чудові прибережні пейзажі Дніпра, джерела мінеральної води і лікувальні грязі, ласкаве, тепле Азовське море приваблюють туристів. Курорт державного значення Бердянськ, місто Приморськ та смт Кирилівка користуються великою популярністю у відпочиваючих, як курортні центри. Всього на Азовському узбережжі та в акваторії р. Дніпро в регіоні функціонує близько 500 оздоровчих закладів, понад 20 садіб зеленого туризму.

У межах області розвідані та використовуються мінеральні води та лікувальні грязі практично всіх відомих бальнеологічних типів. В оздоровчих і лікувальних цілях широко використовується озокерит та спелеотерапія.

У цілому курортні та рекреаційні території складають майже 15% площі області.

Своєрідністю краю є унікальне поєднання природних умов, ландшафтів, різноманітних рекреаційних ресурсів із рядом емоційно потужних пам'яток історії, археології, монументального мистецтва та архітектури.

Рекреаційний потенціал Запорізького Приазов'я створює передумови для перспективного розвитку курортного господарства України. На сучасному етапі ця територія є рекреаційним резервом країни, знаходиться, в більшості, на шляху екстенсивного освоєння.

Бердянський грязьовий приморський курорт розміщений на південному сході області і територіально об'єднує у собі Бердянську косу з її кореневою частиною, курортну зону міста Бердянська, а в перспективі приєднає до себе Луначарські, розташовані на захід від міста Бердянська, і Новопетровські – на схід від міської межі, рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку локального значення.

Бердянський курорт має сприятливі соціально-економічні передумови, основу яких складає достатньо розвита транспортна інфраструктура, що забезпечує доступність курорту усіма видами транспорту.

Кирилівський бальнеокліматичний грязьовий приморський курорт розташований на південному заході Запорізької області і територіально об'єднує власне смт Кирилівка, коси Пересип і Федотова. На території курорту, що займає площу 203,3 га, переважає оздоровчий сезонний відпочинок дітей і дорослих.

Система розселення у межах курортів носить розосереджений характер. Відсутня система центрів забезпечення, у яких є зосереджені об'єкти культурно-побутового обслуговування, тому в перспективі, найбільш оптимальним, є формування групових систем населених місць із виділенням в них рекреаційних центрів забезпечення.

Рекреаційна сфера в області являє собою складний міжгалузевий господарчий механізм, структура якого: і адміністративно-господарська, і функціональна, і економічна – повинна бути реформована і переведена на ринкові механізми господарювання і комплексного управління цієї сфери на рівні регіону, поєднана з конвенцією природокористування, що формується в державі.

Запорізька область характеризується поєднанням природних умов, ландшафтів і різноманітних рекреаційних ресурсів, які сприяють розвиткові курортно-рекреаційної сфери, що відноситься до Приазовського рекреаційного району в межах Азово-Чорноморського рекреаційного регіону.

Актуальною проблемою є надання рекреаційним територіям статусу курортів державного та місцевого значення. На сьогодні вирішується питання про надання

статусу курорту місцевого значення природним територіям курортів «Кирилівка» Якимівського району та «Великий Луг» м. Запоріжжя.

Для створення сприятливих умов розбудови туристичної галузі затверджено Програму розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2011-2015 роки.

Спільно з провідними туроператорами регіону розроблено та затверджено на засіданні обласної науково-методичної ради з питань туризму понад 80 тем та напрямів нових туристичних маршрутів, до яких увійшли оглядові та тематичні маршрути по м. Запоріжжя, міжрегіональні та міжрайонні туристичні маршрути.

На приморських територіях області за рахунок інвестиційних коштів активно здійснюється розбудова курортної та готельної інфраструктури: аквапарк «Мис доброї надії», боулінг-центр в СПА-клубі «Діодон», зоопарк «Сафарі» у м. Бердянськ; аквапарк «Острів скарбів», дельфінарій та кінноспортивний театр в Кирилівській оздоровчій зоні.

Для всебічного сприяння розвитку туристично-курортної сфери області створена та активно працює низка дорадчих органів: Регіональна рада по координуванню туристичної та курортної діяльності при обласній державній адміністрації, обласна науково-методична рада з питань туризму при Департаменті культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації; ведеться активна співпраця з громадською організацією «Запорізька обласна туристична асоціація».

В рамках просування місцевих брендів, популяризації туристичного, курортно-рекреаційного та оздоровчого потенціалу Запорізького краю видано низку інформаційно-рекламних проспектів та довідників, у тому числі: «Запорізький край – степова перлина України», «Перспективні туристичні маршрути Запорізької області», «Запоріжжя туристичне», «Мандруємо запорізькими просторами», «Запорізька область. Персональний гід», календар туристичних подій «Запоріжжя фестивальне», туристичну карту-схему Запорізької області українською, російською та англійською мовами.

5.6. Туризм

Розвиток туристичної галузі несе за собою безліч, як позитивних так і негативних наслідків. Одним з негативних є вплив туризму на екологічний стан навколишнього середовища. Адже зараз туристична галузь насамперед розглядається, як одне з основних джерел поповнення державного та місцевого бюджетів. А навколишнє середовище відходить на другий план.

З розвитком туристичної галузі збільшуються тенденції до розвитку рекреаційних зон. Але найбільшим попитом в останні роки користуються рекреаційні території, на яких не змінене або мало змінене природне середовище. В туристичній діяльності цей вид туризму прийнято називати, як «екологічний туризм».

Розвиток будь-якого виду туризму приносить шкоду екологічному стану навколишнього середовища. Для того, щоб не загальмовувати розвиток туризму та не знищувати природу, повинні бути обмеження щодо кількості туристичних комплексів на певній території, та вдосконалення вже існуючих.

Туристична інфраструктура Запорізької області представлена готелями, базами відпочинку, пансіонатами, санаторіями, дитячими оздоровчими таборами,

розважальними закладами для дітей та молоді, закладами харчування, аварійно-рятувальними службами, транспортною мережею та мережею зв'язку.

Розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери характеризується позитивною динамікою: зростають обсяги в'їзного та внутрішнього туризму, підвищується ефективність господарської діяльності підприємств галузі, чітко простежується динаміка зростання суб'єктів туристичної діяльності.

Розвиток історико-культурного та курортно-рекреаційного компоненту в регіоні є другим пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку області згідно із Стратегією регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року, затвердженої рішенням Запорізької обласної ради від 06.06.2008 № 2.

З метою врахування природного фактору при розбудові туристично-рекреаційної інфраструктури регіону, було забезпечено взаємодію відповідних місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів та наукової громадськості.

Результатом цієї взаємодії стала систематизація туристичних ресурсів регіону, складовою яких є території та об'єкти природно-заповідного фонду, з врахуванням концепції туристичного зонування області.

В продовження цієї роботи нагальною потребою є встановлення меж заповідних територій в природі, визначення об'єктів для відвідування та зон абсолютної заповідності.

На часі діє моніторинг рекреаційних навантажень та визначення ризиків та загроз для функціонування об'єктів довкілля з метою їх збереження для прийдешніх поколінь.

Одним із елементів туризму в Україні є об'єкти культурної спадщини.

Культурна спадщина Запорізької області є невід'ємною частиною культурного надбання України. Її збереження і примноження є пріоритетним напрямом діяльності обласної державної адміністрації у сфері культури.

У Запорізькій області на державному обліку перебуває 8315 пам'яток, з них 6563 – пам'ятки археології, 1700 – історії, 32 – монументального мистецтва, 20 – науки і техніки; 12 об'єктів культурної спадщини регіону (3 пам'ятки історії і 9 – археології) занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення.

У 2012 році до Державного реєстру нерухомих пам'яток України місцевого значення занесено 103 об'єкти, до переліку щойно виявлених – 80 пам'яток історії та культури. У 2013 році до Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесено 2 пам'ятки історії.

Найбільш туристично привабливими є заповідники.

В області перебуває на обліку близько 8 тис. об'єктів історико-культурного надбання, найбільш туристично привабливими із них є:

Острів Хортиця – найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина – до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця – унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до XX століття, всесвітньо відома як колиска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який являється структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) – на території 15 га заповідника знаходиться пагорб з плит пісковика площею 3 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси – унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) – диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). Засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

В області діє 24 музейних заклади державного підпорядкування з загальною кількістю понад 384 тис. предметів основного фонду. Щороку музеї відвідують понад 600 тис. чол. з України і зарубіжжя.

До туристичних маршрутів постійно включаються нові туристичні об'єкти, особливо активно розвиваються історичний, зелений, спортивний, дитячий, фестивальний та етнотуризм.

Ключовими об'єктами для показу учасникам та гостям Євро-2012 визначено Національний заповідник «Хортиця», Запорізький обласний краєзнавчий музей, Дніпровська ГЕС, Музей історії зброї. Розроблено понад 80 нових туристичних маршрутів, серед яких 2 національного значення: «Хортиця»: погляд крізь віки» та «Слідами тачанок Нестора Махна».

Забезпечення певного мінімуму культурних послуг для всіх верств населення, збереження народних мистецьких традицій, етнокультурного різноманіття здійснюється потужним культурним потенціалом галузі області: 5 театрів, філармонія, 2 вищих навчальних заклади I-II рівнів акредитації, 66 шкіл естетичного виховання, 16 кінотеатрів, 510 бібліотек, 412 установ культури клубного типу.

З метою створення позитивного іміджу культурно-мистецького середовища регіону продовжується проведення традиційних творчих проєктів.

З метою збереження, відродження та популяризації народного мистецтва, підвищення ролі національної культури у формуванні світогляду та духовності з 2010 року започатковано проведення Міжнародного козацького фестивалю «Покрова на Хортиці», який проходить на території історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» Національного заповідника «Хортиця» до Дня Покрови Пресвятої Богородиці.

Сьогодні Запорізькі обласні театри – це відремонтовані приміщення, забезпечені сучасним сценічним, світловим та звукопідсилюючим обладнанням, в яких

створено сприятливі умови для повноцінної діяльності колективів. Мають стабільний, як творчий, так і технічний кадровий склад.

Академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В.Г. Магара продовжує кращі театральні традиції: розвиває театральний фестиваль «Данапріс», творчо експериментує, приємно вражає новими прем'єрами. Обласний театр юного глядача ініціював проведення на своїй сцені фестивалю дитячих аматорських театральних колективів, неодноразово здобував перемоги на фестивалях в інших містах України. Обласний театр ляльок брав участь у фестивалі «Ессен – культурна столиця Європи-2010» в Німеччині, в «Лялькових зустрічах» в Донецьку, з успіхом проводить Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок «Лялькова веселка». Плідна співпраця театрів з провідними режисерами та художниками України з року в рік підвищує рівень постановочної роботи, створення креативної сценографії, втілення цікавого драматургічного матеріалу.

Запорізька обласна філармонія продовжує кращі філармонійні традиції. Крім популярних концертів рубрик «Класика і сучасність», «Зарубіжні гастролери» колективом артистів академічного симфонічного оркестру створені нові яскраві програми для дітей та юнацтва.

Відзнакою є діяльність козацького ансамблю пісні і танцю «Запорожці», який по праву вважається візитною карткою Запорізького краю. Поряд з традиційними концертами, популярними у глядачів, створено нові тематичні програми до державних, народних та календарних свят.

Шість населених пунктів Запорізької області – Запоріжжя, Бердянськ, Гуляйполе, Мелітополь, Оріхів, Токмак – занесені у 2001 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України до списку історичних населених місць.

Питання збереження та охорони культурної спадщини регулярно розглядаються на нарадах облдержадміністрації, засіданнях колегії управління культури і туризму облдержадміністрації.

Здійснювались заходи щодо подальшого розвитку Національного заповідника «Хортиця», Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила» та Василівського історико-архітектурного музею-заповідника «Садиба Попова».

З метою збереження і популяризації архітектурного комплексу «Садиба Попова» затверджено «Програму з охорони, збереження та розвитку об'єктів культурної спадщини, що знаходяться у КЗ «Василівський історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова» ЗОР на 2012-2016 роки», Стратегію розвитку туристично-рекреаційної сфери Василівського району «Ренесанс Новоросії» та здійснюється їх реалізація.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів

6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду

Станом на 01.01.2015 року, за інформацією Головного управління Держзем-агентства у Запорізькій області, в області відбулися незначні зміни в складі земельних угідь.

Структура та динаміка земельного фонду наведена в додатку до розділу 6.1.1.

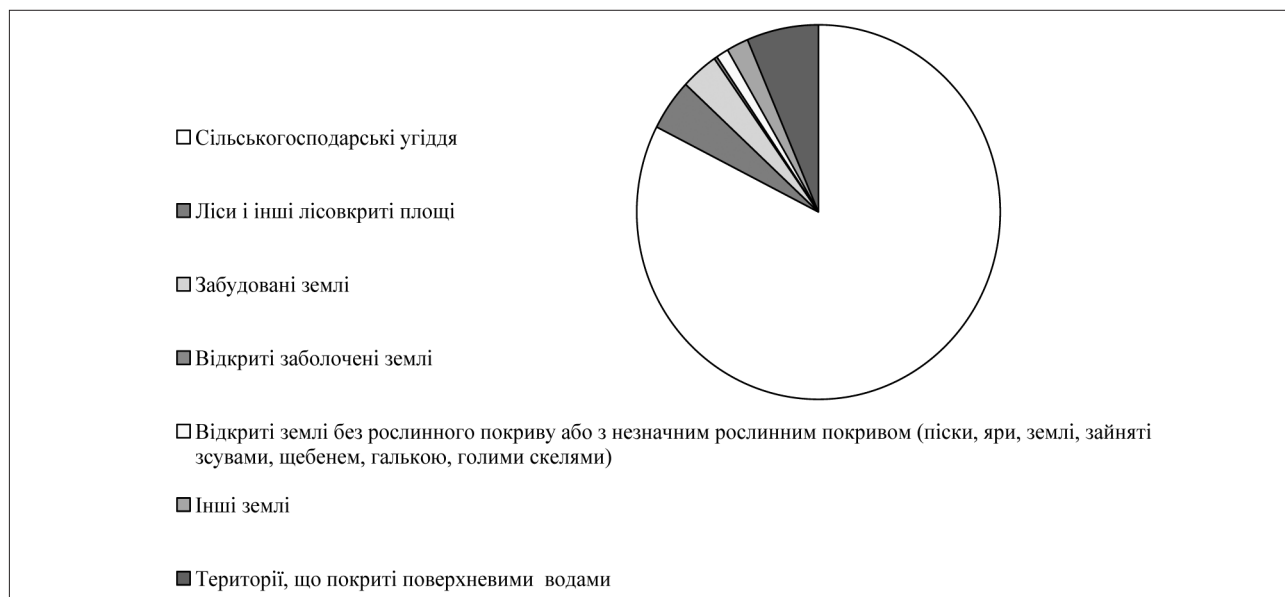
6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь

Надзвичайно високий рівень господарської освоєності земель області обумовлено наявністю у земельному фонді угідь із родючими ґрунтами, високою щільністю населення та значною концентрацією продуктивних сил.

За станом на 01.01.2015 сільськогосподарські угіддя займають площу 2241,7825 тис. га (82,5% від загальної площі області), з них ріллі – 1903,8356 тис. га (70,0%), багаторічний насаджень – 38,5754 тис. га (1,4%), сіножатей і пасовищ – 299, 371 тис. га (11,0%); забудовані землі – 95,8616 тис. га (3,5%), в тому числі – землі промисловості, транспорту, зв'язку, технічної інфраструктури 25,767 тис. га – 0,95% (від загальної площі області).

Площа лісів та інших лісовкритих площ області складає лише 4,4% (118,9088705 тис. га).

Господарська освоєність земельних угідь Запорізької області показана на діаграмі.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси області є сільське господарство, промисловість, енергетика, транспорт, гірничодобувна промисловість.

Природнокліматичні умови, а також нераціональне використання сільськогосподарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Незважаючи на те, що область знаходиться в зоні недостатнього зволоження, процеси підтоплення набули широкого розповсюдження і суттєво впливають на екологічний стан території та умови життєдіяльності людей. Підвищення рівня ґрунтових вод і, як наслідок, розвиток процесів підтоплення відбувається, головним чином, за рахунок надмірного техногенного навантаження, а природні фактори лише посилюють цей вплив. В умовах плоского рельєфу і низької фільтраційної спроможності ґрунтів більша частина випадваючої вологи не встигає випаровуватись або просочуватись в більш глибокі шари ґрунту, а накопичується в його верхніх шарах, викликаючи підвищення рівня першого від поверхні водоносного горизонту.

У деяких випадках розвитку процесів підтоплення сприяє порушення правил планування та забудови території, що мають забезпечити своєчасний водовідвід. Через замулення, особливо на території населених пунктів, русла малих річок значно знизили свою дренажну спроможність. Викликає також занепокоєння стан гідротехнічних споруд і гребель, водопропускних труб і мостів на автодорогах та ін.

Площа зрошуваних земель займає близько 240,7 тис. га. Більшість зрошувальних і дренажних систем в результаті реформування аграрного сектора економіки в більшості своїй передані на баланс сільськогосподарських підприємств та сільських громад, які через брак коштів у місцевих бюджетах та відсутність кваліфікованих кадрів не в змозі забезпечити виконання всіх технічних вимог до їх експлуатації.

З метою попередження небезпечного підняття рівнів ґрунтових вод, своєчасного виявлення та усунення причин розвитку процесів підтоплення та визначення ділянок, що потребують першочергового виконання робіт по захисту від підтоплення, вкрай необхідним є організація та постійне функціонування системи моніторингу рівня ґрунтових вод на урбанізованих територіях міст і селищ, що сприятиме ефективному використанню обмежених фінансових ресурсів. Через відсутність фінансування моніторинг не ведеться. Мережа режимно-спостережувальних свердловин на урбанізованих територіях практично відсутня.

Таблиця 6.2.1.

*Порушення та рекультивація земель **

Землі	2010	2011	2012	2013	2014
Порушені, тис. га	1,546	2,342	0	0	2,239
% до загальної площі території	0,0569	0,0861	0	0	0,1
Відпрацьовані, тис. га	0,828	0,790	0	0	0,701
% до загальної площі території	0,0303	0,0291	0	0	0,03
Рекультивовані, тис. га	0,0175	0	0	0	0
% до загальної площі території	0,0007	0	0	0	0

*За даними Головного управління Держгемагентства у Запорізькій області.

Значної шкоди земельним ресурсам завдає металургійна промисловість, транспорт, енергетика. Також, значний вплив на забруднення ґрунтів здійснюють звалища промислових та побутових відходів. Недостатньо або повністю відсутні промислові потужності з переробки окремих видів відходів та їх утилізації. Актуальним залишається питання зберігання та знешкодження непридатних пестицидів та агрохімікатів.

6.3. Стан і якість ґрунтів

6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення

Ґрунтовий покрив області представлений такими зональними ґрунтами, як чорноземи звичайні малогумусні, чорноземи звичайні малогумусні малопотужні, чорноземи південні, темно-каштанові та каштанові. Вони розрізняються за умовами залягання, морфологічними ознаками та фізико-хімічними властивостями. В комплексі з зональними, особливо по південній межі області, широко представлені солонці і солонцюваті ґрунти, рідше – солончаки.

Зміна зональних ґрунтів на території області відбувається з північного сходу на південний захід. В цьому напрямку збільшується вміст рухомого фосфору, що пов'язано, з більш тривалим теплим періодом і більшою сумою активних температур в південних районах і, відповідно кращими умовами для проходження мікробіологічних процесів мінералізації фосфатів. В загальних рисах в цьому напрямку змінюється ступінь забезпеченості ґрунтів обмінним калієм, в середині типів та підтипів ґрунтів залежить від механічного складу та інших особливостей.

За результатами агрохімічної паспортизації земель, проведеної Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона», в 2013 році на площі 302,0 тис.га в ґрунтах області вміщують 3,79% гумусу, 116,3 мг/кг рухомого фосфору, 179,1 мг/кг обмінного калію, 84,5 мг/кг азоту та 8,4 мг/кг рухомої сірки.

Агроекологічний бал ґрунтів в обстежених районах (Якимівський, Гуляйпільський, Чернігівський, Михайлівський, Василівський) з врахуванням кліматичних і негативних властивостей ґрунтів складає 62 з коливаннями по районах від 56 до 66 балів.

Ресурс родючості складає 18,09 ц/га зернових одиниць. По районах коливається від 15,2 до 19,7 ц/га зернових одиниць в залежності від агрохімічної бальної оцінки родючості ґрунтів.

В 2014 році Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона» проведено агрохімічне обстеження на площі 281,9 тис. га. Всього відібрано 16586 змішаних ґрунтових зразків. Виконання аналізів, виготовлення агрохімічних картограм та паспортів буде проводитися на протязі 2015 року.

Гумус є важливим джерелом елементів живлення, але динаміка цього показника незадовільна. В цілому по області вміст гумусу знизився на 0,1%. У більшості районів присутня тенденція до зниження вмісту гумусу. Особливо велике зниження вмісту гумусу (на 0,11-0,15%) виявлено в Приморському, Бердянському та Вільнянському районах. Головною причиною зниження гумусу є дуже мале внесення (0,1 т/га) в останні роки органічних добрив, недостатнє надходження органічних речовин за рахунок поживних та кореневих залишків, посилена мінералізація ор-

ганічної речовини в результаті інтенсивного вирощування просапних культур, змиття родючого гумусового шару ґрунту в результаті водної ерозії.

Зменшення вмісту гумусних речовин у ґрунті зумовлює погіршення їх фізичних властивостей і, насамперед, структурного стану і водопроникності. Погано-оструктурені ґрунти легше піддаються водній і вітровій ерозії. Внаслідок ерозії посилюється процес дегуміфікації. Вміст гумусу в ґрунтах змінюється залежно від структури посівних площ, від площі просапних культур і багаторічних трав у сівозміні.

Вміст гумусу зменшується в ґрунтах під просапними культурами значно швидше, ніж під багаторічними травами. На зрошуваних землях також спостерігаються зменшення вмісту гумусу і перерозподіл його за профілем. В орному горизонті вміст його зменшується, а в перехідному – збільшується. Одночасно, в складі гумусу зменшується відносний вміст гумінових кислот. Зміна якісного складу гумусу при зрошенні спричинює погіршення структурного стану і появу ознак злитості ґрунтової маси, особливо у чорноземів.

Якщо не виправити ситуацію з внесенням добрив, поживних речовин ще вистачить на 7-10 років, а після цього терміну врожаї сільськогосподарських культур різко зменшаться, тому що ґрунти будуть остаточно виснажені. На чорноземних та каштанових ґрунтах слід запроваджувати полезахисне лісонасадження, агротехнічні методи боротьби з ерозією, сівозміни з часткою багаторічних трав і бобових культур не менше 25%, внесення органічних і мінеральних добрив.

Золотим фондом області є особливо цінні ґрунти. Поняття «особливо цінні ґрунти» розглядаються в двох аспектах:

- ґрунти особливо цінні, загальнодержавного рівня;
- регіональні особливо цінні ґрунти.

Загальна площа особливо цінних ґрунтів сільськогосподарських угідь області складає 586,9 тис. га, вони підпадають під юрисдикцію статті 150 Земельного кодексу України, згідно з якою вилучення таких ґрунтів для несільськогосподарських потреб, як правило, не допускається. Використання земель з особливо цінними ґрунтами є, за рідким виключенням, землеробським, вони підлягають особливій охороні, збереженню та відтворенню їх родючості.

6.3.2. Забруднення ґрунтів

Згідно з вимогами суцільного агрохімічного обстеження ґрунтів Запорізької області у відібраних пробах за 2014 рік визначились залишкові кількості пестицидів, важкі метали та радіонуклід цезій-137. Зведена інформація за 2014 рік представлена у табл. 6.3.2.

За даними Запорізької філії ДУ «Держґрунтохорона» в 2014 році обстежені землі сільськогосподарського призначення Бердянського, Великобілозерського, Кам'янсько-Дніпровського, Михайлівського районів.

Всі зразки, що були досліджені на вміст залишкових кількостей пестицидів (ЗКП) не мали перевищень ГДК.

Всі обстежені площі земель сільськогосподарського призначення в 2014 році були віднесені до незабруднених радіонуклідами земель.

В 2014 році при обстеженні ґрунтів на вміст важких металів визначались такі елементи: свинець, кадмій, ртуть, мідь, цинк, кобальт та марганець. Перевищень ГДК по вмісту важких металів в зазначених районах виявлено не було.

Ґрунти даних районів Запорізької області відносяться до слабозабруднених, тому що деякі показники вище фонового вмісту, але нижче ГДК.

6.3.3. Деградація земель

Земельному фонду області притаманна певна двоїстість: з одного боку, в її ґрунтовому покриві переважають родючі чорноземні ґрунти, з другого – процеси деградації ґрунтів охоплюють практично всю її територію. В цьому важливу роль відіграють фактори, що пов'язані з використанням земель.

Використання деградованих та малородючих ґрунтів, безпідставно включених до складу орних земель завдають щорічно збитків оскільки виробничі витрати на них не компенсуються отриманими врожаєм. Крім того наносяться невідправдані збитки екологічного характеру за рахунок змиву родючого шару ґрунту. Втрати від ерозії вимірюються десятками мільйонів гривень на рік, знищуються найродючіші шари ґрунту та його найважливіша складова – гумус.

В Запорізькій області по даних земельного обліку налічується 76,5141 тис. га (2,8%) земель сільськогосподарського призначення, що потребують консервації.

У 2014 році площа земель, що перебуває у стані консервації склала 0,114 тис. га (0,004%), площа порушених земель – 2,239 тис. га (0,082%).

Надмірна розораність території погіршує екологічні умови та можливості саморегулювання агроландшафту, знижує активність ґрунтоутворюючих процесів та природної родючості ґрунтів, посилює їх ерозію. Відомо, що на швидкість ерозійних процесів впливають природні та антропогенні фактори.

Інтенсивність ерозії відмічається в залежності від рельєфу. В західній частині області переважають плоскі, слабо задерновані, майже безстічні рівнини (Михайлівський, Веселівський, Велико-Білозерський райони). Рельєф південних районів розчленований малими річками та балками. Саме тут поширена дефляція. Найбільші площі вона займає в Приазовському, Приморському, Якимівському та Мелітопольському районах. Найбільш розчленований рельєф в східних, північних та прилеглих до Дніпра районах. Зливи в поєднанні з розчленованим рельєфом і дефляцією викликають тут найбільший прояв ерозії ґрунтів. Вище зазначене свідчить, що сільське господарство Запорізької області розвивається в складних природно-кліматичних умовах.

За останні 35 років площа еродованих земель збільшилась на 25,2%. На теперішній час водною ерозією охоплено 35,5%, а вітровою – більш ніж 90% площі сільськогосподарських угідь (в роки з пиловими бурями практично вся територія області піддається дії вітрової ерозії). Значно зменшився вміст гумусу в ґрунтах, спостерігається ущільнення орного шару, збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель. Щорічно з кожного гектара внаслідок ерозії втрачається 350 кг гумусу. Основні причини зменшення гумусу: посилення його мінералізації, втрати при змиві верхнього (найбільш гумусованого) горизонту, недостатня кількість внесення органічних добрив.

Найбільш піддані водній ерозії Гуляйпільський, Запорізький, Новомиkolaївський, Куйбишевський, Кам'янсько-Дніпровський райони; вітровій – Веселів-

ський та Михайлівський. Одночасно водній та вітровій ерозії найбільш піддані Приморський та Бердянський райони.

Останні вишукувальні роботи, щодо якісного стану ґрунтів Запорізької області, були проведені ДП «Запорізький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» у 1996 році, в наступні роки через відсутність фінансування роботи не проводились.

Створення нових агроформувань без достатнього науково-методичного, організаційного і фінансового забезпечення характеризується порушенням практично усіх сівозмін. У 2 рази збільшилися площі під культурами, які призводять до екологічної кризи деградованих та малородючих земель. Так, в середньому по області, соняшник в структурі орних земель займав 25,4%. В окремих господарствах цю культуру вирощують понад трьох років на одних і тих самих ділянках.

Вирішення питань поліпшення якісного стану ґрунтового покриття залежить від державного фінансування довгострокової програми з охорони земельних ресурсів та підвищення їх родючості, а також сумління землевласників, землекористувачів та орендарів.

6.4. Оптимізація використання та охорона земель

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 22 затверджена «Програма з впровадження заходів щодо збереження, охорони, відтворення та раціонального використання земельних ресурсів у Запорізькій області на 2013-2014 роки». Метою Програми є розроблення Схем землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель у сільських, селищних, міських радах Бердянського, Василівського, Велико-Білозерського, Веселівського, Гуляйпільського, Кам'янсько-Дніпровського, Мелітопольського, Михайлівського, Новомиколаївського, Оріхівського, Пологівського, Приморського, Розівського, Токмацького, Чернігівського районів Запорізької області і впровадження їх у життя.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Запорізька область – визначний геологічний регіон, який щедро наділений розмаїттям геологічних споруд та потужними мінеральними ресурсами. За різноманітністю та багатством мінерально-сировинних ресурсів область займає одне з провідних місць в Україні. Займаючи площу 27,2 тис. км² (4,5% території України), область спроможна забезпечити державу рудами марганцю, багатими рудами заліза, гірничо-хімічними корисними копалинами, нерудними корисними копалинами для металургії, будівельними корисними копалинами. Відносно загальних запасів мінеральної сировини держави в області знаходиться: пегматитів – 88,06%, апатитів – 63,42%, марганцевих руд – 69,1%, каолінів – 22,9%, багатих залізних руд – 10%, вогнетривких глин – 8,6%.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Мінерально-сировинна база області на 62,21% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 25,58% перепадає на питні, технічні та мінеральні підземні води, решта – це руди чорних, рідкісних та рідкоземельних металів (6,39%), газу природного (0,58%), гірничорудні (2,33%), гірничо-хімічні корисні копалини (1,16%) та нерудні корисні копалини для металургії (1,74%).

Із Запорізької області в інші регіони України поставляється польовий шпат, залізна руда, каолін, вогнетривка глина, камінь облицювальний та будівельний. Завозиться нафта, газ, вугілля, алюміній, титан, цементна та скляна сировина, гіпс, сировина карбонатна для випалювання на вапно, керамзитова сировина тощо.

Для розробки перспективними видами корисних копалин є руди марганцю, апатит, фтор, графіт, скляна сировина (пісок кварцовий) та інше.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища включає такі обов'язкові елементи: еколого-геологічне картування, довгострокове спостереження за змінами екологічних параметрів довкілля, оцінки та прогноз його екологічного стану. Він здійснюється на об'єктовому, регіональному та державному рівнях.

Основними виконавцями (суб'єктами) моніторингу є Бердянська комплексна гідрогеологічна та інженерно-геологічна партія та Білозерська геологорозвідувальна експедиція Державної геологічної служби України, гірничодобувні підприємства.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні води широко використовуються в народному господарстві Запорізької області і є важливим резервом для забезпечення економічного та соціального розвитку. В умовах незначних ресурсів придатних для питного водопостачання поверхневих вод вивчення підземної гідрогеосфери на території Запорізької області має важливе загальнодержавне значення.

В геоморфологічному відношенні територія Запорізької області розташована в межах північно-східної частини Причорноморської низовини й Азовсько-Придніпровської височини, що розрізняються за умовами формування підземного і поверхневого стоку.

Придніпровська височина охоплює північну частину території області. Абсолютні відмітки поверхні складають 120-140 м, на границі з Дніпропетровською областю, досягають 170-180 м. Розчленованість поверхні рівнини різна. Відносно підвищення вододілів над лінією ерозійних врізів 20-40 м.

Приазовська височина займає південно-східну частину області. Абсолютні відмітки поверхні досягають 200-234 м. Поверхня височини сильно розчленована ерозійною мережею. Глибина ерозійного врізу 140-160 м.

Запорізька область знаходиться в межах двох великих геолого-тектонічних структур – Причорноморської западини і Українського кристалічного щита.

Відповідно до геолого-тектонічної будови, що визначає регіональні умови формування підземних вод, на території області виділяються наступні гідрогеологічні басейни першого порядку – Причорноморський артезіанський басейн і Український басейн тріщинних вод.

В межах Українського басейну тріщинних вод на території Запорізької області виділяються гідрогеологічні басейни другого порядку – Придніпровський басейн тріщинних вод, Приазовський басейн тріщинних вод і Кінксько-Ялинський дрібний артезіанський басейн.

Загальною закономірністю Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну є приуроченість ґрунтових і міжпластових підземних вод не тільки до окремих стратиграфічних відкладів, а нерідко і до їхніх комплексів.

Основні водоносні горизонти Причорноморського артезіанського басейну, підземні води якого використовуються для господарсько-питного і технічного водопостачання в межах області, приурочені до осадових крейдових, палеогенових, неогенових і четвертинних відкладів.

На Українському кристалічному щиті найбільш важливе значення для господарсько-питного і технічного водопостачання мають підземні води, приурочені до тріщинуватої зони кристалічних порід докембрію та продуктів їх вивітрювання, осадових крейдових, палеогенових, неогенових відкладів, що поширені в знижених ділянках кристалічного масиву (Кінксько-Ялинському дрібному артезіанському басейні).

Одним з основних джерел постачання населення якісною питною водою на території області є водоносні горизонти неогенових і палеогенових відкладів. Підземні води неогенових відкладів на території області поширені практично повсюдно, за винятком Приазовського та Придніпровського масивів. Водоносний комплекс палеогенових відкладів порівняно з іншими водоносними горизонтами має найбільше практичне значення із якості, водозбагаченості і кількості експлуатаційних запасів підземних вод.

Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або пе-

ревищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. В цілому сума прогнозних ресурсів підземних вод області становить 1644,6 тис.м³/добу, серед яких з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 1232,4 тис.м³/добу.

Станом на 01.01.2015 експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ) розвідані та затверджені ДКЗ СРСР, Укр. ТКЗ, ДКЗ України по 13 РПВ (34 ДРПВ) у кількості 299,5 тис.м³/добу. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис.м³/добу) і Кам'янсько-Дніпровському районах (70,5 тис.м³/добу), в інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис. м³/добу до 39,9 тис.м³/добу. Дев'ять районів з двадцяти, у межах Українського басейну, не мають експлуатаційних запасів.

Кількість попередньо розвіданих (прийняті НТР та такі, що пройшли попередню експертизу ДКЗ України) ЕЗПВ станом на 01.01.2015 по 10 РПВ (14 ДРПВ) становить 561,6 тис. м³/добу. У Кам'янсько-Дніпровському районі кількість попередньо розвіданих ЕЗПВ становить 483,0 тис.м³/добу (86,0%).

Процент водовідбору з ПРПВ коливається від 0,9% (Токмацький район) до 42,15% (Бердянський район), а в 2-х адміністративних районах (Вільнянський і Запорізький) водовідбір перевищує ПРПВ на 0,81 тис.м³/добу. Процент освоєння експлуатаційних запасів змінюється від 2% (Приазовський, Куйбишевський та Розівський райони) до 60% (Бердянський і Кам'янсько-Дніпровський райони).

Таким чином, в Запорізькій області спостерігається значна територіальна нерівномірність запасів і забезпеченості окремих районів підземними водами.

Відсутність підземних та поверхневих вод питної якості або їх розповсюдження на окремих локальних ділянках обумовлює важкі умови господарсько-питного водопостачання населених пунктів, в першу чергу сільських, у Бердянському, Куйбишевському, Приморському та Чернігівському районах. Поліпшення питного водопостачання у даних районах може бути виконано за рахунок пошуків підземних вод питної якості (буріння пошукових свердловин на воду), а також впровадження технологій опріснення води.

Залишається гострою проблема водопостачання ряду населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиkolaївського районів, де геолого-тектонічна будова обумовила поширення підземних вод тільки у тріщинній зоні кристалічних порід докембрію, яка має низьку водозбагаченість в умовах дуже нерівномірного ступеню тріщинуватості в розрізі та по площі. Незахищеність підземних вод від поверхневого забруднення обумовлює низьку якість підземних вод.

Реструктуризація сільськогосподарської галузі з початку 2000 р. приводить до змін умов водопостачання сільського населення. Виникає необхідність здійснення інвентаризації водозаборів на території області з виконанням ліквідаційного тампонажу покинутих свердловин або їх тимчасової консервації.

У 2009 році на виконання п. 4.3 Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.02.2009 «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України», яке введено в дію Указом Президента України від 06.04.2009 № 221/2009, територіальними органами Державної геологічної служби проведено обстеження експлуатаційних водозабірних свердловин в межах області, дані якого щорічно уточнюються при погоджен-

ні клопотань для отримання дозволів на спеціальне водокористування. Станом на 01.01.2015 за даними Державного обліку підземних вод на території області нараховується 37 шахтних колодязів та 2241 експлуатаційних водозабірних свердловин, з яких 1032 свердловин знаходяться в робочому стані, 251 – законсервовані, 228 – резервні, 230 – підлягають санітарно-ліквідаційному тампонажу, виявлено 500 безгосподарних свердловин. Крім того, для захисту від підтоплення населених пунктів працює 51 свердловина вертикального дренажу. На протязі 2014 року пробурено 1 свердловину, виконано ліквідаційний тампонаж 2 свердловин непридатних до подальшої експлуатації, тимчасово законсервовано 44 свердловини.

В межах області спостерігається забруднення лише першого від поверхні ґрунтово-техногенного водоносного горизонту. Виділяється декілька основних джерел забруднення ґрунтових вод, обумовлених різними факторами:

1. Для очисних споруд госппобутових стоків міст та селищ міського типу, полігонів твердих та рідких побутових відходів характерне перевищення фону по сполуках азоту (нітрати, нітроти, солі амонію), БСК, ХСК пов'язане з відсутністю або недосконалістю протифільтраційних екранів.

2. Для полігонів промислових відходів, шламонакопичувачів промислових стоків характерне перевищення фону по загальній мінералізації, зважених речовинах, вмісту солей важких металів (залізо, марганець, свинець, цинк, тощо), сульфідів, сульфідів, фенолах, роданідах, фторидів, нафтопродуктах пов'язане з тривалою експлуатацією без протифільтраційних екранів.

3. Для нафтобаз та нафтосховищ характерне перевищення вмісту нафтопродуктів пов'язане з тривалим порушенням технології експлуатації в період 1970-1990 рр.

Окремим випадком є перевищення фону по сполуках Cr^{6+} та Cr^{3+} , заліза, нафтопродуктах пов'язане з забрудненням ґрунтових вод та ґрунтів внаслідок розгерметизації ємностей гальванічних стоків на ПАТ «Гідросила МЗТГ». На підприємстві проведені еколого-геологічні вишукування для визначення площі та глибини забруднення, виконані заходи по очищенню вентиляційних каналів від хромвміщуючих сполук, що дозволило локалізувати осередок забруднення.

Крім того, потенційним джерелом забруднення підземних водоносних горизонтів, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, є покинуті експлуатаційні водозабірні свердловини, які при реформуванні сільськогосподарської галузі та розпаюванні земель не передані на баланс територіальним громадам.

Видобування залізної руди ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським експлуатаційним цехом водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізолюваний ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському

лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставок-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загоном, рівні бучакського і верхньокрейдного водоносних горизонтів в зоні впливу ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

Згідно із ст. 105 Водного кодексу України ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат», як підприємство, діяльність якого може негативно впливати на стан підземних вод, здійснює відомчий моніторинг стану підземних вод в зоні впливу. Ведення моніторингу покладено на гідрогеологічну службу підприємства. Інформація про гідрогеологічне становище щорічно надається до Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації. За даними гідрогеологічної служби ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після припинення поверхневого водовідливу рівні бучакського та верхньокрейдного водоносних горизонтів відновились, депресійна воронка в межах зони впливу залишається стабільною, розширення гірничих виробок на глибоких горизонтах не відбувається на їх рівневому режимі. Рівень бучакського водоносного горизонту протязі 2004-2014 років коливається на абсолютних відмітках від 106 м до 112 м.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Поширення екзогенних геологічних процесів на території області наведені в таблиці 7.2.2.1.

*Таблиця 7.2.2.1.
Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)*

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	Зсуви	3,6	205	0,013
2	Абразія	2,68 (по відстані 357 км)	5	0,009

В основному, екзогенні геологічні процеси (ЕГП) розвинені на узбережжях Азовського моря, Каховського та Дніпровського водосховищ. Поширення екзогенних геологічних процесів на території області не спостерігаються, але спостерігається їх періодична активізація на узбережжі Азовського моря.

Активні зсувні процеси на узбережжі Дніпровського водосховища поширені на ділянці берегового схилу між селами Круглик і Грушівка, також на цій ділянці спостерігаються активні процеси абразії, про що свідчать свіжі осипи ґрунту біля підніжжя схилу, а також повалені дерева. На узбережжі Каховського водосховища зсувні процеси активно розвивались в районах сіл Балки і Маячка, а також на ділянці спостереження Мамаєва гора. Швидкість протікання зсувних процесів у порівнянні з минулими роками знизилась, це, зокрема, зумовлено берегозахисними роботами, проведеними на різних ділянках узбережжя водосховища.

На ділянці I категорії – узбережжя Азовського моря, найбільш інтенсивно корінний береговий схил розмився в Обіточній затоці на ділянці довжиною 31 км під дією активних процесів морської абразії. Ділянка починається від західної околиці села Степнівка-I і закінчується на західній межі Ботієвської зсувної ділянки II категорії. Корінний береговий схил активно розмивається, за виключенням долини річки Домузла. На багатьох ділянках затоки проводяться берегозахисні та берегоукріплювальні роботи.

Швидкість абразії берегів Азовських кіс протягом 2014 року на окремих ділянках була різною. Найбільш інтенсивно відмивалися східні і південно-східні береги кіс, так:

Федотова – східний берег від села Степок на південь довжиною 4 км, довжина вимоїни за рік практично не збільшилась, подекуди, на момент обстеження, простежувалась акумуляція пляжних відкладів. В селі Степок місцевим населенням виконано будівництво берегоукріплювальної підпірної стінки та берегозахисних споруд, які сприяли збільшенню ширини пляжної смуги.

Обіточна – протягом останніх років коса Обіточна, що на десятки кілометрів заходить в Азовське море, в результаті несприятливих кліматичних умов (особливо в осінньо-зимовий період) зазнає руйнації берегової лінії та вузьких ділянок коси. Для вирішення питання розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 12.05.2015 № 161 створено комісію з обстеження коси Обіточної, яка розташована в Приморському районі Запорізької області. До складу комісії увійшли представники державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та лісового господарства.

3 червня 2015 року відбулося виїзне засідання комісії з обстеження коси Обіточної, на якому вирішено провести заходи по укріпленню берегової лінії від подальшого руйнування та збереженню унікальної природи коси.

На акумулятивно-абразійній ділянці Бердянська коса у 2014 році процеси акумуляції переважали майже скрізь, окрім кількох ділянок в гирлі р. Берда і кінцевої її частини. В середньому ширина пляжів збільшилась на 2-10 м, подекуди до 25 м. Така різка зміна в переважанні одного геологічного процесу над іншим (акумуляції над абразією) не випадкова, і зумовлена втручанням людини.

Вирішення проблем, пов'язаних з активізацією ЕГП, укріплення берегів з метою запобігання подальшої ескалації екологічного лиха, подолання наслідків небезпечної екологічної ситуації, вирішення проблем захисту і збереження цінних природно-лікувальних ресурсів та рекреаційного потенціалу регіону можливе тільки за умови комплексного підходу на державному рівні з залученням можливостей місцевого рівня.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр на території області здійснює Південна територіальна інспекція Держгеоконтролю Державної геологічної служби Мінприроди України.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Змінами, внесеними до Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.06.2013 № 266, функції попереднього розгляду і видачі екологічних карток покладено на Державну екологічну інспекцію у Запорізькій області. За 2014 рік Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області видано 16 екологічних карток.

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру», який набрав чинності з 26.04.2014, внесено зміни до ст. 106 Водного кодексу України, згідно з якими погодження проектів буріння експлуатаційних водозабірних свердловин здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

За період з 01.01.2014 по 26.04.2014 розглянуто і погоджено 3 проекти буріння експлуатаційних водозабірних свердловин, розроблених організаціями, які мають спеціальний дозвіл Мінприроди України на виконання робіт з проектування експлуатаційних водозабірних свердловин.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Запорізька область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості: 45% від загальної кількості виробленої продукції в області займає продукція металургії та оброблення металу, 20 % – виробництво та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу.

З метою зменшення обсягів відходів, які розміщувалися протягом 2014 року та утворювались практично на всіх підприємствах – основних забруднювачах, вдосконалюються діючі та впроваджуються сучасні технології і обладнання, виконуються заходи щодо поводження з відходами.

Виробнича діяльність 559 підприємств (в 2013 році – 610) пов'язана з утворенням відходів I-IV класів небезпеки. Протягом 2014 р. у Запорізькій області утворилося 5155,6 тис.т відходів, що на 12,2% більше порівняно з 2013 р., у т.ч. утворення відходів I-III класів небезпеки – 16,6 тис.т (на 16,1% менше). Із загального обсягу утворених відходів 5139,0 тис.т становили відходи IV класу небезпеки, 15,7 тис.т – III класу небезпеки, 0,6 тис.т – II класу небезпеки, 0,3 тис.т – I класу небезпеки.

Утворення відходів I–IV класів небезпеки у 2014 році

Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	559	кількість підприємств, охоплених спостереженням
Утворено відходів ¹ I–IV класів небезпеки	т	5155603,2	
у тому числі:			
відходи I класу небезпеки	т	283,6	
відходи II класу небезпеки	т	580,0	
відходи III класу небезпеки	т	15710,1	
відходи IV класу небезпеки	т	5139029,5	

¹З урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Масштабність ресурсовикористання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання. Протягом 2014 року спостерігається зменшення обсягів утворення відходів в порівнянні з 2013 роком.

Динаміка утворення відходів основних підприємств області наведена в додатку до розділу 8.2.

Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки наведені в таблиці 8.2.1.

Таблиця 8.2.1.

Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки

Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Утворилося, тис. т	29,3	25,0	19,7	16,5
Спалено, тис. т	0,1	0,0	0,0	0,02
Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств, тис. т	8267,2	7659,7	7676,6	7686,5

На сьогодні в області особливо гостро постає проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідації несанкціонованих звалищ відходів.

Роботу з підтримання санітарного стану території, організації збору побутових відходів, виявлення та ліквідації стихійних звалищ проводять комунальні та приватні підприємства, сільські ради із залученням суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на підпорядкованій території.

Таблиця 8.2.2.

Інформація про кількість полігонів станом на 01.01. 2015 року

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість паспортизованих МВВ, од.
1	2	4
1.	м. Запоріжжя	16
2.	м. Бердянськ	4
3.	м. Енергодар	9
4.	м. Токмак	1
5.	м. Мелітополь	3
6.	Бердянський район	10
7.	Василівський район	3
8.	Веселівський район	—
9.	Запорізький район	5
10.	Гуляйпільський район	1
11.	Куйбишевський район	—
12.	Новомиколаївський район	—
13.	Пологівський район	23
14.	Приазовський район	1
15.	Приморський район	16
16.	Токмацький район	—
17.	Чернігівський район	1
18.	Якимівський район	4

На виконання розпорядження голови облдержадміністрації від 22.07.2014 № 356 «Про поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання в сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин» Департаментом агропромислового розвитку здійснений аналіз матеріалів управлінь агропромислового розвитку райдержадміністрацій щодо кількості непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР).

За результатами інвентаризації загальна кількість ХЗЗР у Запорізькій області станом на 01.08.2014 становила 341,4614 тонн.

Таблиця 8.2.3.

*Поводження з непридатними пестицидами.
Стан зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів
(станом на 01.01.2015)**

Назва району	Кількість, тонн	Кількість складів	Стан складських приміщень (одиниць)		
			Задовільний	Незадовільний	Зруйновані
1	2	3	4	5	6
м. Запоріжжя	—	—	—	—	—
м. Бердянськ	—	—	—	—	—
м. Мелітополь	—	—	—	—	—
м. Енергодар	—	—	—	—	—
м. Токмак	—	—	—	—	—
Бердянський район	10,652	3	1	2	—
Василівський район	22	6	2	4	—
Великобілозерський район	33,76	3	—	3	—
Веселівський район	2,8	2	—	2	—
Вільнянський район	2,8	2	—	2	—
Гуляйпільський район	7,0564	2	2	—	—
Запорізький район	—	—	—	—	—
Куйбишевський район	—	—	—	—	—
Камяньсько-Дніпровський район	10	2	—	2	—
Мелітопольський район	10,635	5	3	2	—
Михайлівський район	8,74	2	—	2	—
Новомиколаївський район	9,481	4	—	4	—
Оріхівський район	31,8	4	—	4	—
Пологівський район	156,879	9	3	6	—
Приазовський район	14,3	10	4	6	—
Приморський район	16,992	8	2	6	—
Розівський район	—	—	—	—	—
Токмацький район	—	—	—	—	—
Чернігівський район	1,21	1	—	1	—
Якимівський район	2,356	3	1	2	—
ВСЬОГО	341,4614	66	18	48	—

* за даними проведеної інвентаризації непридатних ХЗЗР у 2014 році станом на 01.08.2014.

Також слід зазначити, що у грудні 2014 року за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища зібрано, перезатарено, завантажено на автомобільний транспорт та відправлено для знищення безхазяйних непридатних до використання ХЗЗР 59,533 тонн на суму 1 978 875,0 грн.

8.3. Використання відходів як вторинної сировини

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру», отримання суб'єктами господарювання ліцензії на впровадження господарської діяльності у сфері збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини, скасовано.

8.4. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Екологічний контроль при транскордонному перевезенні відходів здійснюється відповідно до «Положення про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 № 1120.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі – Закон), який набрав чинності з 26.04.2014, було внесено ряд змін до законів, що регламентують діяльність у сфері поводження з відходами.

Закон скасовує дозвіл на розміщення відходів та погодження проектів лімітів на утворення та розміщення відходів.

Змінами до п. «к» ст. 20 Закону України «Про відходи» передбачено видачу дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Згідно із ст. 18 Закону України «Про відходи», до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено затвердження порядку надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Пунктом 3 Прикінцевих положень Закону Кабінету Міністрів України доручено у тримісячний строк, з дня набрання чинності цим Законом, забезпечити видання нормативно-правових актів, передбачених цим Законом, та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

На теперішній час Кабінетом Міністрів України не були внесені зміни до постанов, які регламентують порядок видачі документів дозвільного характеру.

Таким чином, надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами повинно здійснюватись, згідно з вимогами відповідних Порядків після затвердження їх Кабінетом Міністрів України.

Пунктом 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1218, передбачено, що до категорій власників, які звільняються від одержання лімітів на утворення та розміщення відходів, належать власники відходів, які не підлягають включенню до реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, зазначені власники об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів подають щороку через дозвільні центри, центри надання адміністративних послуг декларацію про відходи, реєстрація декларацій про відходи здійсню-

ється на безоплатній основі. Декларації про відходи передаються до обласних державних адміністрацій.

Впродовж 2014 року Департаменту екології та природних ресурсів надано 396 декларацій про утворення відходів.

З метою посилення контролю за екологічним станом місць видалення відходів, оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини та відповідно до статті 28 Закону України «Про відходи», Департаментом екології та природних ресурсів постійно розглядаються та переглядаються паспорти місць видалення відходів за результатами спостережень, контрольних замірів, додаткових робіт тощо.

Таблиця 8.5.1.

*Перелік підприємств Запорізької області, які отримали ліцензії
на поводження з небезпечними відходами.*

№ з/п	Назва	Місцезнаходження	Номер та строк дії ліцензії	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1	2	3	5	6
1.	ДЕРЖАВНА АВАРІЙНО- РЯТУВАЛЬНА СЛУЖБА (АВАРІЙНО- РЯТУВАЛЬНИЙ ЗАГІН СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ) ГУ МНС УКРАЇНИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ 34869316	69035, Запорізька обл, м. Запоріжжя, вул. Заводська, буд. 1 А	Ліцензія АГ 594643 № 229 від 04.07.2011 д.в. 13.07.2011 терміном дії 04.07.2011 - 04.07.2016	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Відходи: Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням.
2.	ТОВ «АГРОТРАНСОЙЛ» 30996547	71100, Запорізька обл, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117/3 <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Гагаріна, 2	Ліцензія АГ 594652 № 267 від 26.07.2011 д.в. 18.08.2011 терміном дії 26.07.2011 - 26.07.2016	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Відходи: Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).
3.	ТОВ «НАУКОВО- ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «УКРПРОМЕКОЛОГІЯ» 31329313	69013, Запорізька обл, м. Запоріжжя, пров. Архангельський, буд. 20-А <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул. Доківська, 3	Ліцензія АГ 594662 № 267 від 26.07.2011 д.в. 01.09.2011 терміном дії 26.07.2011 - 26.07.2016	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Відходи: Відходи металів та відходи, що складаються із сплавів (за винятком відходів, включених до Зеленого переліку відходів); Гальванічний шлам; Шламові відходи, за винятком анодних шламів, із систем електролітичного очищення та виділення міді; Відпрацьовані каталізатори, за винятком зазначених у Зеленому переліку відходів.
4.	ТОВ «НАУКОВО- ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО ЗАПОРІЖБУДМАТЕРІ АЛІ» 31269993	69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Миколи Краснова, буд. 10	Ліцензія АГ 399837 № 370 від 06.10.2011 д.в. 18.10.2011 терміном дії 06.10.2011 - 06.10.2016	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Відходи: Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин, за винятком відходів металів у кусковій (масивній) формі: берилій, сполуки берилію; кадмій, сполуки кадмію; свинець, сполуки свинцю; Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин: арсен, сполуки арсену; ртуть, сполуки ртуті.

5.	ТОВ «СП ЮКОЙЛ» 31852954	69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Базова, буд. 3-А <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Базова, буд. 1в	Ліцензія АГ 581998 № 238 від 18.04.2012 д.в. 04.05.2012 терміном дії 18.04.2012 - 18.04.2017	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Відходи: Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).
6.	ТОВ "Науково-виробниче підприємство "ЗАПОРІЖПРОМЕКОЛ ОГІЯ" 34830011	69065, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Електрозаводська, буд. 3, каб. 615 <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., смт Комишувача, вул. Польова, буд. 5	Ліцензія АЕ № 460735 від 28.04.2015 № 136 терміном дії 15.04.2013 - 15.04.2018	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Відходи: Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, пісок, ґрунт, деревина, відпрацьовані фільтри. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХД. Шлами бензину. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. Відходи пневматичних шин. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів, біоцидів (збирання, перевезення, зберігання). Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт (збирання, перевезення, зберігання). Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт). Відходи, які складаються або містять речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності (за винятком відходів пестицидів, гербіцидів та інших засобів захисту рослин) (збирання, перевезення, зберігання). Гальванічний шлам. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі як акумуляторні батареї, ртутні вмикачі, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло. Відходи виробництва, виготовлення і застосування смол, латексів, пластифікаторів, клеїв/зв'язуючих матеріалів. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфі. Відпрацьовані каталізатори (збирання, перевезення, зберігання).
7.	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ" 38520310	69098, м. Запоріжжя, вул. Магістральна, буд. 88, кв. 8 <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул. Лізи Чайкіної, 1	Ліцензія АЕ № 263987 від 10.06.2013 № 245 терміном дії 10.06.2013- 10.06.2018	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Відходи: Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т. ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). Відпрацьовані каталізатори. Відходи розчинів кислот чи основ.

				<p>Відходи поверхневої обробки металів і пластмас.</p> <p>Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні або інші батареї.</p> <p>Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>Гальванічний шлам.</p> <p>Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності.</p> <p>Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали.</p> <p>Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>Відходи упаковок та контейнерів, забруднені.</p> <p>Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у т. ч. відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші).</p> <p>Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, пісок, тирса, деревина, папір, відпрацьовані фільтри.</p> <p>Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів.</p> <p>Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>Відходи азбесту (пил та волокна).</p> <p>Відходи промислових установок з очищення вихідних газів.</p> <p>Залишки від операцій з видалення промислових відходів.</p>
8.	<p>ВАТ "ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ" 00191230</p>	<p>69008, м. Запоріжжя, шосе Південне, буд. 72</p>	<p>Ліцензія АЕ № 263986 від 10.06.2013 № 245 терміном дії 10.06.2013-10.06.2018</p>	<p>Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05</p> <p>Відходи:</p> <p>Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші).</p> <p>Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.</p>
9.	<p>Публічне акціонерне товариство "ЕЛЕКТРОМЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД "ДНІПРОСПЕЦСТАЛЬ" ім. А.М. КУЗЬМІНА" 00186536</p>	<p>69008, Запорізька обл., м. Запоріжжя, Південне шосе, буд. 81</p>	<p>Ліцензія АЕ № 263999 від 12.07.2013 № 307 терміном дії 12.07.2013-12.07.2018</p>	<p>Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Утилізація 38.05</p> <p>Відходи:</p> <p>Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші).</p> <p>Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.</p>
10.	<p>ПП "ФІРМА "МЕРКУРІЙ-92ОП" 22143639</p>	<p>69054, м. Запоріжжя, вул. Козача, буд. 47 <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул. Карпенко-Карого, буд. 60</p>	<p>Ліцензія АЕ № 287044 від 16.10.2013 № 424 терміном дії 22.08.2013 - 22.08.2018</p>	<p>Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03</p> <p>Відходи:</p> <p>Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>Відходи, що містять як складові або забруднювачі свинець, сполуки свинцю.</p> <p>Відходи розчинів кислот чи основ (у т. ч. відпрацьований електроліт).</p>
11.	<p>ПАТ «МОТОР СІЧ» 14307794</p>	<p>69068, Запорізька обл., м. Запоріжжя, просп. Моторобудівників, буд. 15</p>	<p>Ліцензія АД 041530 № 308 від 08.06.2012 д.в. 05.07.2012 терміном дії 08.06.2012 - 08.06.2017</p>	<p>Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Видалення 38.06</p> <p>Відходи:</p> <p>Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та</p>

				прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання); Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії; Гальванічний шлам.
12.	ПП «Науково-виробниче підприємство «УКРЮГПЛАСТ» 31122267	69000, м. Запоріжжя, вул. Перемоги, буд. 105, кв. 60 <u>Фактична адреса:</u> 69076, м. Запоріжжя, вул. Новобудов, 3	Ліцензія АЕ № 287671 № 1 від 08.01.2014 терміном дії 08.01.2014 - 08.01.2019	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Відходи: Відходи негалогенованих органічних розчинників, за винятком відходів, зазначених у Зеленому переліку відходів. Відходи галогенованих або негалогенованих залишків після операцій відновлення органічних розчинників методом дистиляції
13.	ПП «ЕКОСТАНДАРТ-Т» 38813817	71701, Запорізька обл., м. Токмак, вул. Карла Лібкнехта, буд. 108 <u>Фактична адреса:</u> 71702, Запорізька обл., Токмацький р-н, с. Лугівка, вул. Польова, буд. 3	Ліцензія АЕ № 287670 № 1 від 08.01.2014 терміном дії 08.01.2014 - 08.01.2019	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Відходи: Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т. ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання). Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розбиті (збирання, перевезення, зберігання). Відходи розчинів кислот чи основ (у тому числі відпрацьований електроліт) (збирання, перевезення, зберігання, оброблення). Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліф (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, папір, пісок, деревина, відпрацьовані фільтри. (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). Відходи у вигляді смолистих залишків (крім асфальтових в'язучих), що утворюються під час рафінування, перегонки чи будь-якої піролітичної обробки органічних матеріалів (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (збирання, перевезення, зберігання, оброблення).
14.	ТОВ «Науково-дослідний інститут «УКРЕКОПРОЕКТ» 38563155	69002, м. Запоріжжя, вул. Червоногвардійська, буд. 40 <u>Фактична адреса:</u> 69000, м. Запоріжжя, вул. Теплична, 27.	Ліцензія АЕ № 460710 № 8 від 22.01.2015 терміном дії 08.01.2014- 08.01.2019	Перелік робіт, код: Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Знешкодження 38.07 Відходи: Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслений пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. Відходи, що містять переважно неорганічні компоненти, до складу яких можуть входити метали та органічні матеріали. Відходи, що містять як складові або

				<p>забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).</p> <p>Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт).</p> <p>Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали.</p> <p>Відпрацьовані каталізатори.</p> <p>Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів.</p> <p>Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (у тому числі тара з-під пестицидів та агрохімікатів). Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло. Гальванічний шлам.</p> <p>Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності.</p> <p>Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ (збирання, перевезення, зберігання).</p>
15.	ТОВ «Російсько-Українське спільне науково-виробниче підприємство «АГРІНОЛ» 32365441	71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Будівельна, буд. 3А	<p>Ліцензія АЕ № 288593 від 26.02.2014 № 58 терміном дії 26.02.2014 - 26.02.2019</p>	<p>Перелік робіт, код:</p> <p>Збирання 38.01</p> <p>Перевезення 38.02</p> <p>Зберігання 38.03</p> <p>Оброблення 38.04</p> <p>Утилізація 38.05</p> <p>Видалення 38.06</p> <p>Знешкодження 38.07</p> <p>Відходи:</p> <p>Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші).</p>

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека – це сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи побічно не призводять до серйозних збитків (або загроз таких збитків), що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству загалом; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі і у будь-яких її регіонах на рівні, до якого фізично, соціально-економічно, технологічно та політично готове (може без серйозних збитків адаптуватися) людство.

Екологічна безпека може бути розглянута в глобальних, регіональних, локальних і умовно точкових межах, у тому числі в межах держав і будь-яких їхніх підрозділах. Фактично вона характеризує геосистеми (екосистеми) різного ієрархічного рангу – від біогеоценозів (агро-, урбоценозів) до біосфери загалом. Екологічна безпека обмежена часом й розмірами акцій, що проводяться в її межах: короткочасна дія може бути відносно безпечною, а довготривала – небезпечною, локальні зміни майже нешкідливі, а широкомасштабні – фатальними.

Екологічна безпека – це сукупність певних властивостей навколишнього середовища і створюваних цілеспрямованою діяльністю людини умов, за яких з урахуванням економічних, соціальних чинників і науково обґрунтованих допустимих навантажень на об'єкти біосфери утримуються на мінімально можливому рівні ризику антропогенний вплив на навколишнє середовище і негативні зміни, що відбуваються в ньому, забезпечується збереження здоров'я життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і наступних поколінь. Першочерговими постають питання збереження генофонду людства, виживання, забезпечення права на життя і сприятливе природне середовище.

Об'єктами екологічної безпеки є все, що має життєво важливе значення для суб'єктів безпеки: права, матеріальні та духовні потреби особистості, природні ресурси та довкілля як матеріальної основи державного та суспільного розвитку.

Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера, держава.

Екологічна безпека, як частина національної безпеки, сприяє забезпеченню безпеки населення, природи та економіки регіону в процесі їх життєдіяльності, захисту життєво важливих інтересів розвитку регіону та його населення від різноманітних загроз.

Рівень екологічної безпеки визначає стан захищеності особи, суспільства, держави від несприятливого впливу, обумовленого природними та антропогенними факторами.

Найбільш імовірно небезпечними, які можуть виникнути на території області, можуть бути явища та процеси природного характеру (високі рівні води - паводки, повінь, підвищення рівня ґрунтових вод - підтоплення, зсуви), або техногенного характеру (аварії з викиданням або загрозою викидання радіоактивних речовин на Запорізькій АЕС, аварії з викиданням або загрозою викидання небезпечних хімічних речовин під час виробництва, переробки або зберігання, прориви гребель з утворенням хвиль прориву та катастрофічних затоплень, наявність на території

області складів МО України, на яких зберігаються непридатні до використання боєприпаси, непридатні до застосування хімічні засоби захисту рослин, хімічно небезпечні речовини, завезені з інших країн та ін.

Розділом XI ст. 50-59 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII визначені основні вимоги щодо забезпечення екологічної безпеки розміщення об'єктів або впровадження будь-якої діяльності, яка може завдати шкоди навколишньому природному середовищу.

Постановою КМУ від 28.08.2013 № 808 затверджено перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, для яких є обов'язковим здійснення державної екологічної експертизи. До таких об'єктів, зокрема, відносяться будівництво каналізаційних систем та очисних споруд, збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів, металургія (чорна і кольорова), хімічна промисловість, виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива, гірничодобувна промисловість та ін.

Несприятлива структура промислового виробництва Запорізької області, з переважаючим розвитком найбільш забруднюючих галузей промисловості – хімічної, металургійної галузей та електроенергетики, призвела до високої концентрації екологічно-небезпечних виробництв. Зважаючи на відсутність дієвих, і, в першу чергу, економічних стимулів та механізмів, рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій залишається низьким.

9.3. Радіаційна безпека

В Запорізькій області підприємством ядерної енергетики є Відокремлений підрозділ «Запорізька АЕС» Державного підприємства Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» (далі – ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом») – найбільший енергетичний об'єкт в Україні та Європі з встановленою потужністю 6000 МВт. ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» експлуатуються 6 енергоблоків потужністю 1 млн. кВт кожний. Перший енергоблок було введено в експлуатацію у 1984 р., другий – у 1985 р., третій – у 1986 р., четвертий – у 1987 р., п'ятий – у 1989 р., шостий – у 1995 р. (після скасування мораторію на будівництво АЕС).

В останні роки станція виробляє близько 50% всієї електроенергії виробленої атомними станціями України, і більше 22% від загального виробітку електроенергії в країні.

ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» розташована на лівому березі центральної ділянки Каховського водосховища в 70 км нижче м. Запоріжжя, в 160 км вище за греблю Каховською ГЕС. Каховське водосховище замикає Дніпровський каскад водосховищ. На ділянці ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» ширина водосховища складає 8-11 км. Для контролю радіаційного стану відкритих водоймищ відбиралися проби води, водоростей, донних відкладень і риби в ставку-охолоджувачі і прилеглій акваторії Каховського водосховища вище за ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», у 500 м нижче за продувальну споруду і у першого пункту водокористування нижче за течією, а також на протилежному березі Каховського водосховища в районі водозаборів м. Нікополь і м. Марганець.

Радіаційний контроль за станом підземних вод на території промайданчика ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» здійснюється щоквартально за допомогою мережі спостережних свердловин.

Спостереження за радіаційним станом у т.ч., сухого сховища відпрацьованого ядерного палива (ССВЯП), здійснюється за допомогою спеціальних систем радіаційного контролю (СРК), автоматизованої системи контролю радіаційного стану (АСКРС) та безпосередньо персоналом ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом». Контроль за викидами радіонуклідів в атмосферу здійснюється інформаційно-вимірювальною системою «Кільце».

Радіаційний фон у районі знаходження ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» відповідає природним значенням і в середньому складає 8-12 мкР/год.

На промайданчику ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» розташовані 3 (три) сховища для тимчасового зберігання твердих радіоактивних відходів, загальним об'ємом 18990 м³, та 2 (два) сховища для тимчасового зберігання рідких радіоактивних відходів, загальним об'ємом 4800 м³.

Кількість:

- твердих радіоактивних відходів, накопичених у сховищах становить 16427 м³, загальною активністю 6,92x10¹³Бк (станом на 01.04.2015);
- рідких радіоактивних відходів накопичених у сховищах становить 3225,5м³, загальною активністю 1,08*10¹³Бк (станом на 01.04.2015).

Захоронення радіоактивних відходів на ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» не здійснюється.

Аналіз багаторічних спостережень з радіаційної дії об'єктів ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на персонал і довкілля підтверджує наступні висновки:

потужність дози гамма-випромінювання і інтегральна доза на місцевості в межах зони спостереження знаходиться на рівні фонових значень, характерних для цього регіону;

газо-аерозольні викиди в атмосферу і рідкі скидання радіоактивних речовин в ставок-охолоджувач об'єктами ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» протягом усього періоду експлуатації значно нижче встановлених допустимих рівнів;

радіаційна обстановка визначається радіонуклідами природного і космогенного походження; додатковий вклад ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» в забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтового і рослинного покриву довгоживучими радіонуклідами Cs-137 і Sr-90 за межами санітарно-захисної зони не виявлені;

в цілому, рівень радіаційної дії ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на населення і оточуюче середовище не перевищує рівня дози, що створюється природними джерелами випромінювання, і не змінює природний рівень природної радіації в районі розташування ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом».

За весь період експлуатації ССВЯП зміст радіонуклідів в пробах навколишнього середовища в районі майданчика ССВЯП відповідає природному рівню.

Контроль за станом радіаційної безпеки на підприємствах області, виробничих майданчиках суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють операції з металобрухтом, екологічний та радіологічний контроль вантажів, здійснюється спеціально уповноваженими організаціями, що мають відповідні дозволи на право проведення дозиметричного та аналітичного контролю металобрухту та відділом

екологічного контролю та радіаційної безпеки на державному кордоні Державної екологічної інспекції у Запорізькій області.

У таблиці 9.3.1. наведені дані щодо забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження надані Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Таблиця 9.3.1.

Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	—	14	$51,8 \times 10^{10}$	0,12-0,14
2	ВАТ «Запоріжсталь»	—	186	$9,3917 \times 10^{12}$	0,12-0,14
3	ПрАТ «ЗЗРК»	—	60	$5,2 \times 10^{12}$	0,12-0,13
4	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	—	11	$10,37 \times 10^{10}$	0,12-0,16
5	ДП «Запорізький науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»	—	78	$2,6 \times 10^{12}$	0,12-0,14
6	Облонкодиспансер	—	5	$3,7 \times 10^{14}$	0,12-0,14
7	Запорізька обласна клінічна лікарня	—	1	$1,09 \times 10^{13}$	0,12-0,14
8	Міська клінічна лікарня екстримальної та швидкої медичної допомоги	—	3	$2,96 \times 10^{14}$	0,12-0,14
9	Мелітополь онкодиспансер	—	8	$2,12 \times 10^{14}$	0,12-0,14
10	Бердянська міська лікарня	—	1	$1,48 \times 10^{14}$	0,12-0,13

У таблиці 9.3.2 наведені дані щодо використання джерел іонізуючого випромінювання за інформацією, наданою ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» та Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Таблиця 9.3.2.

Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	—	14	$51,8 \times 10^{10}$	0,12-0,14
2	ВАТ «Запоріжсталь»	—	186	$9,3917 \times 10^{12}$	0,12-0,14
3	ПрАТ «ЗЗРК»	—	60	$5,2 \times 10^{12}$	0,12-0,13
4	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	—	11	$10,37 \times 10^{10}$	0,12-0,16
5	ДП «Запорізький науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»	—	78	$2,6 \times 10^{12}$	0,12-0,14
6	Облонкодиспансер	—	5	$3,7 \times 10^{14}$	0,12-0,14
7	Запорізька обласна клінічна лікарня	—	1	$1,09 \times 10^{13}$	0,12-0,14
8	Міська клінічна лікарня екстремальної та швидкої медичної допомоги	—	3	$2,96 \times 10^{14}$	0,12-0,14
9	Мелітополь онкодиспансер	—	8	$2,12 \times 10^{14}$	0,12-0,14
10	Бердянська міська лікарня	—	1	$1,48 \times 10^{14}$	0,12-0,13

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України

Протягом року на 7 пунктах системи спостереження та лабораторного контролю (ССЛК) Запорізького обласного центру з гідрометеорології вчасно та якісно проводились спостереження за потужністю експозиційної дози гамма-випромінювання. Середньомісячний рівень радіації змінювався від 9 до 17 мкр/год.

Запорізька філія ДУ «Держгруднохорона» виконує роботи з агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення. Проводяться аналізи зразків ґрунту, що характеризують екологічні показники – вміст важких металів, пестицидів та радіонуклідів.

Ґрунти Запорізької області не забруднені довгоживучими радіонуклідами, а щільність забруднення по Cs137 не перевищує 1 Ки/км^2 , а по Sr90 - $0,15 \text{ Ки/км}^2$.

Щільність забруднення радіонуклідами земель сільськогосподарського призначення наведено у таблиці 9.3.3.

Щільність забруднення радіонуклідами земель сільськогосподарського призначення

№ п/п	Район, населений пункт, де розташовано контрольний майданчик	Площа, тис.га	Щільність забруднення						
			Цезій-137			Стронцій-90			
			До 1	1-5	5-15	>15	0,02-0,15	0,15-3,00	>3,00
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Якимівський, смт Якимівка, ПП "Аскон"	0,0868	0,0868				0,0868		
2	Якимівський, с. Вовчанське, Ф/Г "Істок"	0,1463	0,1463				0,1463		
3	Бердянський, с. Луначарське, Луначарська с/р	0,1543	0,1543				0,1543		
4	Веселівський, с. Ясна поляна, ФГ "Руслан"	0,1413	0,1413				0,1413		
5	Веселівський, с. Матвіївка, Матвіївська с/р	0,0953	0,0953				0,0953		
6	Василівський, с. Балки, Балківська с/р	0,0800	0,0800				0,0800		
7	Василівський, с. Лугове, Лугівська с/р	0,0695	0,0695				0,0695		
8	Вільнянський, с. Матвіївка, ТОВ АФ "Матвіївка"	0,0892	0,0892				0,0892		
9	Гуляйпільський, м. Гуляйполе, ПП "Челсі і Ко"	0,0775	0,0775				0,0775		
10	Запорізький, м. Запоріжжя, Новоолександрівська с/р	0,0662	0,0662				0,0662		
11	Запорізький, с. Лукашеве, Ф/Г "Люкс"	0,0578	0,0578				0,0578		
12	К-Дніпровський, с. Дніпровка, ТОВ "Агро - Дніпро"	0,1142	0,1142				0,1142		
13	Куйбишевський, с. Благовіщенка, СВК "Дружба"	0,1005	0,1005				0,1005		
14	Куйбишевський, с. Гусарка, ТОВ "Алоїнс - Агро"	0,1181	0,1181				0,1181		
15	Мелітопольський, с. Н-Богданівка, Н.-Богданівська с/р	0,1235	0,1235				0,1235		
16	Мелітопольський, с. Долинське, СВК "Долинське"	0,0510	0,0510				0,0510		
17	Мелітопольський, с. Спаське, ТОВ АФ "Мир"	0,1126	0,1126				0,1126		
18	Михайлівський, с. Тимошівка, Тимошівська с/р	0,0745	0,0745				0,0745		
19	Михайлівський, смт Михайлівка, СВК "Нива"	0,0775	0,0775				0,0775		
20	Михайлівський, с. Роздол, Роздольська с/р	0,0710	0,0710				0,0710		
21	Н-Миколаївський, смт Н-Миколаївка, ТОВ "Тера"	0,1276	0,1276				0,1276		
22	Оріхівський, с. Преображенка, ТОВ "Преображенське"	0,0590	0,0590				0,0590		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23	Пологівський, с. Тарасівка, Тарасівська с/р	0,1141	0,1141				0,1141		
24	Приморський, с. Петровка, ТОВ "Петрівське"	0,0493	0,0493				0,0493		
25	Приморський, с. Н-Олексіївка, СВК "Н-Олексіївка"	0,0613	0,0613				0,0613		
26	Приазовський, смт Приазовське, ТОВ "Соя Протейн Продукт"	0,0573	0,0573				0,0573		
27	Приазовський, с. Нововасилівка, Н.- Василівська с/р	0,1264	0,1264				0,1264		
28	Приазовський, с. Дунаївка, СВК "Прилиманський"	0,1703	0,1703				0,1703		
29	Токмацький, м. Токмак, Токмацька с/р	0,0742	0,0742				0,0742		
30	Чернігівський, смт Чернігівка, ПСП "Зоря"	0,1397	0,1397				0,1397		
31	К- Дніпровський, с. В-Знам'янка, ТОВ "Конвеєр"	0,0253	0,0253				0,0253		
32	К-Дніпровський, с. Завітне, ВАТ " Племзавод Степовий"	0,0929	0,0929				0,0929		
33	К-Дніпровський, с. Н-Дніпровка, Новодніпровська с/р	0,1326	0,1326				0,1326		
34	К-Дніпровський, с. В-Знам'янка, Філіал № 23 ЗОА ПП ГП "Агроспецсервіс"	0,0651	0,0651				0,0651		
35	В-Белозерський, смт В-Білозірка, СВК " Росія"	0,0656	0,0656				0,0656		
36	В-Белозерський, смт В-Білозірка, В.-Білозірська с/р	0,0751	0,0751				0,0751		
37	Веселівський, с. Чкалово, ФГ " Байда"	0,0773	0,0773				0,0773		
38	Василівський, с. Орлянське, Орлянська с/р	0,0892	0,0892				0,0892		
39	Василівський, м. Василівка, СВК" ім.Ватутіна"	0,0331	0,0331				0,0331		
40	Василівський, с. Приморське, СВК " Мир "	0,0699	0,0699				0,0699		
41	Запорізький, с. Біленьке, Беленська с/р	0,0450	0,0450				0,0450		
42	Запорізький, с. Мар'ївка, ПП АФ "Росія"	0,0818	0,0818				0,0818		
43	Запорізький, с. Розумівка, Розумівська с/р	0,0555	0,0555				0,0555		
44	Запорізький, с. Широке, Широківська с/р	0,0529	0,0529				0,0529		
45	Розівський, с. Новомлинівка, Новомлинівська с/р	0,0615	0,0615				0,0615		
Всього		3,9091	3,9091				3,9091		

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Запорізька область – один з найбільш розвинених промислових регіонів України. На частку промисловості доводиться більша частина ВВП регіону. Практично усі види промисловості розташовані на території регіону. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу мають чорна та кольорова металургія, теплоенергетика, атомна енергетика, хімія, машинобудування, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області обсяги реалізації промислової продукції за 2014 рік представлені в тис. грн. та наведені в таблиці 10.1.1.

Таблиця 10.1.1.

*Обсяги реалізації промислової продукції
за видами економічної діяльності за 2014 рік*

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу			
	тис.грн.		у % до підсумку	
	2013 р.	2014 р.	2013 р.	2014 р.
Промисловість	75846863,3¹	78852117,2	100	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2811667,7	2851818,5	3,7	3,6
Переробна промисловість	53204797,0	55926810,8	70,1	70,9
з неї				
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	6730293,3	7737032,2	8,9	9,8
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	183390,3	190602,8	0,2	0,2
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	288764,3	342175,0	0,4	0,4
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3133309,6	3219980,9	4,1	4,1
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1382295,5	1424595,3	1,8	1,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	190649,2	195535,5	0,3	0,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1773512,3	1912869,5	2,3	2,4
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	22375716,1	23151247,3	29,5	29,4
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	14841908,8	15113325,6	19,6	19,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	19457596,1	19228810,7	25,7	24,4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	892757,7	844677,2	1,1	1,1

Примітка.

Інформація за видами діяльності сформована за функціональним принципом (по однорідних продуктах). Дані за 2014 р. розроблені на підставі річної звітності за ф.№1–підприємництво.

10.2. Вплив на довкілля

В 2014 році у цілому по області відбулось зменшення викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, що сталося за рахунок зменшення обсягів промислового виробництва на 8 % у порівнянні з попереднім роком.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за викидами економічної діяльності представлені в таблиці 10.2.1.

Таблиця 10.2.1.

*Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
за видами економічної діяльності за 2014 рік*

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць		Обсяги викидів по регіону				Викинуто в середньому одним підприємством, т.	
	2013 р.	2014 р.	Розподіл обсягів викидів за 2013 р.		Розподіл обсягів викидів за 2014 р.			
			тис. т	у %	тис. т	у %	2013 р.	2014 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усі види економічної діяльності	256	379	245,9	100,0	206,7	100	960,6	545,5
у тому числі:								
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство:	19	23	0,9	0,4	0,86	0,4	45,6	37,798
Промисловість, із них:								
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	26	46	147,7	60,1	115,6	55,9	5682,0	2512,73
Добувна промисловість	11	10	0,9	0,4	0,8	0,4	79,1	81,16
Переробна промисловість, до складу якої входить:	123	124	95,1	38,7	88,0	42,6	773,2	655,83
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	28	26	1,8	0,7	2,2	1,1	65,6	85,66
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3	2	3,1	1,3	3,0	1,5	1041,8	1501,79
Хімічне виробництво	3	6	0,5	0,2	0,4	0,2	164,1	65,32
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14	14	2,9	1,2	2,5	1,2	204,9	175,78
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	23	26	83,8	34,1	77,5	37,5	3644,7	4314,66
Виробництво машин та устаткування	13	13	0,1	0,1	0,12	0,1	10,1	9,38

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інші виробництва у складі переробної промисловості	39	37	2,9	1,1	2,3	1,0	72,2	405,72
Будівництво	5	4	0,0	0,0	0,0	0,0	5,5	13,0
Діяльність транспорту та зв'язку, в тому числі:	30	7	0,3	0,1	0,1	0,1	10,7	16,32
Діяльність наземного транспорту	3	3	0,0	0,0	0,0	0,0	5,9	9,42
Інші види економічної діяльності	42	163	1,0	0,4	1,23	0,4	24,0	176,91

На сьогоднішній день в регіоні найбільша кількість підприємств – є підприємства переробної промисловості, що складає близько 50 % від загальної кількості.

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

До добувної промисловості регіону входять підприємства з добування залізних руд, декоративного та будівельного каменю, піску та гравію, глини та каоліну тощо.

Добуванням залізних руд в області займається підприємство з іноземними інвестиціями у формі ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають за 2014 рік – 489,358 тонн, що на 18,297 тонн більше ніж у 2013 році (471,061 тонн у 2013).

Найбільшим підприємством в області з добування декоративного та будівельного каменю є ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування декоративного та будівельного каменю представлені в таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств галузі добування декоративного та будівельного каменю у 2014 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	125,393	147,413	85,06	-22,02	100,00	0,06
ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр»	98,156	105,029	66,59	-6,873	78,28	0,05
ТОВ «Мокрянський кам'яний кар'єр № 3» (проммайданчик № 1)	18,436	25,916	12,51	-7,48	14,70	0,01
ТОВ «Токмацький гранітний кар'єр»	5,97	12,102	4,05	-6,132	4,76	0,00
«Трудівське кар'єроуправління» ДП «УПП ДА ЗТУ»	2,831	4,366	1,92	-1,535	2,26	0,00

Найбільшим підприємством в області з добування піску та гравію є ПАТ «Запоріжнерудпром» (кар'єр), обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають за 2014 рік – 37,137 тонн, що на 26,734 тонн менше, ніж у 2013 році (63,871 тонн у 2013).

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування піску та гравію надані в таблиці 10.2.1.2.

Таблиця 10.2.1.2.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств галузі добування піску та гравію у 2014 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	122,639	167,61	73,17	-44,971	100,00	0,06
ВАТ «Запорізьке кар'єроуправління»	33,479	40,133	19,97	-6,654	27,30	0,02
ПАТ «Запоріжнерудпром» (кар'єр)	37,137	63,871	22,16	-26,734	30,28	0,02
ВАТ «Новополтавський кар'єр»	52,023	63,606	31,04	-11,583	42,42	0,03

Одним з найбільших підприємств в області з добування глини та каоліну є ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають за 2014 рік – 72,421 тонн, які не змінились у порівнянні з 2013 роком.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування глини та каоліну представлені в таблиці 10.2.1.3.

Таблиця 10.2.1.3.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств галузі добування глини та каоліну у 2014 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	75,966	79,915	95,06	-3,949	100,00	0,04
ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал»	72,421	72,421	90,62	0	95,33	0,04
ТОВ «Альянс Керамік»	3,545	7,494	4,44	-3,949	4,67	0,00

Іншою галуззю добувної промисловості в області займається підприємство ТОВ «Пегматит», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають за 2014 рік – 1,788 тонн, що на 2,027 тонн менше ніж у 2013 році (3,815 тонн у 2013).

ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» – водопостачання підприємства здійснюється від мереж Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення (далі – Таврійський ЕЦВВ) КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, експлуатаційних водозабірних свердловин, обладнаних на крейдовий (проммайданчик підприємства) та сарматський (база відпочинку «Горняк» сел. Кирилівка) водоносні горизонти та часткового використання високо мінералізованих шахтних вод. Відведення господарсько-побутових стічних вод з проммайданчика підприємства здійснюється на поля фільтрації. Скидання зворотних вод у водні об'єкти здійснюється згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти.

Видобування залізної руди ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізолюваний ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загonom КП «Південукргеологія», рівні бучакського і верхньокрейдового водоносних горизонтів в зоні впливу ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

Згідно з ст. 105 Водного кодексу України ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат», як підприємство, діяльність якого може негативно впливати на стан підземних вод, здійснює відомчий моніторинг стану підземних вод в зоні впливу. Ведення моніторингу покладено на гідрогеологічну службу підприємства. За даними гідрогеологічної служби ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після припинення поверхневого водовідливу рівні бучакського та верхньокрейдового водоносних горизонтів відновились, депресійна воронка в межах зони впливу залишається стабільною, розширення гірничих виробок на глибоких горизонтах не відбивається рівневому режимі. Рівень бучакського водоносного горизонту протязі 2004-2014 років коливається на абсолютних відмітках від – 106 м до – 112 м.

10.2.2. Металургійна промисловість

До металургійної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом чавуну, сталі та феросплавів, виробництвом дроту, виробництвом алюмінію, міді, інших кольорових металів, також литтям чавуну, легких кольорових металів.

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області з металургійного виробництва є ВАТ «Запоріжсталь».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств виробництва чавуну, сталі та феросплавів надані в таблиці 10.2.2.1.

Таблиця 10.2.2.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств виробництва чавуну, сталі та феросплавів у 2014 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	75817,157	82626,017	91,76	-6808,86	100,00	36,67
ПАТ «Дніпроспецсталь»	682,825	1081,041	0,83	-398,216	0,90	0,33
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	15709	20945,704	19,01	-5236,704	20,72	7,60
ВАТ «Запоріжсталь»	59287,87	60436,084	71,75	-1148,216	78,20	28,68
ТОВ «Метпромсервіс» (п/м № 1)	15,969	16,768	0,02	-0,799	0,02	0,01
ТОВ НВО «Укрпромекологія»	3,109	3,512	0,00	-0,403	0,00	0,00
ПрАТ «Ферротрейдинг»	15,718	17,277	0,02	-1,559	0,02	0,01
ТОВ «Бістар 3000»	1,614	1,614	0,00	0	0,00	0,00
ТОВ «Запорізький сталеливарний завод»	64,897	85,992	0,08	-21,095	0,09	0,03
ТОВ «Запорожспецсплав»	36,157	38,025	0,04	-1,868	0,05	0,02

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2014 році виробництвом міді займається ТОВ «Запорізький завод кольорових сплавів», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого склали 75,559 тонн, що на 18,044 тонн більше, ніж в 2013 році; виробництвом інших кольорових металів – ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 852,819 тонн, що на 166,935 тонн менше ніж в попередньому році.

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області з виробництва алюмінію є ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», обсяги викидів підприємства за 2014 рік склали 4,595 тонн, що на 3,899 тонн менше, ніж у 2013.

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області з лиття легких кольорових металів є ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО», обсяги викидів підприємства за 2014 рік склали 39,64 тонн, що на 5,982 тонн менше, ніж у 2013 році.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з лиття кольорових металів надані в таблиці 10.2.2.2.

Таблиця 10.2.2.2.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств з лиття кольорових металів у 2014 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	999,037	1170,846	85,33	-171,809	100,00	0,48
ТОВ «Біол»	26,424	3,373	2,26	+23,051	2,64	0,01
ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО»	39,64	45,622	3,39	-5,982	3,97	0,02
ТОВ «Запорізький завод кольорових сплавів»	75,559	93,603	6,45	-18,044	7,56	0,04
ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	852,819	1019,754	72,84	-166,935	85,36	0,41
ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»	4,595	8,494	0,39	-3,899	0,46	0,00

В Запорізькій області здійснюють виробничу діяльність наступні підприємства чорної та кольорової металургії: ВАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Укрграфіт», ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод», ПАТ «Запоріжкокс», ПАТ «Запоріжвогнетрив».

ВАТ «Запоріжсталь» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється з р. Дніпро, відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 6 випусках згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти.

Важливість реалізації першочергових водоохоронних заходів ВАТ «Запоріжсталь» ґрунтується на необхідності припинення забруднення р. Дніпро. Обсяг скидання зворотних вод комбінату у водні об'єкти є одним з найбільших в області і склав у 2014 році 72,001 млн. м³, у тому числі забруднених через комплекс позамайданчикowego шламовидалення, розташований в б. Капустяній – 63,39 млн. м³, що становить 86,4% загального обсягу скидання забруднених зворотних вод області.

З метою припинення забруднення р. Дніпро підприємством за рахунок власних коштів у 2014 році достроково завершено будівельно-монтажні та розпочато пуско-налагоджувальні роботи з заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Реалізація заходу дозволить припинити надходження до комплексу позамайданчикowego шламовидалення підприємства відпрацьованих концентрованих травильних розчинів в обсязі до 1,5 млн. м³/рік і, як наслідок, покращити якість зворотних вод, що відводяться у р. Дніпро.

ПАТ «Дніпроспецсталь» спеціалізується на виробництві спеціальних сталей та прокату. Для задоволення потреб виробництва підприємство здійснює забір технічної і питної води від мереж ВАТ «Запоріжсталь» та питної води від мереж КП «Водоканал».

Підприємство здійснює скидання виробничих стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запоріжсталь».

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 3 випусках згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами.

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» припинено скидання забруднених зворотних вод через зупинення основного виробництва.

Обсяг скидання зворотних вод у р. Дніпро, що не потребують очищення склав у 2014 році 0,031 млн. м³.

ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється по двох випусках у Дніпровське водосховище – та по одному випуску у р. Дніпро, згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти. У 2014 році відведено 1,485 млн. м³, з них 0,539 млн. м³ забруднених.

Головною екологічною проблемою ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» є скидання у р. Дніпро забруднених зворотних вод з перевищенням концентрацій по солевмісту та вмісту кальцію.

На підприємстві продовжується реалізація заходу по зниженню солевмісту в зворотних водах за рахунок зниження концентрацій солей кальцію до рівня ГДК.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 1 випуску згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Укрграфіт» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запоріжсталь», ТОВ «Альбион», КП «Водоканал», р. Дніпро та 1 артсвердловини, розташованої на території підприємства. Відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 2 випусках згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у Дніпровське водосховище.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод» водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запо-

ріжсталь» та КП «Водоканал». Відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 1 випуску згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами.

Умови спеціального водокористування виконуються в частині проведення організаційно-технічних заходів, спрямованих на визначення джерел надходження міді та цинку у зворотних водах та їх локалізацію.

У другій половині 2013 року виробнича діяльність підприємства припинена.

ПАТ «Запоріжжкокс» працює по безстічній системі водопостачання. Всі виробничі, госпобутові та зливові води з території підприємства і частини вулиці Діагональне шосе проходять очистку на очисних спорудах біохімічного очищення та використовуються на гасіння коксу та підживлення системи оборотного водопостачання.

ПАТ «Запоріжжвогнетрив» водопостачання підприємства здійснюється від мереж КП «Водоканал», водовідведення – до мереж міської каналізації, підприємство не здійснює скидання зворотних вод у р. Дніпро.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

До хімічної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом пластмас у первинних формах, іншої основної неорганічної продукції та іншої хімічної продукції для промислових цілей.

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області з виробництва іншої основної неорганічної продукції є ТДВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт», обсяги викидів підприємства за 2014 рік склали 206,815 тонн, що на 27,538 тонн менше ніж у 2013.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з виробництва іншої основної неорганічної продукції надані в таблиці 10.2.3.1.

Таблиця 10.2.3.1.

*Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу
від стаціонарних джерел забруднення підприємств
з виробництва іншої основної неорганічної продукції у 2014 році*

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	375,724	492,375	76,31	-116,651	100,00	0,18
ТДВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт» (основний майданчик)	206,815	234,353	42,00	-27,538	55,04	0,10
ПАТ «Запорізький завод зварювальний флюсів та скловиробів»	156,9	236,766	31,87	-79,866	41,76	0,08
ЗДП «Кремнійполімер»	12,009	21,256	2,44	-9,247	3,20	0,01

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2014 році виробництвом пластмас у первинних формах займається ЗДП «Кремнійполімер», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 12,009 тонн, що на 9,247 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом іншої хімічної продукції для промислових цілей – ПАТ «Запоріж-склофлюс», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 156,9 тонн, що на 79,866 тонн менше ніж в 2013 році.

До підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості на території Запорізької області відносяться наступні підприємства: ЗДП «Кремнійполімер», ПрАТ «Завод напівпровідників», ПАТ «АЗМОЛ».

ЗДП «Кремнійполімер» – водопостачання підприємства питною водою здійснюється від мереж КП «Водоканал» м. Запоріжжя, технічною – від мереж ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат». Усі стічні води, що утворюються в процесі виробництва, надходять на попереднє очищення на заводські споруди біохімічного очищення та відводяться через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запоріжсталь» згідно з діючим договором.

По б. Панській у р. Дніпро надходять переливні води з оборотних циклів, дренажні та злизові води підприємства.

До проблем в галузі охорони та раціонального використання водних ресурсів на підприємстві варто віднести повільне впровадження комплексу заходів щодо повного припинення скиду забруднених високомінералізованих (солевміст становить 8,0-10,0 г/дм³, що перевищує ГДК у 8-10 разів) зворотних вод у р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запоріжсталь» і заходів щодо очищення промзливових і дренажних вод, що надходять у р. Дніпро через б. Панську, з поверненням їх у виробництво.

ПрАТ «Завод напівпровідників» – водопостачання підприємства здійснюється від мереж ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» та КП «Водоканал» м. Запоріжжя.

Відведення зворотних вод здійснюється у затоку Осокорову (Дніпровське водосховище) через б. Панську по 3 випусках згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

Основною проблемою підприємства є високий солевміст у зворотних водах. З метою зниження солевмісту на підприємстві розроблені заходи. В зв'язку з зупинкою основного виробництва заходи виконані у неповному обсязі.

Обсяг скидання зворотних вод у р. Дніпро, що не потребують очищення, склав у 2014 році 0,001 млн. м³.

10.2.4. Харчова промисловість

До харчової промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом м'яса, нерафінованих олії та жирів, рафінованих олії та жирів, переробленням молока та виробництвом сиру, морозива, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, хліба та хлібобулочних виробів, какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів, дистильованих алкогольних напоїв, пива, мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2014 році найбільший виробник м'яса – ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 20,726 тонн, що на 1,497 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом морозива – ТОВ «Айс Запоріжжя», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 2,278 тонн, що на 0,605 тонн більше ніж в попередньому році; виробництвом продуктів борошномельно-круп'яної промисловості – ДП «ДП Агро-сервіс-2000», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 4,065 тонн, що на 0,213 тонн, менше ніж в попередньому році; виробництвом готових кормів для тварин, що утримуються на фермах – ТОВ «Куйбишевський комбикормовий завод», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 9,653 тонн, що на 9,653 тонн більше, ніж в попередньому році; виробництвом какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів – ПАТ «Запорізька кондитерська фабрика», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 3,378 тонн, що на 2,927 тонн, менше ніж в попередньому році.

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом нерафінованих олій та жирів є ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 704,169 тонн, що на 158,164 тонн більше ніж в попередньому році.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються виробництвом нерафінованих олій та жирів, надані в таблиці 10.2.4.1.

Таблиця 10.2.4.1.

*Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу
від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році*

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	1842,812	1349,427	136,56	+431,493	100,00	0,89
ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод»	500,09	238,782	37,06	+261,308	27,14	0,24
ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»	573,318	556,638	42,49	+16,68	31,11	0,28
ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод»	704,169	546,005	52,18	+158,164	38,21	0,34
ТОВ «Агропроінвест 08»	61,892	—	4,59	—	3,36	0,03
ТОВ «ОЛІВІАС-04»	3,343	8,002	0,25	-4,659	0,18	0,00

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається переробленням молока та виробництвом сиру, є ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 78,368 тонн, що на 27,227 тонн більше ніж в попередньому році.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються переробленням молока та виробництвом сиру, надані в таблиці 10.2.4.2.

Таблиця 10.2.4.2.

*Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу
від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році*

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	139,194	101,131	137,64	+36,061	100,00	0,07
ТДВ «Веселівський завод сухого знежиреного молока»	12,29	10,29	12,15	+2,0	8,83	0,01
ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод»	78,368	51,141	77,49	+27,227	56,30	0,04
ТДВ «Приазовський сирзавод»	18,504	8,188	18,30	+10,316	13,29	0,01
ПП «Молокозавод-ОЛКОМ»	2,771	2,613	2,74	+0,158	1,99	0,00
ТОВ «ВО «Моліс»	27,261	28,899	26,96	-1,638	19,58	0,01

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом хліба та хлібобулочних виробів, є ПАТ «Запорізький хлібозавод № 5», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 78,368 тонн, що на 27,227 тонн більше ніж в попередньому році.

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються виробництвом хліба та хлібобулочних виробів, надані в таблиці 10.2.4.3.

Таблиця 10.2.4.3.

*Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу
від стаціонарних джерел забруднення підприємств,
що займаються виробництвом хліба та хлібобулочних виробів у 2013 році*

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
1	2	3	4	5	6	7
Запорізька область	136,508	129,464	105,44	+9,605	100,00	0,07
ПАТ «Запорізький хлібозавод № 3»	21,847	23,342	16,87	-1,495	16,00	0,01

1	2	3	4	5	6	7
ПАТ «Оріхівський хлібокомбінат»	20,043	21,556	15,48	-1,513	14,68	0,01
ПАТ «Бердянський хлібокомбінат»	22,989	21,056	17,76	+1,933	16,84	0,01
ПАТ «Запорізький хлібо завод № 5»	35,822	21,106	27,67	+14,716	26,24	0,02
ПАТ «Запорізький хлібокомбінат № 1»	10,132	11,354	7,83	-1,222	7,42	0,00
Українсько-іспанське ТОВ «Урожай»	1,959	1,997	1,51	-0,038	1,44	0,00
ТОВ «Велич» (фабрика-кухня)	0,942	0,978	0,73	-0,036	0,69	0,00
ТОВ «Хліб Токмака»	5,669	6,369	4,38	-0,7	4,15	0,00
ТОВ «Мелітопольський хлібокомбінат»	17,105	21,706	13,21	-4,601	12,53	0,01

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом пива, є ПАТ «Карлсберг Україна», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 29,775 тонн, що на 2,773 тонн менше ніж в попередньому році.

Таблиця 10.2.4.4.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього за 2014, т	Всього за 2013, т	у % до 2013 року, %	Збільшення/ зменшення проти 2013 р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Запорізька область	32,172	34,178	94,13	2,006	100,00	0,02
ПАТ «Карлсберг Україна»	29,775	32,548	87,12	-2,773	92,55	0,01
ТОВ «Метаморфоза»	2,397	1,63	7,01	+0,767	7,45	0,00

Найбільшим підприємством-забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв, є ТОВ «Квас Бевериджиз», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 3,161 тонн, що на 0,24 тонн більше ніж в попередньому році.

ТОВ «Виробниче об'єднання «Моліс» – в межах області підприємство здійснює свою виробничу діяльність в 2-х відділеннях, розташованих в місті Дніпрорудному та в селищі Михайлівка. Водопостачання всіх дільниць здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, водовідведення з Дніпрорудненського відділення здійснюється до мереж каналізації населеного пункту, Михайлівського відділення – на поля фільтрації.

ТОВ «Оліс ЛТД» – водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власної експлуатаційної водозабірної свердловини, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод – на очисні споруди Василівського ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, відведення зливових вод з території підприємства – в Каховське водосховище.

ПАТ «Пологівський ОЕЗ» – водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод – на очисні споруди ГКП ВКГ «Міськводоканал» Пологівської міської ради, відведення зливових вод з території підприємства – в р. Конка.

ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Мокра Московка по 1 випуску згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Мокра Московка.

Основним заходом по охороні та раціональному використанню водних ресурсів є «Будівництво очисних споруд промислових та зливових стічних вод», яке включено до комплексу проекту «Реконструкція на ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» об'єктів олійно-екстракційного виробництва по вул. Харчова, 3, Харчова, 6 з будівництвом нових об'єктів».

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Молочна по 1 випуску згідно з дозволом на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Молочна.

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат» – водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал» та з підземного водоносного горизонту. Відведення зливових та дренажних вод з території підприємства здійснюється в р. Молочну по 1 випуску.

Умови спеціального водокористування всіма підприємствами харчової промисловості виконуються, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація виробництва – це поступове розширення дії екологічних пріоритетів у виробничій діяльності, підвищення екологічної освіченості й свідомості управлінського персоналу, поступове проникнення екологічних нововведень у виробництво, екологічна модернізація виробництва.

Екологізація виробництва може здійснюватися різними шляхами: впровадженням раціонального природокористування (заощадження природних ресурсів, економія витрат сировини, палива та енергії тощо) та проникненням екологічних

нововведень у промисловість (виробництво продукції тривалого і багаторазового використання, споживання відновних природних ресурсів взамін невідновних, комплексне перероблення сировини та утилізація відходів виробництва і споживання, мінімізація розсіюваних і невідновних відходів, використання нетрадиційних джерел енергії тощо).

Регулювання природокористування здійснюється державними територіальними органами через систему правової, економічної, управлінської, планової й контрольної діяльності відповідно до діючого законодавства.

Основний метод впливу на процес екологізації в регіоні – це надання певних податкових пільг, зокрема, у частині податків, які зараховуються в регіональний бюджет. Практика надання таких пільг підприємствам для стимулювання їхньої природоохоронної діяльності існує і, безумовно, впливає на процеси екологізації господарської діяльності в регіоні.

На сьогоднішній день прийнятий новий податковий Кодекс України, згідно з яким підвищені ставки платежів за забруднення навколишнього природного середовища, що буде стимулювати підприємства впроваджувати природоохоронні заходи.

Основні функції екологічного регулювання в регіоні покладені на Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації та Державну екологічну інспекцію в Запорізькій області. Так, на теперішній час Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації при прийнятті рішень про встановлення гранично допустимих (дозволенних) обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря враховується комбінований підхід регулювання викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами, а саме:

- з урахуванням оцінки впливу викидів забруднюючих речовин на стан атмосферного повітря;

- з урахуванням аналізу відповідності фактичних викидів забруднюючих речовин встановленим нормативам на викиди, затвердженим в установленому порядку.

Це передбачає впровадження новітніх технологій виробництва та додержання нормативів гранично допустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Для поліпшення екологічних характеристик промислового виробництва потрібно:

- посилити моніторинг техногенного впливу підприємств на навколишнє природне середовище, зокрема, шляхом вдосконалення засобів контролю та статистичної звітності підприємств з встановленням адміністративної відповідальності їх керівників за її достовірність;

- удосконалити методологію визначення нормативів екологічних зборів з підвищенням їх ролі у відновленні природних екологічних параметрів навколишнього природного середовища, оскільки на сьогодні вони занадто низькі і майже не здійснюють регулюючої функції;

- посилити систему економічного стимулювання підприємств і організацій до скорочення шкідливих викидів і поліпшення загального екологічного стану виробництва шляхом надання пільгових кредитів і регресивного оподаткування;

переглянути розміри лімітів, які встановлюються для підприємств в залежності від регіональних граничних меж викидів і не враховують фактичного нанесеної шкоди навколишньому природному середовищу. У разі низького рівня граничних меж створюються умови, коли вигідніше сплатити штрафи, ніж здійснювати значні природоохоронні інвестиції; поглиблювати наукові дослідження з проблем екологізації промислового виробництва, зокрема, щодо розробки дієвого економічного механізму стимулювання природоохоронної діяльності з боку держави.

Екологізація промислового виробництва повинна розвиватися за наступними напрямками:

- вдосконалення технологічних процесів і розробка нового обладнання з меншим рівнем викидів шкідливих домішок і відходів в навколишнє середовище;

- широке впровадження екологічної експертизи всіх видів виробництв і промислової продукції;

- заміна токсичних і не утилізованих відходів на нетоксичні і утилізовані;

- широке застосування додаткових методів і засобів захисту навколишнього середовища.

10.3.1. Гірничодобувна промисловість

ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат». З метою забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємством впроваджується роздільна відкачка шахтних вод. При цьому шахтні води з мінералізацією вище 1,5 г/дм³ частково використовуються для виготовлення закладочних сумішей, решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач. Шахтні води з мінералізацією до 1,5 г/дм³ для покращення гідрологічних умов та зниження мінералізації відкачуються через каскад ставків, розташованих на землях Малобілозерської сільської ради, в р. Велика Білозерка.

10.3.2. Металургійна промисловість

ВАТ «Запоріжсталь». З метою раціонального використання водних ресурсів та скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод у період будівництва киснево-конверторного цеху передбачено виконання низки водоохоронних заходів, а саме:

- «Будівництво відстійника для очистки промислово-дренажних стоків та зливостоків з території киснево-конверторного цеху та східної частини комбінату». Після реалізації заходу у виробництво буде повернуто 1,20 млн. м³/рік умовно чистих вод.

- «Будівництво відстійника і насосної станції по поверненню зливостоку з території району доменних печей та переливів умовно-чистих вод від охолодження агрегатів доменних мартенівських печей у виробництво». Очікуваний ефект від реалізації заходу – скорочення на 1,2 млн.м³.

- «Будівництво оборотного циклу умовно-чистих вод прокатних цехів». У зв'язку з розташуванням будівель і допоміжних споруд конверторного цеху на території бризкального басейну насосної станції оборотного циклу водопостачання умовно-чистих вод прокатних цехів планується нове будівництво оборотного ци-

клу умовно-чистих вод прокатних цехів. Реалізація заходу дозволить скоротити скидання стічних вод на 6,2 млн. м³/рік.

У 2014 році достроково завершено будівельно-монтажні та розпочато пуско-налагоджувальні роботи по заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Реалізація заходу дозволить припинити надходження до комплексу позамайданчикowego шламовидалення підприємства відпрацьованих концентрованих травильних розчинів в обсязі до 1,5 млн. м³/рік і, як наслідок, покращити якість зворотних вод, що відводяться у р. Дніпро.

ПАТ «Дніпроспецсталь» впроваджено ряд водоохоронних заходів щодо раціонального використання водних ресурсів та скорочення надходження забруднених стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запоріжсталь» і управлінських рішень щодо оптимізації систем водопостачання основних виробництв.

ПАТ «Запоріжжкокс» за рахунок повернення у виробництво очищених стічних вод підприємством вирішена проблема техногенного навантаження на водні ресурси.

ПАТ «Укрграфіт» сучасне підприємство з повним циклом виробництва продукції, високим рівнем технології, механізації та автоматизації процесів. Злизові зворотні води ПАТ «Укрграфіт» та виробничо дренажно-злизові стічні води **ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»** проходять очистку на очисних спорудах ПАТ «Укрграфіт» і далі використовуються у виробництві для технологічних потреб.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» фактично працює по безстічній системі. Всі виробничі та злизові зворотні води з території підприємства проходять очистку на очисних спорудах та використовуються для підживлення систем оборотного водопостачання.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Аграрний комплекс – один із найбільших і важливих секторів економіки Запорізької області. Тут формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу, що має визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки як регіону, так і держави в цілому.

Сільськогосподарські угіддя області займають 82,5% її території або 2241,2 тис. га. Структура сільськогосподарських угідь така: рілля – 70% (1903,835 тис. га), багаторічні насадження 1,4% (38,575 тис. га), сінокоси та пасовища – 11% (299,371 тис. га).

Кліматичні умови Запорізької області характеризуються високими температурними ресурсами з чітко означеною посушливістю. Рельєф рівнинний, ґрунти переважно чорноземні. Такі кліматичні умови максимально сприяють розвитку сільського господарства, дозволяють вирощувати майже всі сільськогосподарські культури, отримуючи високі врожаї.

Завдяки ґрунтово-кліматичним умовам та сформованим землеробським традиціям, регіон є стратегічним у забезпеченні держави високоякісним зерном та рослинною олією. Частка області в загальнодержавних обсягах виробництва складає близько 4,0 %, а по окремих товарних позиціях досягає 12-15 %.

Враховуючи ґрунтово-кліматичні умови, сформовані землеробські традиції в галузі рослинництва область спеціалізується на виробництві зернових, олійних та овоче-баштанних культур.

У виробництві зернових культур переважає озима пшениця, що обумовлено як загалом сприятливими зональними умовами для її вирощування, так і високою рентабельністю виробництва.

Протягом 2014 року у сільському господарстві спостерігається стабільне, динамічне нарощування обсягів виробництва. Загальний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції перевищив 8,8 млрд. грн. та зріс відповідно до минулорічного періоду на 2,1 %. Особливо це стосується продукції рослинництва, де обсяги виробництва збільшено на 2,4 %.

Запорізька область – одна із головних постачальників зерна в державі. За даними Мінагрополітики Запорізька область серед регіонів України по валовому збору ранніх зернових культур зайняла 4 місце з Миколаївською областю після Одеської області – 3,1 млн. тонн, Харківської – 2,9 млн. тонн, Дніпропетровської – 2,4 млн. тонн.

По валовому збору озимої пшениці область посіла 3 місце (1,7 мільйона тонн) після Харківської області – 2,0 і Одеської – 1,8 мільйона тонн.

Загальна площа до збирання всіх зернових в господарствах області склала 881 тис. гектарів. Якщо в минулому році було зібрано 2,11 млн. тонн зерна, то цього року його валове виробництво склало 2,47 млн. тонн. Передусім завдячуючи вищій врожайності практично усіх культур. Середня урожайність зернових склала 28 центнерів зерна з гектара, у тому числі пшениці – 30,9 центнерів. Це більше минулорічного показника відповідно на 15 та 11,5 відсотків.

Не менш вагомим є урожай другої економіковизначальної для області культури – соняшника. Валовий збір соняшнику в 2014 році зібрано 778 тис. тонн. При цьому слід зазначити, що цьогорічний врожай соняшнику отриманий в край важких кліматичних умовах. До весняно-літньої посухи додалися дощі та буревій під час збирання врожаю.

В середньому по області урожайність соняшнику склала 13,7 центнера з гектара. Порівняно з 2013 роком виробництво соняшнику зменшено на 114,5 тис. тонн (на 12,8 %), урожайність – на 3,5 ц/га (на 20,4 %). Найвищу урожайність отримано в господарствах Гуляйпільського (21,1 ц/га), Пологівського (19,9 ц/га), Новомиколаївського (18,1 ц/га) районів.

Запорукою отриманих результатів стало широке застосування високоврожайних сортів та гібридів, впровадження сучасних технологій вирощування, своєчасне і якісне виконання всього комплексу агротехнічних заходів. Успіх значною мірою гарантували запаси в господарствах мінеральних добрив, що дозволило вчасно та в достатній мірі провести підживлення посівів.

Під урожай 2015 посіяно 687 тисяч гектарів озимих культур, у т.ч. озимої пшениці – 598 тисяч гектарів, ячменю – 41 тисяча гектарів і озимого ріпаку – 31 тисяча гектарів.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Застосування органічних і мінеральних добрив є одним з головних напрямків інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та підвищення врожайності всіх сільськогосподарських культур.

Загальна кількість внесених мінеральних добрив під сільськогосподарські культури у Запорізькій області у 2014 році склала 50,5 тис. тонни діючої речовини, або 48 кг діючої речовини на 1 га посівної площі. Органічних добрив внесено 107,7 тис. тонн, або 0,1 т діючої речовини на 1 га посівної площі.

Інформація щодо внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами наведена у таблиці 11.2.1.

Таблиця 11.2.1

*Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт
сільськогосподарськими підприємствами*

	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
Загальна посівна площа, тис. га	1114,8	1103,7	1066,9	1080,5	1062,3
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	420,1	460,1	520,1	494,4	505,3
У тому числі: азотних, тис. ц	335,4	347,7	391,8	378,5	389,4
фосфорних, тис. ц	58,7	75,5	83,8	79,1	79,4

1	2	3	4	5	6
калійних, тис. ц	26,0	37	44,5	36,8	36,5
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	—	—	—	—	—
Удобрена площа під урожай, тис. га	755,7	827,3	828,4	809,7	783,7
% удобреної площі	67,8	75	77,6	74,9	73,8
Внесено на 1 га, кг	38	42	49	46	48
У тому числі: азотних, кг	30	31,5	37	35	36,7
фосфорних, кг	5	7,3	8	7	7,5
калійних, кг	3	3,6	4	3	3,5
азотно-фосфорно-калійних, кг	—	—	—	—	—
Органічні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	125,2	92,0	130,6	103,9	107,7
Удобрена площа, тис. га	4,4	7,9	7,7	6,7	4,63
% удобреної площі	0,4	0,7	0,7	0,6	0,4
Внесено на 1 га, т	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

11.2.2. Використання пестицидів

У господарствах Запорізькій області за 2014 рік захист посівів сільсько-господарських культур від шкідників, хвороб та бур'янів проведений на площі 1910,2 тис. га, в тому числі від бур'янів оброблено 1254,0 тис. га, шкідників 450,6 тис. га, оздоровлено від хвороб близько 178,8 тис. га. Забезпечено проведення протруєння 125,4 тис. тонн насіння ярих та озимих зернових культур урожаю 2015 року. Біологічний метод захисту рослин застосований на 5,8 тис. га.

Для проведення таких обсягів захисних заходів сільгоспвиробниками використано 1029,7 тонн пестицидів, а саме інсектицидів – 187,2, фунгіцидів – 97,1, гербіцидів – 694,0, родентицидів – 32,8, біопрепаратів – 18,6.

Прогнозована попередня потреба сільгосп підприємств Запорізької області в засобах захисту рослин на 2015 рік становить 1226,5 тонн.

Динаміка застосування засобів захисту рослин на території області по роках наведена у таблиці 11.2.2.

Таблиця 11.2.2

Застосування засобів захисту рослин

	2010	2011	2012	2013	2014
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	1,3013	1,3637	1,6491	1,2102	1,0297
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	1695,8	1758,757	1889,27	1932,9	1910,2
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг	0,767	0,775	0,873	0,626	0,539

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Меліорація земель є одним з головних чинників інтенсифікації сільського господарства, важливою складовою забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції, особливо в роки з несприятливими кліматичними умовами.

За рік випадає близько 380-460 мм опадів, в теплий період їх кількість становить 260-310 мм або 65-70%. Опади випадають нерівномірно, в основному, у вигляді злив. Бездощовий період становить 25-30 і більше днів, що призводить до ґрунтової посухи (один раз на два-три роки). Середньобагаторічне випаровування з водної поверхні складає 900-1000 мм, що перевищує кількість атмосферних опадів у 2-2,6 рази.

Невелика кількість опадів при значному надходженні теплових ресурсів призводить до того, що ведення землеробства знаходиться на межі постійного ризику, а врожайність сільськогосподарських культур коливається в широких межах.

Зменшення негативного впливу ґрунтової і повітряної посухи на продуктивність культур, оптимізація умов їх вирощування, максимальне використання родючості ґрунтів, генетичних можливостей сортів гібридів, добрив та інших агроресурсів у Запорізькій області може бути досягнуто тільки за рахунок зрошення.

Зрошувальна система – це складна структура, що виникає внаслідок взаємодії техніки і природи і її слід розглядати як геотехнічну систему, яка впливає на природне середовище.

Найбільш характерні моменти впливу зрошувальних систем на навколишнє середовище наведені нижче.

Гідрогеолого-меліоративні умови, які в районах зрошувального землеробства формуються під впливом комплексу природних та водогосподарських факторів.

До категорії підтоплених сільськогосподарських земель та сільських населених пунктів належать землі, де ґрунтові води залягають на глибині не більше 2 м від поверхні. Контроль за змінами гідрогеолого-меліоративної обстановки на зрошуваних і прилеглих до них землях, а також ведення меліоративного кадастру здійснює Запорізька гідрогеолого-меліоративна експедиція Запорізького обласного управління водного господарства.

Підвищення рівня ґрунтових вод – це процес, що прогнозується з достатнім ступенем точності. Тому можливо планувати і вчасно здійснювати заходи із захисту від підтоплення.

Дренажно-скидні води. Якість скидних вод залежить від якості джерела поливної води, а також геохімічного складу зрошувальних масивів, внаслідок чого до водоприймача в басейн вносяться солі, добрива, пестициди, органічні рештки, мікроелементи.

Підвищення екологічної безпеки зрошення та поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель за рахунок створення умов для оптимального водовідведення шляхом забезпечення надійної роботи діючих колекторно-дренажних систем та будівництва дренажних систем для захисту населених пунктів, сільськогосподарських угідь від підтоплення.

З більшості дренажних систем відвід дренажних вод виконується насосними станціями, а також скидними колекторами. Частина цих споруд експлуатується трьома міжрайонними управліннями водного господарства: Веселівським, Кам'янським та Придніпровським. Відповідно до ст.70 Водного кодексу України всі управління мають проекти нормативів гранично допустимих скидів речовин, які поступають у водні об'єкти з дренажними водами.

Економія та раціональне використання води при поливі. Впроваджуються сучасні енергозберігаючі екологічно-безпечні засоби і технології поливу сільгосп-

культур. Застосування систем мікрозрошення дозволяє економити поливну воду до 50%, зберігаючи та підтримуючи родючість ґрунтів.

Найбільша економія поливної води на одиницю площі одержують при використанні систем мікрозрошення – крапельного і підкранового, при яких зрошувальні норми в 2-2,5 рази менше ніж за традиційних способів поливу.

Останнім часом в області зростає впровадження крапельного зрошення.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Серед усіх галузей сільгоспвиробництва тваринництво справедливо вважається найскладнішою. Разом з тим, аналіз роботи тваринництва за 2014 рік свідчить, що є перспективи для розвитку галузі. Передусім це стійке збільшення продуктивності худоби та птиці. Так, продуктивність корів в розрахунку на середньорічне поголів'я зросла на 1,8 %, середньодобові прирости на відгодівлі великої рогатої худоби – на 2,8 %.

За підсумками 2014 року збільшено обсяги виробництва м'яса у живій вазі на 4,5 %, молока – на 1 %, вовни – на 5,7 %. Забезпечено позитивний м'ясний баланс. Обсяги вирощування худоби та птиці на 1,9 тис. тонн перевищують обсяги реалізації на забій, що свідчить про нарощування м'ясних ресурсів.

За 2014 рік область посіла перше місце в Україні за темпами приросту поголів'я великої рогатої худоби. З початку року в сільськогосподарських підприємствах області приріст поголів'я корів склав 225 голів.

Стабілізувалося поголів'я великої рогатої худоби (немає скорочень чисельності) в сільгосппідприємствах Запорізького і Приазовського районів. Крім того, не зменшили кількості корів у Запорізькому, Приазовському, Розівському, Куйбишевському, Токмацькому та Великобілозерському районах.

Департаментом агропромислового розвитку Запорізької обласної державної адміністрації проведено ряд заходів щодо реалізації бюджетної програми «Державна підтримка галузі тваринництва», в результаті якої населенню області нараховано 13,3 млн. гривень за утримання та збереження поголів'я молодняку великої рогатої худоби, а також за покупку установок індивідуального доїння корів.

Пріоритетним напрямком у розвитку тваринництва області на найближчі роки визначені такі галузі, як птахівництво і свинарство.

Загалом, тенденції у галузі тваринництва несуть позитивний характер, зокрема показники виробництва тваринницької продукції перевищують минулорічні.

Основним чинником стабілізації ситуації в галузі тваринництва є призупинення скорочення чисельності поголів'я худоби і птиці у всіх категоріях господарств області з подальшим його нарощуванням.

11.3. Органічне сільське господарство

Сучасний етап розвитку сільського господарства потребує зниження антропогенного навантаження, дотримання системи впливу на природні ресурси, орієнтованої на підтримку гармонії між діяльністю людини та довкіллям, розробки та розвитку різноманітних альтернативних методів сільськогосподарського виробництва, які ґрунтуються на глибшому розумінні процесів, що відбуваються в при-

роді; спрямовані на поліпшення структури ґрунтів; відтворення їхньої природної родючості і сприяють утворенню екологічно стійких агроландшафтів та краще відповідають життєвим інтересам суспільства.

Відповідальним ставленням та підтримкою балансу в природних екосистемах та їх збереженням характеризується ведення сільськогосподарського господарства органічним методом, що повністю виключає використання синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, стимуляторів росту, гормонів, вакцин, антибіотиків), генетично модифікованих організмів (ГМО), використовує мінімальну обробку ґрунту та охоплює різні сфери: рослинництво, овочівництво, садівництво, тваринництво, птахівництво тощо.

Повільний розвиток органічного виробництва в нашій країні спричинений все ще незавершеністю створення законодавчої та нормативно-правової бази, яка б чітко окреслила державну політику у сфері органічного виробництва, створила умови для законодавчого визнання та захисту органічних продуктів, формування національної системи сертифікації, затвердження правил, стандартів і чіткої, ефективної системи державної підтримки та стимулювання розвитку органічного виробництва.

В Україні поки що не існує жодного вітчизняного нормативного акта, який би регулював органічне виробництво. Відповідно, вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все – це норми Європейського Союзу.

На сьогоднішній день держава все ж намагається підтримати цей сектор економіки. Державною цільовою Програмою розвитку села на період до 2015 року планується довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків, передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства, унормування розвитку органічного землеробства та створення системи його сертифікації.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Запорізька область є однією з найбільш енергогенеруючих та енергоспоживаючих серед інших регіонів України. Всі напрямки енергетики присутні в області: теплоенергетика, атомна енергетика, гідроенергетика, а також «альтернативна» енергетика.

На території області знаходяться три енергогенеруючих станції, які виробляють більше чверті електричної енергії від загального виробництва в Україні.

Значний обсяг споживання енергоресурсів обумовлений наявністю в регіоні потужного промислового комплексу, представленого підприємствами металургійної, хімічної, машинобудівної та інших галузей промисловості.

Використання енергії за даними Головного управління статистики у Запорізькій області наведені у таблицях 12.1.1. – 12.1.2.

Таблиця 12.1.1.

*Динаміка використання енергетичних матеріалів
та продуктів перероблення нафти¹*

	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013р.	2014 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Всього, т умовного палива	10216803,4	7843053,8	8379564,2	8440788,3	8304549,1	8430399,5	9021723,1
Первинні види палива							
Вугілля кам'яне, т	5036175,3	3906603,4	4241808,7	4538332,2	4706678,6	5087122,7	4953368,4
Газ природний, тис.м ³	1886265,6	1334878,0	1460293,3	1402457,0	1205475,0	998120,7	910945,7
Дрова для опалення, м ³ щільних	3333,2	4002,4	6480,1	7715,2	5558,7	7515,6	6471,5
Інші види первинного палива, т умовного палива	29836,3	44562,4	49650,6	49388,1	47061,5	109501,7	175007,6
Продукти переробки палива							
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	2078119,1	1728416,8	1768718,4	1654168,8	1553627,0	1673226,9	
Бензин авіаційний, т	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
Бензин моторний, т	64495,1	50007,3	48371,6	45300,6	41530,8	38450,2	31410,3
Фракції легкі інші, т	1077,0	554,6	29,5	46,1	41,7	48,2	82,1
Паливо реактивне типу гас, т	11343,2	8684,3	8847,3	9439,9	10721,0	10442,0	10951,4
Гас для технічних цілей, т	451,2	237,5	263,1	301,9	181,2	—	161,2
Гас освітлювальний, т	47,4	28,0	36,3	37,0	34,1	—	
Газойлі (дизельне паливо), т	179861,0	142617,1	160742,1	160579,6	157209,7	150767,4	147975,9
Мазути топкові важкі, т	18136,2	26834,2	18839,7	13677,5	10504,1	7474,3	5697,4
Масла мастильні для процесів очищення, т	... ²	,7	—	—	—	—	—
Масла мастильні, т	131213,0	104222,5	95417,1	94057,0	106627,3	102901,2	99344,4
Пропан і бутан скраплені, т	5481,0	5051,3	5561,8	5908,3	5389,9	4808,2	4651,6

1	2	3	4	5	6	7	8
Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски, т	15,9	6,1	31,8	13,8	350,8	15,2	16,9
Бітум нафтовий і сланцевий, т	16428,2	8464,1	11572,6	11849,1	7098,4	5910,6	4761,0
Мастила відпрацьовані, т	5071,1	3232,5	3237,2	3118,3	14569,5	—	—
Присадки до мастил та палива, т	3354,7	2833,7	2915,3	2964,1	5572,3	—	—
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	3033,9	2094,6	2146,5	2517,3	1056,3	11133,1	11041,8
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах, тис.м ³	711130,0	495219,0	501092,0	505107,0	509643,0	552666,0	538385,0-
Інші продукти переробки палива, т умовного палива	232006,8	128208,0	148118,0	148220,7	123033,2	125604,8	126358,4

¹ Без урахування обсягів продажу населенню.

² Інформація конфіденційна відповідно до Закону України "Про державну статистику".

Таблиця 12.1.2.

Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2014 році¹

	Витрачено т. умовного палива ¹	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м ³	бензин моторний, т	газойлі (паливо дизельне), т
1	2	3	4	5	6
Всього	9021723,1	4953368,4	910945,7	31410,3	147975,9
Сільське, лісове та рибне господарство	105869,8	366,8	3367,2	7152,2	60679,6
Промисловість	8751417,5	4932959,7	880878,6	10643,8	32940,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	14878,7	... ²	1090,1	393,7	5064,8
Переробна промисловість	6311012,1	2445940,3	447350,1	6428,7	23252,7
У тому числі: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	214499,0	914,5	41141,8	1519,5	3972,7
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1840611,4	... ²	-	... ²	... ²
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	3948325,2	636103,0	288065,7	1596,1	11499,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2419958,6	2486976,6	431333,2	2739,2	3063,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	5568,1	... ²	1105,2	1082,2	1560,1

1	2	3	4	5	6
Будівництво	6861,2	352,0	277,8	923,5	2450,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	15333,7	170,4	2529,3	2653,5	4404,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	89728,8	1478,3	7112,7	2979,9	43784,9
Операції з нерухомим майном	2949,6	34,1	1971,0	281,8	113,8
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	17529,2	9837,3	5752,3	1400,2	626,2
Освіта	8503,0	4643,0	2895,3	463,1	400,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	11373,7	2747,5	4076,0	1541,7	461,5
Надання інших видів послуг	12156,6	779,3	2085,5	3370,6	2113,6

¹ Без урахування продажу населенню.

² Інформація конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику».

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

З метою впровадження енергозберігаючих заходів та енергоефективних технологій на підприємствах усіх сфер господарювання, сприяння розвитку використання альтернативних (нетрадиційних) та відновлюваних джерел енергії в області діє Регіональна програма підвищення енергоефективності Запорізької області на 2010-2015 роки, яку затверджено рішенням обласної ради від 12.11.2010 № 4 (далі – Регіональна програма).

Роботи по реалізації заходів з енергозбереження, передбачених Регіональною програмою та територіальними програмами енергоефективності, спрямовані на модернізацію об'єктів комунальної теплоенергетики, формування самоенергозабезпечення регіону, використання потенціалу нетрадиційних видів палива, зменшення використання природного газу в усіх галузях економіки тощо.

За рахунок проведення у 2014 році комплексу організаційно-технічних заходів з енергозбереження, передбачених вищезазначеними програмами, в області зекономлено 392,4 тис.т у. п. Розрахунковий економічний ефект від впровадження енергоефективних заходів склав 674,2 млн. грн.

На виконання заходів з енергозбереження у 2014 році було витрачено 3 732,609 млн. грн., з них: власні кошти підприємств складають 1 451,405 млн. грн., кошти державного бюджету – 9,175 млн. грн., кошти місцевих бюджетів – 10,612 млн. грн. та інші джерела фінансування – 2 261,417 млн. грн.

Так, наприклад, на підприємствах чорної металургії особливу увагу приділяють питанням реконструкції і модернізації виробництва, впровадженню енергозберігаючих і екологічних програм.

Так, на ВАТ «Запоріжсталь», з метою економії природного газу, підприємством протягом 2011-2014 років введені в експлуатацію установки з вдування пиловугільного палива (ПВП) в доменні печі. Проведені такі заходи: часткове заміщення природного газу коксовим від мереж ПАТ «Запоріжжкокс», зміна теплових режимів роботи мартенівських печей із заміною пальникових пристроїв, організація роботи теплогенеруючого обладнання з максимальною подачею вторинних газових ресурсів, отриманих при реконструкції газових мереж комбінату.

Крім того, враховуючи специфіку промислового виробництва нашого регіону, одним з найбільш ефективних напрямків підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є використання вторинних газів виробничого походження та скидного тепла на підприємствах металургійного комплексу області (доменний, коксовий, феросплавний), які утворюються під час основних технологічних (виробничих) процесів.

За рахунок використання штучних газів на підприємствах металургії скорочення споживання природного газу за 2014 рік склало 645,0 млн. м³.

Крім того, за рахунок використання у 2014 році доменного газу ВАТ «Запоріжсталь» забезпечило гарячим водопостачанням населення мікрорайонів м. Запоріжжя. Скорочення споживання природного газу склало 10,8 млн. м³.

В області продовжується реалізація проектів теплової санації на об'єктах бюджетної сфери, в рамках програми цільових екологічних (зелених) інвестицій, пов'язаних з зобов'язаннями сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Реалізується 72 проекти цільових екологічних (зелених) інвестицій соціально-значимих об'єктів бюджетної сфери на суму близько 157,5 млн. грн. На 32 об'єктах завершені роботи на суму 39,7 млн. грн.

Крім того, в області приділяється велика увага щодо розвитку альтернативної та відновлюваної енергетики.

Таблиця 12.2.1.

Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2014 р.
Всього по Україні, млн. т умовного палива/область, у %	103,2/8,7
Вугілля кам'яне, млн.т/ область, у %	53,4/9,3
Газ природний, млрд. м ³ / область, у %	24,5/3,7
Бензин моторний, млн.т/ область, у %	07,4/4,8
Газойлі (паливо дизельне), млн.т/ область, у %	3,7/4,0
Мазути паливні важкі, млн.т/ область, у %	0,1/3,9

¹Без урахування продажу населення.

Таблиця 12.2.2.

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів підприємствами Запорізької області

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8
Споживання паливно-енергетичних ресурсів, тис. т у.п.	11 913	9 431	9 615	9 613	9 087	—	—
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	-2,82	-23,07	-21,57	-21,58	-25,87	—	—
Споживання електроенергії, млн.кВт.г.	10 166	6 997	7 532	7 053	6 644	6545,6	6614,5
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	+5,69	-27,26	-21,70	-26,68	-30,93	67,1	67,9

1	2	3	4	5	6	7	8
Споживання палива, тис.т у.п.	7 728	5 996	6 476	6 612	6 267	6519,3	6514,0
Темп зміни, % до обсягу 2002р.	-5,55	-26,72	-20,5	-19,19	-23,41	85,3	85,3
Споживання теплоенергії, тис Гкал	5 125	4 237	4 018	4 181	3 847	3742,6	3601,8
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	-7,27	-23,34	-27,30	- 24,35	-30,40	68,3	65,7

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Підприємства енергетичної галузі здійснюють суттєвий негативний вплив на стан довкілля Запорізької області.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також інших випадках визначених законам.

Інформація, щодо обсягів викидів на одиницю реалізованої продукції підприємства відноситься до конфіденційної.

Таблиця 12.3.1.

*Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами
паливно-енергетичного комплексу у 2014 році*

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2012 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами	48	118,6		78,7	
у тому числі за видами діяльності					
Добувна промисловість	—	—		—	
Виробництво коксу, продуктів нафто перероблення, в т. ч.	2	3,0		96,1	
Виробництво коксу	1	3,0		96,3	
Виробництво продуктів нафтоперероблення	1	0,0		53,0	
Виробництво та розподілення електроенергії, газу, пари та гарячої води, в т.ч.	46	115,6		78,3	
Виробництво електроенергії	2	112,6		77,9	
Розподілення та постачання електроенергії	—	—		—	
Виробництво газу	3	0,1		66,3	
Розподілення та постачання газу	23	1,8		97,1	
Постачання пари та гарячої води	18	1,1		102,5	

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

З огляду на напружену екологічну ситуацію в регіоні, велика увага приділяється використанню нетрадиційних видів палива.

Беручи до уваги розвинутий агропромисловий комплекс регіону, широкого застосування набуває виробництво твердопаливних пелетів (відходи деревини, тирси, соломи, лушпиння соняшнику, відходи сільського виробництва та інше), що значно знижує залежність постачання імпортованих та завізних видів палива, таких як природний газ та вугілля, і розвиває місцеве виробництво паливно-енергетичних ресурсів.

В області працює 16 підприємств, які займаються виробництвом паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини. У 2014 році підприємствами було вироблено 147 307 тонн паливних брикетів.

В бюджетній сфері області 41 котельня працює на альтернативних видах палива (відходи деревини та сільського господарства, лузга соняшника, пелети, брикети та інше).

На підприємствах харчової та переробної промисловості (ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат», ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» та ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод») виробництво пару за рахунок спалювання майже 89 тис. тонн лушпиння соняшнику дало можливість заощадити у 2014 році 39,8 млн.м³ природного газу.

В квітні 2014 року у Приазовському районі ТОВ «Винд Пауер» введено в дію Ботієвську вітрову електростанцію (65 вітрових агрегатів). Загальна потужність Ботієвської ВЕС складає 200 МВт. За 2014 рік вироблено 651,5 млн. кВт*год електроенергії.

Екологічний ефект роботи Ботієвської ВЕС виражений у щорічному скороченні викидів в атмосферу в еквіваленті 730 тис. тонн CO₂.

Компанія продовжує роботи по будівництву двох інших ВЕС вітропарку «ДТЭК Приазовський» в Запорізькій області – Приморській і Бердянській, загальна потужність яких складе 550 МВт.

Крім того, у Мелітопольському і Приазовському районах заплановане будівництво ще однієї вітрової електростанції за рахунок залучення іноземних інвестицій ТОВ «ЮРОКЕЙП Юкрейн» загальною потужністю 450 МВт.

ТОВ «Токмак Солар Енерджи» впроваджено проект будівництва комплексу сонячних електростанцій в с. Нове Токмацького району. Загальна потужність станції становить 10 МВт. У 2014 році вироблено 10,6 млн. кВт*год електроенергії. В результаті будівництва сонячної електростанції сільські території отримали не тільки додаткове екологічно чисте джерело електроенергії, але й нові робочі місця.

Крім того, Швейцарська компанія «New Energies Development AG» планує реалізувати проект будівництва сонячної електростанції в м. Приморськ потужністю 9,9 МВт, також ведуться переговори про можливості будівництва аналогічної електростанції на території Мелітопольського району.

В рамках проекту ЕС/ПРООН в 2014 році розпочалась реалізація проекту «Розробка інтерактивної Енергетичної карти області», що буде відображати потенціал відновлюваних альтернативних джерел енергії за окремими адміністративно-територіальними одиницями області, технічну можливість приєднання до електричних мереж генеруючих потужностей за рахунок використання альтернативних джерел енергії.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа області

Запорізька область має розвинуту транспортну систему.

Мережа шосейних доріг довжиною 6683,0 км зв'язує всі населені пункти області. Через територію регіону проходить ряд стратегічних трас, таких як: Одеса-Мелітополь-Новоазовськ, Харків-Сімферополь-Севастополь, Бориспіль-Дніпропетровськ-Запоріжжя.

Розгалужена мережа залізничних доріг з'єднує всі основні промислові центри регіону з містами України та країнами СНД.

На долю автомобільного та залізничного транспорту припадає велика частка як вантажних, так і пасажирських перевезень. Відбувається постійне зростання кількості агентств, які надають послуги з міжнародних автоперевезень.

Важливу роль у транспортній системі Запорізької області відіграє велика суднохідна артерія – ріка Дніпро, яка тече по території області з півночі на південь.

Значна доля загального потоку вантажу у регіоні приходить на Запорізький річковий вантажний порт, який є спеціалізованим по переробці промислових, у тому числі металургійних вантажів.

Бердянський морський порт (на Азовському морі) є морськими воротами в Запорізьку область. Термінали та інше портальне обладнання дозволяють приймати та зберігати всі види вантажу, окрім наливного, та обслуговувати всі типи судів, у тому числі річкові та океанські.

Важливу роль в транспортній системі області відіграє Запорізький регіональний аеропорт, який має статус міжнародного і займає одне з провідних місць в Україні за інтенсивністю потоку пасажирів. Аеропорт м. Бердянська Запорізької області, який також має статус міжнародного, є складовою частиною розвинутої транспортної інфраструктури регіону.

Такі авіакомпанії, як «Lufthansa», «Austrian Airline Group» та «Eurowings» відкрили свої представництва в Запорізькій області.

В області розвинуті всі види зв'язку. Регіон має розгалужену телефонну мережу. Активно розвиваються системи мобільного зв'язку, впроваджено цифрові телефонні станції. Глобальна мережа «Інтернет» у режимі «онлайн» використовується у всіх галузях господарського життя. Є декілька потужних серверів електронної пошти.

Запорізька область посідає перше місце серед регіонів України за показниками телефонізації на душу населення.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Дані Головного управління статистики в Запорізькій області, щодо обсягів транспортних перевезень в області за рік та динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, наведені у таблицях 13.1.1.1. (додаток 13.1) та 13.1.1.2. відповідно.

Таблиця 13.1.1.2.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області,

тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажи́рські автобуси	Пасажи́рські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2005	18,8	5,8	8,9	1,3	4,5
2006	17,6	5,4	8,9	1,2	4,7
2007	15,1	4,0	8,9	1,2	3,9
2008	14,0	3,7	8,4	1,1	3,7
2009	10,8	3,0	6,9	1,0	3,1
2010	11,5	3,1	6,9	1,0	3,1
2011	11,7	3,0	6,8	1,0	3,0
2012	11,0	2,9	6,4	0,9	2,6
2013	10,2	2,6	6,1	0,9	2,1
2014	8,6	2,3	5,2	0,8	1,8

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива надана за даними Головного управління статистики в Запорізькій області та наведена в таблиці 13.1.2.1.

Таблиця 13.1.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягів викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2005	121,4	109,5	7,0	2,1	90,2
2006	120,7	107,8	7,0	2,7	89,3
2007	116,0	87,3	22,2	6,0	75,3
2008	113,4	85,1	21,4	6,5	75,0
2009	99,7	76,2	17,6	5,5	76,4
2010	108,6	79,9	21,0	7,4	73,6
2011	111,9	81,6	21,8	8,2	72,9
2012	108,4	77,1	21,4	9,7	71,1
2013	107,1	75,3	21,5	9,8	70,4
2014	89,9	59,1	19,8	10,5	65,8

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автомобільний транспорт в процесі функціонування викидає з відпрацьованими газами токсичні речовини, створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та потоку паливо-мастильних матеріалів, що спричиняє утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє природне середовище та безпосередньо на людину.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами є:

- використання палива, яке не відповідає вимогам сучасних екологічних норм;
- навантаження головних магістралей міст транзитним транспортом;
- відсутність нейтралізаторів в основній масі автомобілів вітчизняних марок та старих іномарок.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для вирішення проблем забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами, необхідно запровадження наступних заходів:

- забезпечення постачання паливо-мастильних матеріалів, які відповідають вимогам сучасних екологічних норм відповідно до чинного законодавства;

- перенаправлення потоків транзитного транспорту за межі населених пунктів, скорочення кількості автостоянок та паркувальних майданчиків в центрі міст, житлових забудовах, рекреаційних зонах, а також перегляд маршрутів міських перевезень;

- зменшення кількості автомобілів, які не забезпечені нейтралізаторами, шляхом оснащення діючих автомобілів нейтралізаторами, перейняття практики європейських країн щодо введення податку на використання автомобілів з великим вмістом забруднюючих речовин у відпрацьованих газах (без нейтралізаторів) або виведення цих автомобілів з експлуатації. Але ці заходи вимагають прийняття ряду відповідних нормативно-правових актів, а також суттєвого підняття матеріального рівня населення.

Крім того, для області важливо вирішення питання розширення доріг з поліпшеним покриттям, збільшення кількості газових заправок для активізації роботи з переходу на природний газ та біогаз, як більш екологічно-чистого палива.

Аналізуючи дані Головного управління статистики в Запорізькій області (див. табл. 13.1.2.2.), можна відзначити тенденцію до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Рушійною силою розвитку людського суспільства залишається протиріччя між безмежною здатністю розвивати матеріальні й духовні потреби й обмеженістю природних і енергетичних ресурсів – це тимчасова невідповідність між рівнем розвитку продуктивних сил, характером виробничих відносин і можливостями природи до відтворення ресурсів.

Нерозумне господарювання, велика оранка ґрунту, забруднення водних ресурсів, накопичення величезної кількості відходів, забруднення атмосферного повітря в населених пунктах, проживання в яких пов'язане з ризиком для здоров'я людини, – всі ці фактори можуть призвести до погіршення здоров'я населення.

Тому основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки – зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення природних процесів у природі, скорочення втрат природних ресурсів, комплексність витягу корисних компонентів, використання відходів як вторинних ресурсів.

У теперішній час існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану навколишнього середовища, доцільність розробки безвідходних технологій виробництва, ефективних систем і технологій очищення.

Одним із основних компонентів природних ресурсів є якість земель, від природного стану яких безпосередньо залежить і стан інших об'єктів природи, всього довкілля та нарешті здоров'я людей.

Одним із аспектів екологізації права землевикористання є необхідність створення моделі поведінки суб'єкта, яка б одночасно включала раціональне використання земельної ділянки у встановлених в законі цілях і охорону цієї земельної ділянки. При цьому охорона може здійснюватися як у формі регулювання способу використання цього об'єкта природи, так і у формі покладення на суб'єкта додаткових обов'язків, обмежень чи заборон.

Вплив землевикористання на сучасну екологічну ситуацію в першу чергу обумовлений природними і економічними характеристиками землі як об'єкта природи. Відомо, що всі природні ресурси в єдиному біогеоценозі пов'язані між собою, але центральною, цементуючою ланкою є земля, яка виступає перш за все як територіальна база. Саме завдяки цьому фактору вона має безпосередній зв'язок з усіма іншими природними ресурсами: надрами, рослинним світом, водами та ін.

В умовах науково-технічного прогресу вплив землевикористання на навколишнє середовище диктує необхідність визначення оптимального співвідношення між раціональним використанням землі і охороною навколишнього середовища в цілому.

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки – зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення природних процесів у природі, скорочення втрат природних ресурсів, комплексність витягу корисних компонентів, використання відходів як вторинних ресурсів.

У теперішній час існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану навколишнього середовища, доцільність розробки безвідходних технологій виробництва, ефективних систем і технологій очищення.

Одним із основних компонентів природних ресурсів є якість земель, від природного стану яких безпосередньо залежить і стан інших об'єктів природи, всього довкілля та нарешті здоров'я людей.

Одним із аспектів екологізації права землевикористання є необхідність створення моделі поведінки суб'єкта, яка б одночасно включала раціональне використання земельної ділянки у встановлених в законі цілях і охорону цієї земельної ділянки. При цьому охорона може здійснюватися як у формі регулювання способу використання цього об'єкта природи, так і у формі покладення на суб'єкта додаткових обов'язків, обмежень чи заборон.

Вплив землевикористання на сучасну екологічну ситуацію в першу чергу обумовлений природними і економічними характеристиками землі як об'єкта природи. Відомо, що всі природні ресурси в єдиному біогеоценозі пов'язані між собою, але центральною, цементуючою ланкою є земля, яка виступає перш за все як територіальна база. Саме завдяки цьому фактору вона має безпосередній зв'язок з усіма іншими природними ресурсами: надрами, рослинним світом, водами та ін.

В умовах науково-технічного прогресу вплив землевикористання на навколишнє середовище диктує необхідність визначення оптимального співвідношення між раціональним використанням землі і охороною навколишнього середовища в цілому.

14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»

Екологічно небезпечна економіка вимагає вдосконалювання промислового виробництва з метою перетворення в екологічно чисте (коротка форма – «чисте виробництво»). У трактуванні, прийнятої на конференції міністрів по охороні навколишнього середовища для Європи (Софія, 1995), екологічно чисте виробництво визначається як «безперервний додаток комплексної превентивної стратегії охорони навколишнього середовища до технологічних процесів і продукції з метою зниження ризику для здоров'я людей і навколишнього середовища».

З іншого боку, як показує аналіз світової практики чисте виробництво можна розглядати як логічне завершення багатоетапного процесу перетворень у системі маар по охороні навколишнього середовища: технології «кінця труби» – маловідходні технології та технології, що зберігають ресурси – чисте виробництво, орієнтоване на запобігання утворення відходів, а у випадку їхнього утворення – на переробку відходів у місцях їхнього утворення. Основний технологічний принцип чистого виробництва – скорочення відходів у технологічному процесі й повторне використання відходів у місцях їхнього виникнення (у теж технологічному процесі або в іншому, але усередині підприємства). В ідеалі в чистому виробництві повинні бути відсутні очисні спорудження й місця складування відходів.

І, нарешті, є ще одна сторона чистого виробництва – його функціонування передбачає випуск екологічно чистої продукції, тобто такої продукції, що по можливості виробляється з поновлюваної сировини й вторинних матеріалів, не містить сторонніх шкідливих домішок, відрізняється низьким рівнем енергоспоживання при її виробництві й експлуатації, не забруднює навколишнє середовище. Природно, що в тім, і в іншому випадках термін «екологічно чисте (чиста)» не можна розуміти буквально. Мова йде про ступінь екологічної чистоти технологій, що застосовуються і продукції, що випускається.

Становлення чистого виробництва припускає реалізацію стратегії поступового зменшення шкідливого впливу виробництва на навколишнє середовище за рахунок постійного виконання екологічно ефективних заходів (проектів) організаційного й технологічного характеру, націлених на зміну технологічних процесів, складу продукції й технологій послуг.

Окремі підприємства області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємствах відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001:2004. Це такі підприємства, як ПАТ «Український графіт», ВАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», ПАТ «Запоріжтрансформатор», ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «Карлсберг Україна».

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Земля – це природний фактор, природне багатство і першооснова господарської діяльності.

У сільському господарстві земля виступає не тільки просторовим базисом для розміщення виробничих споруд, а й водночас є предметом праці, засобом праці та основним засобом виробництва. Особливості землі як засобу праці пов'язані з її родючістю. На відміну від інших факторів виробництва однією з важливих властивостей «землі» є її обмеженість. Тому зараз у всьому світі гостро постає питання щодо оптимізації земельних ресурсів та їх раціонального і ефективного використання.

Становлення ринку сільськогосподарських земель, та забезпечення її ефективного обігу, передбачає вдосконалення оподаткування землевласників та землекористувачів, у тому числі встановлення спеціальних податків та нових пільг з оподаткування, згідно із природноекономічними особливостями господарювання на землі. При цьому на регульованому земельному ринку повинен дотримуватись баланс інтересів, тобто інтереси держави повинні бути врівноважені інтересами власників землі. Успішне вирішення стратегічних завдань земельної реформи потребує комплексного і цілеспрямованого проведення юридичних, економічних, організаційних та науково-технічних заходів стосовно удосконалення земельних відносин, а саме:

- реалізація політики держави щодо наукового перерозподілу земель;
- формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань;
- розробка системи заходів щодо збереження і поліпшення природних ландшафтів, територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;

– відновлення і підвищення родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, вторинного засолення, заболочування та інших видів деградації;

– консервації деградованих і малопродуктивних земель;

– створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем.

Така схема земельної реформи дає обґрунтування подальшого використання земельних угідь, що надасть змогу зберегти екологічний баланс земельних угідь.

В процесі формування ринкових умов, господарювання на землях законодавчо закріплено різними формами власності. Зміна форм власності на землю призвела до появи великої кількості суб'єктів земельних відносин, фізичних та юридичних осіб з певними правами й обов'язками, що суттєво ускладнило процес управління земельними ресурсами. Загострилися старі проблеми екологічного характеру та з'явилися нові соціально-економічні проблеми, пов'язані з розвитком ерозійних процесів, зниженням природної родючості ґрунтів, зі спадом ефективності господарювання в сільськогосподарських підприємствах. Ведення сільського господарства стало спрямовуватись виключно на одержання максимального прибутку за будь-яких обставин. З цією метою новими землевласниками та землекористувачами (орендарями) перевага стала надаватися вирощуванню найбільш економічно вигідних культур, таких як соняшник та ріпак, не враховуючи, що ці культури посилюють дію ерозійних процесів та деградацію земель.

Сьогоднішні землекористувачі та землевласники, в своїй більшості, нажаль не замислюються над питаннями про важливість застосування системи сівозмін, необхідність внесення добрив, правильність обробітку ґрунту.

Втім, про позитивність чергування сільськогосподарських культур для підвищення родючості ґрунтів було відомо ще за древніх часів. Ще тоді було встановлено, що правильне чергування культур дає можливість більш ефективно використовувати наявні в ґрунтах елементи живлення та вологу, тоді як постійне вирощування однієї культури призводить до одностороннього виснаження ґрунтів. Правильне чергування вирощуваних культур значно підвищує результативність боротьби з бур'янами, знижує можливість захворювання культури, сприяє підвищенню врожайності та отриманню якісної продукції.

По-різному впливають сільськогосподарські культури і на фізичні властивості ґрунту: структуру, щільність і т.д., що в свою чергу впливає на родючість ґрунту.

Значно, у порівнянні з минулими роками, зменшилась і кількість мінеральних та органічних добрив, що також не сприяє забезпеченню бездефіцитного балансу гумусу і поживних речовин у землеробстві області.

Не знаходять широкого розповсюдження і такі можливості поліпшення гумусового стану ґрунтів, як заорювання соломи, або інших рослинних решток після збору урожаю та засівання багаторічними травами.

Тому, особливої актуальності набуває розвиток системи управління земельними ресурсами, основним завданням якої є формування зацікавленості землекористувачів не тільки в ефективному, а також у раціональному використанні, охороні і відтворенні земельних ресурсів. Сучасне управління земельними ресурсами все більше вимагає застосовувати нові підходи та принципи до організації території землекористувань і володінь.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2014 році зекономлено 9738,6 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,71 %.

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Мінералізовані шахтні води ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після механічного очищення відводяться в ізолюваний ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману Азовського моря. У 2014 році відведено 15,73 млн. м³.

За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє середовище, виконаною УкрНДІEP, «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище». Залишковий вплив господарської діяльності ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» полягає в тривалому виключенні частини акваторії Утлюкського лиману, зайнятої ставком-випаровувачем, з загальної екосистеми Азовського моря.

На замовлення підприємства інститутом УкрНДІEP розроблено «Заходи з поетапного повернення ставка-випаровувача ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» в Утлюкському лимані до єдиної екосистеми Азовського моря», який знаходиться в стані реалізації.

З метою скорочення відведення у ставок-випаровувач мінералізовані шахтні води підприємством частково використовуються для приготування суміші для закладки виробленого простору шахти. У 2014 році для цих цілей використано 506,0 тис. м³ мінералізованих шахтних вод. На підприємстві впроваджена система роздільної відкачки шахтних вод. Відведення слабомінералізованих шахтних вод (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) здійснюється у р. Велика Білозерка, що сприяє покращенню екологічного стану водного об'єкта.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Екологічна політика – це науковий напрямок, що вивчає взаємозв'язки між процесами техногенної зміни природного середовища і політичними процесами в житті суспільства, як в регіональному, так і в глобальному вимірі. Екологічна політика являє собою теоретичну систему політичних, економічних, юридичних та інших заходів, спрямованих на врегулювання стану навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів на будь-якій території або світу загалом (глобальна політика).

Наукові дослідження у сфері екологічної політики, цілеспрямовані практичні заходи з боку держави, громадських організацій, юридичних і фізичних осіб. Головною метою є розв'язання проблеми коеволюції біосфери та суспільства, можливості їхньої безконфліктної взаємодії.

Центральне місце в процесі формування загальної концепції екологічної політики посідають проблеми створення ефективних механізмів регулювання як найважливішого засобу політики у сфері природокористування, за допомогою яких реалізуються її соціальні, економічні та власне політичні начала. Практична реалізація екологічної сфери державної політичної діяльності, яка сьогодні практично в усіх країнах розглядається не тільки як найважливіша умова підтримання необхідної якості оточуючого середовища життя, екологічної рівноваги у природі і раціонального використання її ресурсів, але й як самостійна сфера суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією національних і глобальних цілей, соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.

Нормативно-правові інструменти встановлюють нормативні вимоги для підприємств-забруднювачів (стандарты та дозволи, як інструменти досягнення дотримання стандартів). Для спонукання та стимулювання підприємств щодо дотримання природоохоронних вимог використовуються також такі інструменти, як моніторинг довкілля, звітність, інспекційні перевірки та санкції за порушення природоохоронного законодавства, застосування норм відповідальності за шкоду, нанесену довкіллю. Вагомим інструментом є еколого-експертна діяльність та оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) нових джерел забруднення.

Основним економічним інструментом екологічної політики є екологічний податок, метою якого є створення стимулів для зменшення забруднення, а також отримання та концентрація коштів для фінансування природоохоронної діяльності.

Теперішнім часом йде процес реформування та удосконалення окремих інструментів екологічної політики, у тому числі системи природоохоронних дозволів, удосконалення системи моніторингу довкілля, інструментів стратегічного планування та ін.

В звітному році продовжувалося введення в дію нового механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, яким передбачено планування підприємствами заходів щодо застосування найкращих існуючих технологій виробництва (ВАТ).

Основним напрямком екологічної політики в галузі охорони та відтворення водних ресурсів є впровадження заходів, спрямованих на припинення забруднення водних об'єктів та раціональне використання водних ресурсів.

Політика області з охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами спрямовується на скорочення обсягів розміщення відходів та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основні напрямки діяльності щодо поводження із промисловими відходами: послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення, обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва, регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу, очищення забруднених токсичними відходами територій.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з твердими побутовими відходами: зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці, будівництво або реконструкція полігонів твердих побутових відходів; проектування та будівництво малих полігонів твердих побутових відходів; реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

За 2014 рік Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації було виконано наступні види робіт:

- 597 суб'єктам видані через єдиний дозвільний центр дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- 259 пакетів документів розглянуто та повернуто на доопрацювання;
- 3 розгляд призупинено (за заявою підприємства);
- 26 суб'єктам прийнято рішення щодо анулювання (за заявою суб'єкта господарювання);
- 13 переоформлено;

В звітному році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалось отримання інформації від підприємств – основних забруднювачів навколишнього природного середовища та проведення аналізу з виконання ними природоохоронних заходів, передбачених діючими регіональними програмами, які в подальшому враховуються при видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та при наданні пропозицій щодо внесення змін до діючих регіональних природоохоронних програм.

Протягом року спеціалісти відділу приймали участь в семінарах та нарадах з питань, пов'язаних з видачею дозволів та дотримання вимог чинного законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища.

В 2014 році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалась робота з видачі підприємствам другої та третьої груп дозволів на викиди за новою формою, що передбачає впровадження

найкращих існуючих технологій виробництва та додержання нормативів гранично допустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

За 2014 рік видано 331 (у 2013 році – 356) дозвіл на спеціальне водокористування для суб'єктів господарювання, що використовують воду водних об'єктів загальнодержавного значення. В дозволах встановлювались ліміти забору, використання води та скидання забруднюючих речовин.

На даний час реалізація державної політики в сфері регулювання природокористування, охорони та відтворення водних ресурсів ускладнюється через неосконалість та суперечливість законодавчої та нормативно-правової бази.

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі – Закон № 1193-VII), який набрав чинності з 26.04.2014, внесено зміни до Водного кодексу України (далі – ВКУ), а саме змінено порядок видачі дозволів на спеціальне водокористування.

Згідно з Прикінцевими положеннями Закону №1193-VII, КМУ доручено у тримісячний строк з дня набрання чинності цього Закону забезпечити видання нормативно-правових актів та приведення своїх та органів виконавчої влади нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

На теперішній час КМУ не внесені відповідні зміни до постанов, які регламентують порядок видачі дозвільного документа.

Для забезпечення виконання повноважень у сфері регулювання водокористування, охорони та відтворення водних ресурсів, переданих обласним державним адміністраціям, згідно з Законом України від 16.10.2012 № 5456-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні», необхідним є внесення відповідних змін до нормативно-правових актів.

1. Законодавчо не врегульовано питання щодо вичерпного переліку документів, які подаються водокористувачем для отримання дозволу на спеціальне водокористування.

Для вирішення цього питання необхідно внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 321 «Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування» з визначенням вичерпного переліку документів, необхідних для отримання документів дозвільного характеру.

2. Статтею 49 ВКУ визначено, що органи, уповноважені видавати дозвіл на спеціальне водокористування, зобов'язані надіслати завірені ними копії відповідних документів центральним органам виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері розвитку водного господарства, геологічного вивчення та раціонального використання надр, охорони здоров'я, для надання висновків щодо можливості його видачі. Така норма закону збільшує час, необхідний для розгляду пакету документів, а витрати на копіювання та пересилання не передбачені кошторисом.

Для вирішення цього питання необхідно внести зміни до Водного кодексу України та Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування в частині делегування права з надання відповідних висновків структурним підрозділам (територіальним органам), підпорядкованим центральним органам виконавчої влади, уповноваженим погоджувати дозвільні документи.

3. Через відсутність затвердженої форми бланків дозволу на спеціальне водокористування, клопотання про його видачу та нормативних документів щодо встановлення лімітів забору і використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, не забезпечено єдиний методичний підхід при визначенні лімітів забору і скидання забруднюючих речовин.

Для вирішення цього питання Мінприроди України необхідно розробити та затвердити у встановленому порядку форми бланків дозволу на спеціальне водокористування та клопотання про його видачу, нормативні документи щодо встановлення лімітів забору і використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

4. Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами, що затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 15.12.1994 № 116, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 22.12.1994 за № 313/523, не відповідає сучасним вимогам природоохоронного законодавства і потребує доопрацювання.

Для вирішення цього питання Мінприроди України необхідно привести у відповідність з вимогами діючого природоохоронного законодавства Інструкцію про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів речовин у водні об'єкти із зворотними водами.

Департаментом екології та природних ресурсів постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. Проводиться робота з підприємствами власниками місць видалення відходів щодо розгляду паспортів місць видалення промислових та побутових відходів. Розглядаються та затверджуються реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

Стосовно розгляду матеріалів за категоріями земель. Згідно з вимогами п. 3 ст. 1861 Земельного кодексу України у 2013 році на розгляд до Департаменту надходили проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, розташованих на території чи в межах об'єкта природно-заповідного фонду або в межах прибережної захисної смуги.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за охороною навколишнього природного середовища та раціональним використанням природних ресурсів в Запорізькому регіоні здійснює Державна екологічна інспекція у Запорізькій області.

Для забезпечення нормальної екологічної ситуації в регіоні Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області протягом 2014 року проведено 1513 перевірок підприємств, установ та організацій.

З метою усунення виявлених порушень вимог природоохоронного законодавства було складено 1020 протоколів про адміністративні правопорушення, з них передано у судові органи 245 адмінпротоколів.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів у звітному періоді притягнуто 896 посадових осіб і громадян на загальну суму 207,891 тис. грн., стягнуто – 174,131 тис. грн.

За 2014 рік сума розрахованих збитків склала – 30705,218 тис. грн. З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, в даному звітному періоді було пред'явлено 134 претензій та позовів на суму 30417,434 тис. грн. Сума стягнення збитків склала – 811,022 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 76 матеріалів перевірок, у тому числі з ознаками кримінального правопорушення 19 матеріалів. За матеріалами перевірок відкрито 11 кримінальних проваджень.

Кількість внесених до суду позовів, в яких порушено питання щодо повного або часткового зупинення виробництва або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг – 7.

Контроль за охороною і використанням вод та відтворенням водних ресурсів

Протягом 2014 року проведено 281 перевірку додержання вимог водоохоронного законодавства, складено 146 протоколів про адміністративні правопорушення, 134 посадові особи притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 21,488 тис.грн., з яких стягнуто 19,533 тис.грн.

Сума розрахованих збитків склала – 23903,329 тис. грн.

Пред'явлено 46 претензій та позовів на суму 23903,329 тис. грн., сума стягнення становить 248,136 тис.грн. До правоохоронних органів передано 19 матеріалів, у тому числі з ознаками кримінального правопорушення – 11 матеріалів. За матеріалами перевірок відкрито 7 кримінальних проваджень.

За звітний період Держекоінспекцією у Запорізькій області подано 1 позов до суду про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) за охороною і використанням вод та відтворенням водних ресурсів.

Рішення про призупинку виробничої діяльності не приймалися.

Основні порушення, виявлені під час перевірок:

- порушення правил водокористування;
- порушення права державної власності на надра;
- порушення права державної власності на води;
- порушення правил охорони водних ресурсів;
- пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації;
- перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів.

Контроль за охороною атмосферного повітря

На протязі 2014 року здійснено 287 перевірок додержання вимог законодавства у сфері охорони атмосферного повітря, складено 210 протоколів про адміністративні правопорушення, 207 посадових осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 33,133 тис. грн., з яких стягнуто 32,351 тис. грн.

Сума розрахованих збитків склала – 6387,119 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, за даний період було пред'явлено 42 претензії та позовів на загальну суму 6387,119 тис. грн., сума стягнення склала – 512,612 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 20 матеріалів, в тому числі з ознаками кримінального правопорушення – 8 матеріалів.

Основні порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок:

- порушення порядку викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря.

Контроль за охороною і використанням земель, надр

За звітний період було виконано 286 перевірок додержання вимог земельного законодавства, складено 5 протоколів про адміністративні правопорушення, 4 посадові особи притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 3,230 тис.грн., стягнуто 4,080 тис. грн.

Розраховано збитків на загальну суму 3,889 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, за даний період було пред'явлено 3 претензії та позовів на суму 3,889 тис.грн., сума стягнення склала – 37,265 тис.грн. (з урахуванням раніше пред'явлених позовів).

До правоохоронних органів передано 4 матеріали. За матеріалами перевірок відкрито 2 кримінальних провадження.

Основні порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок – це псування та забруднення сільськогосподарських та інших земель.

Контроль за охороною і використанням земель водного фонду

У 2014 році проведено 44 перевірки на землях водного фонду. Виявлено порушення правил використання земель водного фонду (не за цільовим призначенням). Накладено штраф на суму 0,170 тис.грн, який стягнуто. Сума розрахованих збитків склала – 0,339 тис. грн., які пред'явлено до сплати та стягнуто в повному обсязі. Матеріал передано до правоохоронних органів.

Контроль за поводженням з відходами

За звітний період було виконано 497 перевірок додержання вимог законодавства щодо поводження з відходами, за результатами яких складено 321 протокол про адміністративне правопорушення, притягнуто 314 посадових осіб на загальну суму 121,329 тис. грн., стягнуто 109,752 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 19 матеріалів.

Кількість внесених до суду позовів, в яких порушено питання щодо повного або часткового зупинення виробництва або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг – 1.

Порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок:

- порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання;
- порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів;

– змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу.

Контроль за охороною, захистом природно-заповідного фонду та використанням рослинних, тваринних ресурсів

Об'єкти рослинного світу

На протязі 2014 року в сфері рослинного світу здійснено 33 перевірки додержання вимог природоохоронного законодавства, складено 35 адміністративних протоколів, притягнуто до адміністративної відповідальності 39 посадових осіб та громадян, 12 протоколів передано у судові органи. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 7,041 тис.грн., стягнуто – 2,805 тис.грн. Розраховано шкоди в сфері рослинного світу в розмірі 399,675 тис. грн. (у т.ч. нанесених невстановленими особами – 306,449 тис.грн.), пред'явлено 10 претензій на загальну суму 93,226 тис.грн., стягнуто – 8,502 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 10 матеріалів перевірок. За матеріалами перевірок відкрито 2 кримінальних провадження.

Протягом I кварталу 2014 року проведено операцію «Первоцвіт». За результатами проведеної операції на 10 порушників складено протоколи про адміністративну відповідальність. Протоколи передано до суду. Під час проведення операції було проведено роз'яснювальну роботу серед населення Запорізької області з залученням телебачення. Хід операції було висвітлено на телеканалах «Алекс», ТВ-5.

На виконання окремого доручення від 05 грудня 2014 року № 34 «Про організацію та проведення операції «Новорічна ялинка» у передноворічний період Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області письмово попереджено лісокористувачів, керівників лісгосподарських підприємств, ринків м. Запоріжжя та Запорізької області про дотримання вимог природоохоронного законодавства під час заготівлі та реалізації хвойних насаджень. Направлені листи до органів місцевої влади та органів місцевого самоврядування Запорізької області про вжиття заходів щодо охорони, збереження та невиснажливого використання хвойних насаджень. Погоджено «План спільних оперативно-рейдових заходів державного контролю за станом збереження хвойних насаджень на території Запорізької області в рамках операції «Новорічна ялинка-2014». Проведено 6 перевірок, складено 6 протоколів про адміністративне правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 6 осіб на загальну суму 0,425 тис. грн., розраховано збитків на суму 0,992 тис. грн.

Ліс та захисні лісові насадження

За 12 місяців 2014 року у сфері лісових ресурсів здійснено 5 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, складено 14 протоколів, притягнуто до адміністративної відповідальності 26 осіб на загальну суму 2,057 тис.грн., сплачено – 1,275 тис.грн. За матеріалами перевірок розраховано шкоду в сфері лісів в розмірі 281,986 тис.грн., у т.ч. по невстановленим особам – 261,786 тис.грн. (самовільна порубка дерев у лісосмузі).

Для стягнення шкоди було направлено 4 претензії на загальну суму 20,200 тис.грн. Стягнуто 1,692 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 2 матеріали перевірок. За матеріалами перевірок відкрито 2 кримінальних провадження.

Природно-заповідний фонд

Протягом 2014 року в сфері природно-заповідного фонду здійснено 56 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, під час яких складено 145 адміністративних протоколів, які передано до суду. 96 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на суму 12,920 тис.грн. Розраховано шкоди на суму 4,714 тис. грн. Пред'явлено 28 позовів на суму 23,379 тис. грн., стягнуто – 2,604 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 1 матеріал перевірки.

При проведенні перевірок територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлені загальні недоліки щодо вимог природоохоронного законодавства – не винесення меж в натуру, незаконний вилов риби на території ПЗФ.

Тваринний світ

За звітний період у сфері охорони та відтворення тваринного світу здійснено 12 перевірок користувачів мисливських угідь щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства під час ведення мисливського господарства та полювання. Складено 16 протоколів про адміністративні правопорушення, притягнуто до адміністративної відповідальності 16 посадових осіб. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 1,819 тис.грн, стягнуто – 2,448 тис.грн. (з урахуванням раніше накладених штрафів).

Водні живі ресурси

На протязі 2014 року проведено 17 перевірок користувачів водних живих ресурсів, складено 141 протокол, з яких 88 протоколів передано у судові органи, 85 посадових осіб притягнуто до адмінвідповідальності. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 6,761 тис.грн, стягнуто – 2,992 тис. грн. Розраховано шкоди на суму 6,153 тис. грн. Пред'явлено 4 претензії на загальну суму 6,153 тис. грн. Стягнуто 1,564 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 2 матеріали перевірки.

Під час рейдових перевірок щодо незаконного вилову та реалізації риби складено 75 протоколів про адміністративні порушення, в т.ч. направлено до судових органів 24 справи, притягнуто до адміністративної відповідальності 65 осіб. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 5,945 тис. грн, стягнуто – 2,057 тис.грн. Розраховано шкоди на загальну суму 6,153 тис.грн. Для стягнення шкоди було направлено 4 претензії на загальну суму 6,153 тис.грн. Стягнуто 1,564 тис.грн. До правоохоронних органів передано 2 матеріали перевірки.

Контроль за радіаційною безпекою
(в тому числі в сфері поводження з джерелами іонізуючого випромінювання)

Відділом ЕКтаРКМТ проведено 12 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства підприємств.

Видано 15 сертифікатів екологічного контролю на експортні партії брухту чорних металів.

Приймається участь у проведенні семінарів в Центрі промекології з навчання фахівців підприємств, установ та організацій з питань радіаційної безпеки при контролі металу та металобрухту.

Екологічний контроль на державному кордоні

Відділом екологічного та радіологічного контролю на митній території Запорізької області проведено 20513 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства на кордоні.

Притягнуто до адмінвідповідальності 12 посадових осіб. Накладено штрафів на загальну суму 1,700 тис.грн., які стягнуто.

На виконання спільного наказу Мінекономіки України, Мінприроди України та Держмитслужби України від 30.07.2009 р. № 789/414/709, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31.07.2009 р. за № 717/16733 «Про затвердження Порядку здійснення митного оформлення імпортованих товарів у тарі і пакувальних матеріалах» відділом здійснено контроль 11536 партій імпортованих товарів у тарі і пакувальних матеріалах для митного оформлення.

Аварійні забруднення об'єктів навколишнього природного середовища

Протягом 2014 року аварійні забруднення відсутні.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Загальнодержавна програма формування
національної екологічної мережі України

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2014 році по Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів, відбувалось за наступними напрямками:

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розробка проектів землеустрою;

озеленення населених пунктів;

заходи щодо інформування про стан та перспективи формування національної екомережі. Участь громадськості в її формуванні;

розробка місцевих схем формування екологічної мережі.

В 2014 році з обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища було заплановано фінансування заходів щодо формування екомере-

жі Запорізької області на загальну суму 1419,485 тис. грн., у тому числі в рахунок погашення заборгованості, що виникла у 2013 році по виконаних та несплачених зобов'язаннях. Кредиторська заборгованість виникла у зв'язку із затримкою коштів на казначейських рахунках. Всього профінансовано заходів на суму 439,471 тис. грн.

У 2015 році рішенням Запорізької обласної ради 05.03.20115 №30 «Про Перелік заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2015 році», зі змінами та доповненнями, передбачені кошти обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища в сумі 484,8 тис. грн. на встановлення в натурі 22 територій ПЗФ, а також заплановано 99,917 тис. грн на виконання заходу з Розробки регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області.

Для збереження та відновлення природних ресурсів і генофонду, підтримання екологічної рівноваги і створення сприятливого середовища для життя та здоров'я населення області в Бердянському та Пологівському районах області розроблені місцеві схеми екологічної мережі.

Для збереження об'єктів природно-заповідного фонду – парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Парк ім. Горького» та парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Лісопитомник» виконані заходи з догляду за зеленими насадженнями.

Науковими установами міста та області (Запорізьким національним університетом, Мелітопольським державним педагогічним університетом ім. Богдана Хмельницького, науковим відділом НПП «Великий Луг») розробляються наукові обґрунтування на території та об'єкти природно-заповідного фонду, що плануються до оголошення.

На території НПП «Великий Луг» залучення учнівської молоді до природоохоронної роботи здійснювалось шляхом проведення акцій екологічної дії.

Відділ рекреації та екоосвіти сумісно з науковим відділом Приазовського національного природного парку постійно і системно проводять заходи щодо підвищення рівня обізнаності населення, учнівської і студентської молоді щодо значення створення об'єктів ПЗФ, які являються основою екомережі України.

Підготовлено мультимедійні презентації щодо стану заповідної справи та формування екомережі для проведення екозаходів в інших закладах науки, освіти, культури.

В 2014 р. було проведено 155 екозаходів в закладах освіти, культури і науки міст Мелітополя і Бердянська, селах Мелітопольського, Приазовського, Якимівського районів. Розпочато роботу по організації пересувних фотовиставок про парк з метою популяризації ПНПП як об'єкта екомережі України.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Система моніторингу – це відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства; збереження природних екосистем; відтворення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Основним завданням системи моніторингу є довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля, аналіз та прогнозування його змін, інфор-

мування органів державної влади та громадськості про стан навколишнього природного середовища.

Взаємовідносини суб'єктів системи моніторингу ґрунтуються на взаємній підтримці рішень у галузі охорони довкілля, координації дій під час планування, організації та проведення спільних заходів з моніторингу довкілля, ефективному використанні наявних організаційних структур, засобів спостережень та колективному використанні інформаційних ресурсів та комунікаційних засобів, безкоштовному обміну інформацією.

Суб'єктами моніторингу підписані регламенти обміну екологічною інформацією в підсистемі моніторингу стану атмосферного повітря, поверхневих вод суші, підземних вод, земель.

З усіма суб'єктами моніторингу підписані угоди про спільну діяльність у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.

Інформація, що надходить від суб'єктів, накопичується, систематизується та узагальнюється Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації, і в подальшому направляється до Мінприроди України для розміщення на ВЕБ-порталі в рубриці «Стан довкілля в регіонах», також інформація розміщується на сайті Департаменту (www.zdn.gov.ua) в розділі «Моніторинг». Готуються щомісячні інформаційно-аналітичні огляди про «Стан довкілля в Запорізькій області» за такими напрямками:

- стан атмосферного повітря;
- стан поверхневих вод;
- радіаційний стан;
- стан земельних ресурсів та відходи.

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, поверхневих вод та ґрунтів.

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря здійснюють:

- Запорізький обласний центр з гідрометеорології;
- Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз стану атмосферного повітря на основі даних спостережень за вмістом забруднюючих речовин у м. Запоріжжя на 5 постах спостереження. Контролюється вміст двооксиду азоту, двооксиду сірки, оксиду азоту, оксиду вуглецю, пилу, фенолу, формальдегіду, фтористого водню, хлористого водню.

Також Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз радіаційного стану забруднення повітря на основі даних спостережень на 7 метеостанціях в Запорізькій області: м. Запоріжжя, м. Гуляйполе, смт Кирилівка, м. Пришиб, м. Мелітополь, м. Бердянськ, с. Ботієво. Потужність експозиційної дози гамма-випромінювання не перевищує природного фону.

Головне управління Держсанепідслужби у Запорізькій області здійснює нагляд за якістю атмосферного повітря житлових районів шляхом проведення досліджень у всіх районах міста.

Впродовж 2014 року лабораторіями Держпідслужби Запорізької області всього проведено 13523 дослідження атмосферного повітря (2013 р. – 13345), в 3,4 % виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій (у 2013 році вказані перевищення складали 4,22 %). В тому числі у міських поселеннях проведено 10872 дослідження атмосферного повітря, в 4,1 % виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій, у сільських поселеннях проведено 2651 – в 0,11 % виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій.

Багаторічний моніторинг якості атмосферного повітря свідчить про суттєве, порівняно з минулими роками, зниження його забрудненості як на межі санітарно-захисних зон, так і в житлових районах.

При цьому значне забруднення атмосферного повітря у м. Запоріжжі залишається за рахунок сполук фенолу, сірковуглецю та сірководню, пилу.

Основний внесок у забруднення атмосфери міста вносять промислові підприємства, викиди яких становлять 50-60 % від загального валового викиду шкідливих речовин. Значний внесок – від 40 до 50 %, вносить автотранспорт, частка викидів якого в загальному валовому викиді щорічно зростає.

Поверхневі води

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод на водогосподарських системах комплексного призначення (ріках, водосховищах) в 14 точках спостережень поверхневих вод, проводить нагляд та лабораторний контроль рівнів радіологічного забруднення поверхневих вод Каховського водосховища у зоні впливу Запорізької атомної станції. Випадків з перевищенням нормативу не виявлено.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод Дніпровського водосховища, р. Молочна, р. Мокра Московка та р. Токмак.

КП «Водоканал» здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозабору ДВС-1, ДВС-2 та р. Дніпро в районах скиду ЦОС-1, ЦОС-2.

Ґрунти

Запорізька філія ДУ «Держґрунтохорона» проводить обстеження ґрунтів сільгоспугідь, виконує аналізи зразків ґрунту, які характеризують екологічні показники, а саме: вміст важких металів, наявність залишкових кількостей пестицидів, щільність забруднення радіонуклідами.

Державний санітарний нагляд за охороною ґрунту від забруднення промисловими відходами здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області на території міста в 39 точках.

Протягом 2014 року фахівцями санепідслужби області проводився контроль за 32 полігонами господарсько-побутових і промислових відходів III-IV класу небезпеки, із них 16 не відповідали вимогам санітарного законодавства, що складає 50%, у 2013 році – 59,5%. В результаті роботи по області ліквідовано більш ніж 920 стихійних звалищ сміття і побутових відходів.

В таблиці 15.5.1. наведено систему спостережень за станом довкілля Запорізької області.

15.6. Державна екологічна експертиза

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища, а також оцінка ступеню екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Еколого-експертна діяльність регламентується чинними *Законами України* «Про охорону навколишнього природного середовища» із змінами, «Про екологічну експертизу» із змінами, «Про регулювання містобудівної діяльності», *Постановами Кабінету Міністрів України*: від 28.08.2013 № 808 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» (чинна з 19.11.2013); від 31.07.1995 № 870 «Про порядок передачі документації на державну екологічну експертизу»; Державними будівельними нормами ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд»; Рекомендаціями щодо змісту матеріалів оцінки впливів діючих об'єктів на навколишнє середовище (лист Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 08.02.2005 № 753/21-8).

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, згідно з ст. 13 Закону України «Про екологічну експертизу». Висновок державної екологічної експертизи є документом дозвільного характеру, згідно з п. 4 додатку до Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI.

Необхідність висновку державної екологічної експертизи для екологонебезпечних об'єктів при отриманні ліцензії на окремі види господарської діяльності та для отримання дозволів на спеціальне природокористування прописані в наступних документах:

Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»;

Постанова КМУ від 04.07.2001 № 756 «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності».

Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації проведений еколого-експертний розгляд та оцінка наступних матеріалів: документації по діючих підприємствах, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища.

Основні типові недоліки проектної документації:

- не відповідність матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище вимогам ДБН А.2.2-1-2003 «Державні будівельні норми України. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків, споруд»; порушення вимог діючих нормативних документів, Водного Кодексу України (ст.ст. 87, 88, 105) та інші;

- не відповідність вимогам Закону України «Про екологічну експертизу» (ст.ст. 8, 10, 15, 32, 35, 36) в частині забезпечення гласності екологічної експертизи,

публікації та громадського обговорення, заяви про екологічні наслідки діяльності та спеціальних вимог до документації на об'єкти державної екологічної експертизи.

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 102 одиниці проектної документації (матеріали оцінки впливів на навколишнє середовище). Після доопрацювання по зауваженням сектора державної екологічної експертизи позитивну оцінку отримали 80 одиниць проектної документації, повернуто на доопрацювання 16 одиниць проектної документації, повернуто за запитом замовника державної екологічної експертизи 4 од. проектної документації, 10 одиниць проектної документації на кінець 2013 року знаходились у Департаменті на розгляді.

Оцінених негативно проектів немає.

Перелік найзначніших об'єктів, які отримали позитивну оцінку:

Матеріали оцінки впливу на навколишнє природне середовище (ОВНС) «Діючі очисні споруди хімічного очищення промислових стоків КП «НВК «Іскра», розташовані за адресою: м. Запоріжжя, вул. Магістральна, 84»;

Матеріали ОВНС «Проммайданчик для збирання, перевезення, тимчасового зберігання, оброблення та утилізації небезпечних відходів ТОВ «НВП «ХІМПРОММЕТ» за адресою: м. Запоріжжя, вул. Базова, 10»;

Матеріали ОВНС «Тваринницький комплекс в с. Веселий Гай Новомиkolaївського району Запорізької області».

Перелік найзначніших об'єктів, які повернуто на доопрацювання:

Матеріали ОВНС «Модернізація котельної для роботи на біогазі ПАТ «Карлсберг Україна» по вул. Сапожнікова, 6 в м. Запоріжжя»;

Матеріали ОВНС «Установка дожигу ферогазу за печами РКЗ-23,0 МВА Цеху № 1 промислового майданчику № 1 ПАТ «ЗФЗ» м. Запоріжжя, вул. Діагональна, буд.11».

Оцінених негативно проектів немає.

Таблиця 15.6.2.

Еколого–експертна діяльність у 2014 році

№ з/п	Виконання робіт	Загальна кількість	Позитивно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання/ негативно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання / та оцінено негативно (%) від загальної кількості
1.	Проведено експертиз	112*	80	16/—	14,3/—

Примітка: на кінець 2013 року на розгляді у Департаменті знаходились 10 одиниць проектної документації, на кінець 2014 року на розгляді у Департаменті знаходились 12 одиниць проектної документації.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічні механізми природоохоронної діяльності спрямовані, по-перше, на отримання коштів для фінансування природоохоронної діяльності, а, по-друге, на створення стимулів для зменшення забруднення та ощадливого використання при-

родних ресурсів. Такими економічними інструментами є екологічний податок та платежі за використання природних ресурсів, а також фінансова підтримка з бюджету природоохоронної діяльності підприємств-забруднювачів, направленої на зменшення та попередження забруднення, фінансова підтримка розвитку інструментів екологічної політики та інших пріоритетних напрямків природоохоронної діяльності, зокрема, щодо збільшення та збереження природно-заповідного фонду.

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» джерелами бюджетного фінансування природоохоронної діяльності є екологічні податки, які надходять до спеціального фонду бюджетів – фондів охорони навколишнього природного середовища (далі – фонди ОНПС) всіх рівнів (Державного, обласного, місцевих на рівні села, селища, міста), та збори за спеціальне використання природних ресурсів, які надходять до загального фонду бюджетів відповідного рівня. За даними Департаменту фінансів облдержадміністрації в 2014 році до загального фонду зведеного бюджету області надійшло 973 514,3 тис. грн. (проти 971 656,7 тис. грн. в 2013 році) платежів за використання природних ресурсів, у тому числі: до державного бюджету – 163 855,2 тис. грн. (в 2013 році – 163 237,7 тис. грн.), до місцевого – 809 659,7 тис. грн. (в 2013 році – 808 419,0 тис. грн.).

Поресурсно це склало, відповідно:

збір за спеціальне водокористування: до державного бюджету – 103 003,5 тис. грн., до місцевих бюджетів – 103 014,5 тис. грн.;

плата за користування надрами: до державного бюджету – 60 849,9 тис. грн., до місцевих – 73 000,2 тис. грн.;

збір за спеціальне використання лісових ресурсів: до державного бюджету – 1,8 тис.грн., до місцевих – 71,4 тис. грн.;

плата за спеціальне використання інших природних ресурсів: до державного бюджету – 0, до місцевих – 947,3 тис.грн.

Надходження платежів за землю до місцевих бюджетів в 2014 році склали 632 625,7 тис. грн. (проти 625 427,7 тис. грн. в 2013 році).

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» кошти від зборів за спеціальне використання природних ресурсів та плата за землю є джерелами фінансування робіт по відтворенню та підтриманню природних ресурсів у належному стані, проте ці надходження не мають цільового призначення і заходи з раціонального використання природних ресурсів не отримують належної фінансової підтримки із загального фонду бюджету, або фінансуються з фондів ОНПС, що зменшує потенційну спроможність фондів для фінансування пріоритетних заходів зі зменшення забруднення.

Фонди ОНПС, куди надходять екологічний податок та грошові стягнення за шкоду, нанесену довкіллю, протягом останніх років стали одним з найважливіших елементів економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, завдяки яким в області забезпечується цільове фінансування першочергових природоохоронних заходів.

Обсяги надходжень (від екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, нанесену довкіллю) до місцевих фондів склали 77,7 млн. грн., а саме:

– до обласного екофонду надійшло 22,2 млн. грн., в тому числі: екологічний податок 21,7 млн. грн., грошових стягнень – 467,78 тис. грн.;

– до інших місцевих фондів на рівні міст, сіл, селищ – 55,513 млн. грн., у тому числі: екологічний податок – 54,3 млн. грн., грошових стягнень – 1 213,0 тис. грн.

Видатки на виконання природоохоронних заходів з місцевих екофондів в звітному році становили 35,5 млн. грн., у т.ч. з обласного фонду – 14,3 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 21,15 млн. грн.

В 2014 році на Запорізьку область були виділені кошти Державного фонду ОНПС на загальну суму 69 173,548 тис.грн., використано замовниками 5 367,568 тис.грн., в тому числі:

– на будівництво полігону твердих побутових відходів № 3 на землях Сонячної селищної ради Запорізького району Запорізької області виділено з Державного фонду ОНПС 40 950,0 тис.грн., за рахунок коштів в рамках секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу за бюджетною програмою в 2014 році освоєно 450,0 тис.грн.;

– на реконструкцію каналізаційних очисних споруд смт Пришиб Михайлівського району Запорізької област виділено з Державного фонду ОНПС 4 366,217 тис.грн., освоєно замовником 1 206,396 тис.грн.;

– на будівництво каналізаційної насосної станції і напірного колектору подачі стоків селища Набережне та очисних споруд м. Приморськ виділено з Державного фонду ОНПС 14 822,73 тис.грн., освоєно замовником 92,88 тис.грн.;

– на будівництво напірного каналізаційного колектору в м. Молочанську виділено з державного фонду ОНПС 9 034,601 тис.грн., освоєно замовником 3 618,292 тис.грн.

Основними боржниками по сплаті збору за забруднення навколишнього природного середовища в звітному році були: КП «Оріхівський комунальник» Оріхівської міської ради Запорізької області – 193,443 тис.грн., Комунальне шляхово-експлуатаційне підприємство Бердянської міської ради – 173,791 тис.грн., КП «Жилкомсервіс» – 117,143 тис.грн., підприємство Кам'янської виправної колонії (№ 101) – 51,454 тис.грн., Комунальне підприємство Бердянської міської ради «Житлосервіс-7» – 31,131 тис.грн., Кам'янська виправна колонія УДПТС України в Запорізькій області (№101) – 14,707 тис.грн., КП «Контакт» ТМР – 10,251 тис.грн.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

На виконання пріоритетних природоохоронних заходів, передбачених державними та регіональними природоохоронними програмами, необхідне залучення всіх можливих джерел фінансування. У 2014 році для фінансування капіталомістких природоохоронних заходів залучались власні кошти підприємств, кошти місцевих бюджетів, у тому числі фондів охорони навколишнього природного середовища.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області по ряду підприємств, які звітували за статформою 1- екологічні витрати «Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі», впродовж року підприємствами, організаціями та установами області усіх форм власності на охорону навколишнього природного середовища (поточні та капітальні витрати) було фактично витрачено 2155,956 млн. грн. (у 2013 році – 1535,5 млн.грн, у 2012 році – 1626,7 млн.грн, у 2011 році – 1374,1 млн. грн.).

У загальному обсязі витрачених коштів капітальні інвестиції склали 40,9 % (881,3 млн.грн.), поточні витрати – 59,1 % (1274,7 млн. грн.). Тобто, основна доля природоохоронних витрат припадає на поточні витрати – на поточний ремонт та експлуатацію існуючої зношеної інфраструктури.

На охорону навколишнього природного середовища в 2013 р. підприємствами, організаціями та установами з усіх джерел фінансування було витрачено 881,3 млн.грн. капітальних інвестицій проти 322,9 млн.грн. – за 2013 р. Із загального обсягу капітальних інвестицій на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення в області було витрачено 63,5 млн.грн. проти 62,9 млн.грн. – за 2013 р.

Поточні витрати підприємств, організацій та установ області на основні природоохоронні заходи з усіх джерел фінансування за 2014 р. склали 1274,7 млн.грн. (у 2013 р. – 1212,6 млн. грн.).

Упродовж 2014р. природоохоронні заходи підприємств, організацій та установ області здійснювались переважно за рахунок власних коштів.

Таблиця 15.7.2.1

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища (за ф.1-екологічні витрати)

тис.грн.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7
Капітальні інвестиції та поточні витрати	949 168,6	925 581,0	1 374 062,1	1 626 753,2	1 535 459,6	2 155 955,7
у тому числі						
капітальні інвестиції	304 966,5	159 249,0	415 639,1	453 337,9	322 908,7	881 268,6
з них						
капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	27 697,0	33 768,9	68 122,1	46 640,5	62 940,6	63 491,3
поточні витрати	644 202,1	766 332,0	958 423,0	1 173 415,3	1 212 550,9	1 274 687,1

Основним джерелом інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів залишались власні кошти підприємств та організацій.

Одним із найбільш суттєвих джерел фінансування природоохоронних заходів залишались фонди охорони навколишнього природного середовища.

Таблиця 15.7.2.2 Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища

тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
1.	Залишок коштів на початок звітної періоду	25 535,8	42 120,7	27 574,71	34 655,60
2.	Надійшло коштів у звітному періоді – всього	34 443,8	23 228,8	27 270,53	22 188,03
3.	Залишок коштів на кінець звітної періоду	42 120,7	27 574,71	34 655,60	42 493,64

1	2	3	4	5	6
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	17 858,9	34 808,6	20 189,65	14 349,99
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п. 2) x 100	29,7	53,2	36,8	25,2

Таблиця 15.7.2.3

*Надходження та використання коштів місцевих
(село, селище, місто, район) фондів
охорони навколишнього природного середовища*

тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
1.	Залишок коштів на початок звітнього періоду	16 623,2	57 923,1	92 540,5	140 207,3
2.	Надійшло коштів у звітньому періоді – всього	58 471,9	58 073,3	67 758,06	55 513,6
3.	Залишок коштів на кінець звітнього періоду	57 923,1	92 540,5	140 207,34	179 216,1
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	17 172,1	26 196,1	21 660,11	21 152,1
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п.2) x 100	22,8	22,6	13,5	10,8

В звітньому році з місцевих екофондів на природоохоронні заходи використано 35,54 млн. грн., що на 7,0 млн. грн. менше ніж в 2013 році, у т.ч. з обласного фонду – 14,35 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 21,15 млн. грн. Залишок коштів з місцевих екофондів станом на 01.01.2015 склав – 221,71 млн.грн.

*Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснювалось
за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2012-2014 роках*

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
2012 рік							
1.	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція	10 945, 595	III квартал 2013	100%	6 304,519	—	Роботи по реконструкції 1613, м колектора завершено, це сприятиме попередженню підтоплення вулиць міста каналізаційними стоками та потрапляння їх через колодязі у систему водопостачання. Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
2.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб.м на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	III квартал 2013	97%	233,068	—	Згідно з технологією, виконання пусконаладжувальних робіт у зимовий період неможливо.
3.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м.Гуляйполе – реконструкція	7 890,662	III квартал 2013	98%	2 592, 817	—	Виникнення додаткових робіт призвело до проведення конкурсних торгів по визначенню виконавця робіт, що затримало виконання робіт
4.	Розширення очисних споруд каналізації в м. Гуляйполе	12 020,293	IV квартал 2014	93%	5 265 347,77	—	Протягом останніх 4-х місяців звітного року виникла затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області фінансування, що не дало можливості використати обласні кошти в повному обсязі.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
5.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890,662	II квартал 2013	95%	655 672,92	—	Згідно з технологією, виконання повного комплексу робіт у зимовий період неможливо.
6.	Будівництво очисних споруд Орловського психоневрологічного інтернату, Мелітопольський район	2 500,402	I квартал 2013	100%	1 228 165,60	—	Роботи на об'єкті завершено та оформлюються документи по введенню в експлуатацію
7.	Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів - реконструкція	15 045,827	III квартал 2013	35%	33 758,80	—	У зв'язку з проведенням коригування проекту у 2012 році, роботи на об'єкті не виконувались. Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області фінансування, призвела до того, що завершення коригування перенесено на 2013 рік та тільки після цього буде можливість завершити реконструкцію.
8.	Реконструкція очисних споруд каналізації в с. Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	IV квартал 2014	44%	96 386,00	—	Неефективна робота підрядної організації
9.	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	I квартал 2013	100%	264 984,20	—	Роботи на об'єкті завершено та оформлюються документи по введенню в експлуатацію
10.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпроудне, I черга, Василівський район	10 208,273	IV квартал 2014	15%	1 533 222,11	—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
11.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 1000 куб.м/добу в смт Мирне Мелітопольського району	18 914,950	IV квартал 2016	0%	2 088,00	—	Роботи не розпочато
12.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 куб.м/добу села Фруктове Мелітопольського району	11 855,830	IV квартал 2015	1%	3 688,82	—	Бюджетні кошти освоєно в рамках виділеного ліміту, але не профінансовано в повному обсязі ГУ ДКСУ в Запорізькій області.
13.	Полігон твердих побутових відходів у с. Велика Білозерка Великобілозерського району	17 354,495	II квартал 2013	88%	7 761 598,10	—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
14.	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м.Гуляйполе	8 200,022	III квартал 2013	45%	3 644 066,59	—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
15.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м.Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	18 328,024	IV квартал 2013	37%	2 770 635,50	—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
16.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с.Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області	18 883,644	IV квартал 2014	32%	592 236,51	—	Неефективна робота підрядної організації

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
17.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлому, Садовому, Шкільному в м. Вільнянськ - будівництво	8 110,594	IV квартал 2014	30%	1 826 376,51	—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
18.	Мережі водовідведення с. Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1 010,260	IV квартал 2013	85%		—	Неефективна робота підрядної організації
19.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Пиморськ Запорізької області	8 289,955	IV квартал 2014	45%		—	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
20.	Збирання, перевезення і знешкодження непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин, які розміщені на території Запорізької області		2012	100%			Зібрано та вивезено 220,67 тонн ХЗЗР. Роботи не оплачено у зв'язку з ненаданням дозволу на проплату органами Держжозначейства в останній операційний день
21.	Будівництво та облаштування притулку для утримання безпритульних тварин м.Запоріжжя	24 245,024	2014	4,7%	603 644,38	—	Підготовлена територія будівництва (відновлена вартість зелених насаджень), розпочаті будівельні роботи.
22.	Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по вул. Українській, м. Запоріжжя	9 127,361	2013	0%		—	Роботи не виконані у зв'язку зі повторним направленням Проекту на отримання Експертного звіту щодо розгляду проектної документації Укргербудекспертизи

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
23.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)	723,267	2012	100%		—	Проектні роботи виконано у повному обсязі. Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
24.	Комплекс першочергових берегоукріплювальних споруд на морському узбережжі у с. Новопетрівка (II черга будівництва)				961 495,20	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
25.	Заходи з озеленення смт Веселе Веселівського району				78 300,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
26.	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району				78 300,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
27.	Заходи з озеленення м. Вільнянськ Вільнянського району				79 000,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
28.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району				79 000,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
29.	Реконструкція окремих технологічних ланок очисних споруд каналізації Кам'янка-Дніпровська (заміна технологічного обладнання повітрорудки і системи видалення мулу)				299 000,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
30.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка безводна", що розташований на території Білоцерківської сільської ради Куйбишевського району	30,423	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
31.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Редут старих укріплень", що розташована на території Ланцівської сільської ради Куйбишевського району	28,899	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
32.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Ланцівська кам'яна могила", що розташована на території Ланцівської сільської ради Куйбишевського району	28,857	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
33.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Гайчур", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району	30,341	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
34.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Каларіна", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району	31,223	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
35.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Янчур", що розташований на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	29,554	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
36.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Більманка", що розташований на території Більманської сільської ради Куйбишевського району	31,223	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
37.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомо-логічного заказника місцевого значення "Ділянка цілини", що розташований на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	28,857	2013			—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
38.	Придбання смітєвозу для збору та транспортування твердих побутових відходів, Новомиколаївський район	317,800	I квартал 2013	100%	150 000,00	—	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
39.	Будівництво полігону твердих побутових відходів з сортувальним комплексом, Пологівський район	366,938			80 508,00	—	Роботи призупинено по причині погодження розділу організації поводження з відходами. Відсутня нормативна база по відстані від місця складування відсортованих відходів (вторинної сировини) до сільгосп угідь.
40.	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району				26 400,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
41.	Складання проекту землеустрою щодо організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду (ландшафтного заказника Корсак Могила), розміщеного на території Мануйлівської сільської ради Приморського району Запорізької області				17 134,32	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
42.	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району				80 200,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення в натурі меж ландшафтного заказника місцевого значення «Степанівська коса» (200 га) на території Приазовського району				17 722,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
44.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району				79 900,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
45.	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району				80 200,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
46.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району				21 700,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
47.	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району				15 100,00	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
48.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики	124,870		100%	90 414,76	—	Надруковано та безкоштовно розповсюджено серед органів влади та місцевого самоврядування, наукових установ та бібліотек області 500 екз. інформаційного екологічного атласу Запорізької області. Надруковано та здійснюється розповсюдження серед шкіл, вузів, бібліотек, місцевих органів влади 600 екз. науково-популярного видання «Твоє майбутнє-земля за порогами»

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
49	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	580,440		100%		—	Виконано та прийнято роботи з розробки обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
50.	Виготовлення стенду для інформування громадськості та пропаганди охорони навколишнього природного середовища	40,000		100%	39 668,00	—	Виготовлено стенд для інформування громадськості та пропаганди охорони навколишнього природного середовища
51.	Розробка проектно-кошторисної документації на об'єкт "Будівництво з'єднувального каналу для відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом	295,044	2013	100%	88 513,00	—	Проектна документація розроблена Українським державним інститутом по проектуванню підприємств рибного господарства і промисловості "Укррибпроект". Повністю не про-фінансовано Державним казна-чейством у зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
2013 рік							
1.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпропетровське, І черга, Василівський район	10 576,669	Грудень 2014	45 %	2 147,650	—	Незадовільне фінансування
2.	Розширення очисних споруд каналізації в м. Гуляйполе	12 020,293	Листопад 2014	80 %	880,056	—	Коригування проекту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
3.	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с.Біленьке Запорізького району	7 196,100	Грудень 2014	90 %	167,161	—	Незадовільна робота підрядної організації
4.	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція	10 945,595	Травень 2013	100 %	521,862	—	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження підтоплення вулиць міста каналізаційними стоками й потрапляння їх через колодязі у систему водопостачання, що може спричинити забруднення води й спалах інфекційних захворювань
5.	Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів - реконструкція	15 045,827	Грудень 2014	43 %	133,193	—	Незадовільна робота підрядної організації
6.	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	Січень 2013	100 %	6,080	—	Повне введення потужності. Екологічний ефект: поліпшення якості стічних вод.
7.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 куб.м/добу села Фруктове Мелітопольського району	11 503,692	Грудень 2014	8 %	696,865	—	Відсутність фінансування
8.	Реконструкція очисних споруд каналізації в с.Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	Грудень 2014	30 %	—	—	Незадовільна робота підрядної організації
9.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб. м. на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	Грудень 2014	95 %	—	—	Виникнення додаткових робіт

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
10.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890, 662	Червень 2013	100 %	408,303	—	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження потрапляння каналізаційних стоків через колодязі до мереж водопостачання та спалах інфекційних захворювань, поліпшення санітарно-гігієнічного стану території.
11.	Полігон твердих побутових відходів у с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19 411,578	Червень 2014	98 %	2 435,347	—	Виникнення додаткових робіт
12.	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м.Гуляйполе	10 305,170	Грудень 2014	50 %	1 690,252	—	Коригування проекту
13.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м.Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	19 892,820	Грудень 2014	53 %	1 142,427	—	Незадовільне фінансування.
14.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлому, Садовому, Шкільному в м.Вільнянськ - будівництво	8 110,594	Листопад 2014	50 %	2 123,545	—	Незадовільне фінансування

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
15.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с. Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області	18 883,644	Грудень 2014	39 %	11,448	—	Незадовільна робота підрядної організації
16.	Мережі водовідведення, с.Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1 010,260	Грудень 2014	84 %		—	Незадовільна робота підрядної організації
17.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	93 032,396		5 %	236, 077	—	Обсяг капіталовкладень на 2013 рік, передбачений на проектно-вишукувальні роботи та проведення експертизи проекту, освоєно у повному обсязі.
18.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області		2012		5 344,627	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
19.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тварин від них (в тому числі тарни, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області				0,000	—	
20.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогом», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики				34,200	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
21.	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки				350,334	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
22.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики		2013	36,8		—	Інформування громадськості та формування екологічної культури населення
23.	Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області		2014			—	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду
24.	Каналізаційна мережа для відведення зливових і технологічних вод з мереж водопостачання по б. Мерліка у м. Бердянськ (проекування)				0,000	—	
25.	Розробка програми екологічного оздоровлення басейну річки Молочна, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття		2013	100 %	96,400	—	Програму розроблено та затверджено рішенням обласної ради від 26.12.2013 №14

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
26.	Розробка проектно-кошторисної документації на об'єкту Будівництво з'єднувального каналу для відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом		2012		206,531	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
27.	Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по в ул. Українській, м. Запоріжжя		2014			—	
28.	Будівництво та облаштування притулку для утримання безпритульних тварин м.Запоріжжя		2015		77,340		Розірвання договору з підляною організацією ТОВ "ПРИМБУД" та не проведення платежів органами Державного казначейства
29.	Заходи з озеленення м. Запоріжжя					—	Не проведення платежів органами Державного казначейства
30.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)				47,460	—	Роботи виконано повністю. У зв'язку з обмеженням ресурсом коштів у ДКСУ зазначений платіж по незахищеним видаткам у 2013 році було проведено неповністю
31.	Заходи з озеленення м. Бердянськ		2014			—	У 2014 році в м.Бердянськ буде висаджено 165 од. саджанців дерев
32.	Заходи з озеленення м. Мелітополь				0,000	—	Захід за кошти обласного екофонду не виконувався

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
33.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж (в натуру на місцевості) об'єкту природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення "Зелена гора" Бердянський р-н, с.м.т. Андріївка	32,528	2014	0		—	Станом на 01.01.2014 року кошти не використано, так як роботи за договором №3 від 04.10.2013 року між Бердянською райдержадміністрацією, як замовником робіт та ДП «Запорізький інститут землеустрою» як підрядником не виконано. Потребує продовження фінансування у 2014 році.
34.	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району		2013	100 %		—	Висаджено 1986 одиниць саджанців. У зв'язку із закінченням бюджетного року кошти на оплату виконаних робіт повернуті до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища
35.	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району		2013	100 %	0,000	—	Сажанці дерев придбано в КСП "Запоріжжзеленгосп" та посаджено на території населених пунктів району Платіжні жоручення надано на проплату до Держказначейства.
36.	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району		II квартал 2014 року		0,000	—	Виконано частково (виготовлена кошторисна документація, перенесено виконання заходу на 2014 рік) озеленення та благоустроїв сільської місцевості

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
37.	Заходи з озеленення населених пунктів Веселівського району		2013	100 %	0,000	—	На території сільських рад придбано 977 саджанців дерев та кущів які в повному обсязі висаджено в ґрунт.
38.	Придбання комунального транс-порту спеціального призначення - сміттєзбирального автомобіля з задньою загрузкою (Вільнянський район)		2012		596,000	—	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
39.	Заходи з озеленення населених пунктів Вільнянського району		2014			—	Збільшення зеленої зони району
40.	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району		2013	100 %		—	ДП "Пологівське ЛМГ", договір від 01.10.2013 № 1, платіжне доручення від 18.10.2013 № 3 було покладене в в управління Державної казначейської служби. Через відсутність дозволу на фінансування коштів в повному обсязі були повернуті в обласний бюджет.
41.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - пам'ятки природи місцевого значення "Лиса гора" (2 га) на території Григорівської сільської ради	14,482	Орієнтовано 2014 рік	0		—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
42.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Володимирівський» (18 га) на території Володимирівської сільської ради	30,989	2014	100 %			Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Верхів'я балки Канцерівська" (135,1 га) на території Сонячної сільської ради		Орієнтовано 2014 рік			—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
44.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Трушевська» (3 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	15,514	Орієнтовано 2014 рік			—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
45.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Вовча» (1,5 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	13,966	Орієнтовано 2014 рік			—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
46.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Балка Лукашева» (46 га) на території Лукашівської сільської ради Запорізького району	58,128	2014 рік	100 %	—	—	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..
47.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Цілинна балка» (4 га) на території Розумівської сільської ради Запорізького району	16,811	Орієнтовано 2014 рік			—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
48.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Гадюча» (16,8 га) на території Володимирівської сільської ради Запорізького району	29,751	2014 рік	100 %	—	—	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 29,751 тис. грн..
49.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Саур-могила» (3га) на території Григорівської сільської ради Запорізького району	15,513	Орієнтовано 2014 рік			—	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
50.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Цілинна ділянка балки Канцерівська» (5 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	17,577	2014 рік	100 %		—	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 17,577 тис. грн..
51.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Балка Канцерівська» (20 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	22,735	2014 рік	100 %		—	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 22,735 тис. грн..
52.	Придбання машини для збору та транспортування твердих побутових відходів Запорізького району		2014 рік	100 %		—	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 300,00 тис. грн..
53.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району		2014 рік	100 %			Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 36,700 тис. грн..
54.	Заходи з озеленення населених пунктів Кам'янсько-Дніпровського району					—	

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
55.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка безводна", що розташований на території Білоцерківської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,534	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
56.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Редути старих укріплень", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		21,999	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
57.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Ланцевська кам'яна могила", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,190	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
58.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Гайчур", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,687	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
59.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Каларіна", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,795	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
60.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Янчур", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		23,044	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
61.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Більманка", що розташований на території Більманської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,866	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
62.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Ділянка цілини", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,743	—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
63.	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району		2013			—	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
64.	Придбання сміттєвозу для збору, транспортування твердих побутових відходів для Семенівської сільської ради Мелітопольського району					—	Захід не виконано у зв'язку з невиконання договорних зобов'язань організацією, яка повинна була здійснити поставку сміттєвозу.
65.	Заходи з озеленення населених пунктів Мелітопольського району			100 %	73,000	—	Захід виконано повністю
66.	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району		Грудень 2013	100 %		—	Захід виконано повністю
67.	Придбання сміттєвозу для збору та транспортування твердих побутових відходів, Новомиkolaївський район				167,000	—	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
68.	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиkolaївського району		2013			—	Придбано та висаджено саджанці. У зв'язку з відсутністю лімітів у ДКСУ в Новомиkolaївському районі роботи не профінансовано
69.	Придбання екскаватора "Бореx - 2206" для експлуатації на полігоні твердих побутових відходів (Оріхівський район)		2013		227,000	—	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
70.	Придбання машини для збору та транспортування рідких побутових відходів для КП «Комишуваський комунальник»		2014				Кошти не пройшли в Держказначействі
71.	Заходи з озеленення населених пунктів Оріхівського району		2014			—	Кошти не пройшли в Держказначействі
72.	Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС № 1) у м. Оріхів Запорізької області	969,156	2014	0,07	50,000	—	Частково сплачені кошти. Різниця не пройшла в Держказначействі
73.	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району		2013		55,800	—	Дерева (853 шт) придбано та висаджено (676 шт), взято на баланс сільських рад окрім Пологівської сільської ради (66 шт) та міської рад (111 шт), укладено договори на збереження дерев з ДП «Пологівське ЛМГ» до весни 2014

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
74.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району		Листопад 2013			—	Ефективність використання коштів часткова. Екологічний ефект - озеленення територій Добриківської, Степанівської Першої, Розівської, Гірсівської Олександрівської, Наєждинської, Володимирівської сільських рад. Виникла кредиторська заборгованість на 01.01.2014 у перелічених вище сільських рад. Приазовська, Нововасилівська селищні ради та Ганнівська сільська рада не подали документи на проплату у зв'язку з недопущенням кредиторської заборгованості на 01.01.2014.
75	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району		2013		45,000	—	Кошти не профінансовано через не проведення проплат казначейською службою
76.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території пам'ятки природи місцевого значення "Балка Антонівка" Розівського району (5 га)	7,356		0 %		—	Відсутність договору на в иконання робіт
77.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території заказника місцевого значення "Балка Сухі Яли" Розівського району (65 га)	51,608		0 %		—	Відсутність договору на в иконання робіт

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
78.	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району	19,100		0 %		—	Непроходження платежів в УДКСУ у Розівському районі
79.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна балка"	11,702		0 %		—	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).
80.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка"	11,186		0 %		—	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).
81.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Рівна"	11,846		0 %		—	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).
82.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району						
83.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Урочище Церкви" площею 4га	11,854	2014	100 %		—	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
84.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Новомихайлівської сільської ради Чернігівського району ентомологічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка з кам'янистими оголошеннями" площею 20 га"	27,833	2014	100 %	27,833	—	Роботи виконані
85.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 1га"	10,408	2014	100 %		—	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
86.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська»	118,116	2014	30 %		—	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
87.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКТ»	301,884	2014	30 %		—	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
88.	Заходи з озеленення населених пунктів Чернігівського району		2014			—	Захід не виконувався
89.	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району				0,000		Захід не виконувався
2014 рік							
1.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області. І черга	10576,669		100 %	953,91387		Об'єкт введенний у експлуатацію по декларації від 31.01.2014 №3П 142143590484 каналізаційний колектор - 3784 м/п, приймальний резервуар 1шт.
2.	Полігон твердих побутових відходів в с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19411,578		95 %	1016,82763		
3.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлий, Садовий, Шкільний в м.Вільнянськ Запорізької області - будівництво	8110,594		100 %	1578,08492		Об'єкт введенний у експлуатацію по декларації від 10.12.2014 № 3П 141143360775 дренажна мережа 1648м, продуктивність насосної станції 21 куб.м/год
4.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 м3/добу Кам'янської виправної колонії № 101	1668,358		95 %	11,9376		
5.	Будівництво полігону твердих побутових відходів у м. Гуляйполе	11903,027		55 %	814,1876		

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
6.	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району	7196,1		90 %	1,26913		
7.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м. Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	20061,411		53 %	1004,5715		
8.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с. Костянтинівка Мелітопольського району, Запорізької області	18883,644		39 %	0,04165		
9.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м³/за добу с. Фруктове Мелітопольського району	11503,692		18 %	3035,26884		
10.	Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів - реконструкція	15045,827		43 %	18,03135		
11.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	69883,074		5 %	229,1408		

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
12.	Каналізаційні мережі і споруди на них по вулицях Космічна і Янишева смт.Новомиколаївка Запорізької області -будівництво	796,228		25 %	150,0		
13.	Реконструкція приймальної камери очисних споруд м. Дніпропетровське Запорізької області (проектно-вишукувальні роботи)			100 %	27,096		Передбачені проектно-вишукувальні роботи проведено в повному обсязі
14.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє - земля за порогоми», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики	34,92		100 %	34,92		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
15.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, а саме: науково-популярного видання «Твоє майбутнє - земля за порогоми»	34,98		100 %	34,98		Надруковано 600 прим. науково-популярного видання «Твоє майбутнє - земля за порогоми» за матеріалами Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2013 рік. Розповсюджено серед бібліотек, закладів освіти, громадських організацій та інш.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
16.	Каналізаційна мережа для відведення зливових та технологічних вод з мереж водопостачання по б. Мерліка в м. Бердянськ (проектування)			100 %	362,258		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
17.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області	1978,875		100 %	395,775		Роботи виконані у повному обсязі. Зібрано, вивезено та знешкоджено 59,533 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин і тари від них.
18.	Обслуговування функціонування приладів Державної екологічної інспекції у Запорізькій області, здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання	42,211		81,55	34,42299		Здійснено обслуговування функціонування приладів Державної екологічної інспекції у Запорізькій області, здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
19.	Заходи з озеленення м. Запоріжжя			100 %	1699,99684		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
20.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)			100 %	524,54		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
21.	Заходи з озеленення м. Мелітополь			100 %	67,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
22.	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району			100 %	70,6		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
23.	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району			100 %	53,8		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
24.	Виконання комплексу топографо-геодезичних робіт та складання проекту землеустрою з організації і встановлення меж території ботанічного заказника місцевого значення "Схил балки" розташованого на території Підгірненської сільської ради Василівського району Запорізької області	44,299		27,73	12,286		Проект в стадії розробки

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
25.	Складання матеріалів проекту землеустрою з організації території та встановлення меж "Герпеталогічного заказника" місцевого значення на території Широківської сільської ради Василівського району Запорізької області	32,467		70 %	32,46691		Проект розроблений та знаходиться на погодженні
26.	Заходи з озеленення населених пунктів Веселівського району				29,3		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
27.	Заходи з озеленення населених пунктів Вільнянського району				39,9		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
28.	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району			100 %	39,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
29.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна ділянка зі ставками" площею 113,4 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району	61,54		100 %	18,46109		Проект розроблений

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
30.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна балка" площею 18,0 га на території Воздвижівської сільської ради Гуляйпільського району	29,244		100 %	8,76955		Проект розроблений
31.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 58,3 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району	37,212		100 %	11,16363		Проект розроблений
32.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинні приліхаві смуги" площею 2,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	15,828		100 %	15,828		Проект розроблений

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
33.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Каскад двох ставків із водоохоронною зоною" площею 5,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	18,304		100 %	18,304		Проект розроблений
34.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Лісовий масив в верхів'ях балки" площею 5,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	18,304		100 %	18,304		Проект розроблений
35.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Балка"Різана" площею 90,0 га на території Залізничної селищної ради Гуляйпільського району	57,446		100 %	17,2338		Проект розроблений

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
36.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Грушева балка» площею 52,1 га на території Полтавської та Новомиkolaївської сільських рад Гуляйпільського району	33,255		100 %	32,91523		Проект розроблений
37.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Роздольненська цілина балка» площею 53,8 га на території Успенської та Добропільської сільських рад Гуляйпільського району	34,399		100 %	10,31946		Проект розроблений
38.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Володимирівський» (18 га) на території Володимирівської сільської ради				30,989		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
39.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Балка Лукашева» (46 га) на території Лукашівської сільської ради Запорізького району				58,128		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
40.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Гадюча» (16,8 га) на території Володимирівської сільської ради Запорізького району				29,751		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
41.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району				36,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
42.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ентомологічного заказника місцевого значення «Цілина кам'яна ділянка» розташованого на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	36,149		100 %			Проект розроблено

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
43.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення «Балка Берда» розташованого на території Смирновської сільської ради Куйбишевського району	32,01		100 %			Проект розроблено
44.	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району	32,4		100 %	32,4		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
45.	Біоінженерні очисні споруди в с-ще Садове Мелітопольського району - будівництво				302,16815		
46.	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району				34,9		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
47.	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиkolaївського району				40,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
48.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення "Каштанівський" площею 12,0 га (Новоіванківська сільська рада Новомиkolaївського району)	20,733		30%	6,21979		Розпочато розробку проекту
49.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення "Любенцівський", який знаходиться на території Новоіванківської сільської ради Новомиkolaївського району	69,594		30%	20,87831		Розпочато розробку проекту
50.	Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС № 1) у м. Оріхів Запорізької області				892,151		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
51.	Заходи з озеленення населених пунктів Оріхівського району				79,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
52.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району				55,69		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
53.	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району				10,1		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
54.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території пам'ятки природи місцевого значення "Балка Антонівка" Розівського району (5 га)	7,356		0	0,0		Землевпорядні роботи по організації та встановлення меж території об'єктів ПЗФ виконані, але вз'язку із закінченням бюджетного року кошти не профінансовані
55.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території заказника місцевого значення "Балка Сухі Яли" Розівського району (65 га)	51,608		0	0,0		Землевпорядні роботи по організації та встановлення меж території об'єктів ПЗФ виконані, але вз'язку із закінченням бюджетного року кошти не профінансовані
56.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району				61,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
57.	Виготовлення проектно-кошто-рисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська»	118,116		100 %	118,116		Виготовлено проектно-кошторисну документацію

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
58.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ»	301,884		30 %	90,565		Проектно-кошторисна документація в стадії виготовлення
59.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Урочище Церкви» площею 4га»	11,854			11,854		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
60.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Цілинна ділянка» площею 1га»	10,408			10,408		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
61.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Обіточненської сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення «Салтичійське степове помістя» площею 12.77 га	25,593		25,5	0,0		Розпочато розробку проекту
62.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Ступільнівської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Водоохоронна зона» площею 3га	15,514		100 %	4,6542		Проект розроблено
63.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Просторівської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Степова балка» площею 7 га	19,64		22,4	0,0		Розпочато розробку проекту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
64.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Верхньотокмацької сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення «Урочище скелі» площею 40 га	54,217		27,8	0		Розпочато розробку проекту

Загальна кошторисна вартість об'єктів внесена відповідно до даних відомостей будови, наданих замовниками робіт на відповідний рік.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює державний метрологічний нагляд за забезпеченням єдності вимірювань в сфері контролю стану навколишнього природного середовища.

На підставі Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» № 1765-IV від 15.06.2004 та відповідно до вимог «Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі», які зареєстровані в Міністерстві юстиції України 13.04.2005 за № 392/10672, органом з атестації ДП «Запоріжжястандартметрологія» у 2013 році були атестовані санітарно-екологічні лабораторії на проведення вимірювань, результати яких використовуються під час контролю стану навколишнього природного середовища, у кількості 20 одиниць.

Відділ державного метрологічного контролю ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює атестацію екологічних та санітарно-екологічних лабораторій (таблиця додаток до розділу 15.8).

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

За 2014 рік Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації було виконано наступні види робіт:

- 597 суб'єктам видані через єдиний дозвільний центр дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- 259 пакетів документів розглянуто та повернуто на доопрацювання;
- 3 розгляд призупинено (за заявою підприємства);
- 26 суб'єктам прийнято рішення щодо анулювання (за заявою суб'єкта господарювання);
- 13 переоформлено;

За 2014 рік через Єдиний дозвільний центр, центр надання адміністративних послуг видано 331 дозволів на спеціальне водокористування для суб'єктів господарювання, що використовують воду водних об'єктів загальнодержавного значення. В дозволах встановлювались ліміти забору, використання води та скидання забруднюючих речовин.

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру», який набрав чинності з 26.04.2014, внесено зміни до ст. 106 Водного кодексу України, згідно з якими погодження проектів буріння експлуатаційних водозабірних свердловин здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

За період з 01.01.2014 по 26.04.2014 розглянуто і погоджено 3 проекти буріння експлуатаційних водозабірних свердловин, розроблених організаціями, які мають спеціальний дозвіл Мінприроди України на виконання робіт по проектуванню експлуатаційних водозабірних свердловин.

Департаментом екології та природних ресурсів постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. Проводиться робота з підприємствами власниками місць видалення відходів щодо розгляду паспортів місць видалення промислових та побутових відходів. Розглядаються та затверджуються реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

На підставі листа Мінекології від 22.05.2012 № 10202/07/10-12 припинено надання дозволів, передбачених постановою КМУ від 20.06.1995 № 440 «Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів».

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 102 од. проектної документації на проведення державної екологічної експертизи. Підготовлено 96 висновків державної екологічної експертизи, в тому числі 80 позитивних.

15.10. Екологічний аудит

Одним із інструментів екологічної політики, який спрямований на сприяння дотримання природоохоронного законодавства на підприємствах, є проведення екологічного аудиту та створення систем екологічного управління з подальшою їх сертифікацією за стандартами ISO 14001.

Відповідно до ст. 11 Закону України від 24.06.2004 №1862-IV «Про екологічний аудит» екологічний аудит проводиться в процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, в концесію, створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем екологічного управління, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Протягом 2014 року регіональним відділенням було проведено 8 контролів за виконанням покупцями умов договорів куплі-продажу об'єктів незавершеного будівництва, які містять умову забезпечення вимог екологічної безпеки.

Зміни в існуючих виробничих процесах та управлінській практиці на промислових підприємствах можуть дати початкове зменшення в навантаженні на навколишнє середовище, що значно ефективніше, ніж подальші інвестиції на боротьбу із забрудненням. Певна кількість підприємств області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та більш екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємстві. На деяких підприємствах ця робота тільки планується.

На ПАТ «МОТОР СІЧ» проводиться робота згідно зі стандартом підприємства СТП 549.153-2012 “Система управління навколишнім середовищем. Організація і проведення робіт з планування і контролю за станом навколишнього середовища в ВТ “МОТОР СІЧ”.

Моніторинг навколишнього природного середовища на підприємстві враховує основоположні принципи стандартів серії ISO 14000 міжнародної організації по

стандартизації і включає в себе наступні напрямки: контроль відповідності документації підприємства вимогам законодавства з екології; контроль якості, кількості викидів в атмосферу і скидів у водний басейн; контроль збирання, зберігання, вивезення на поховання промислових відходів; контроль фізичних впливів на навколишнє середовище.

У процесі виробничої діяльності на підприємстві проводилося екологічне аудитування незалежними аудиторськими організаціями. Вплив діяльності підприємства на навколишнє середовище в основному не вступає в конфлікт з екологічним законодавством, оскільки у своїй діяльності підприємство керується основними принципами стандарту ISO 14001.

За даними ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» виробництво на підприємстві атестовано по системі управління безпекою харчових продуктів ISO 22000:2005 (HACCP), ISO 9001:2008, СТАНДАРТИВ ISO/TS 22002-1:2009, BRC, IFS, Global GAP.

На ПАТ «Запоріжжюкс» з 2008 року функціонує і постійно вдосконалюється інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та здоров'я, охорони навколишнього середовища. Система управління задовольняє вимоги міжнародних стандартів ISO 9001, OHSAS 18001, ISO 14001, ISO 50001, що підтверджується міжнародними сертифікатами відповідності, виданими сертифікаційним органом TUV NORD CERT GmbH м. Ессен. Дата первинної сертифікації по системі екологічного менеджменту ISO 14001:2004 2 жовтня 2009 року. Згідно з вимогами міжнародного стандарту ISO 14001 розроблені документовані процедури ідентифікації екологічних аспектів.

У червні 2014 року ПАТ «Запоріжжюкс» успішно пройшов ресертифікаційний аудит ICM, підтвердивши його відповідність вимогам міжнародних стандартів менеджменту якості – MC ISO 9001, екологічного менеджменту – MC ISO 14001 та управління охороною праці та промисловою безпекою – MC OHSAS 18001, а в грудні 2014 року аудит з енергоменеджменту – MC ISO 50001. Інтегрована система менеджменту ПАТ «Запоріжжюкс» сертифікована на трирічний період до 2017 року.

На ВАТ «Запоріжсталь» з 2008 року введена в дію інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004, ISO 9001:2000, OHSAS 18001:2007 і ILO-OSH 2001. У 2014 році компанією BUREAU VERITAS Certification було проведено позачерговий ресертифікаційний аудит, за висновками якого у вересні 2014 р. видано ресертифікат відповідності до вимог ISO 14001:2004. Згідно з програмами інтегрованих аудиторів, зовнішній і внутрішній екологічний аудит проводиться по підрозділам комбінату щорічно.

На ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» діє механізм організації контролю виконання вимог природоохоронного законодавства, що забезпечує стабільний рівень екологічної безпеки виробництва та відповідає сучасним вимогам. На підприємстві впроваджено систему менеджменту якості за міжнародним стандартом ISO 9001.

На ЗДП «Кремнійполімер» діє система менеджменту якості згідно з ISO 9001, яка була сертифікована у 2003 році. Розділ екологічного управління (ISO 14001) був інтегрований в систему якості ISO 9001. Дія сертифікату закінчилась у

2009 році, повторно сертифікація не проводилась. На теперішній час підприємство знаходиться в стадії санації (у зв'язку з важким фінансовим становищем).

На підприємстві ПАТ «Запоріжтрансформатор» впроваджена у 2011 році та діє система менеджменту ISO 14001:2004 «Система екологічного менеджменту». У 2014 році на підприємстві був проведений черговий сертифікаційний аудит, за результатами якого ПАТ «Запоріжтрансформатор» отримав Сертифікат № UA227500 строком дії до 11.05.2017. За результатами зовнішнього наглядового аудиту, що був проведений на підприємстві в період з 16 до 17 червня 2015 року, невідповідностей стандарту ISO 14001:2004 не виявлено.

За даними ПАТ «Запорізький залізорудний комбінат», добровільний екологічний аудит експлуатаційної діяльності комбінату при сумісному відпрацюванні Південно-Білозерського та Переверзівського родовищ проведено у 2012 році. Висновки та рекомендації проведеного аудиту враховані при плануванні та проведенні господарчої діяльності. Крім того, комбінат планує організувати добровільну сертифікацію підприємства за стандартом ISO 14001.

На ПАТ «Український графіт» створена та функціонує система екологічного менеджменту відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001 з 2002 року. Відповідність системи вказаному стандарту підтверджена органом сертифікації SGS ICS (Німеччина).

За даними ПАТ «Карлсберг Україна», на підприємстві введена в дію інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004. По вказаній системі щорічно проводяться наглядові аудити, через три роки – ресертифікаційні.

ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» має сертифікат підприємства по стандарту ISO 14001:2004. Сертифікат дійсний до 28.02.2015.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

У Запорізькому національному університеті на кафедрі загальної та прикладної екології і зоології проводиться науково-дослідна робота з пріоритетних напрямків екології, яка спрямована на розкриття механізмів адаптації до факторів навколишнього середовища на різних рівнях: клітинному, організмовому, популяційному, екосистемному. Дослідження проводяться згідно з державною програмою «Розробка критеріїв оцінки та методів підвищення ефективності адаптаційних та імунологічних систем рослин і тварин».

За 2014 рік проводилася робота за рахунок основного робочого часу за тематикою «Екологія кровосисних членистоногих степової зони України»: державний реєстраційний номер 0112U001520, керівник к.б.н., доц. Воронова Н.В., та наукова робота «Біоіндикація забруднення довкілля важкими металами з використанням пігмент синтезуючих дріжджів», керівник д.б.н., проф. Рильський О.Ф.

Проводилися дослідження за госпдоговором №9/13 «Дослідження адсорбційно-деструктивних властивостей нових штучних носіїв-наповнювачів біофільтрів з метою доочищення води та зменшення її скиду в р. Мокра Московка», ВАТ «Мотор Січ», керівник професор Рильський О.Ф.

Виконувалася науково-дослідна робота за госпдоговором – договір № 7/13 «Розробка біологічного обґрунтування та режиму рибогосподарської експлуатації водного об'єкта (ставка) на території Ясно-Полянської селищної ради Запорізької області» (керівник Домбровський К.О.).

Проводилась робота за рахунок основного робочого часу «Вивчення динаміки чисельності та видового складу рідкісних та малочисельних видів птахів о. Хортиця» (керівник Стрельченко В.І.).

Впроваджено розробку технології утримання і розведення водоплавної дичини р. Гусиних в умовах ЦПКіВ «Дубовий гай» та о. Хортиця, ст. викладач Стрельченко В.І. Удосконалений раціон годівлі гусиних та забезпечення їх штучними гніздами і годівницями для нормального їх відтворення в штучних умовах розведення у відповідності з зоопарками України. Також здійснюється моніторинг якості води за біологічними та токсикологічними показниками на базі лабораторії, керівник к.с/г.н., доц. Дударєва Г.Ф.

Викладачами кафедри загальної та прикладної екології і зоології було прийнято участь у 19 міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях. Опубліковано 7 патентів на корисну модель. Викладачами кафедри підготовлено: навчально-методичних видань, рекомендованих Вченою радою ЗНУ 17 (з них навчальних посібників 11, науково-методичних рекомендацій 5 та монографій 1), опубліковано наукових статей 26 (з них у зарубіжних виданнях 5, у журналах з імпакт-фактором 3, у журналах, включених до БД «SCOPUS» 2, у журналах, включених до інших наукометричних баз даних 5, у фахових виданнях України 18, у нефахових виданнях 4, 6 у міжнародних журналах). На кафедрі працює наукова школа «Біоіндикація забруднення довкілля» (2 госпдоговори, 1 персональна стипендія, наукові публікації 7, учать у конференціях 5), а також 4 наукові проблемні групи: «Сучасний ентомолог» (наукові публікації 3, учать у конференціях 3); «Вивчення антропогенного стресу та пристосування до нього водних та наземних організмів» (наукові публікації 7, учать у конференціях 7); «Проблеми моделювання урбоєкосистем та їх використання» (наукові публікації 1, учать у конференціях 2); «Ґрунтова та водна мікробіологія» (наукові публікації 6, учать у конференціях 5).

В Запорізькій державній інженерній академії щорічно надаються послуги та виконуються науково-дослідні роботи, що стосуються сфери екології та природних ресурсів і які можуть бути використані не тільки в області, а і в інших промислових регіонах України.

На базі кафедри «Охорони навколишнього середовища» створено і діє Центр промислової екології. До напрямків діяльності Центру відносяться:

- розробка і впровадження маловідхідних і безвідхідних технологій і заходів, щодо найбільш повного використання вторинних сировинних ресурсів і відходів виробництва;
- розробка і впровадження ефективних і економічних технологій і засобів знешкодження шкідливих викидів в атмосферу;
- розробка заходів щодо раціонального використання водяних ресурсів, упровадженню сучасних технологій підготовки води до комунального і промислового водопостачання, а також очищення виробничих і побутових стічних вод;
- розробка технологій і заходів щодо ефективного споживання енергоносіїв, повному і комплексному використанню вторинних енергоресурсів і скороченню викидів парникових газів;

- участь у розробці і впровадженні програм екологічної безпеки міста Запоріжжя;
- екологічна експертиза технічних проектів і об'єктів, які створюють негативний вплив на навколишнє середовище;
- екологічний моніторинг територій і об'єктів;
- екологічний аудит.

Згідно з ліцензією МОНУ №521504 Центр також надає послуги з навчання фахівців підприємств, організацій і медичних установ з питань радіаційної безпеки при поводженні з джерелами іонізуючого випромінювання, фахівців підприємств з питань контролю вибухобезпеки металобрухту, радіаційної безпеки при контролі металу та металобрухту.

Розроблені відповідні програми, за якими проводяться навчання, підготовка та перевірка знань фахівців з питань забезпечення вимог радіаційної безпеки спеціалістів відповідних служб підприємств м. Запоріжжя. Щорічно навчання проходять працівники з більш 100 підприємств регіону.

Академія проводить підготовку бакалаврів з напрямку «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» і спеціалістів зі спеціальності «Прикладна екологія та збалансоване природокористування», вибіркова частина якої направлена на вирішення питань промислової екології.

У навчальних планах усіх спеціальностей, за якими проводиться підготовка фахівців у Запорізькому Національному технічному університеті, є дисципліна «Основи екології», у рамках якої передбачені лекційні та практичні заняття.

У межах тематичного плану кафедральних держбюджетних науково-дослідних робіт на 2012-2015 навчальні роки на кафедрі хімії та екології Запорізького національного технічного університету виконано науково-дослідну роботу «Хімічні аспекти сучасної екології», науковий керівник канд.хім.наук, доцент Капітан О.В. У ході виконання роботи визначено вплив хімічних чинників на стан повітря та якість води. Визначено ступінь впливу хімічних чинників на навколишнє середовище.

У межах тематичного плану кафедральних держбюджетних науково-дослідних робіт на 2015-2018 навчальні роки на кафедрі хімії та екології Запорізького національного технічного університету заплановано виконання науково-дослідної роботи «Проблеми та перспективи розвитку антропогенного кругообігу речовин».

У Мелітопольському державному університеті імені Богдана Хмельницького ведеться підготовка фахівців з напрямку підготовки 6.040106 – екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування.

З питань екологічної освіти, пов'язані наступні заходи:

- тренінги «Збережемо Землю для майбутнього», «Презентуємо екоблюда» під гаслом «Думай глобально – дій локально», «Nature around us», «Проблеми використання рослинних ресурсів української частини Нижнього Дунаю», «Глобальне потепління та його екологічні наслідки»;
- соціальні акції різних рівнів: міжнародна акція «Година Землі», всеукраїнська акція «Разом за чисте місто», загальноміські акції «Відкрий своє серце бездомному тварині», «Тварини рівноправні жителі Планети»;
- під керівництвом завідувача лабораторією випускниця магістратури спеціальності «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансованого при-

родокористування» Чмуневич А. посіла 2 місце у Всеукраїнському конкурсі магістерських робіт в галузі екології та природокористування «Чистий дім. Чиста вода. Чиста земля» – 2014 рік в номінації «Чиста вода». Тема магістерської роботи: «Вплив природних і антропогенних факторів на динаміку рибопродуктивності Азовського моря»;

– у 2014 р. була проведена лекція д.б.н., завідувача лабораторією Демченка В.О. на тему «Екологічні проблеми Молочного лиману та шляхи їх вирішення». На лекції студенти ознайомлені з сучасним станом Молочного лиману як унікального водойму басейну Азовського моря, комплексним відновленням рибогосподарського значення цієї водойми, підвищенням його рибопродуктивності, відновленням оптимального гідрологічного і гідробіологічного режимів та загального природоохоронного використання;

– отримано авторське право на методику розрахунку ступеня впливу будівництва і експлуатації вітроенергетичних станцій ВЕС на основі прогностичної моделі та порівняльної оцінки впливу ВЕС за прогностичними даними та проведеними дослідженнями (доцент Сіохін В.Д., доцент Горлов П.І.), на конфігурацію та архітектуру web-серверу для формування інформаційної бази даних з міграції птахів в Азово-Чорноморському регіоні України (професор Осадчий В.В., Наумук О.В., Аєдінов С.М.), на концепцію створення мобільного радіолокаційного комплексу та комп'ютиризованої радіолокаційної системи селекції та обробки радіосигналів від птахів (професор Мацюра О.В., професор Осадчий В.В.) – в центрі трансферу технологій України.

Основні напрями та обсяги науково-дослідних робіт з екології:

– конкурсне фундаментальне наукове дослідження «Розробка системи радіолокаційних спостережень за трансконтинентальними міграціями птахів у ключових природних та техногенних моніторингових полігонах Азово-Чорноморського регіону». Створення комплексу програмних продуктів на базі клієнт-серверної технології, що дозволить сформувати об'єктивну інформаційну базу даних з міграції птахів в Азово-Чорноморському регіоні, на основі якої за допомогою комп'ютерного моделювання можна оцінити вплив техногенних об'єктів (ВЕС, ЛЕП). Замовник – Міністерство освіти і науки України;

– конкурсне прикладне наукове дослідження «Розробка науково-інформаційної системи моніторингу, оцінки та прогнозу стану біорізноманіття на регіональних територіях та площадках вітрових та сонячних електростанцій, ліній електромереж в межах Азово-Чорноморського регіону». Створення комплексного механізму вирішення проблеми збереження біологічного різноманіття, мінімізації негативного впливу ВЕС, СЕС і ЛЕМ на довкілля та організації і проведення моніторингу. Реалізація завдань проекту та впровадження їх результатів спрямовані на розробку нового напрямку комплексних дій, які забезпечать як виконання державного замовлення з розвитку вітроенергетики, так і збереження природних комплексів шляхом проведення моніторингу природних комплексів та мінімізації впливу на них техногенних об'єктів. Замовник – Міністерство освіти і науки України;

– фундаментальне наукове дослідження «Розробка математичної моделі функціонування іхтіоценозів Азовського моря як засобу прогнозування екологічного стану та оцінки потенційних ризиків» (2014 р.). Оцінений вплив гідрологічних і гідрохімічних факторів на структуру іхтіоценозів, досліджено залежність іхтіофа-

уни від кормової бази; проаналізована зміна в структурі іхтіоценозу в умовах змін клімату. Важливим результатом стало створена блокова модель, що включає відповідні компоненти та зв'язки між ними в якості основи для імітаційного математичного моделювання. Замовник – Міністерство освіти і науки України.

План заходів з екологічної освіти та науково-технічної діяльності по напрямку екології:

- безперервна екологічна освіта в системі дитячий садок-школа-ВНЗ-просвітництво;
- розвиток пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку на екологічному матеріалі;
- екологічна освіта в контексті толерантності;
- морально-духовний розвиток дитини в сучасному світі;
- формування екологічної культури, як сучасної парадигми розвитку соціального та освітнього простору;
- екологічна етика, як антропологічний орієнтир для людини ХХІ століття;
- дидактичний сервіс для здійснення освіти для сталого розвитку;
- практичне використання екологічної етики. Права тварин;
- народні екологічні традиції та регіональні погляди на екоетику;
- екотуризм, технологія екоекскурсій;
- педтехнології формування екоетичних понять. Соціальні акції;
- педтехнології формування екологоорієнтованих цінностей у сучасній молоді;
- організувати школу молодого еколога для учнів міста та району.

Запорізький державний медичний університет за минулий період часу для підприємств області виконав наступну роботу: для 50 підприємств було проведено визначення класу небезпеки відходів, що утворюються в результаті їх діяльності. Робота потрібна для вирішення питання про утилізацію відходів або можливість їх вторинного використання в народному господарстві.

Науково-дослідна робота в області екології і гігієни проводиться на кафедрі загальної гігієни і екології.

На кафедрі виконується НДР «Комплексна оцінка і управління ризиками для здоров'я в умовах Запорізької області», термін виконання: 01.01.2011-31.12.2015. Фрагментами планової НДР є також:

1. «Оцінка і управління професійними ризиками на підприємствах чорної металургії».
2. «Радіаційно-гігієнічна оцінка доз опромінення населення Запорізької області і обґрунтування шляхів зменшення радіаційних ризиків для здоров'я населення».
3. «Гігієнічна оцінка стану системи органів дихання і розробка профілактичних заходів у дитячого населення, яке проживає на територіях несприятливого ризику».
4. «Гігієнічна оцінка та профілактика впливу атмосферних забруднень на населення у мегаполісі металургійної галузі».

ДП «ДНДП Інститут титану» у 2014 році були виконані наступні роботи в сфері екології та природних ресурсів в Запорізькому регіоні: для ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» (ТОВ «ЗТМК») виконано комплекс робіт в сфері екології: виконано роботу стосовно контролю викидів забруднюючих речовин в атмосферу зі стаціонарних джерел викидів. Розроблено документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруд-

нюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами санаторію-профілакторію ТОВ «ЗТМК». Для структурного підрозділу «ВІЛЬНЯНСЬКА ДІЛЬНИЦЯ ВОДОВІДВЕДЕННЯ» КП «ОБЛВОДОКАНАЛ» Запорізьких очисних споруд (ЗОС) виконано аналіз атмосферного повітря на мулових майданчиках очисних споруд та від каналізаційних насосних станцій №№ 1, 2, 3. Відповідно до договору із Запорізькою дирекцією УДППЗ (Українське державне підприємство поштового зв'язку) «Укрпошта» виконано інвентаризацію стаціонарних джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та розроблено документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців, оформлені та зареєстровані звіти про інвентаризацію.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Сучасна екологічна ситуація в Україні визначила особливе місце для діяльності громадських неурядових організацій. Наряду з освітніми установами, на них лежить відповідальність за формування екологічної свідомості суспільства. Співпраця з освітніми та науковими установами сприяє підвищенню ефективності еколого-натуралістичного навчання і виховання молоді. Спільна мета цих організацій і установ – визначення завдань і заходів для стимулювання до об'єднання зусиль організаторської та пропагандистської роботи.

Крім того, в сучасному суспільстві громадськість відіграє особливо активну роль у процесі впровадження екологічної політики, дотримання основних принципів відкритості та пріоритетності екологічної безпеки, що визначено у Міжнародних домовленостях, зокрема «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», ратифікованої Законом України від 06 липня 1999 року.

Рис. 15.12.1.1 Всеукраїнська акція «День довкілля – 2014»

Забезпечено організацію та проведення протягом березня-квітня на території області заходів до Всеукраїнської акції «День довкілля – 2014». Регіон долучився до проведення акції «Зробимо Україну чистою» щодо благоустрою територій м. Запоріжжя.

На базі Орхуського інформаційного центру Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації (далі – Департамент) проведено засідання «круглого столу» на тему «Стан розвитку природно-заповідного фонду на території Запорізької області в рамках реалізації заходів обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в 2013 році», а у травні 2014 року проведено дві наради із залученням представників громадськості з проблем функціонування Приазовського Національного природного парку.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

На території Запорізької області активно діє близько 90 громадських організацій всеукраїнського, обласного та місцевого рівня. Перелік організацій представлений у додатку до розділу 15.12.1.

Значну роль в екологічному русі відіграють молодіжні та дитячі організації, які поєднують діяльність у відповідному до статуту напрямку та роботу з екологічної освіти та просвіти.

У квітні 2014 року представники Дитячо-юнацької громадської екологічної організації (далі – ДЮГО) «Республіка Мрія» прийняли участь у святкуванні «Дня Довкілля в Запорізькому Ботанічному саду». В рамках оголошеної з ініціативи ДЮГО «Республіка Мрія» акції «Допоможи Ботанічному саду» були акумульовані кошти, на які було придбано інвентар для робіт з посадки та догляду за рослинами та піддони для дерев.

ДЮГО «Республіка Мрія» долучились до традиційної щорічної акції «Планета Земля – територія Мрії». У 2014 році для рециклінгу вдалось зібрати 1387 кілограмів паперу. Також в рамках акції стартувала інформаційна кампанія «Відходам немає ходу» та почав роботу пункт прийому батарейок.

Проект «Хортиця козацька» став логічним продовженням багаторічної роботи Клубу «Білі Ворони» з патріотичного виховання молодого покоління України. Проект передбачав семінар-тренінг з скелелазіння, байдаркового туризму, слеклайну, дартсу на о. Хортиця. У програмі – екскурсії на Запорізьку Січ, скіфський стан, музей історії запорозького козацтва, майстер-класи з національної кухні, фотографії, лекції з біорізноманіття, історії. Ініціатори проєку «Хортиця козацька» – НПЗ «Великий Луг», ЦДЮТ м. Дніпрорудного, школа «Талант» та Клуб «Білі Ворони».

Силами екологічного підрозділу «Город Позитиву» сумісно з редколегією газети «П'ятий елемент» була проведена інформаційно-просвітницька акція «Живи органічно: дізнайся більше про органічні продукти». Акція організована в рамках «Тижня екологічного споживача», який проходить в різних регіонах України з ініціативи Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86» та при підтримці Шведського товариства охорони природи. В ході акції роздавались інформаційно-просвітницькі ліфлети ВЕГО «МАМА-86», проводилось опитування щодо доступності органічних продуктів в магазинах, з'ясовувався рівень обізнаності населення стосовно вимог, які висуваються до органічних продуктів.

Значну роботу у 2014 році здійснила Громадська молодіжна організація (далі – ГМО) «Запорізьке міське молодіжне товариство вивчення і охорони птахів». Розпочато проєкт по створенню фотохроніки дикої природи острову Хортиця: відзнято у художній якості понад 60 видів тварин, проведено авторську фотовиставку з нагоди 40-річчя створення заказника «Дніпровські пороги», створено тематичні групи в соціальних мережах: <https://www.facebook.com/Wildlife.Khortytsya>; http://vk.com/priroda_zp.

Представниками ГМО «Запорізьке міське молодіжне товариство вивчення і охорони птахів» організовано громадський контроль за діяльністю мисливського господарства на території Біленько-Розумовських плавнів. Регулярно приймається участь у рейдах по виявленню незаконного полювання, створено та модерні-

зується тематичний сайт: www.plavni.zp.ua, проводиться інформаційна робота з населенням, з метою підвищення екологічної культури та попередження знищення рідкісних видів тварин на території плавнів. Спільно з Управлінням з питань екології Запорізької міської ради проведено щорічний загальноміський конкурс «Пташине царство Запоріжжя». Встановлено 150 штучних гніздівель для комахоїдних птахів у парку Дубовий гай м. Запоріжжя, до конкурсу залучено 15 шкіл та понад 1000 учнів.

Екологічна ініціатива «Врятуємо Дніпро разом» щороку об'єднує тисячі людей з різних областей України. Серед них школярі, студенти, працівники промислових підприємств, журналісти, підприємці, державні службовці та представники громадських організацій. Мета проекту – очищення річки Дніпро, прибережної території, озеленення та відновлення живих ресурсів водойм, а також реалізація інших креативних ідей учасників руху.

У 2014 році в рамках акції, за сприяння та участі МК «Запоріжсталь», Запорізького молодіжного товариства вивчення та охорони птахів, Запорізької міської організації товариства мисливців і рибалок, Запоріжрибоохорони, у плавневій частині о.Хортиця активістами встановлені штучні нерестовища для риби та плавучі гніздівлі для водно-болотних птахів. Це сприятиме розведенню птахів та риби у Запорізькому краї.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж в Україні, як найбільш активної частини суспільства, незважаючи на свою масовість, сформувалося на сьогодні у рух особистостей, об'єднаних важливими цілями та завданнями.

Спільні акції показують, що діяльність громадських рад набуває чітких обрисів. Громадські організації Запорізької області не тільки зареєстровані, вони працюють, беруть активну участь в обговоренні нагальних проблем, мають свої видання, є учасниками радіо і телепередач.

При Запорізькій обласній державній адміністрації створено та функціонує Громадська рада при обласній державній адміністрації (далі – Громадська рада), до складу якої увійшли представники 92 інститутів громадянського суспільства. У 2014 році відбулося 3 засідання комітету з питань екології та охорони навколишнього природного середовища при Громадській раді.

Також Департаментом проведено: круглий стіл на тему «Забезпечення функціонування з'єднувального каналу між молочним лиманом і Азовським морем», круглий стіл з питань збільшення площ природно-заповідного фонду та встановлення меж в природі (на місцевості), відбулося засідання круглого столу щодо розробки проекту землеустрою та погодження меж загальногеологічного заказника загальнодержавного значення «Дніпровські пороги», на якому було ініційовано створення робочої групи Громадської ради щодо збереження об'єктів ПЗФ Запорізької області та забезпечення дотримання законності на їх території.

У вересні 2014 року з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації екологічної політики, створено Екологічну громадську раду при Департаменті

екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації (далі – Екологічна рада). Відповідно до Положення про Екологічну раду до її складу увійшли представники 7 зареєстрованих організації природоохоронного спрямування.

Основними напрямками діяльності Екологічної ради є розгляд проблем та шляхів зменшення забруднення довкілля від промислових підприємств, поводження з побутовими та промисловими відходами, розширення та збереження заповідної мережі нашого краю із залученням до роботи громадських організацій області, наукових установ, загальноосвітніх шкіл, екологічна освіта населення та пропаганда охорони довкілля та інші.

Також продовжує свою діяльність Громадська рада при Державній екологічній інспекції у Запорізькій області. Протягом 2014 року її діяльність здійснювалась згідно з затвердженим планом роботи. Членів Громадської ради при Державній екологічній інспекції у Запорізькій області було залучено до роботи постійно діючої комісії з перевірки знань природоохоронного законодавства претендентів на посади громадських інспекторів з охорони довкілля.

У грудні 2014 року Громадська рада при Державній екологічній інспекції у Запорізькій області припинила свою діяльність. 25 грудня 2014 року створено склад ініціативної групи із підготовки установчих зборів з формування Громадської ради при Державній екологічній інспекції у Запорізькій області.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічне виховання молоді є складовою загальної національної культури. Тому екологічне виховання є одним із напрямів виховної роботи, що сприяє громадському усвідомленню екологічних проблем сучасності, їх наслідків, шляхів вирішення та запобігання виникненню нових.

Екологічне виховання повинне допомагати виробити екологічний стиль мислення, екологічну культуру підростаючого покоління. Цьому сприяє організація діяльності факультативів, гурткової, клубної роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах міста, а також використання інноваційних форм позакласної та позаурочної роботи для формування в учнів сучасного екологічного мислення.

Екологічна освіта розвивається в освітніх закладах всіх рівнів.

В Запорізьких дитячих садках та школах проводяться заняття на екологічну тематику, в ході яких вихователі формують у дітей культуру природоохоронної свідомості шляхом організації пізнавальної діяльності навколишнього середовища.

В освітніх закладах області використовуються різноманітні заходи природоохоронного напрямку: тематичні виховні години, рольові ігри, конкурси плакатів, малюнків, екологічних казок, віршів, трудові десанти, конференції, еколінійки, конкурси, виставки.

Учні навчальних закладів області є постійними учасниками обласних свят та фестивалів юних екологів та натуралістів.

Чимало щорічних заходів присвячується екологічним святкам, охороні навколишнього середовища, датам екологічного календаря (День екологічних знань, Всесвітній день навколишнього середовища, День здоров'я, День землі тощо).

У районах області активно використовуються створені з урахуванням об'єктів природно-заповідного фонду та історико-культурних об'єктів регіону туристично-екскурсійні маршрути.

Активну роботу у сфері пропаганди довкілля та виховання дбайливого ставлення до природи проводять також освітні заклади, серед яких особливе місце займають Запорізький національний університет, Запорізька державна інженерна академія, Запорізький національний технічний університет та інші. Студенти вузів є постійними учасниками та організаторами інформаційних та практичних заходів щодо охорони довкілля.

На виконання Орхуської конвенції та з метою створення умов доступу до екологічної інформації – функціонує Орхуський інформаційний центр, діяльність якого направлена на сприяння роботі громадських екологічних організацій, розповсюдження екологічної інформації, екологічну освіту та просвіту громадян через проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів та інше.

23-25 квітня 2014 року у м. Київ відбувся Міжнародний екологічний форум «Довкілля для України», в якому активну участь прийняли представники Запорізької області.

Експозиція Запорізької області дала змогу учасникам форуму ознайомитися із заповідними територіями краю, його природними ресурсами, туристичними маршрутами, основними напрямками розвитку та пропозиціями щодо вирішення екологічних питань.

Серед учасників Форуму розповсюджені матеріали у вигляді буклетів, брошур, газет, у т.ч. науково-популярне видання «Твоє майбутнє – земля за порогами» за матеріалами регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області.

Серед промислових та інших підприємств регіону участь у Форумі також прийняли КП «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Дніпроспецсталь», ПрАТ «УкрНДІОГаз».

Спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації (далі – Департамент) постійно долучаються до роботи освітніх установ, приймають участь у їх заходах та навчальному процесі. Крім того, студенти профільних факультетів проходять практику в Департаменті.

З метою інформування громадськості на офіційному веб-сайті Департаменту своєчасно розміщується та постійно оновлюється:

- інформація про моніторинг атмосферного повітря в м. Запоріжжя (щоденно);
- інформація про стан довкілля в регіоні (щомісяця);
- інформація щодо семінарів, круглих столів та інших екологічних заходів, що проводяться Департаментом;
- інформація про зміни в законодавстві;
- заяви на проведення державної екологічної експертизи;
- висновки державної екологічної експертизи.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Співробітництво та євроатлантична інтеграція

На виконання Конвенції про транскордонне забруднення атмосферного повітря на великі відстані та ряду міжнародних угод, а саме – загальноєвропейської «Суспільної програми спостережень та оцінки переносу на великі відстані забруднюючих речовин

в Європі» (ЕМЕП) Департаментом щорічно збирається, аналізується, розробляється та подається в Міністерство інформація про викиди двооксиду сірки, оксидів азоту, аміаку, легких органічних сполук, оксидів вуглецю та важких металів, таких як: свинець, кадмій, ртуть, миш'як, хром, мідь, нікель, селен та цинк в цілому по області.

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, Департаментом проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглеців, перфторвуглеців. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

В Запорізькій області працює 29 проектів і програм із залученням міжнародної технічної допомоги (МТД), донорами яких є міжнародні фінансові організації та іноземні держави. Міжнародна технічна допомога надається на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України.

Проекти або програми формуються з донором на кожний наступний фінансовий рік відповідно до погодженої з ним процедури. Вона може надаватися у вигляді робіт та послуг, прав інтелектуальної власності, фінансових ресурсів (грантів) у національній або іноземній валюті, стипендій тощо.

На території Запорізької області реалізуються слідуєчі проекти міжнародної технічної допомоги (далі – МТД):

Проект ЄС/ПРООН

«Місцевий розвиток, орієнтований на громаду- Етап II»

1. Номер державної реєстрації: 2578.
2. Термін виконання: 06.06.2011 – 06.04.2015.
3. Загальна вартість: 13 098,00 тис. грн., з яких приблизно 7 908,00 тис. грн. – кошти Проекту ЄС/ПРООН (по Запорізькій області), суми збільшено у 2013-2014 роках у зв'язку з започаткуванням впровадження нових напрямків діяльності. Початкова вартість проекту становила 8 960,00 тис. грн.
4. Головні завдання: підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах по всій території України шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури, зокрема з застосуванням альтернативних джерел енергії.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Програма розвитку ООН та Євросоюз.
6. Безпосередній отримувач: територіальні громади сільської місцевості Запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року: інформація відсутня.

Проект ЄС/ПРООН

«Місцевий розвиток, орієнтований на громаду - III»

1. Номер державної реєстрації:.
2. Термін виконання: 2015-2018.
3. Загальна вартість: 14 797 787 грн., з яких приблизно 8 859 200 грн. – кошти Проекту ЄС/ПРООН (по Запорізькій області).
4. Головні завдання: підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах по всій території України шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури, зокрема з застосуванням альтернативних джерел енергії.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Програма розвитку ООН та Євросоюз.
6. Безпосередній отримувач: територіальні громади сільської місцевості Запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою):
Конкурсною комісією в жовтні 2014 року було відібрано 10 районів на участь в звичайному та енергоефективному компонентах: Бердянський, Веселівський, Куйбишевський, Новомиkolaївський, Розівський, Якимівський, Гуляйпільський, Приморський, Чернігівський, Оріхівський.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року:
 - організація та забезпечення роботи обласної Координаційної ради з питань реалізації проекту;
 - організація та забезпечення постійного функціонування районних Форумів Місцевого Розвитку.

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Установки з переробки РАВ», Лот 1 – Установка спалювання»

1. Номер державної реєстрації: № 2346 від 16.06.2009; № 2411 від 24.11.09 (Доп. № 1); № 2411-01 від 07.02.13 (Доп. № 2).
2. Термін виконання: 2016 рік.
3. Загальна вартість: 7 707 529,61 євро.
4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.
6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Iberdrola Ingenieria y Construcción / Іспанія.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року:

- Проведення пусконаладжувальних робіт, функціональних випробувань та приймальних випробувань на майданчику;
- підписання сертифікату попередньої прийомки обладнання.

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Установки з переробки РАВ», Лот 2 – Системи моніторингу викидів»

1. Номер державної реєстрації: № 2347 від 16.06.2009; № 2410 від 24.11.09 (Доп. № 1); № 2410-01 від 04.10.13 (Доп. № 2).
2. Термін виконання: 2016 рік.
3. Загальна вартість: 407 846,00 євро.
4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.
6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s./ Чеська Республіка.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року:
 - Проведення пусконаладжувальних робіт, функціональних випробувань та приймальних випробувань на майданчику;
 - підписання сертифікату попередньої прийомки обладнання.

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Удосконалення моніторингу та мінімізація викидів ЗН та 14С на АЕС ДП НАЕК «Енергоатом» (пілотна АЕС – Запорізька АЕС) Лот 2 «Системи моніторингу викидів ЗН та 14С та допоміжне лабораторне обладнання для Запорізької АЕС»

1. Номер державної реєстрації: № 2665 від 19.06.2012 (сервісний контракт Консультанта); № 2910 від 01.11.2013 (контракт на постачання та Доп. № 1).
2. Термін виконання: 2016 рік.
3. Загальна вартість: 1 036,100 євро.
4. Головні завдання: підвищення безпеки українських АЕС шляхом впровадження вдосконаленої системи радіаційного контролю, включаючи контроль викидів тритію та вуглеводу, та шляхом вдосконалення системи аварійного реагування у випадку порушення нормальної експлуатації АЕС.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.
6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s. / Чеська Республіка.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року:
 - доопрацювання Підрядчиком Програми заводських приймальних випробувань (ЗПВ);
 - проведення ЗПВ.

Проект «Центр співробітництва «Запоріжжя-Магдебург»

1. Номер державної реєстрації: –
2. Термін виконання: З 2004 р. – безстроковий.
3. Загальна вартість: 990,00 євро щомісяця.
4. Головні завдання: організація дворічної практики випускників ВНЗ м. Запоріжжя на підприємствах Німеччини.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Торговельно-Промислова Палата м. Магдебург, Німеччина.
6. Безпосередній отримувач коштів: Запорізький національний університет.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): проведено відбір кандидатів з числа випускників ВНЗ у відповідності до запиту Торговельно-Промислової палати м. Магдебург; оформлено пакети документів для організації практики.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: Відбір кандидатів на стажування; підготовка пакетів документів; моніторинг проходження стажувань.

Програма «Підтримка системи моніторингу й оцінки Міністерства охорони здоров'я України»

1. Номер державної реєстрації: реєстраційна картка проекту №2692-01, державна реєстрація від 07.06.2013.
2. Термін виконання: проект розпочато з дати його державної реєстрації в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України – 11.07.2012 р. та термін його реалізації може продовжуватись щорічно до 29.09.2015 р.
3. Загальна вартість: інформація відсутня.
4. Головні завдання проекту: зміцнення спроможності та продуктивності роботи систем Міністерства охорони здоров'я України з моніторингу й оцінки, епідеміологічного нагляду. Проект в частині співробітництва із Центром охоплює такі сфери діяльності: зміцнення моніторингу й оцінки програм профілактики ВІЛ-інфекції, догляду та лікування, зміцнення епідеміологічного нагляду за ВІЛ; зміцнення мережі лабораторій діагностики ВІЛ-інфекції.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Сполучені Штати Америки, Центр США з контролю та профілактики захворювань.
6. Безпосередній отримувач коштів: Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): виділення коштів не передбачено проектом
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 року: інформація відсутня.

Програма «Єднаємо зусилля проти поширення туберкульозу в Запорізькій області!»

1. Номер державної реєстрації: Угода № 6-ПТБ від 12.12.2013.
2. Термін виконання: з 01.10.2013 по 31.12.2014 рр.

3. Загальна вартість: 150 002,45 грн.

4. Головні завдання проекту: забезпечення підтримки лікування хворих на туберкульоз осіб, які готуються до звільнення зі спец. протитуберкульозної лікарні СВК №55. Виявлення та мотивування осіб, які готуються до звільнення з місць позбавлення волі для лікування туберкульозу та попередження захворювання. Послугами проекту планується охопити 125 осіб, з яких 100 продовжать лікування від ТБ у цивільному секторі.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги – ВБФ «Коаліція ВІЛ – сервісних організацій».

6. Безпосередній отримувач коштів – ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: інформація відсутня.

Програма «Профілактика ВІЛ та ІПСШ серед уразливих груп населення»

1. Номер державної реєстрації: Угода №039 –GF-14 від 01.01.2014 р. (продовжено)

2. Термін виконання: з 01.07.2014 по 31.12.2014 рр.

3. Загальна вартість: 173 089,26 грн.

4. Головні завдання: – зниження поширеності ВІЛ та ІПСШ серед дітей вулиць; – профілактика ВІЛ та ІПСШ серед СІН у протитуберкульозному закладі; – раннє виявлення туберкульозу серед підлітків групи ризику (дітей вулиці); – проведення скринінгового опитування на ТБ серед підлітків групи ризику. Послугами проекту планується охопити: 215 – дітей вулиці, 180 – СІН, провести 215 скринінгових опитувань серед підлітків.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): проект завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): –

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: інформація відсутня.

Проект програми ТЕМПУС «Модернізація вищої інженерної освіти в Грузії, Україні і Узбекистані для рішення технологічних викликів» (ENGITEC)

530244-Tempus-1-2012-1-SE-Tempus-JPCR

1. Номер державної реєстрації : немає інформації.

2. Термін виконання: 15.10.2012 – 14.10.2015.

3. Загальна вартість: 1 332 780,00 євро.

4. Головні завдання: підготовка вищими навчальними закладами студентів з кваліфікацією, необхідною для розробки і експлуатації складних технологій у сучасних умовах командної роботи.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Королівський технологічний інститут м. Стокгольма (Швеція).

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: отримане обладнання для лабораторії, участь 2-х студентів та 2-х викладачів у тренінгу по ПЗ Delcam в Грузії (м. Кутаїсі, Державний університет ім. Акакія Церетелі).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: Проведення моніторингу тестування студентів в рамках виконання проекту.

Проект програми ТЕМПУС «Промислове співробітництво та креативна інженерна освіта на основі дистанційної інженерії та віртуального інструментарію»

(iCo-op) 530278-Tempus-1-2012-1-DE-Tempus-JPCR

1. Номер державної реєстрації: 2953 від 10.01.2014 р.

2. Термін виконання: 15.10.2012 – 14.10.2015 рр.

3. Загальна вартість: 1 076 172,83 євро.

4. Головні завдання: зміцнити партнерство університет-підприємство у Вірменії, Грузії та Україні шляхом модернізації інженерної освіти на базі дистанційної інженерії і віртуального інструментарію, а також сучасних методів професійної освіти на підприємствах.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Технічний університет Ільменау (Німеччина).

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: Участь 1-го представника ЗНТУ у зустрічі в м. Віллах (Австрія).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: участь 1-го представника ЗНТУ у 5-й координаційній нараді за проектом у м. Батумі (Грузія); проведення пілотного навчання за модулями, розробленими в рамках виконання проекту, для представників підприємств і компаній.

Проект програми ТЕМПУС «Розробка курсів з вбудованих систем з використанням інноваційних віртуальних підходів для інтеграції науки, освіти та промисловості в Україні, Грузії, Вірменії» («DesIRE») 544091-TEMPUS-1-2013-1-BE-TEMPUS-JPCR

1. Номер державної реєстрації: немає інформації.

2. Термін виконання: 15.10.2013 – 14.10.2016 рр.

3. Загальна вартість: 1 049 142,49 євро.

4. Головні завдання: розробити практично спрямовані курси та програми підготовки з вбудованих систем, створити віддалені лабораторії з вбудованих систем.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Університетський коледж Томас Мор, Бельгія.

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: участь 2-х представників ЗНТУ у зібранні в Національному політехнічному університеті Вірменії (м. Єреван) згідно з планом проекту.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.:
- участь 3-х представників ЗНТУ у тренінгу в Технічному університеті Ільменау (Німеччина);
 - участь 4-х представників ЗНТУ у тренінгу в Сант-Каталін-Вавер (Бельгія);
 - розробка навчальних програм;
 - отримання обладнання на суму 8000 євро.

Проект програми ТЕМПУС «Центри передового досвіду для молодих учених» («CERES») 544137-TEMPUS-1-2013-1-SK-NEMPUS-JPHES

1. Номер державної реєстрації: немає інформації.
2. Термін виконання: 15.10.2013 – 14.10.2016 рр.
3. Загальна вартість: 604 974 євро.
4. Головні завдання: покращення умов для проведення досліджень молодими вченими відповідно до науково-дослідної та інноваційної концепції та реалізація програми партнерства між підприємствами та університетами.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.
6. Безпосередній отримувач коштів: Жилінський університет, Словаччина.
7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: участь 2-х представників ЗНТУ у III координаційній нараді в Білоруському державному університеті інформатики і радіоелектроніки (м. Мінськ).
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: Розробка порталу проекту.

Проект «Система сертифікації якості агротуризму CERTOUR»

1. Номер державної реєстрації: № 2.1.2.75741.353 MIS-ETC 2634 DGCTE 31422/16.04.2013.
2. Термін виконання: 16.04.2013-15.04.2015 рр.
3. Загальна вартість: 75 000,00 євро.
4. Головні завдання: прискорення розвитку продуктивної і конкурентоспроможної економіки і поліпшення співробітництва в Чорноморському регіоні шляхом створення системи сертифікації якості агротуризму.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Муніципалітет міста Ксанти, Греція.
6. Безпосередній отримувач коштів: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області».
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: 20 225,00 євро (оплата персоналу проекту, поїздки, дослідження, видавнича діяльність, медіа-піар).
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р: 37 500,00 євро.

Проект USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні»

1. Номер державної реєстрації: 2926-01.
2. Термін виконання: 27.09.2013 – 29.09.2017 рр.
3. Загальна вартість: сума гранту, яка надається 17 містам України в рамках Проекту на безоплатній та безповоротній основі, становить 13,5 млн. дол. США.

4. Головні завдання: – розвиток сприятливого правового та законодавчого середовища в Україні;
– сприяння інвестиціям у технології та застосування чистої енергії;
– розвиток потенціалу та розповсюдження досягнень;
– підвищення потенціалу Уряду та міст України для підготовки та впровадження програми з Підвищення потенціалу Стратегії низьковуглецевого розвитку (ПП-СНВР).

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку.

6. Безпосередній отримувач коштів: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: у квітні 2014 року між Запорізькою міською радою та Проектом МЕР підписано Меморандум щодо співпраці в рамках технічної допомоги.

Наразі в рамках співпраці з Запорізькою міською радою виконані наступні роботи та послуги:

– 25 березня 2015 року на сесії міської ради було затверджено План Дій сталого енергетичного розвитку м. Запоріжжя на 2015-2030 роки.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2015 р.: інформація відсутня.

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

На сьогоднішній день існує 25 діючих міжнародних міжрегіональних угод «Про торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво» між Запорізькою областю та регіонами країн Європи та Азії, а також 22 угоди «Про торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво» з регіонами України (перелік угод додається).

Протягом 2014 року було проведено 25 зустрічей з делегаціями Республіки Польща, США, Фінляндії, Німеччини, Японії, Франції, Латвійської Республіки, Австрійської Республіки, Європейської служби зовнішніх дій в Україні, Місії ОБСЄ, Представництва ЄС в Україні, Місії Агентства США з міжнародного розвитку, Ради ООН, спільної місії ЄС, ООН та Світового банку, Міжнародної організації по міграції в Україні, у ході яких презентувалися торговельно-економічний та інвестиційний потенціал регіону; обговорювалися суспільно-політичне та соціально-економічне становище в регіоні; визначалися стратегічні галузі співпраці – агропромисловий комплекс, переробна галузь, машинобудування, металургія, альтернативна енергетика, туризм та культура, освіта та наука; можливості реалізації інвестиційних проектів; проведення бізнес-місій за участі іноземних партнерів.

Також, Запорізька область активно розвивається завдяки співробітництву з ЄС/ПРООН (01.10.2008 р. підписана «Угода про партнерство між Запорізькою облдержадміністрацією, Запорізькою обласною радою та Проектом ЄС/ПРООН»), в рамках якого приймає участь у проекті Місцевий розвиток орієн-

тований на громаду (МРГ). Проект фінансується Європейським Союзом, співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Проект має на меті формування самосвідомості та самодостатності місцевих громад шляхом проведення відкритого діалогу між членами громади, заохочення соціальної активності, визначення колективного бачення майбутнього та впровадження спільних ініціатив щодо розвитку громади. На сьогодні діє III фаза проекту (01.10.2014 р. головою обласної державної адміністрації, головою обласної ради та керівництвом ПРООН в Україні, була підписана тристороння Угода про партнерство в рамках МРГ-III на 2015-2018 роки), пріоритетними напрямками роботи якої, є енергозбереження та енергоефективні заходи; охорона здоров'я; водопостачання/каналізація; утилізація сміття; економічний компонент.

В період переорієнтації зовнішніх ринків та географічного збільшення кола партнерів Запорізька область, за сприянням торгово-економічних відділів Посольств України за кордоном та Посольств іноземних країн в Україні, активно розповсюджує актуальну інформацію про комерційні пропозиції регіональних виробників, а також про виставково-ярмаркові заходи, з метою пошуку нових партнерів за кордоном та поживлення існуючих зв'язків.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми зачіпають життєві інтереси кожного громадянина, і їхнє розв'язання неможливе без активної участі широких верств населення області та неурядових організацій. Тому розширення участі громадськості у виробленні і прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та екологічної безпеки та якісне поліпшення взаємодії з громадськістю і надалі повинне залишатися одним з найважливіших пріоритетів в Запорізькій області. Враховуючи результати діяльності щодо регіонального регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Запорізькій області, а саме: створення екомережі на громадській основі, залучення міжнародних партнерів для вирішення проблем екологічного управління, підтримка громадської ініціативи щодо формування екологічної культури, екологічної свідомості тощо – свідчать про доцільність впровадження основ екологічної безпеки до освітніх програм та окремих тематичних семінарів як для управлінців, так і для громадян.

Визначення напрямів та конкретизація заходів щодо створення системи екологічної безпеки Запорізької області, насправді слід реалізувати керуючись так званим екоетичним ідеалом – благо живих істот та екосистем може бути досягнуте одночасно з (частково контрольованим) задоволенням людських потреб. Отже, реалізація запропонованого сприятиме досягненню покращеного довкілля та, відповідно, здоров'я українських громадян, їх добробуту та добробуту регіону в цілому.

Основною екологічною проблемою регіону залишається забруднення поверхневих водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними зворотними водами підприємств металургійного комплексу та житлово-комунальної галузі, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів необхідно виконати заходи, спрямовані на припинення скиду в природні водні об'єкти неочищених і недостатньо очищених стічних вод від підприємств-забруднювачів, здійснити реконструкцію існуючих та будівництво нових каналізаційних мереж та очисних споруд населених пунктів, впровадити на підприємствах заходи з раціонального використання водних ресурсів, а саме: розширення та реконструкцію оборотних систем виробничого водопостачання, а також систем послідовного і повторного використання води.

Для відродження та підтримання сприятливого гідрологічного стану річок необхідно здійснити розчистку русел малих річок, розробити проект землеустрою щодо встановлення меж прибережних захисних смуг та винести їх в натуру. Реалізацію водоохоронних заходів передбачено регіональними природоохоронними програмами.

Департамент в межах повноважень постійно приділяє увагу реалізації водоохоронних заходів, спрямованих на покращення екологічного стану водних ресурсів. З цією метою, Департамент сприяє залученню коштів фондів охорони навколишнього природного середовища різних рівнів на реалізацію пріоритетних водоохоронних заходів, зокрема надаються висновки та пропозиції щодо фінансування пріоритетних заходів.

Фінансування більшості водоохоронних заходів в основному проводиться за рахунок коштів підприємств, кредитних ресурсів, фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів, Державного та місцевих бюджетів. Позитивним є залучення іноземних інвестицій до виконання водоохоронних заходів.

Через важкий економічний стан реалізація водоохоронних заходів, особливо в житлово-комунальній галузі та бюджетній сфері, здійснюється з відставанням від встановлених природоохоронними програмами термінів.

У зв'язку з обмеженістю надходжень до обласного та місцевих ФОНПС тривалість впровадження заходів звичайно продовжується декілька років, а екологічний ефект заходу настає лише після введення об'єкта в експлуатацію. Можливі щорічні обсяги фінансування з екологічних фондів дозволяють реалізовувати лише малопотужні об'єкти, що суттєво не можуть покращити екологічний стан регіону.

З метою уникнення довгобуду, неефективного використання та розпорошення коштів між великою кількістю об'єктів та досягнення екологічного ефекту, необхідно:

- концентрувати кошти на виконання пріоритетних заходів з суттєвим екологічним ефектом та високим ступенем будівельної готовності;
- залучати кошти на їх виконання з різних джерел, включаючи надходження від зборів за спеціальне водокористування, кошти суб'єктів господарювання, інвесторів, кредити;
- практику перенесення термінів введення в експлуатацію каналізаційних очисних споруд та мереж визнати неефективною і рекомендувати обласній та місцевим радам не застосовувати її в практичній діяльності.

Враховуючи наявність в області великих обсягів накопичених відходів, відсутність потужностей для їх знешкодження чи утилізації, а також місць для їх видалення, основними пріоритетами в сфері поводження з відходами в області є скорочення обсягів розміщених відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження з ними та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з промисловими відходами мають бути:

- запобігання та мінімізація утворення відходів шляхом удосконалення діючих та впровадження сучасних технологій і обладнання;
- повернення промислових відходів у виробництво з метою вилучення цінних компонентів;
- використання промислових відходів, як вторинної сировини;
- впровадження сучасних природоохоронних заходів на полігонах промислових відходів;
- послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення;
- обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва;
- регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу;
- реабілітація територій, забруднених відходами.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з побутовими відходами мають бути:

забезпечення експлуатації полігонів твердих побутових відходів, відповідно норм екологічної безпеки, шляхом будівництва або реконструкції діючих полігонів ТПВ;
зменшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ шляхом проектування та будівництва малих полігонів ТПВ;

зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці;

розвиток та формування системи збирання, заготівлі та переробки відходів, як вторинної сировини;

впровадження сучасних екологічно чистих технологій переробки відходів, у тому числі, переробки з утриманням енергії;

реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів;
створення умов для залучення інвестицій у сферу поводження з відходами.

Природно-кліматичні умови, а також нераціональне використання сільсько-господарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Великої шкоди завдає берегова абразія, яка приводить до втрати цінних прибережних земель. Береговій абразії найбільш піддаються узбережжя Азовського моря та береги р. Дніпро. У м. Запоріжжі та області після створення Дніпровського водосховища почалось інтенсивне руйнування берегів, на окремих ділянках берегова крайка перемістилась вглиб території більш ніж на 100 метрів.

Висока розораність земель в Запорізькій області, разом з недосконалістю структури посівних площ, супроводжується інтенсивним зростанням дефіциту гумусу в ґрунті, який служить біоенергетичною основою його родючості, відмічається ущільнення орного шару, збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель.

Сучасне використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування, а саме: порушене екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, багаторічних насаджень.

На території Запорізької області до регіональної проблеми щодо охорони земель слід віднести щорічне вилучення з обробітку малопродуктивної та деградованої ріллі. Щорічне вилучення складає близько 2-3 тис. га. Причинами є вітрова і водна ерозії, засолення земель в результаті підтоплення, абразійні та зсувні процеси на узбережжі Азовського моря, Дніпровського і Каховського водосховищ.

Для вирішення вказаних проблем необхідно впровадження основних засад та заходів, передбачених Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року та затвердженими державними і регіональними програмами щодо захисту ґрунтів та земель, а також їх відповідне фінансування.

Гострою в області є проблема щодо функціонування та збереження захисних лісових насаджень у тому числі полезахисних лісових смуг.

Для збереження зазначених насаджень в області необхідно терміново провести роботи щодо передачі захисних лісових насаджень, у тому числі полезахисних лісових смуг державним лісгосподарським підприємствам або створити спеціалізовані агролісгосподарські підприємства для догляду за ними.

На сьогодні накопичено велику кількість екологічної інформації. Але суб'єкти моніторингу у межах своєї компетенції проводять відбір проб, лабораторний аналіз стану складових довкілля відповідно до відомих програм, що практично не узгоджені між собою на обласному рівні. Більша частина її розрізнена, має різну якість та точність, в ряді випадків дублюється або навпаки, її недостатньо.

З метою забезпечення необхідного рівня здійснення моніторингу довкілля суб'єктам моніторингу продовжити роботу щодо здійснення систематичних спостережень за станом довкілля та неухильно виконувати підписані Угоди про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного середовища між суб'єктами державної системи моніторингу довкілля і наявні Регламенти обміну екологічною інформацією на регіональному рівні. Необхідно продовжувати роботу по удосконаленню інструментів екологічної політики: субсидювання природоохоронних інвестицій, моніторингу довкілля та самомоніторингу промисловими підприємствами викидів(скидів) забруднюючих речовин, інформаційних інструментів, а також сприяти підсиленню взаємозв'язку між окремими інструментами з метою створення комплексних програм екологічного управління.

Таблиця 2.1.2.3. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області у 2014 р., (т)

	Обсяги викидів, т		Збільшення\ зменшення викидів у 2014 р. проти 2013 р., т	Обсяги викидів у 2014 р. до 2013 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2014 р.	у 2013 р.			
Запорізька область	206743,6	206743,6	-39181,275	84,1	545,498
м. Запоріжжя (міськрада)	86661,0	94061,0	-7400	92,13	698,879
м. Бердянськ (міськрада)	306,3	223,9	82,4	136,80	12,764
м. Енергодар (міськрада)	113494,3	145515,8	-32021,5	77,99	14186,785
м. Мелітополь (міськрада)	874,8	645,7	229,1	135,48	32,399
м. Токмак (міськрада)	119,1	114,4	4,7	104,11	11,913
Бердянський район	278,6	270,7	7,9	102,92	30,96
Василівський район	635,7	666,4	-30,7	95,39	48,897
Великобілозерський район	2,0	2,0	0	100,00	0,997
Веселівський район	24,0	24,2	-0,2	99,17	6,004
Вільнянський район	555,8	546,2	9,6	101,76	29,250
Гуляйпільський район	136,3	108,3	28	125,85	22,718
Запорізький район	762,8	771,3	-8,5	98,90	50,853
К-Дніпровський район	65,6	87,2	-21,6	75,23	13,127
Куйбишевський район	398,0	407,8	-9,8	97,60	24,875
Мелітопольський район	320,8	360,2	-39,4	89,06	26,734
Михайлівський район	26,8	11,7	15,1	229,06	3,832
Новомиколаївський район	115,2	119,6	-4,4	96,32	28,789
Оріхівський район	173,9	105,7	68,2	164,52	17,394
Пологівський район	1090,8	1037,0	53,8	105,19	77,914
Приазовський район	61,6	57,8	3,8	106,57	10,269
Приморський район	31,4	26,0	5,4	120,77	4,481
Розівський район	139,7	252,7	-113	55,28	10,748
Токмацький район	155,3	184,8	-29,5	84,04	15,530
Чернігівський район	260,7	270,2	-9,5	96,48	43,441
Якимівський район	53,1	54,3	-1,2	97,79	6,633

Таблиця 2.1.3.1. Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ з/п	Підприємство забруднювач	Валовий викид, т		Зменшення/ - Збільшення/ +	Причина зменшення/ збільшення
		2014 р.	2013 р.		
1	2	3	4	5	6
1.	БАТ «Запоріжсталь»	59168,0	59790,0	-0,623	Зменшення за рахунок будівництва газоочистки агломації №2
2.	ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»	4,6	8,5	-3,9	Зменшення за рахунок скорочення випуску продукції алюмінієвої катанки в 1,2-ому кварталі, а з липня – повною зупинкою виробництва алюмінієвої катанки
3.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	15609,6	20781,3	-5172,0	Зменшення за рахунок зменшення потужності викиду на 24,8%, зменшення виробництва феросилікомарганцю, та нарощування виробництва феросиліцію, виконання природоохоронних заходів
4.	ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	1890,0	2176,0	-286,0	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
5.	ПАТ «Дніпроспецсталь»	683,0	2116,0	-1433	Зменшення обсягів виробництва та виконання природоохоронних заходів
6.	ПАТ «Запоріжжюкс»	2996,4	3094,3	-97,9	Зменшення за рахунок скорочення виробництва коксу на 6% та скорочення спалювання коксового газу на газоскидному пристрої
7.	ПАТ «Український графіт»	1285,0	1397,0	-112,0	Зменшення за рахунок виконання екологічних заходів передбачених обласною програмою
8.	ПАТ «Запоріжвогнетрив»	365,0	364,2	+0,8	Збільшення за рахунок збільшення виробництва шамотних виробів на 10% та високоглиноземистих на 30%
9.	ПАТ «Запоріжсклофлюс»	157,0	237,0	-33,7	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва зварювальних флюсів на 27,1%, силікату натрію на 36%
10.	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	852,8	1020,0	-68,0	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
11.	ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК ДНПРОЕНЕРГО»	112533,0	144522,0	-31989	Зменшення за рахунок зменшення виробництва електричної енергії на 444,52млн.кВт/год, зменшення використання вугілля на 122,185тис.т., зменшення вмісту сірки в вугіллі з 2,11% до 1,59%
12.	ПАТ «МОТОР СІЧ»	492,0	485,6	+7,0	Збільшення за рахунок збільшення об'єму виробництва
13.	ЗАТ «Запорізький залізрудний комбінат»	489,0	471,0	+18,0	Збільшення залежить від відповідного опалювального періоду
14.	ЗДП «Кремнійполімер»	12,0	21,0	-9,0	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
15.	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	173,0	286,0	-113,0	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва

*Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
за видами економічної діяльності*

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис. т	Розподіл обсягів викидів, у %.	
Усі види економічної діяльності	379	206,7	100,0	545,5
Сільське, лісове та рибне господарство	23	0,9	0,4	37,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	10	0,8	0,4	81,2
у тому числі				
добування металевих руд	1	0,5	0,2	489,4
добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів	9	0,3	0,2	35,8
Переробна промисловість	126	88,1	42,6	699,3
у тому числі				
виробництво харчових продуктів	26	2,2	1,1	85,7
виробництво напоїв	3	0,0	0,0	11,8
виробництво тютюнових виробів	—	—	—	—
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	2	3,0	1,5	1501,8
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	6	0,4	0,2	65,3
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14	2,5	1,2	175,8
металургійне виробництво	18	77,3	37,4	4295,6
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	9	0,2	0,1	19,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	46	115,6	55,9	2512,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	10	0,1	0,0	9,8
Будівництво	4	0,0	0,0	6,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	33	0,3	0,2	10,3
Інші види економічної діяльності	127	0,9	0,4	7,2

Додаток 1 до розділу 5.4.

Таблиця 5.4.1. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	на 01.01.2013		на 01.01.2014		на 01.01.2015	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	100	1	100	1	100
Біосферні заповідники	—	—	—	—	—	—
Національні природні парки	2	94882,92	2	94882,92	2	94882,92
Регіональні ландшафтні парки	1	1025	1	1025	1	1025
Заказники загальнодержавного значення	12	38998,1	12	38998,1	12	38998,1
Заказники місцевого значення	200	13734,22	215	14932,82	218	15894,5474
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	7	412	7	412	7	412
Пам'ятки природи місцевого значення	74	511,195	75	511,195	77	571,595
Заповідні урочища	2	95	2	95	2	95
Ботанічні сади загальнодержавного значення	—	—	—	—	—	—
Ботанічні сади місцевого значення	—	—	—	—	—	—
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	—	—	—	—	—	—
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,5	1	7,5	1	7,5
Зоологічні парки загальнодержавного значення	—	—	—	—	—	—
Зоологічні парки місцевого значення	1	290	1	290	1	290
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	31	1	31	1	31
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	14	123,3	14	123,3	14	123,3
РАЗОМ	316	150210,235	332	151408,835	337	152430,9624
Фактична площа ПЗФ *	—	122030,235	—	123228,835	—	124242,9624
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	—	4,5	—	4,53	—	4,57

Примітка: * - сума площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк).

Додаток 2 до розділу 5.4.

Таблиця 5.4.1.1. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2015 року (подвійний облік, з урахуванням тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк)

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ										% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом				
	кількість, од.	площа, га		кіль-кість, од.	усього	у тому числі надана в постійне користування	кіль-кість, од.	усього	у тому числі надана в постійне користування		
		у тому числі надана в постійне користування	у тому числі надана в постійне користування								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Природні заповідники	1	100	—	—	—	—	1	100	—	0,066	
Біосферні заповідники	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Національні природні парки	2	94882,92	17226,2721	—	—	—	2	94882,92	17226,2721	62,25	
Регіональні ландшафтні парки	—	—	—	1	1025	—	1	1025	—	0,672	
Заказники, усього	12	38998,1	X	218	15894,5474	X	230	54892,6474	—	36,009	
у тому числі:											
ландшафтні	7	16895,1	X	67	11047,8474	X	74	27942,9474	X	18,334	
лісові	1	370	X	3	245	X	4	615	X	0,403	
ботанічні	—	—	X	99	3025,2	X	99	3025,2	X	1,985	
загальнозоологічні	1	950	X	4	211,6	X	5	1161,6	X	0,762	
орнітологічні	1	400	X	2	417	X	3	817	X	0,536	
ентомологічні	—	—	X	43	947,9	X	43	947,9	X	0,622	
іхтіологічні	—	—	X	—	—	X	—	—	X		
гідрологічні	1	19000	X	—	—	X	1	19000	X	12,46	
загальногеологічні	1	1383	X	—	—	X	1	1383	X	0,907	
палеонтологічні	—	—	X	—	—	X	—	—	X		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
карстово-спелеологічні	—	—	X	—	—	X	—	—	X	
Пам'ятки природи, усього	7	412	X	77	571,6		84	983,6	X	0,645
у тому числі:										
комплексні	2	310	X	20	324	X	22	634	X	0,416
ботанічні	3	72	X	46	184,3	X	49	256,3	X	0,168
зоологічні	—	—	X	—	—	X	—	—	X	
палеонтологічні	—	—	X	1	5	X	1	5	X	0,003
гідрологічні	—	—	X	—	—	X	—	—	X	
геологічні	2	30	X	10	58,3	X	12	88,3	X	0,058
Заповідні урочища	—	—	X	2	95	X	2	95	X	0,062
Ботанічні сади	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Дендрологічні парки	—	—	—	1	7,5	—	1	7,5	—	0,005
Парки-пам'ятки садово- паркового мистецтва	1	31	31	14	123,3	—	15	154,3	31	0,101
Зоологічні парки	—	—	—	1	290	238	1	290	238	0,19
РАЗОМ	23	134424,02	17257,2721	314	18006,9424	238	337	152430,9674	17495,2721	100

Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	За станом на 01.01.2013 року (дані за 2012 рік)		За станом на 01.01.2014 рік (дані за 2013 рік)		За станом на 01.01.2015 (дані за 2014 рік)	
	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території
Загальна територія	100	2718,29	100	100	2718,2901	100
у тому числі:						
1. Сільськогосподарські угіддя	82,55	2243,663	82,54	82,49	2241,7825	82,5
2. Ліси і інші лісовкриті площі	4,37	118,844	4,37	4,37	118,90887	4,4
3. Забудовані землі	3,43	94,01	3,46	3,51	95,8616	3,5
4. Відкриті заболочені землі	0,27	7,222	0,27	0,27	7,22854	0,3
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	0,98	26,641	0,98	0,98	23,21431	0,9
6. Інші землі	8,39	227,91	8,38	3,38	56,357	8,4
Усього земель (суша)	93,69	2546,783	93,69	93,69	2543,3528	93,6
Території, що покриті поверхневими водами	6,31	171,507	6,31	6,31	174,9372	6,4

Забруднення земель сільськогосподарського призначення за 2014 рік

Район	Важкі метали	Кількість проб, шт.			Вміст забруднювача, мг/кг			ГДК, мг/кг	Ступінь забруднення	Населений пункт, господарство, де виявлено перевищення ГДК
		проаналізовано	з них містять залишкові кількості пестицидів	з них із вмістом пестицидів вище ГДК	Мінімальний	середній	Максимальний			
Запорізька філія ДУ «Держгрунтохорона»										
Михайлівський В-Білозерський К-Дніпровський Бердянський	Cd	1710	—	—	0,10	0,22	0,39	0,7	—	—
	Pb	1710	—	—	1,00	1,59	3,00	6,0	—	—
	Hg	1710	—	—	0,03	0,05	0,08	2,10	—	—
	Cu	1710	—	—	0,15	0,39	1,01	3,0	—	—
	Zn	1710	—	—	0,19	0,53	1,58	23,0	—	—
	Co	1710	—	—	0,50	1,25	2,88	5,0	—	—
	Mn	1710	—	—	15,92	52,37	31,21	140,0	—	—
ВСЬОГО		11970								
Залишкові кількості пестицидів:										
Михайлівський В-Білозерський К-Дніпровський Бердянський	ДДТ з метаболітами	700	2	—	0,056	—	0,069	0,1	—	—
	ГХЦГ - сума ізомерів	700	—	—	—	—	—	0,1	—	—
	ВСЬОГО	1400	2							

Щільність забруднення сільськогосподарських угідь області радіонуклідами за 2014 рік

Назва району	Обстежено	Площа, тис. га	У т.ч. із щільністю забруднення, кі/км ²					
			Цезієм - 137					
			до 1	1-5		5-15		>15
				всього	в т.ч. торф	всього	в т.ч. торф	
Михайлівський В-Білозерський К-Дніпровський Бердянський	Всього	281,9	281,9					
	у т.ч. рілля	271,0	271,0					
	луки і пасовища	9,24	9,24					
	багаторічні насадження	1,66	1,66					

Додаток 1 до розділу 8.2

Динаміка утворення відходів основних підприємств Запорізької області

№ п/п	Найменування підприємства	Роки	Кількість утворених відходів, тис.тонн
1.	ВАТ «Запоріжсталь»	2010	3245,735
		2011	3570,369
		2012	3571,595
		2013	2140,760
		2014	2753,409
2.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	2010	299,823
		2011	223,288
		2012	102,374
		2013	90,541
		2014	94,891
3.	ПАТ «Дніпроспецсталь»	2010	164,632
		2011	180,955
		2012	1355,341
		2013	1083,22
		2014	109,881
4.	ПАТ «Виробничий алюмінієвий комбінат»	2010	0,6765
		2011	3,0956
		2012	0,5951
		2013	0,3799
		2014	0,038
5.	ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	2010	31,19
		2011	35,154
		2012	28,3
		2013	20,543
		2014	17,950

Таблиця 13.1.1.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн.т	% до попереднього року	млн.ткм	% до попереднього року	млн.	% до попереднього року	млн. пас.км	% до попереднього року
Залізничний	2006	17,1	105,4	7855,9	104,0	17,2	99,7	2720,1	104,5
	2007	18,7	109,5	9124,2	116,4	17,3	100,5	2873,2	105,6
	2008	16,9	90,2	8461,8	92,7	17,3	99,9	2905,2	101,1
	2009	12,7	75,1	6394,9	75,6	17,1	98,9	2644,1	91,0
	2010	13,5	106,9	7187,1	112,4	16,9	99,0	2827,5	106,9
	2011	15,4	113,5	7959,0	110,7	17,1	101,4	2824,8	99,9
	2012	15,2	98,8	7143,8	89,8	17,4	101,4	2923,8	103,5
	2013	14,7	97,0	6454,6	90,4	17,1	98,3	2865,0	98,0
	2014	14,6	99,2	6644,6	102,9	17,1	100,3	1691,8	59,1
Автомобільний ¹	2006	51,3	110,8	2437,9	83,7	117,1	94,7	1486,9	93,8
	2007	50,7	98,9	2772,7	113,7	107,2	91,5	1303,2	87,6
	2008	59,1	116,5	2242,5	80,9	97,1	90,6	1194,1	91,6
	2009	34,4	58,2	1631,8	72,8	80,9	83,4	986,4	82,6
	2010	64,9	188,6	1758,7	107,8	83,0	102,6	1010,0	102,4
	2011	61,8	95,3	1747,2	99,3	82,7	99,7	934,2	92,5
	2012	51,4	83,1	1841,7	105,4	81,2	98,1	936,5	100,2
	2013	35,1	68,2	1633,9	88,7	71,5	88,1	827,5	88,4
	2014	31,4	89,6	1409,5	86,3	75,8	105,9	876,8	106,0
Водний	2006	1,0	113,8	47,4	215,2	0,5	93,3	6,4	91,6
	2007	1,1	112,9	57,8	122,1	0,3	62,8	4,0	62,1
	2008	1,1	105,4	60,2	104,2	0,3	99,5	4,0	100,3
	2009	0,3	23,8	10,8	17,9	0,2	73,2	3,2	80,6
	2010	0,4	152,8	14,5	133,9	0,1	34,3	0,7	22,0
	2011	0,6	150,4	23,1	159,3	0,1	158,0	1,4	199,4
	2012	0,5	80,0	18,9	81,9	0,1	90,9	1,4	100,6
	2013	0,4	83,9	21,0	111,3	0,1	59,2	1,0	70,2
	2014	0,6	138,4	24,0	114,2	0,1	94,7	0,9	94,4
Авіаційний	2006	0,0	27,5	8,5	72,5	0,0	68,9	42,9	61,7
	2007	0,0	38,1	3,2	37,8	0,1	110,2	47,0	109,6
	2008	0,0	91,8	3,1	97,4	0,0	74,0	33,9	72,1
	2009	0,0	92,9	1,5	47,0	0,0	42,0	11,2	33,0
	2010	0,0	44,3	1,8	121,1	0,0	90,9	8,5	75,9
	2011	0,0	93,5	1,6	87,3	0,0	138,0	13,1	154,1
	2012	0,0	122,1	1,0	65,5	0,0	144,0	19,4	148,1
	2013	0,0	83,3	0,8	76,1	0,0	140,6	29,9	154,1
	2014	0,0	87,6	0,8	98,5	0,0	78,8	24,2	80,3
Міський електро-транспорт	2006	—	—	—	—	107,7	127,3	296,7	127,0
	2007	—	—	—	—	88,7	82,3	243,6	82,1
	2008	—	—	—	—	93,5	105,4	259,0	106,3
	2009	—	—	—	—	88,3	94,4	244,5	94,4
	2010	—	—	—	—	81,1	91,9	222,5	91,0
	2011	—	—	—	—	79,7	98,3	217,4	97,7
	2012	—	—	—	—	68,3	85,7	188,0	86,5
	2013	—	—	—	—	59,2	86,6	162,5	86,4
	2014	—	—	—	—	61,1	103,3	166,8	102,7
Усього	2006	69,4	109,5	10349,7	98,6	242,5	107,3	4553,1	101,2
	2007	70,5	101,7	11957,9	115,5	213,5	88,0	4471,0	98,2
	2008	77,2	109,4	10767,6	90,0	208,1	97,5	4396,2	98,3
	2009	47,4	61,4	8039,0	74,7	186,5	89,6	3889,4	88,5
	2010	78,8	166,5	8962,1	111,5	181,1	97,1	4069,3	104,6
	2011	77,8	98,7	9730,8	108,6	179,7	99,2	3990,9	98,1
	2012	67,1	86,2	9005,4	92,5	167,0	92,9	4069,1	102,0
	2013	50,2	74,9	8110,3	90,1	147,9	88,5	3885,9	95,5
	2014	46,6	92,8	8078,9	99,6	154,1	104,2	2760,6	71,0

Таблиця 13.1.2.1. Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів

Тип автомобіля	Всього	Від 2 до 3 років								Від 3,1 до 5 років								Від 5,1 до 10 років								Більше 10 років																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
Інші транспортні засоби	2871	6428	11152	1568	2877	5248	288453	318597	—	318597	373333	380210	259244	398871	488379	390796	394603	2014	735	1686	59	98	1124	65668	70113	2007	1062	2938	265	468	1568	82724	90344	2008	489	268	165	300	406	41340	48810	2009	2010	2011	27245	19486	9119	11877	19990	32708	35330	54809	39399	11277	17470	21969	28460	43946	45248	73533	97710	105464	96919	214638	196291	188114	194246	212607	229965	254569	256011																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
	5205	9450	1253	3507	620	10125	315173	373333	—	315173	313587	305691	259244	398871	488379	390796	394603	2014	735	1686	59	98	1124	65668	70113	2007	1062	2938	265	468	1568	82724	90344	2008	489	268	165	300	406	41340	48810	2009	2010	2011	27245	19486	9119	11877	19990	32708	35330	54809	39399	11277	17470	21969	28460	43946	45248	73533	97710	105464	96919	214638	196291	188114	194246	212607	229965	254569	256011																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
Пасажирські автобуси	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	—	330463	342255	361379	390796	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	10478	60344	342255	398871	488379	390796	488379	342255	361379	361065	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014	74962	9228	1649	—	—	57531	330463	398871	488379	390796	394603	2014

Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверх-неві води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	Запорізький обласний центр з гідрометеорології Державна служба України з надзвичайних ситуацій	5	–	20	–	–	–	–	–	–	
2	Комунальне підприємство «Облводоканал» Запорізької обласної ради	–	–	2	1	–	–	–	–	–	
3	Комунальне підприємство “Водоканал” Запорізької міської ради	–	–	10	4	–	–	–	–	–	
4	Запорізьке обласне управління водних ресурсів Державне агентство водних ресурсів України	–	–	186	–	–	–	580	–	996	
5	Запорізьке регіональне управління водних ресурсів Державне агентство водних ресурсів України	–	–	13	1	–	–	–	–	–	
6	Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області	75	–	71	–	26	–	–	–	39	
7	Державна екологічна інспекція у Запорізькій області	–	76	9	56	–	–	3	–	10	

Перелік атестованих санітарно-екологічних лабораторій за 2014 рік

№	Назва підприємств до складу якого входить лабораторія	Назва лабораторії	Орган з атестації лабораторії
1.	ДП «Бердянський морський торговельний порт»	Контрольна вимірвальна група служби ОП та НС	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
2.	ТОВ «Інтеренергосервіс»	Виробнича лабораторія налагоджування і випробування тепломеханічного та газоочисного обладнання	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
3.	АК АТ «Мотор Січ»	Комплексна санітарно-технічна лабораторія (кстл) відділу охорони навколишнього середовища (ВОНС)	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
4.	ЗАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»	Лабораторія очисних споруд відділу охорони навколишнього середовища	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
5.	ПраТ «ЗЗРК» (Підприємство з іноземними інвестиціями в формі приватного акціонерного товариства «Запорізький Залізничний комбінат»)	Санітарно-технічна лабораторія	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
6.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	Лабораторія захисту водно-повітряного басейну	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Головна організація метрологічної служби в промисловості – український регіональний центр екологій промисловості
7.	КП «Водоканал»	Центральна лабораторія стічних вод	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Метрологічна служба (ТОВ «РУДМАГ»)
8.	ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» (ДП «ЗТМК»)	Газопилеповітрянна лабораторія	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
9.	ТОВ НВП «Дніпроенергосталь»	Технологічна лабораторія захисту повітряного та водного басейнів	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
10.	ТОВ «Фірма «Вертон-Сервіс»»	Хіміко-технологічна лабораторія	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»
11.	ТОВ НВП «ПНТ»	Фізико-хімічна лабораторія	Міністерство промислової політики України Головна організація метрологічної служби ТОВ «Науково-дослідний інститут «СІНТЕКО»
12.	ПАТ «Дніпроспецсталь» Електрометалургійний завод ім. А.М. Кузьміна»	Лабораторія захисту водно-повітряного басейну відділу охорони навколишнього середовища	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Головна організація метрологічної служби в промисловості – український регіональний центр екологій промисловості

*Громадські організації, що діють на території області
(загальнодержавні, місцеві)*

з/п	Назва організацій	Прізвище, ім'я, по-батькові голови громадської організації	Контактні дані, електронна пошта
1	2	3	4
1.	Міська громадська організація «Еколюд»	Акула Катерина Юріївна	0957026756, 0675988022, kat_luchjuk@mail.ru
2.	Громадська організація «Всеукраїнська правова Країна»	Артьоменко Вікторія Вячеславівна	0667838399 V.Artemenko@ukr.net
3.	Громадська організація «Рада жінок-фермерів»	Берьозіна Олена Геннадіївна	068 177 8154
4.	Громадська організація «ВИМПЕЛ України»	Білан Павло Антонович	0952342551 kostenko4321@mail.ru
5.	Громадська жіноча організація «Єдина та неповторна»	Білоус Ольга Семенівна	0978559889 Olga-bilous@ukr.net
6.	Товариство Червоного Хреста України	Божок Надія Іванівна	(061) 7642892, 096 3388234, (061)2244328 redcross.vice@gmail.com
7.	Обласна федерація інтелектуальних видів спорту	Бородай Дмитро Сергійович	0951630822 vilen83@gmail.com
8.	Громадська організація «Антикорупційний рух Права Справа»	Братішко Анатолій Анатолійович	0677558481
9.	Громадська організація «Регіональний комісаріат з прав людини»	Васілічев Юрій Євгенович	(061) 7080280, 0679121110 comitet@ua.fm
10.	Громадська організація «Запоріжжя рідний край»	Вербовщук Євген Григорович	0505772658 evgeniy.verbovshuk@gmail.com
11.	Запорізька обласна федерація дзюдо	Вертинський Кирило В'ячеславович	(061)2225757, 0967821101 vkzp@ukr.net
12.	Громадська організація «Всеукраїнський конгрес молодих аграріїв України»	Верозубова Вікторія Олександрівна	(097)9783977 sus_viktoriya@mail.ru
13.	Громадська організація «Федерація Тхеквандо (ВТФ) Запорізької області	Волкова Юлія Олександрівна	0993848825, 2228270 volkovajula@bigmir.net
14.	Громадська організація «Спілка ветеранів Афганістану Запоріжжя»	Головченко Віктор Миколайович	066 156 27 34 sva.zp@yandex.ua
15.	Громадське формування із охорони правопорядку «Хортицький полк»	Голубчиков Руслан Васильович	0673113030 3113030@gmail.com
16.	Запорізька обласна туристична організація	Губенко Ірина Мар'янівна	(061)2123922, 2125102 go_zota@ukr.net

1	2	3	4
17.	Спілка ветеранів Афганістану та інших локальних війн і конфліктів ЗАТ «ЗАЗ»	Гурська Ніна Миколаївна	0994547022, 0963849522 n.gurskaya@list.ru
18.	Громадська організація «Екологічна безпека Запорізького краю»	Денисенко Анна Володимирівна	0988918906 Anna50077@gmail.com
19.	Громадська організація «Вільна молодь Запоріжжя»	Дорошенко Анна Валеріївна	0956077000 vilnamolod@mail.ru
20.	Громадська організація Творче об'єднання «АРТельнатива»	Драган Наталія Петрівна	0668735378 artelnativa@mail.ru
21.	Громадська організація «Запорізька Вільна Січ»	Дяченко Олександр Юрійович	096 094 09 71
22.	Громадська організація інвалідів «НІКА 2000»	Єрмоленко Володимир Ілліч	0963851016
23.	Громадська організація «Народний захист»	Заболотна Наталія Олександрівна	0980429595, (061)2795289 zabol-zabol@mail.ru
24.	Громадська організація «Ніхто крім нас»	Зимовець Григорій Іванович	2143287 defender.zp@gmail.com
25.	Благодійний фонд «Оберіг»	Зубко Ігор Владиславович	0979721951, 0612707708 oberig@gmail.com
26.	Всеукраїнська громадська організація «Право на землю»	Ігнатюк Сергій Миколайович	0612244297 067 614 51 66 isn1@rambler.ru
27.	Запорізький обласний благодійний фонд «Світлозір»	Камінська Тетяна Василівна	0957824461, (061)2190440 svitlozir_fond@ukr.net
28.	Громадська організація «Крапля Істини»	Капля Євгенія Іванівна	05045308008, 0504813000 kaplya.istiny@gmail.com
29.	Громадська організація «Борцівський клуб «Лев»»	Катанов Андрій Валерійович	0508880302, (061)5358162 Advokat_katanov@mail.ru
30.	Громадська організація «Спільна справа – Рідний край»	Клинков Олександр Володимирович	0504845062, 0676171528 ssrk@e-mail.ua
31.	Громадська організація «міжрегіональний союз козацтва «Запорізька Січ»	Коваленко Володимир Анатолійович	050 361 92 26 764 10 97 mck_mck@bk.ru
32.	Міське об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя»	Ковальов Олександр Юрійович	0935853369 allex69@ukr.net
33.	Міське товариство вивчення і охорони птахів	Козодавов Сергій Вікторович	095 096 6723 kozodavov@ukr.net
34.	Громадська організація «Укрпростір»	Колодяжний Микола Миколайович	067 614 10 53 nnikkolo@gmail.com
35.	Громадська організація «Місто без наркотиків»	Кончін Олександр Львович	0993839492
36.	Громадська організація «Міжрегіональний союз козацтва «Запорізька січ» (за згодою)	Коваленко Володимир Анатолійович	050 361 92 26 764 10 97 mck_mck@bk.ru

1	2	3	4
37.	Благодійна організація «Храм»	Коробцов Микола Миколайович	0675201190, 2704460 metallnik@ukr.net
38.	Міський союз підприємців «Ніка»	Кривенко Лідія Олександрівна	2281663, 2207716 nika_z@i.ua
39.	Громадська організація «Єдність та справедливість»	Кунєва Олена Євгенівна	0954170312 go_es@outlook.com
40.	Громадська організація «Альфар»	Кір'янов Богдан Ігорович	0506138846, 0668735378 gildorfeatur@mail.ru
41.	Громадська організація «Всеукраїнська співдружність «пошук зниклих дітей»	Курінний Олександр Тарасович	0505773260, 0633657268 ulius@list.ru
42.	Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України	Левченко Сергій Петрович	0604879604, 0973599791 Levchenk o-522@mail.ru
43.	Обласна організація Союзу юристів України (за згодою)	Левчишен Ігор Миколайович	
44.	Громадська організація «Громадська Варта Запоріжжя»	Ломикін Олексій Євгенійович	0676199994 Zpliam13@gmail.com
45.	Молодіжне об'єднання інтелектуального розвитку «Естонський клуб»	Лукашенко Олександр Петрович	0954575321, 0981187887 eestiklubi@mail.ru
46.	Громадська організація «Запорізький автомайдан»	Лукашенко Ігор Ігорович	095 672 0903 automaiddanzp@gmail.com
47.	Громадська організація «Новоправие»	Матрій Андрій Климентійович	0612207720 kob_@i.ua
48.	Громадська організація «Захист прав ветеранів – дітей війни»	Машанова Тетяна Євгеніївна	(061) 2332778, 0990790845 mashanova1940@mail.ru
49.	Громадська організація «Козаки – Запорожці»	Мігуля Євген Миколайович	095 2342550 kostenko4321@mail.ru
50.	Грецька Рада Запорізької області «Еллада»	Муравейник Микола Володимирович	0992434743, 0968086442 M_N_V@km.ru
51.	Громадська організація «Козацька фортеця»	Ничипоренко Володимир Валерійович	(061)7641899 0980420502
52.	Запорізький обласний осередок всеукраїнської молодіжної громадської організації «Рада молодих підприємств України»	Нікітенко Артур Сергійович	(061) 2703678, 2703679 consularthur@gmail.com
53.	Обласний союз промисловців та підприємців (роботодавців) «Потенціал»	Нікітін Євген Володимирович	
54.	Громадська організація «Антикорупційний рух Правий сектор Запоріжжя»	Озерчук Сергій Петрович	0677558481

1	2	3	4
55.	Запорізька Обласна Федерація плавання»	Орлов Ігор Анатолійович	0684532507, 0973088407 Orell74@mail.ru
56.	Запорізьке територіальне відділення «Спілка аудиторів України»	Остапенко Сергій Віталійович	0612133123 0979018735 audit@mirage.zp.ua
57.	Громадська організація «Молодь ЗЕТ»	Остапенко Сергій Леонідович	0677637559, 2703678 ostapenko.s.@i.ua
58.	Благодійний фонд «Щаслива Дитина»	Павлов Альберт Анатолійович	0665133435, 0617015757 info@deti.zp.ua
59.	Громадська організація «Еко-Нагляд»	Павлов Антон Миколаєвич	0673000693 eco_nadzor@mail.ua
60.	Обласне відділення громадської організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть с ВІЛ/СНІД»	Паршиков Руслан Матвійович	0612322591, 0612127876 0612 32 91 0676313411 ruslan0312@ukr.net zp.network@mail.ru
61.	Обласна молодіжна організація «Будуй життя» (за згодою)	Передерій Віталій Анатолійович	063 470 53 72, 068 079 63 92 scherbakovss@yandex.ru
62.	Запорізька обласна федерація вільної боротьби	Пертая Геннадій Володимирович	0676122200, 0612872940 pertayag@yahoo.com
63.	Громадська організація «Запорізька обласна будівельна організація»	Першин Євген Володимирович	(061)2248414 zp_fort@mail.ru
64.	Орган самоорганізації населення «будинковий комітет по бульвару Шевченка, 27»	Плетенець В'ячеслав Анатолійович	(061)326536, 0930291808, 0662510108 PletenetsSlava@mail.ru
65.	Обласне відділення Всеукраїнської громадської організації жінок-інвалідів «Донна»	Плечун Олена Миколаївна	(061)2709493, 0992590803 donna-centr@mail.ru
66.	Первинна профспілкова організація ПАТ «Запорізький завод важкого кранобудування»	Плясов Сергій Вячеславович	050 456 2032, Го 283 19 70 svplus74@gmail.com
67.	Запорізький міський клуб юристів	Погрібняк Микола Анатолійович	0679925704 npogr@ukr.net
68.	Обласний благодійний фонд «Мужність»	Прядко Олександр Вікторович	0676132282 pryadko75@mail.ru
69.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнського об'єднання громадян «Асоціація мешканців гуртожитків України»	Радченко Раїса Сергіївна	097 107 99 35 270 86 92
70.	Центр соціальних ініціатив «УкрТерра»	Резніков Ігор Петрович	0676347073 csi.ukrterra@gmail.com

1	2	3	4
71.	Громадська організація «Спортивна Федерація Ратибор»	Рошко Едуард Віталійович	0617641899 0612 83 66 75 213 65 31
72.	Територіальне об'єднання організацій профспілок національного форуму профспілок	Сар'ян Дмитро Арсенович	0939912717 zaprof@gmail.com
73.	Громадська організація «Запорізька обласна аграрна палата»	Сергієнко Владислав Олексійович	0504549009, 0661924798, (061)7876148 pochta-sergienko@list.ru
74.	Громадська організація «Запорізьке обласне громадсько-політичне об'єднання «Українська справа»»	Сидоренко Юрій Олегович	063 412 27 96 068 4970405 ukrsprava.zp@gmail.com
75.	Благодійний фонд «Аніта»	Сичов Павло Григорович	(061)2133809, (061)2705100, 0985582128, 0959340886 fondanita@gmail.com
76.	Жіноча громадська організація «Та, що дає життя»	Сколотян Наталія Віталіївна	0937890603 skala_n@mail.ru
77.	Обласне об'єднання громадян «Союз ветеранів прикордонних військ»	Скориця Дмитро Миколайович	0969822949 dmitrii_skorica@mail.ru
78.	Громадська організація «Молодіжно-юнацька школа вищої стрілкової майстерності і патріотичного виховання»	Старіцин Євген Олегович	0503626161, 701 21 22 fsu1office@gmail.com
79.	Громадська організація «Запорізька правозахисна ліга «Універсал»»	Тарасов Денис Олегович	2709477 tdo79@rambler.ru
80.	Громадська організація «Перемагає Справедливість»	Хотлубей Василь Григорович	0676189808 vaul2012@yandex.ua
81.	Громадська організація «Європейська молодь України»	Храпський Ярослав Дмитрович	0662071596 rokopokoroko@mail.ru
82.	Християнська релігійна громада «Непохитне царство»	Цацуро Тетяна Василівна	0939154744 pobeda_julia@ukr.net nesokrushimoe_tsarstvo@ukr.net
83.	Громадська організація «Жіноча сотня Запоріжжя»	Чельцова Інна Владиславівна	0663949659 inch40@gmail.com
84.	Союз підприємств «Промінь»	Черний Максим Сергійович	0639364534, 0666846383, 0637017105 Starangel1000@mail.ru
85.	Благодійний фонд «Доктор Клоун Запоріжжя»	Чеснєйша Вікторія Анатоліївна	0675826414, 0937452655 drclown2010@mail.ru
86.	Громадська організація «Правий блок»	Чечель Андрій В'ячеславович	0963708712, 7641899
87.	Громадська організація «Клуб «Ермітаж»»	Швець Володимир Станіславович	061213477, (061)2120216, 0505009731 ermitage@mail.ru ermitage@jimy.zaporizhzhie.ua

1	2	3	4
88.	Громадська організація «Запорізька обласна організація Співки офіцерів України»	Шевченко Анатолій Вікторович	098 925 06 31 schewchenckotolia@yandex.ru
89.	Запорізький обласний осередок благодійного фонду «Ветерани Чорнобилі»	Шептура Ігор Іванович	067 613 28 92 061 220 42 43 Blagofond12@mail.ru
90.	Благодійний фонд «Дельфін»	Щербина Лариса Іванівна	(061)2870991, 0503417062 shchlara@gmail.com
91	Дитяча організація «Республіка Мрія»	Єлькін Андрій В'ячеславович	(095) 501 91 40 (061)226 26 02 mech@card.zp.ua
92	Всеукраїнський Екологічний Рух “Хортицький Форум”	Багін Олександр Сергійович	(061) 277-07-47 khort_rec@zp.ukrtel.net

Перелік поповнюється по мірі надходження інформації про діяльність неурядових громадських організацій на території Запорізької області.

Відповідальні виконавці Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2014 рік

№ розділу	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
	Вступне слово		
1.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	Соболева О.М.
2.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами 2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах 2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Використання озоноруйнівних речовин 2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	Пепескул І.В. Держекоінспекція
3.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	Пепескул І.В.
4.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів 4.1.3. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 4.2.3. Транскордонне забруднення	Розовенко І.В. Рожко К.І.

		<p>поверхневих вод</p> <p>4.3. Якість поверхневих вод</p> <p>4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками</p> <p>4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів</p> <p>4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію</p> <p>4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод</p> <p>4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення</p> <p>4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів</p> <p>4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів</p>	
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	<p>5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі</p> <p>5.1.1. Загальна характеристика</p> <p>5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття</p> <p>5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття</p> <p>5.1.4. Формування національної екомережі</p> <p>5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами</p> <p>5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу</p> <p>5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу</p> <p>5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів</p> <p>5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів</p> <p>5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.5. Адвентивні види рослин</p> <p>5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p>	Компанієць А.В.

		<p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств</p> <p>5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.3.4. Інвазивні види тварин</p> <p>5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і розвиток природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина</p> <p>5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи</p> <p>5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон</p> <p>5.6. Туризм</p>	
6.	Земельні ресурси і ґрунти	<p>6.1. Структура та використання земельних ресурсів</p> <p>6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду</p> <p>6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси</p> <p>6.3. Стан і якість ґрунтів</p> <p>6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення</p> <p>6.3.2. Забруднення ґрунтів</p> <p>6.3.3. Деградація земель</p> <p>6.4. Оптимізація використання та охорона земель</p>	Компанієць А.В.
7.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Геологічний контроль за вивченням та</p>	Компанієць А.В. Розовенко І.В. Рожко К.І.

		використанням надр 7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр	
8.	Відходи	8.1. Структура утворення та накопичення відходів 8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення) 8.3. Використання відходів як вторинної сировини 8.4. Транскордонне перевезення небезпечних відходів 8.5. Державне регулювання в сфері поведінки з відходами	Чигрін А.В. Деркач М.Г. Держекоінспекція
9.	Екологічна безпека	9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки 9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку 9.3. Радіаційна безпека 9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України 9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами 9.3.3. Стан і проблеми зони відчуження Чорнобильської АЕС	Соболева О.М. Рожко К. І. Держекоінспекція
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	10.1. Структура та обсяги промислового виробництва 10.2. Вплив на довкілля 10.2.1. Гірничодобувна промисловість 10.2.2. Металургійна промисловість 10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість 10.2.4. Харчова промисловість 10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	Розовенко І.В. Пепескул І. В. Компанієць А. В. Чигрін А.В. Деркач М.Г.
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	11.1. Тенденції розвитку сільського господарства 11.2. Вплив на довкілля 11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження 11.2.2. Використання пестицидів 11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель 11.2.4. Тенденції в тваринництві 11.3. Органічне сільське господарство	Компанієць А.В. Чигрін А.В. Деркач М.Г. Чигрін А.В. Деркач М.Г.
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	12.1. Структура виробництва та використання енергії 12.2. Ефективність енергоспоживання та	Пепескул І.В. Рожко К. І.

		енергозбереження 12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	13.1. Транспортна мережа України 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень 13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів 13.2. Вплив транспорту на довкілля 13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	Пепескул І.В. Держекоінспекція
14.	Збалансоване виробництво та споживання	14.1. Тенденції та характеристика споживання 14.2 Структурна перебудова та екологізація економіки 14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва» 14.4. Ефективність використання природних ресурсів 14.5. Оцінка «життєвого циклу виробництва»	Соболева О.М. Ресурсні відділи
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	15.1. Національна та регіональна екологічна політика 15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки 15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм 15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища 15.6. Державна екологічна та геологічна експертиза 15.7. Економічні засади природокористування 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності 15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі 15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування 15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування 15.10. Екологічний аудит	Соболева О.М. Ресурсні відділи Держекоінспекція Соболева О.М. Ресурсні відділи Рожко К. І. Кулакова Н.М. Швачко О.О. Причиненко Н.М. Соболева О.М. Держекоінспекція Ресурсні відділи Соболева О.М. Ресурсні відділи Соболева О.М. Ресурсні відділи

		<p>15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля</p> <p>15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля</p> <p>15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій</p> <p>15.12.2. Діяльність громадських рад</p> <p>15.13. Екологічна освіта та інформування</p> <p>15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля</p> <p>15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція</p> <p>15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги</p> <p>15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво</p>	<p>Швачко О.О.</p> <p>Рожко К.І.</p> <p>Швачко О.О.</p> <p>Ходаріна М.О.</p> <p>-«-</p> <p>-«-</p> <p>-«-</p> <p>Ходаріна М.О.</p> <p>-«-</p> <p>-«-</p> <p>-«-</p>
	Висновки		<p>Соболева О.М.</p> <p>Ресурсні відділи</p>
	Додатки		<p>Соболева О.М.</p> <p>Ресурсні відділи</p>

Науково-популярне видання

ТВОЄ МАЙБУТНЄ – ЗЕМЛЯ ЗА ПОРОГАМИ

Підписано до друку 02.09.2015 р.
Формат 60х84 ¹/₈. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура PetersburgC. Умов. друк. арк. 32,33.
Зам. № 2319. Тираж 500 прим.

КП “Запорізька міська друкарня “Дніпровський металург”.
69057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4.
Тел.: 34-13-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.